

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TIRNAKÇIZÂDE MEHMED SA'İD ZÎVER BEY DÎVÂNİ
(İNCELEME/METİN)

Zeynep EDEBALI
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TIRNAKÇIZÂDE MEHMED SA'İD ZÎVER BEY DÎVÂNI
(İNCELEME/METİN)

Zeynep EDEBALI
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman:
Doç. Dr. Ümran AY SAY

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖN SÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM:	4
TIRNAKÇIZÂDE MEHMED SA'İD ZÎVER BEY	4
1.1. HAYATI	4
1.2. EDEBİ ŞAHSİYETİ	6
1.3. ESERLERİ	8
2. İKİNCİ BÖLÜM:	11
TIRNAKÇIZADE MEHMED SA'İD ZÎVER BEY DÎVÂNİ: İNCELEME	11
2.1. ŞEKİL İNCELEMESİ	11
2.1.1. VEZİN	11
2.1.2. REDİF VE KAFİYE	11
2.1.3. NAZİM ŞEKİLLERİ	15
2.1.4. EDEBİ SANATLAR	17
2.2. MUHTEVA İNCELEMESİ	23
2.2.1. ZÎVER BEY DÎVÂNİ'NDA ADI GEÇEN ŞAHSİYETLER	23
ABDURRAHMAN NESİB EFENDİ	23
ABDÜLHAK MOLLA	24
ABDÜLMECİD	24
ABDÜNNÂFİ İFFET EFENDİ	25
AHMED BUHÂRÎ	26
HAMDİ PAŞA	26
AHMED LUTFİ EFENDİ	26
ARAPZÂDE HAMDULLAH EFENDİ	27
ÂRİF HİKMET BEY	27
ÂTİFZÂDE HÜSÂMEDDİN EFENDİ	28
BAHÂR-ZÂDE FERÎDE HANIM	28
ÇUKADAR-ZÂDE CÂZİM EFENDİ	29
HÂLİD EL-BAĞDÂDÎ	30

İSMAİL PAŞA	31
KEÇECİZÂDE İZZET MOLLA.....	32
KEÇECİZÂDE FUAD PAŞA	32
MEHMED EMİN ÂLÎ PAŞA.....	33
MEHMED REFİK EFENDİ	33
MEHMED SÂDEDDİN EFENDİ	34
MUAMMER MEHMED PAŞA	35
NÂBÎ	36
NASÛHÎ-ZÂDE ŞEYH ŞEMSEDDİN EFENDÎ.....	37
PERTEV MEHMED SAİD PAŞA.....	37
PİRİZÂDE MEHMED SÂHİB EFENDİ.....	38
RÂBİA HANIM	38
RE'FET PAŞA, İSTANBULLU	38
SÂDULLAH EFENDİ.....	39
ŞEHZADE NİZAMEDDİN.....	39
ŞEYH MEHMED RİFİKİ EFENDİ	39
ŞEYHİZÂDE ESAD EFENDİ.....	40
ŞEYH SÂDİK EFENDİZADE	41
ŞİRVÂNİZÂDE MEHMED RÜŞDÜ PAŞA.....	41
SULTAN II. MAHMUD	42
TURŞUCUZÂDE AHMED MUHTAR EFENDİ	42
VÂSİF-ZÂDE ABDULLAH LEBİB EFENDİ.....	43
2.2.2. ZÎVER BEY DÎVÂNÎ'NDA ADI GEÇEN MEKANLAR.....	44
ARİF HİKMET BEY ÇEŞMESİ VE SEBİLİ	44
ASİR.....	44
AHMED BUHÂRÎ TEKKESİ.....	45
ESMA SULTAN YALISI.....	45
PERTEV PAŞA KÜTÜPHANESİ	46
RÂBİA HANIM'IN KASTAMONU'DA YAPTIRDIĞI ÇEŞME	46
RİFÂÎ TEKKESİ.....	47
SALACAK FATİH CAMİİ	47
ŞEYH RÛMÎ EFENDİ TEKKESİ.....	47
YUSUF BEY EFENDİ KASRI	47
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:	48
TIRNAKÇIZADE MEHMED SA'İD ZÎVER BEY DÎVÂNÎ: METİN	48
3.1 METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM	48
3.2 NÜSHA TAVSİFİ	50
3.3 TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	51

3.4. TRANKRİPSİYONLU METİN.....	53
SONUÇ	176
KAYNAKÇA.....	178
EK.....	182

ÖN SÖZ

Bünyesinde zengin ve çeşitli kaynakları barındıran Klasik Türk Edebiyatı, XIII. yüzyıl sonlarından, XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüş bir edebiyat geleneğidir. Her ne kadar XIX. yüzyılda yaşanan siyasi olaylar edebiyat sahasına yansımış olsa da eski şiir geleneğini sürdüren şairlerin sayısı, daha önceki yüzyıllardaki şair sayısından hiç de az olmamıştır.

Günümüzde bu şairlerin eserlerinin bir kısmı hâlihazırda henüz ortaya çıkmamış ve üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple XIX. yüzyılda önemli eserler veren şairlerinden Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey'in divanı tezimizin çalışma konusu olmuştur.

Elinizde bulunan bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde şairin hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise Zîver Bey Dîvânı'nın İnceleme kısmını, şekil ve muhteva olarak iki ayrı bölümde değerlendirdik. Şekil incelemesinde vezin, redif, kafiye, nazım şekilleri ve edebi sanatlara yer verirken, muhteva incelemesinde şairin kendi döneminde yaşayan şahsiyetlere ve tarihî yapılara, yazdığı şiirlerden hareketle bahsi geçen şahsiyetler ve tarihî yapılar hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Tezimizin son bölümünü Tırnakçızade Zîver Bey Dîvânı'nın metin inceleme bölümü oluşturuyor. Bu bölümde; metnin kurulmasında takip edilen yöntem, nüsha tavsifi ve tezimize konu olan divanın transkripsiyonlu metni ortaya konulmaya gayret gösterilmiştir.

Klasik Türk edebiyatı çalışmaları geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu okyanusta bir damla olma ümidi ile yola çıktığımız çalışmamızda, divanın metin inceleme bölümünden büyük bir zevk aldığımı fakat tarih düşürülen yerlerde şahsiyetlerin ve mekanların tespitinde zorlandığımı söyleyebilirim. Böylelikle tarihî çalışmaların önemine bir kez daha yakîn etmiş bulundum.

Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver hakkında detaylı ve titiz araştırma yapan ve divanını bize tanıtan Doç. Dr. Mustafa Özkat hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Bu güzel yolda emeklerini esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Ümran Ay Say hocama ayrıca teşekkür ederim.

Bu meşakkatli süreçte her zaman her anlamda bana destek olan eşime ve aileme de teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde NEKTY01242 numarada kayıtlı bulunan XIX. yüzyıl divan şairlerinden Tırnakcızâde Mehmed Sa'id Zîver Dîvânı'nın transkripsiyonlu metni ortaya konulmuş ve üzerine inceleme yapılmıştır.

Zîver Bey'in en önemli eserlerinden olan divanı, farklı nazım şekillerinden müteşekkil olup 33 varaktan ibarettir. Bu çalışmada, Zîver Dîvânı'nın incelenmesi ve transkripsiyonlu metninin ortaya konmasının yanı sıra Tırnakcızâde Mehmed Sa'id Zîver'in Türk şiirindeki yerine, kısaca hayatının anlatılmasına ve edebi eserlerine değinilmiştir.

Tırnakcızâde Mehmed Sa'id Zîver Dîvânı'nın seçilmesinin amacı ise daha önce üzerinde etraflıca bir çalışma yapılmamış olan bu divanın, edebiyat dünyasına kazandırılıp gün yüzüne çıkarılmasıdır. Tırnakcızade Mehmed Sa'id Zîver Bey, döneminde birçok tarihî mekânın yapımına ve havadislerin vuku buluşuna şahit olmuş ve bu hadiselerle tarih düşmüştür. Bu çalışmanın akabinde Tırnakcızâde Zîver Bey'in Dîvân'ı hem edebiyat dünyasının geçmişine ışık tutmaya katkı sağlayacak hem de bir sonraki çalışmalara kaynak ve destek olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Zîver, Dîvân, XIX. Yüzyıl Osmanlı şairleri*

ABSTRACT

This study will focus on transcribing and analysing the Divan of a 19th Century Ottomon poet, Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver. His Divan can be found in Istanbul University's Rare Books Library Collection catalogued under the call number NEKTY01242.

Divan is one of Ziver Bey's most important works, consisting of 33 pages with poems written in various verse styles.

This thesis will also focus on Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver's biography, his works and his place in the history of Turkish poetry.

This thesis aims to highlight Mehmed Sa'îd Zîver's contributions to literature through a study of his Divan, a book that has not been studied in detail before.

Tırnakçızade Zîver Bey commemorated many historical events and architectural works through his chronogram poems. This analysis of the divan will not only contribute to existing studies which shed light on the history of Turkish poetry but also will be a source for other future researches.

Keywords: *Zîver, Divan, 19th Century Ottoman Poets*

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
bkz.	: Bakınız
B.	: Beyit
c.	: Cilt
D	: Divan
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Ktp.	: Kütüphane
MEB	: Milli Eğitim Basımevi
MK.	: Milli Kütüphane
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
TY.	: Türkçe Yazma
vd.	: ve diğerkleri
yk.	: Varak
YY/yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatı veya en yaygın ismiyle Divan Edebiyatı, Fars edebiyatının tesiri altında şekillenip belirgin örneklerini vermeye başladığı XIII. yüzyıl sonlarından, XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Arapça-Farsça kelimelerin geniş ölçüde yer aldığı bir dille varlığını altı asır sürdürmüş bir edebiyat geleneğidir.

Bünyesinde zengin ve çeşitli kaynakları barındıran Divan Edebiyatı, XIX. yüzyılda da hüviyetini korumuş ve birçok şairin eserlerine tanıklık etmiştir. Döneminde bulunan bütün eski yeni mücadelesine rağmen eski şiir geleneğini sürdüren şairlerin sayısı, daha önceki yüzyıllardaki şair sayısından hiç de az olmamıştır. Bu dönemde edebî bir topluluk olarak karşımıza çıkan Encümen-i Şuara, böylelikle dönemin önemli bazı şairlerini de bir araya getirmiştir.

1277 yılı sonlarında (Mayıs-Haziran 1861) başlayıp 1278 yılı ortalarına (Ocak 1862) kadar süren Encümen-i Şuarâ toplantıları İstanbul'da, Hersekli Ârif Hikmet Bey'in Lâleli'de Çukurçeşme'deki evinde yapılmaktaydı. Encümen daha ziyade aynı ortak zevki paylaşan, bir yerde toplanıp şiir ve edebiyat sohbetleri yapan, çeşitli vesilelerle daha önceleri de tanışan ve bir kısmı aynı dairelerde beraberce çalışmış, bir iki istisna dışında hemen hemen aynı kültür ve anlayışta kişiler olmaları dolayısıyla bir araya gelen insanların oluşturduğu bir dost meclisi hüviyetindedir. Bu yakınlıkları dışında encümene dahil şairlerin bazı ortak vasıfları da dikkati çekmektedir. Soy, doğum ve memuriyet gibi sebeplerle Rumeli vilayetleriyle ilgileri, Bektaşî meşrep olmaları, değişik de olsa birtakım dergâhlara mensup bulunmaları çoğu için düşünülebilecek ortak vasıflardan birkaçıdır.¹

Haluk İpekten, “Divan Edebiyatında Edebî Muhitler” adlı eserinde edebî muhitlerin ilk oluşumu hakkında şöyle söylemektedir:

Osmanlıda oluşan edebî muhitlere bakıldığında ilk olarak saray etrafındaki şairler topluluğu, Çelebi Sultan Mehmed (ö. 824 / 1421) ve Sultan II. Murad (ö. 855/1451) devirlerinde Edirne sarayı etrafında görülür. Devletin merkezinin İstanbul'a nakledilmesi sonucu, şairlerin İstanbul sarayı etrafında kümelenmeye başlaması ve edebiyatın merkezinin de İstanbul olması sonucunu doğurur.²

Ardından bu muhitin giderek genişlediğini ve bu muhitin oluşumunda sadrazamların ve vezirlerin de rol oynadığını ilave ediyor:

¹ DİA, “Encümen-i Şuarâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XI, (1995), s. 179.

² Haluk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 15.

“İstanbul’da saray çevresindeki muhitin yanı sıra devrin sadrazamları, vezirleri, yüksek memurlarının sarayları ve konakları da edipler ve şairler için birer sığınak ve toplantı yeri olmuştur.”³

Bir süre sonra artık bu toplantıların şairlerin kendi evine taşındığını ise şu şekilde ifade ediyor:

Sarayda yahut devlet büyüklerinin konaklarında tertip edilen ve şairlerin de hazır bulunduğu içki ve şiir meclislerinin yanında şairlerin de kendi aralarında toplandığı meclisler vakidir. Buralarda şairler birbirleriyle tanışır, şiirlerini okurlar, sanatını daha geniş bir topluluğa gösterme imkânı bulurlar ve edebî münakaşalarını yaparlardı.⁴

Divan şairlerinin bu meclislerde bulunmasının ardından müşâ’are geleneği oluşmuş ve ortaya birçok müşterek gazel, nazireler ve tahmis örnekleri çıkmıştır. Tırnakçızâde Mehmed Sa’îd Zîver Dîvânı’nda bulunan manzumelerde bu şiirlerin örneklerini görmemiz, Zîver Bey’in bu meclislere iştirak ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu asırda karşımıza çıkan bir başka edebiyat geleneği de ebcedle tarih düşürme sanatıdır. Bilindiği üzere her edebiyat kendi devrinin tefekkürünü, geleneğini ve sanat anlayışını yansıtır. XIX. yy. şairlerinden günümüze ulaşan eserlerden göreceğimiz en belirgin geleneklerden biri de tarih düşürme sanatıdır. Divan Edebiyatı her ne kadar daha önceleri bu tarzda örnekler verse de ebcedle tarih düşürme sanatının bu dönemde daha fazla ön plana çıktığını söyleyebiliriz.

Başlangıçta öğrenme ve ezberleme kolaylığı için ortaya çıktığı tahmin edilen tarih düşürme, daha sonra şairliğin gereklerinden biri sayılarak bu alanda sanat gösterme aracı durumuna gelmiş, Bursalı Hâşimî ve Seyyid Osman Sürûrî gibi şairlerin elinde en güzel örneklerini vermiştir. Türk edebiyatında Ahmed Paşa, Hızır Bey, Hayâlî Bey, Tâcî Bey, Molla Lutfî, Necâtî Bey, Taşlıcalı Yahyâ, Edirneli Nazmî, Lâmiî Çelebi, Zâtî, Âşık Çelebi, Rûhî-yi Bağdâdî, Kafzâde Fâizî, Hâletî, Nev’îzâde Atâî, Zekerîyâzâde Yahyâ Efendi, Fehîm-i Kadîm, Cevrî, Nâilî-i Kadîm, Evliya Çelebi, Nâbî, Nedîm, Seyyid Vehbî, Nahîfî, Abdürrezzâk Nevres, Sünbülzâde Vehbî, Şeyh Galib, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsıf, İzzet Molla, Pertev Paşa, Fatîm Efendi, Leylâ Hanım, Şeref Hanım, Zîver Paşa, Eşref Paşa, Osman Nevres, Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi, Senîh, Ahmed Lutfî Efendi, Şinâsî, Nâmık Kemal, Muallim Nâci, Recâizâde Mahmud Ekrem, Muallim Cûdî, Ali Emîrî Efendi, Üsküdarlı Talat gibi birçok şair tarih manzumeleri kaleme almıştır.⁵

³ Age.,s. 135

⁴ Age., s. 229

⁵ Turgut Karabey, “Tarih Düşürme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XL, (2011), s. 80.

Tırnakcızade Zîver Bey de dönemin manzum tarih düşürme geleneğini takip etmiş şairlerden biridir. Divanındaki 234 manzûmeden 76 adedi tarih manzûmesidir. Bu da onun tarih düşürme sanatına olan ilgisini ve bu alandaki ustalığını ön plana çıkarmaktadır.

Ebcedle tarih düşürme sanatının bulunduğu manzumeler, tarihi mekanların yapımı ve önemli hadiselerin vuku buluğu gibi olayların tespitinde tarihî kaynaklara ışık tuttuğu gibi yanlış veyahut eksik bilgiden dolayı gün yüzüne çıkarılamayan eserlerin de hakikate ulaşmasında önemli rol oynamaktadır.

Tırnakcızâde Mehmed Sa'îd Zîver Dîvânı'nda bulunan tarih manzumeleri, dönemin önemli şahsiyetleri ve mekanlarına dair bilgi vermesi bakımından bu eserin kaynak eserler arasında yer almasına sebep olmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: TIRNAKÇIZÂDE MEHMED SA'İD ZİVER BEY

1.1. HAYATI

Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey, 22 Aralık 1812 (17 Zilhicce 1227) tarihinde Üsküdar'da doğmuştur. Tırnakçı Mustafa Ağa'nın (ö. 1199/ 1784) torunlarından. Babası yüksek rütbeli kadılardan Enderunlu Seyyid Mustafa Bey'dir.¹

“Aileye “*Tırnakçı*” adını veren şahsiyet, “ser-bevvâbîn-i dergâh” yani sarayın kapıcıbaşı ya da baş hizmetkârlarından olan Tırnakçı Mustafa Ağa'dır”.²

İstanbul'da ilim tahsil eden Zîver Bey, 1829 tarihinde babasının Kudüs kadılığına tayini sebebiyle bir süreliğine ilim tahsiline ara verdi. İstanbul'a döndükten sonra Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'den (ö. 1859) dokuz sene boyunca edebiyat ilimleri konusunda ders aldı. Babası 1840 yılında Mekke-i Mükerreme kadılığına tayin edildi . 1842 yılında bu görevi bitirdi ve Medine-i Münevvere yolu üzerinde vefat etti. Tırnakçızâde Zîver Bey, babasını Cennet'ül-Bakî mezarlığına defnettikten sonra annesi ve ailesiyle birlikte İstanbul'a döndü. Ailesinin geçimini sağlamak üzere naiblik mesleğini seçti. 1847 (H. 1261) yılında Karamürsel kadılığına tayin olundu.³

Muhtelif tarihlerde -sırasıyla- Gebze, Bolu, Amasya, Kastamonu, Manastır, Şam, Selânik, Karahisar-ı Sâhib niyabetlerinde bulundu. Şam kadısı iken, Şam'a gelen Keçecizâde Fuâd Paşa'nın teveccühünü kazanmasının ardından Zîver Bey'e Mekke rütbesi verildi. Bunun üzerine Zîver Bey, Fuâd Paşa'ya övgü niteliğinde şu beyitleri kaleme aldı:

*Ğam-keşānuñ her birin bir gūne taltīf eyledi
Zīver-i miñnet-keşi de baķ ne rūtbe ķıldı şād*

*Pāye-i Mekkeyle memnūn eyledi bu kemteri
Ėde Haķ ol dāver-i zī-şānı mesrūrū'l-fu'ād* (İnal 1970: 2048)

¹ Detaylı bilgi için bakınız: Mustafa Özkat, “Klasik Türk Edebiyatının Son Temsilcilerinden Üsküdarlı Tırnakçı-Zâde Ziver Bey'in Hayatı ve Eserleri”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu XI*, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2021, s.440.

² M. Özkat, “Klasik Türk Edebiyatının Son Temsilcilerinden Üsküdarlı Tırnakçı-Zâde Ziver Bey'in Hayatı ve Eserleri” adlı makalesinde bu ailenin “Tırnakçı” adıyla anılmasının sebebini şu şekilde belirtmiştir: “Mustafa Ağa'nın annesi Zeynep Hatun'un (ö. H. 1187/1773) mezar taşı kitabesine göre, Sultan III. Mustafa zamanında (1757/1774) “Dülbent Ağası” olarak görev yaptığı anlaşılan Mustafa Ağa'nın, padişahın ava giderken parmaklarına geçirdiği *turnak* denilen demir yüksüklerden sorumlu olması, padişahın turnaklarının bakımıyla ilgilenmesi nedeniyle ailenin de adı *Tırnakçı* adıyla anıldığı söylenmektedir.”

³ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, 2047.

Zîver Bey, 1868 (Muharrem 1285 H.) yılında İstanbul rütbesini aldı. 31 Mart 1873 (1 Safer 1290) tarihinde vefat etti⁴ ve Haydar Paşa kabristanına (Karacaahmet Mezarlığına) defnedildi.⁵

Şekil 1. Tırnakcızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey'in mezar taşı

Mermer, pehleli ve üstüvânî (silindir) mezar taşın en üst kısmında Mevlevî sikkesi yer almaktadır. Mezar taşına şu bilgiler hakkedilmiştir: “Hüve’l-bâkî. Erbâb-ı şî’r ü inşânîñ ferîd ü ser-bülendi ve ‘ulemâ-yı a’lâm-ı dehrîñ zarîf ü bî-menendi İstanbul pâyelülerinden ve Şürâ-yı Devlet a’zâ-yı sâbıkasından Tırnakçı-zâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Sa’îd Zîver Beyefendi merhûmuñ rûhı-çün Fâtiha. fî 11 Şafer sene 1290.”⁶

⁴ M. Özkat, , “Klasik Türk Edebiyatının Son Temsilcilerinden Üsküdarlı Tırnakçı-Zâde Zîver Bey’in Hayatı ve Eserleri” adlı makalesinde Zîver Bey’in vefat tarihinin H. 11 Safer 1290/10 Nisan 1873 olduğunu belirtmektedir.

⁵ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, 2050.

⁶ Mustafa Özkat, “Klasik Türk Edebiyatının Son Temsilcilerinden Üsküdarlı Tırnakçı-Zâde Zîver Bey’in Hayatı ve Eserleri”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu XI*, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2021, s. 440.

1.2.EDEBİ ŞAHSİYETİ

XIX. yüzyıl şairlerinden olan Tırnakçızâde Zîver Bey, şiirlerinde “Zîver” mahlasını kullanmıştır.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Zîver Bey’in Üsküdar’da Arif Hikmet Bey’den dokuz yıl boyunca edebi ilimler üzerine tahsil gördüğünü, nükteperdaz, suhansaz, zeki ve zarif bir insan olduğunu söyler.⁷

Mehmed Süreyya ise *Sicill-i Osmânî*’de onun için; “Nahif, nazık, bilgiliydi.” ifadelerini kullanmıştır.⁸

Şeyhülislam Arif Hikmet Bey’in *Tezkiretü’ş-şu‘arâ* adlı eserinde, Ârif Hikmet Bey’in hayattayken şiirlerini bir araya getirip tertip edemediği, şairin ölümünden sonra öğrencisi Tırnakçızâde Ziver Bey ve dostları Ârif Hikmet Bey’in şiirlerini mecmualardan topladığı ve eseri “*Dîvân-ı Hikmet*” adıyla bastırdığı geçmektedir.⁹

Her ne kadar Zîver Bey’in edebi şahsiyeti üzerine bilgi ve kaynağımız az olsa da divanında bulunan manzumeleri incelediğimizde onun aslında birçok önemli isimden etkilendiğini söyleyebiliriz.

İbnülemin’e göre Tırnakçızâde Zîver Bey *Dîvânı*’nda bulunan “*Tesdîs-i Matlâ’ı Meşhur*” şiiri, Nergisî’ye yazılmış bir tesdisdir. (bkz. Şiir 121)

Şaldım sefîne-i dili baħr-ı kanâ’ate
Vêrdüm gûşâd hem de şirâ’-ı ferâğate
Qaldı işim vezîden-i yâr-i ‘inâyete
Ĥaħ vâşıl êde emn-ile mersâ-yı râhata
Çıksam şu varṭa-gâh-ı kazâdan selamete
Teṛbe kenâr maħkemesinde niyabete

İbnülemin İnal, bu tesdisin hangi sebeplerle yazıldığını şu şekilde dipnot olarak eklemiştir:

“Ziver [Bey], memur olduğu muhakemat dairesinden şikayete dair şurayı devlet riyasetin takdim erdiği Karahisâr-ı Sâhib’de naib iken eline gecen “Emeli gibi fersude” bir mecmuada gördüğü bu matlâı, temamiyle haline muvafık bularak tesdis eylediğini söylüyor.”¹⁰

⁷ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, 2047.

⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1716.

⁹ Ârif Hikmet Bey. *Tezkiretü’ş-şu‘arâ*, haz. Mehmet Nuri Çınarcı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019, s. 9.

¹⁰ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, 2051.

Tırnakcızâde Zîver Bey her ne kadar ömrünü devlet memuru olarak geçirse de bulunduğu birçok mecliste şiir kaleme almıştır. Bu da onun edebiyata olan ilgisini ortaya koymaktadır.

Zîver Bey Dîvânı’ndaki tek müşterek gazel, yakın çevresinde bulunan şahsiyetlerden Câzim Efendi ile söylediğı gazeldir. (bkz. Şiir 124)

C: *Sâkiyâ la’lûñ baña kâfî getürme bâdeyi*
Z: *Kayd-ı teşvîşe düşürme bu dil-i âzâdeyi*

Zîver Bey, Nâbî’nin hikemi tarzından etkilenen bir şairdir ve onun şiirine tazmin yazmıştır. (bkz. Şiir 151)

Sensin ol gevher-i sencîde-i mîzân-ı hüner
Sensin ol dürre-i mirtâc-ı kemâlât-ı beşer
Varşa ey kâmil-i devrân sözüümüñ nokşanı
İşte bāzār-ı sülhan işte terāzū-yı nazar
Genç iken sāğar-ı dil olmadı lebrîz-i neşât
Pîrlıkde bizi muhtâc-ı şarâb êtdi felek

Aynı zamanda Tırnakcızâde Zîver’in “Gazel-i müstezâd-ı Fuzûliyâne” diye adlandırdığı müstezad gazeli onun Fuzûlî gibi gazel yazma isteğini dile getirmektedir. (bkz. Şiir 94)

Erjeng-i dilüm ‘ışkınu taşvîr êdüpdür
ey şûh-ı perî-rû

Behzâd-ı hayâlüm dalı tedbîr êdüpdür
çün merd-i Arîştû

1.3. ESERLERİ

Dîvân:

Mürettep bir divan özelliği taşımayan bu eserin tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY01242 numarada kayıtlıdır. Eser hakkında nüsha tavsifi bölümünde ayrıntılı bilgi verilecektir.

Mecmû'a-i Zîver:

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY01270 numarada kayıtlı olan bu eser, 44 varaktan oluşmaktadır. Eserde Zîver Bey'in kadılık görevini sürdürdüğü yerlerde kaleme aldığı bazı notlar mevcuttur. Bu notlar farklı dillerde yazılmıştır. 25b-26a sayfaları arasında Sâib-i Tebrîzî'den alıntı yaptığı bazı seçme şiirleri vardır. Eserin birçok sayfası boş bırakılmıştır.

Müntehâb-ı Mecmû'a-i Zîver Beg:

Toplamda 32 varaktan oluşan bu eser, şairin damadı Rıdvan-zâde Mehmed Tevfik (b. Nazmî b. 'Atâullâh) tarafından oluşturulmuştur. Zîver Bey'in dîvânındaki bazı şiirler, bu mecmuada 2a-13a varaklarında yer almaktadır. Bu eser Ankara Milli Kütüphanesi, 06 Mil Yz A 3381 numarada kayıtlıdır.

Şitâiyye-i Mensûre:

İstanbul Nadir Eserler kütüphanesi NEKTY03986 numarada bulunan bu eser, Zîver Bey'in Bolu naibliği esnasında mensur yazı türüyle kaleme aldığı bir eserdir. Toplamda 7 varaktan oluşmaktadır. Şitâiyyeler genellikle kaside nazım şekliyle yazılsa da Zîver bey mensur olarak kaleme almış ve türünün nadir bulunan eserini ortaya koymuştur. Zîver Bey, Bolu naibliği sırasında geçirdiği ilk kış mevsiminde ne kadar çetin bir kış olduğunu tasvir etmiş ve bu mensur şitâiyyeyi kaleme almıştır.

“Eser, elimizdeki kaynaklara göre daha önce rastlamadığımız bir şitâiyye örneğidir. şimdiki bilgilerimize göre kendi türünün ilk ve tek örneği olan eser, mensur olarak yazılmasının yanı sıra manzum eserleri aratmayacak ölçüde edebî bir dille yazılmıştır.”¹¹

Hakan Yekbaş, eser üzerinde yaptığı çalışmada incelemeye birlikte eserin metnini yayınlamıştır.

¹¹ Hakan Yekbaş, “Tırnakçı-zâde Mehmed Sa'îd Ziver Bey ve Mensur Şitâiyyesi”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3, (2009), s. 163.

Tevârîh-i Manzûme Vesâ'ire Müsveddeleri Mecmû'ası:

Kütüphane kayıtlarında, bu şaire ait iki mecmuaya rastlanmaktadır. Bu mecmuaları iki başlık altında değerlendirebiliriz:

I. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY01312 numarada kayıtlı bulunan bu eser 50 varaktan oluşmaktadır. Zîver Bey'in divanında bulunan tarih manzumelerinin ebced hesabını bu mecmuada karaladığını görmekteyiz. Eserde, Zîver Bey'in divanında bulunan şiirlerin bir kısmının yanında ebced numaraları tek tek yazılmış ve toplamında o tarihin yılı ortaya çıkarılmıştır. Aynı şekilde Zîver Bey'in, bazı şiirlerinin vezninin de bu eserde karaladığını görüyoruz. Eserin birçok sayfası boş bırakılmıştır. Adından da anlaşıldığı üzere şairin bu eseri karalama defteri olarak kullandığını söyleyebiliriz.

II. Ankara Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 1480 numaralı olan bu eser 20 varaktan oluşmaktadır. Bu eser de diğer eser gibi karalama defteri niteliğindedir. Müellifin kendi hatıyla oluşturulmuş bu eser de aynı özellikleri taşımaktadır.

'Avâmil- Tercüme-i Manzûmesi:

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY01304 numarada kayıtlı bulunan bu eser 25 varaktan oluşmaktadır. Zîver Bey bu eserde, Abdurrahman Abdülkahir el-Cürçani'nin '*Avâmil*' adlı gramer kitabının, Erzurumlu Rahmî tarafından yapılan Türkçe manzum tercümesine şerh ve tefsir yazmıştır.

Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in Tercüme-i Hâli:

Zîver Bey, edebî konularda dokuz yıl boyunca ilmî eğitim aldığı Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in ölümünden sonra onun şiirlerini bir araya getirmiş ve *Dîvân-ı 'Ârif Hikmet'*i neşretmiştir. Bu dîvânın başındaki Ârif Hikmet Bey'in tercüme-i hâli de Zîver Bey'in kaleminden çıkmıştır. Bu divanın içerisinde bulunan tarih manzûmelerinden bir kısmına, Zîver Bey'in kendi dîvânında da rastlanmaktadır.

Makâlât-ı Edebiyye ve Metâlib-i Nâfi'a:

Tırnakçı-zâde Zîver Bey'in vefatından sonra yayımlanan bu eser Ankara Milli Kütüphane, EHT 1947 A 1055 numaradadır. Bu eser 78 varaktan oluşmaktadır. Sultan Abdülmecîd dönemindeki mekteplerde okuyan çocuklara edebî ve ahlâkî konularda bilgi vermek amacıyla kaleme alınmıştır.

Eser iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü “*Makâlât-ı Edebiyye*”, ikinci bölümü ise “*Metâlib-i Nâfi‘a*”dan oluşmaktadır. Eserde ilim, edep, akıl vb. konuları işlemiştir.

Hediiyetü'l-kudât:

Zîver Bey, Seyyid Halîl Niyazî İstanbulî'nin ‘*Hediiyetü 'l-kudât*’ adlı eserini yeniden kaleme almış ve bazı bölümlerde haşiyelere şerh düşmüştür. Bu eser İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY01259 numarada yer almaktadır. Eserde üç farklı dilde yazılar mevcut olup 82 varaktan ibarettir.

Terceme-i Melce-i Kudât:

Melce 'ü 'l-kuḍât 'inde te 'âruzi 'l-beyyinât, Hanefi fakihî Ebû Muhammed Gıyâsüddîn Gānim b. Muhammed el-Bağdâdî'nin usul (yargı) hukukuna dair bir risalesidir. Eser Arapça kaleme alınmıştır.

Kitap bir mukaddime, “*Kitâbü'n-Nikâh*” ile başlayıp “*Kitâbü'l-Vekâle*” ile sona eren yirmi yedi bab ve Hanefî mezhebinde bir müftünün takip etmesi gereken klasik fetva verme yöntemini özetleyen bir hâtime ile son bulmaktadır. Yargı önüne gelen meselelerde delillerden hangisinin tercihe şayan olduğu hususunu ele alan eser kadılarının başvuru kitabı haline gelmiş ve daha sonra aynı konuda yazılan eserlere kaynaklık etmiştir.¹²

Hayatının önemli bir bölümünü kadılık yaparak geçiren Tırnakçızâde Zîver Bey, kadılık mesleğiyle doğrudan ilgisi bulunan bu eseri Arapça'dan Türkçe'ye tercüme etmiştir. Zîver Bey, tercümesinin başında fıkıh terimlerinin lügattaki anlamlarına değinmiş ve kısa bir mukaddimeden sonra fikhî konularla ilgili maddeler halinde not düşmüştür. Eserde toplamda 283 madde yer almaktadır. Eser, Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 2080/2 numarada kayıtlıdır.

¹² Recep Özdirek, “Gānim El-Bağdâdî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XIII, (1996), s. 350.

2. İKİNCİ BÖLÜM:

TIRNAKÇIZADE MEHMED SA'İD ZİVER BEY DÎVÂNİ: İNCELEME

2.1.ŞEKİL İNCELEMESİ

Bu bölümde Tırnakçızâde Zîver Bey Dîvânı'nda kullanılan vezinler, redif ve kafiyeler, nazım şekilleri ve edebî sanatlar örnekleriyle verilecektir.

2.1.1. Vezin

Divanda 12 farklı aruz kalıbı kullanılmış olup bu kalıplardan en çok yer verilen kalıp, Remel bahrinin en yaygın kalıbı olan *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün* kalıbıdır. Bu kalıbı şair, divanında 55 farklı şiirinde kullanmıştır. Aynı bahrin bir başka kalıbı olan *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün* kalıbına da 36 farklı şiirinde rastlamaktayız. Bu iki kalıbın haricinde şairin kullandığı en yaygın kalıplardan biri de Hezec bahrinin *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün* kalıbıdır. Bu kalıbı şair 37 farklı şiirinde kullanmıştır.

Divanda imale ve zihaf gibi aruz kusurlarının yanı sıra fazla yahut eksik hece kullanımından ötürü çoğu zaman vezin aksamalarına rastlanmaktadır. Bu aksamaların olduğu şiirler, dipnotlarda “vezin bulunamadı” şeklinde belirtilmiştir.

2.1.2. Redif ve Kafiye

Divan Edebiyatı denildiğinde aklımıza gelen ilk şey, vezinli ve kafiyeli şiirler olur. Ahengin en önemli iki unsuru olan kafiye ve redif, Türk şiirinin vazgeçilmez iki unsurudur. Kafiye, en az iki dizenin sonunda tekrarlanan, yazılışları aynı ama anlamları farklı olan ses benzerliğidir. Redif ise mısra sonlarındaki yazılışları ve anlamları aynı olan ses benzerliğinin adıdır. Divan şairleri bu iki unsuru şiirlerinde bir nevi ilham kaynağı edinmişlerdir. Böylelikle buldukları kafiye ve rediflerle ortaya yeni temalar çıkarmış ve şiirlerini bu temalarla süslemişlerdir.

XIX. yüzyıl şairlerinden olan Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey, divanında kafiye ve redifleri üç farklı dilde; Arapça, Farsça ve Türkçe olarak kaleme almıştır. Bu redifleri isim, fiil ve eklerden oluşacak şekilde kullanmıştır. Arapça ve Farsça isimlerin önemli ölçüde yer edindiği rediflerin yerini zaman zaman Türkçe fiiller almıştır. Kafiyeler içerisinde tam kafiye, yarım kafiye ve zengin kafiye örnekleri vardır. Bu bölümde redif ve kafiyeyi iki ayrı maddede örneklendireceğiz.

Redif:

- a) Zîver Bey Dîvânı'nda kullanılan rediflerin büyük çoğunluğu Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Bu kelimelerden 24'ü fiil, 12'si de isimdir. “ben, gönlüm, Sâhib Beg” gibi kelimelerle kurulmuş gazeller isime, “tut, göster, al” gibi kelimelerle kurulmuş gazeller de fiille yazılmış rediflere örnektir.

Şeref-i zât-ile 'ālîyim ben

Encümen-zîb-i me'ālîyim ben (bkz. Şiir 114)

Ğonce-i nâ-şüküftedür gönlüm

Berg-i ğamla nühüftedür gönlüm (bkz. Şiir 109)

Bir şüh-ı cihānuñ şarılup zeylini pek tut

Ol bûstîna ehl-i niyâzı öperek tut (bkz. Şiir 93)

Bu bir nîgehde eşküñ gülgün şerâb göster

Naht-ı cigerle dâğıñ nuql u kebâb göster (bkz. Şiir 95)

- b) Divanda Farsça kelimelerle kurulan gazeller Türkçe gazellere nisbeten daha az olup 3'ü isim, diğer 3'ü de fiilden oluşmaktadır. “Bahâr, Bûlbûl, Perçem” kelimeleriyle kurulmuş gazeller isim redifli, “Buved, Şüd, Est” kelimeleriyle kurulmuş gazeller ise fiil redifli gazellerdir.

Ġarîk-i cûy-ı sürûr êtdi hûş-ı cûş-ı bahâr

Tokındı 'aqlına cûy-ıñ zihî ħurûş-ı bahâr (bkz. Şiir 97)

Zîver-i tarf-ı fes oldıkça o ra'nâ perçem

Ol 'uşşâka olur mevruş-ı sevdâ perçem (bkz. Şiir 110)

Ĥidv-i Cem-'azamet pâdişâh-ı bende-nüvâz

Ki bâ-şükûh u celâlet şeh-i cihāniyân şüd (bkz. Şiir 20)

Cenāb-ı Hāzret-i Hālīd ki nūr-ı çeşm-i Bağdād est
Ziyā'uddīn-i mā ān āfitāb-ı burc-ı irşād est (bkz. Şiir 2)

- c) Arapça rediflerin bulunduğu gazellerin sayısı divanda oldukça azdır. Bu rediflerin tamamı isimlerden oluşmaktadır. “‘aceb, Şarâb, ‘ışk, Vatan, Dehr” kelimeleri, Arapça isimlerle oluşan rediflerdir.

Hāzret-i Es'ad Efendī kim odur
Nuḥbe-i 'asr u nikū nām u dehr (bkz. Şiir 21)

Fünün içre 'aceb var mı dur risāle-i 'ışk
Olur mı zīb-i sūtūr-ı beyān makāle-i 'ışk (bkz. Şiir 102)

- d) Hemen hemen her divan şairinin divanında bulunan “*Bülbül*” redifli gazel örneğini, Tırnakçızâde Zîver Bey Dîvânı’nda da görmekteyiz:

Sepīde-dem ki vaşl-ı verd ile feryād eder bülbül
Velīken dem-be-dem şām-ı fırākı yād eder bülbül (bkz. Şiir 107)

- e) Divan şairlerinin sıklıkla kullandığı bir başka redif ise “*Şarâb*” redifli gazellerdir. Şair bu gazelini *Fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün* kalıbıyla yazmıştır.

Reng-i la'l-i müzāb ya'nī şarāb
Zīb-i ruḥsār-ı nāb ya'nī şarāb (bkz. Şiir 92)

- f) Zîver Bey’in divanında dikkat çeken “*İster istemez*” ikilemesi ise beytin anlam dünyasına “zorunluluk ve elde olmayan sebep” gibi anlamlar katmaktadır.

Gönlümi şayd etti bir şehbāz ister istemez
Şoñra oldu āsumān-pervāz ister istemez (bkz. Şiir 101)

- g) XIX. ve XX. yüzyılda Osmanlının yaşadığı siyasi hadiseleri toprak kayıpları, Balkanların elimizden çıkması, şairleri vatan sevgisi, askerlik, Osmanlılık gibi konuları şiirlerinde işlemeye yöneltmiştir. Zîver Bey'in divanında da vatan teması 'vatan' redifli bir şiirle ele alınmıştır. Şiir Cem Sultan'ın “*Cān dimāğına ereli bûy-ı vatan/ Dil diler kim görüne rûy-ı vatan*” matla'lı şiirine nazire özelliği taşımaktadır.

Göñülde micmere dar oldu ârzû-yı vatan

Dimāğ-ı cānı mu'athtar edeydi bûy-ı vatan (bkz. Şiir 101)

Kafiye

Kafiye “mısraların sonunda veya sonu kabul edilen yerlerde, kendisi yahut anlamı farklı kelimelerde, belli bir sesin tekrarlanması” şeklinde tarif edilir.¹

Kafiye, temin ettiği ahenkle vezinden sonra bir sözün manzum olmasını sağlayan başlıca unsurdur. Diğer yandan mısralar arasında kurduğu rabıta ile nazım şekillerini de belirler.

Tınakçızâde Zîver Bey Dîvânı'nda bulunan kafiye türleri, tam kafiye, yarım kafiye ve zengin kafiye türleridir. Bu bölümde Zîver Bey'in kullandığı kafiye türlerini örnekleriyle vermeye çalışacağız.

- a) Tam Kafiye, mısra sonlarındaki iki ses benzerliğidir. Zîver Bey Dîvânı'nda en fazla kullanılan kafiye türü, tam kafiye türüdür.

Hâzret-i şâh-ı cihân kuṭb-ı kerâmet-âşâr

Hân Maḥmûd-ı Keremkâr u mücedded 'ünvân

Dâver-i baḥr-ı kerem pâdişeh-i bende-nüvâz

Şeh-i deryâ kef u ser-çeşmine cûd u iḥsân (bkz. Şiir 16)

¹ M. A. Yekta SARAÇ, *Klasik Edebiyat Bilgisi/ Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2010, s. 265.

- b) Zengin Kafiye, dize sonlarında bulunan redif dışında kelime kökünde bulunan üç ve daha fazla ses benzerliğidir. Zîver Bey'in, tam kafiye den sonra en fazla tercih ettiği kafiye türü zengin kafiyelerdir.

*Bu seferki pâyelerde yine söylenür tevārîh
Hele hişşeme şükür kim benüm ol edîb düşdi
Aña hayr-ı hâhı Zîver bulır idi gerçi târîh
Yine kendi buldı dedi hele tafrâ etti rüşdi* (bkz. Şiir 45)

- c) Yarım Kafiye, dize sonundaki tek ses benzerliğine dayanan uyak türüdür. Tırnakçızâde Zîver Bey Dîvânı'nda yarım kafiye türü oldukça azdır.

*'Ahd-ı lutfında hâk-i Maḥmûduñ
Oldı dünyâ kemâl ile memlû
Her biri bendegân-ı dergehinüñ
Şâhib-i hayr u faẓl u nâm-ı nikû* (bkz. Şiir 19)

2.1.3. Nazım Şekilleri

Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey Dîvânı'nı incelediğimizde, bu divanın mürettep bir divan niteliğinde olmadığını ve manzumelerin diziminde herhangi bir düzen gözetilmediğini görmekteyiz. Önemli ölçüde tarih manzumeleri ağırlıklı olan bu divan, farklı nazım şekillerini bünyesinde barındırmaktadır. Divanda toplam 234 adet manzûme bulunmaktadır. Bu manzumelerden 38'i gazel, 87'si kıt'a, 13'ü rubâî, 8'i dü beyt, 3'ü kaside, 4'ü mesnevî, 1'i tahmis, 1', tesdîs, 1'i tazmin, 5'i mısra' ve 1'i muhammes'dir.

Bu nazım şekillerini gruplandırıdığımızda ortaya çıkan veriler şu şekildedir:

Gazel: Zîver Bey'in divanında 38 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden biri Câzım Efendi ile yazdığı müşterek gazel, biri de müstezâd gazeldir.

Gazel-i müşterek: C: Sâkiyâ la'lüñ baña kâfî getürme bâdeyi

Z: Kayd-ı teşvîşe düşürme bu dil-i âzâdeyi (bkz. Şiir 124)

Gazel-i müstezād-ı Fuzûliyâne:

Erjeng-i dilüm 'ışkıını taşvîr edüpdür

ey şûh-ı perî-rû

Behzād-ı hayālüm dalı tedbîr edüpdür

çün merd-i Aristû (bkz. Şiir 94)

Kasîde: Dîvânda 3 adet kaside bulunmaktadır. Bu kasidelerden biri Sultân Dîvânî'ye (ö. H. 936/1530) medhiye olarak yazılmıştır. Diğer Peygamber Efendimize Na't olarak kaleme alınmıştır. Bir diğer kaside de Şeyhü'l-İslâm Arîf Hikmet Bey'e yazılmış, arz-ı hâl niteliğinde bir kasidedir.

Mesnevî: Toplamda 4 adet mesnevî nazım şekli bulunmaktadır. Mesnevîlerin biri tarih, biri de lugaz türündedir.

Tahmîs: Zîver Bey Dîvânı'nda 1 adet tahmis bulunmaktadır. Şair, Yusuf Nâbî'nin "giderek" redifli gazelini tahmis etmiştir.

Dey-i ğumûm rabî'-i mesâr olur giderek

Zemîn şûre-i dil sebze-zâr olur giderek

Dıraht-ı bâğ-ı ehl-i mîve-dâr olur giderek

Zamân-ı hicr dem-i vaşl-ı yâr olur giderek

Zamânedür bu zemistân bahâr olur giderek (bkz. Şiir 105)

Tesdîs: Dîvânda 1 adet tesdîs mevcuttur. Zîver Bey, XVII. yüzyıl şairlerinden olan Nergisî'nin "Çıksam şu varṭa-ğâh-ı kazâdan selamete/ Tevbe kenâr mahkemesinde niyabete" matla'lı gazelini tesdis etmiştir.

Şaldım sefîne-i dili baḥr-ı kanâ'ate

Vêrdüm güşâd hem de şîrâ'-ı ferâğate

Qaldı işim vezîden-i yâr-i 'inâyete

Ḥaḳ vâşıl êde emn-ile mersâ-yı râḥata

Çıksam şu varṭa-ğâh-ı kazâdan selâmete

Tevbe kenâr mahkemesinde niyabete (bkz. Şiir 121)

Tazmin: Zîver Bey, Nâbî'nin "felek" redifli beytine tazmin yazmıştır.

*Genç iken sâğar-ı dil olmadı lebrîz-i neşâ
Pîrlîkde bizi muhtâc-ı şarâb êtdi felek* (bkz. Şiir 150/3)

Muhammes: 1 adet Arapça Muhammes (iki bent) divanda mevcuttur.

Rubâî: Zîver Bey, divanında 13 adet rubâî mevcuttur.

Mısra: Zîver Bey tarih manzumelerinin bazılarını mısra' olarak kaleme almıştır. Bu şekilde 5 adet mısra' bulunmaktadır.

Kıt'a: Divanda manzumelerin büyük bir kısmı kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır. Bu kıt'aların çoğu 2 beyittir. Toplamda 95 adet kıt'a divanda bulunmaktadır. Bu kıt'alardan birkaç tanesi Arapça ve Farsça mülemma olarak yazılmıştır.

Lugaz: Divanda 3 adet lugaz bulunmaktadır. (Bunlardan 1'i mesnevî, 1'i beyit, 1'i de gazel nazım şeklindedir.)

Mu'amma: Şairin divanında 8 adet mu'amma bulunmaktadır. Zîver Bey bu mu'ammalardan 3'üne şiirlerin hemen altında şerh düşmüştür. 2 muamma ise Farsça kaleme alınmıştır.

Beyit: Divanda 56 adet beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerden bir kısmı matla' bir kısmı da müfred beyitlerdir. Çoğunluğu Türkçe olan beyitlerin arasında 3 adet Farsça ve 1 adet Arapça beyite rastlanılmaktadır.

Nazm: Rubâî başlıklı 4 adet mazûme ve Kıt'a başlıklı 1 adet manzume divanda mevcuttur.

Tarih Manzumesi: Zîver Bey'in divanında 76 adet tarih manzumesine rastlanmaktadır. Bu manzumelerin çoğu kıt'a nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Zîver Bey Dîvânı'nda yer almadığı hâlde Zîver Bey tarafından düşürülmüş başka tarih manzumelerine de başka yazmalarda rastlamak mümkün olabilir.

2.1.4. Edebi Sanatlar

Bir edebî eserde üzerinde en çok durulması gereken şey, üsluptur. Bir şairi üslubuyla tanımak, onun şahsını tanımakla eşdeğerdir. Şairin yaşadığı ve şahit olduğu hadiseleri, bunların onun ruhunda bıraktığı izleri, hissiyatındaki derinlikleri, fikirlerini, onun için öncelikli şahsiyetleri, bu şahsiyetlerin hayatındaki yerini tespit etmek istiyorsak, sadece

hayatına değil, bunların şiirindeki aksülamellerine bakmalıyız. Bu bölümde, Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey'in şiirlerini, üslubun en önemli cüzlerinden sayılan edebi sanatlar yönünden örneklendirmeye çalıştık.

Teşbih: Edebî sanatların en başında ve en önemlilerinden biri olan teşbih, sözün anlamını güçlendirmek, söze açıklık kazandırmak için, aralarında benzerlik kurulan iki şeyden birini diğere benzetmeye denir. Tırnakçızâde Zîver Bey Dîvânı'nda teşbih sanatına sıkça rastlamaktayız. Günümüz Türkçesiyle “Kakül, kıvrım kıvrım şekliye, fes mağarasının köşesinde kıvrılmış yılan gibi aşîkar oldu.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘kakül’ ve ‘yılan’ kelimeleri arasında şekil bakımından benzerlik kurmuştur.

Şekl-i ham-der-ham ile gûşe-i ğâr-ı fesde

Mâr-ı pîçîde gibi oldu hüveydâ perçem (bkz. Şiir 110/5)

İstiâre: Bir sözcüğü kendi anlamı dışında kullanarak, bir şeyi benzediği başka şeylerin adıyla anma sanatıdır. Tırnakçızâde Zîver Bey de istiâre ile söz sanatı icra etme geleneğini sürdürmüştür. Günümüz Türkçesiyle “Ah! O ay yüzlü sevgili acaba lutf edip bir gece hüzünler kulübemizde bir gece misafir olur mu?” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘bedr-i âlem-tâb’ tamlamasıyla sevgiliyi âlemi aydınlatan bir aya benzeterek istiâre sanatını kullanmıştır.

Âh kim ol bedr-i ‘âlem-tâb olur mı lutf edüp

Külbe-i ahzânımızda bir gece mihmân ‘aceb (bkz. Şiir 91/3)

İstifham: Duygu ve düşüncelerin daha etkili olabilmesi için soru biçiminde anlatımdan yararlanma sanatıdır. Amaç soru sormak değil, okuyucunun dikkatini devamlı kılmaktır. Zîver Bey, divanında istifham söz sanatını yer yer kullanmıştır. Günümüz Türkçesiyle “Acaba cömertlik, servet ve zenginlikle mi öğrenilir? Yoksa şöhret sadece makam ve mevki ile midir acaba?” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘olur mu’ ve ‘ile mi’ soru edatlarını kullanarak, şaşkınlığını ifade etmiştir.

Faẓl-ile taḥsīl olur mı şervet u sāmān ‘aceb

Yohsa ancak cāh-ile mi devlet u ‘unvān ‘aceb (bkz. Şiir 91/1)

Nidâ: Söze söyleyişle coşku katmak için ünlem görevli sözcükleri sıkça kullanmaktır. Zîver Bey Dîvânı’nda bu sanata dair örnekleri görmekteyiz. Günümüz Türkçesiyle “Ey gönül! Kırılmış aynaya bak, ibret al. Gönül inciten bir şekil ile neşe yüzü görülür mü?” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘Ey’ ünlemini kullanarak kendi gönlüne seslenmiş ve nidâ sanatını icra etmiştir.

Göre mi ḥāṭır-şiken bir vech-ile rûy-ı şafā

Ey gönül āyîne-i işkesteye bak ‘ibret al (bkz. Şiir 106/4)

Tezat: İki düşünce, duygu veya hayâl arasında birbirine karşıt olan özellikleri bir arada söyleme sanatıdır. Zîver Bey şiirlerinde tezat unsuruna zaman zaman yer vermiştir. Günümüz Türkçesiyle “Sen ağlayınca başkaları güler. Ey gönül! Dünyada halini ıstıraplı göster.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘giryē’ ve ‘āğyār’ kelimeleriyle anlam bakımından birbirine zıt iki kelimeyi kullanmıştır.

Sen eyledikce giryē āğyār ḥande eyler

Ey dil felekde ḥālūñ bī-ıẓtırāb göster (bkz. Şiir 95/6)

Telmih: Telmih, bir metinde tarihî bir olaya, kahramana, meşhur bir hikâyeye, inanca, göndermede bulunmak, hatırlatma yapmaktır. Elimizde bulunan bu divanda, olaylara ve şahıslara telmih yapıldığını sıkça görmekteyiz.

Firdevsî’nin eski İran efsaneleri üzerine kurulu manzum destanlarından olan *Şehnâme*’de adı geçen Neriman, Sâm, Zâl ve Rüstem karakterleri, acem destanlarının en meşhur pehlivan sülalesidir. Dîvân şairlerinin üzerinde en çok kalem oynattıkları bu karakterler, güçleri ve yiğitlikleriyle kahramanlık sembolleridir. Günümüz Türkçesiyle “Nice güçlü kimseyi yerle

bir etmiştir felek. Dünyanın ne Nerîmân'ı, ne Zâl ve ne Sâm'ı kalmıştır.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘Nerîmân’ ve ‘Zâl’ ve ‘Sâm’ isimlerine telmih yapmıştır.

Nice zür-âveri üftâde-i hâk eylemiş gerdün

Cihānuñ ne Nerîmānı ne Zāl u Sāmı kalmışdur (bkz. Şiir 96/4)

Tenâsüp: Sözlük anlamı uygunluk, yakınlıktır. Anlam birliğine dayanan sanatlardandır. Bir beyitte veya cümlede mecâza dayanan kelimeler arasındaki anlam birliğini sağlayan kelimeler dizisine tenâsüp adı verilir. Zîver Bey’in şiirlerinde tenâsüp oldukça fazladır. Günümüz Türkçesiyle “Gönlüm senin ayrılığının derdi ile hastadır. Vuslat şerbetiyle çare bulucu ol.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘şerbet, devâ, derd ve haste’ kelimeleriyle şiirde anlam bakımından yakınlık kurmuş ve hastalık temasını kullanmıştır.

Şerbet-i vaşl-ile devâ-sâz ol

Derd-i hicrîñ le hastedür gönlüm (bkz. Şiir 109/4)

İktibâs: İktibâs, bir metinde âyet veya hadislerle bütün ya da parça olarak yer vermektir. Zîver Bey’in kadılık görevinde bulunması ve mesleği gereği ayet ve hadislerle vakıf olması şiirlerine de yansımaktadır. Günümüz Türkçesiyle “Hak’da yol olmayı nefesine yurt edinen kişi, kendisini men ‘aref’le kemale erdirerek karar bulur.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘men ‘arefe nefsehu fekad ‘arefe rabbehu’ hadisinden iktibas ederek ‘kendini tanıyan, Rabbini tanır’ anlamına gelen hadise atıfta bulunmuştur.

Hakda fenâya nefisini tavṭîn eden kişi

Temkîn-i men-‘arefle özîn pāyidār eder (bkz. Şiir 99/4)

Mübâlağa: Bir varlığı, olayı ya da düşünceyi olduğundan çok daha büyük (ya da küçük) gösterme sanatıdır. Mübâlağa sanatını divan şairleri şiirlerinde oldukça fazla kullanmışlardır. Bu sanatı icra eden isimlerden biri de Tırnakcızâde Zîver Bey’dir. Günümüz

Türkçesiyle “Siyah gözlerin öfkeyle tılsım yapıyor. Bakışların hile ve kurnazlıkla yine mi aldatmaya başlayacak?” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘*efsûn*’ kelimesiyle sevgilinin bakışlarını abartılı bir şekilde ifade etmiş ve mübalağa sanatını kullanmıştır.

Efsûn okuyor hışm-ile çeşmân-ı siyâhuñ

Ğamzeñ yine mi başlayacak mekr-ile âle (bkz. Şiir 116/2)

Kinaye: Bir kelimenin bir beyit veya bir söz içerisinde hem hakîkî hem de mecâz anlamını bir arada kullanma sanatıdır. Her ne kadar kelimenin gerçek anlamı düşünülebilse de kastedilen anlam mecâzî anlamdır. Tırnakçızâde Zîver Bey bazı şiirlerinde kinaye ile söz sanatını icra etmiştir. Günümüz Türkçesiyle “Zîver aklını başına al, kakülün ipi çürüktür. Çünkü insanı aşk kuyusuna düşürür.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘*ipi çürüktür*’ ve ‘*çâh-ı ışk*’ tabirleriyle kuyunun ipinin çürük olmasını, kakülle aşk kuyusuna inilmeyeceğine kinaye olarak kullanmıştır.

‘Aklıñı başıña al ipi çürükdür Zîver

Çâh-ı ışka düşürür âdemi zîrâ perçem (bkz. Şiir 110/6)

Mecâz-ı Mürsel: Bir sözcüğü benzetme amacı gütmeyen, gerçek anlamı dışında başka bir sözcüğün yerine kullanma sanatıdır. Zîver Bey Dîvânı’nda, bazı şiirlerde mecâz-ı mürsel sanatının kullanıldığına rastlamaktayız. Günümüz Türkçesiyle “Ey yeryüzünün en işvelisi, vefa semtinden mi geliyorsun? Yoksa yine bir sefa mevlisinden mi geliyorsun?” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘*semt-i vefâ*’ tabirleriyle, İstanbul’da bulunan Vefâ isimli bir semt ile anlam bakımından ilişki kurmuş ve mecâz-ı Mürsel sanatını icra etmiştir.

Ey şûh-ı cihân semt-i vefadan mı gelürsin

Yolhsa yine bir bezm-i şafadan mı gelürsin (bkz. Şiir 145/1)

Tekrîr: Bir veya birden fazla kelimenin mısra, beyit veya şiir içerisinde aynı anlamda tekrarlanması ve anlamın pekiştirilerek, ahenkli bir anlatım oluşturulması sanatıdır. Zîver Bey bu sanatı şiirlerinde sıkça kullanarak, ahenk bakımından uyumlu manzumeler kaleme almıştır. Günümüz Türkçesiyle “Sen ben gibi geçmişte kalanlar, sen ben dedi. Gelecekte gelenler de sen ben diyecektir.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘sen, ben’ kelimelerini beyitte 3 defa tekrarlayarak, sen-ben yapmanın faydasız olduğunu vurgulamıştır.

Sen ben dedi sen ben gibi mâzîye kalan

Âtîde gelen de diyecektir sen ben (bkz. Şiir 162/2)

İrsâl-i Mesel: Anlatıma güç kazandırmak amacıyla sözde, yazıda ya da şiirde atasözü, özdeyiş ya da çok bilinen, yaygın bir sözü kullanma sanatıdır. Zîver Bey, atasözleri ve deyimleri şiirlerinde kullanarak sözlerine vurgu yapmaktadır. Günümüz Türkçesiyle “Bu nasihati dinle, sana atasözü söylüyorum: Naz ve işvenin sonu sızlanma ve yas olur elbet.” anlamına gelen aşağıdaki beyitte şair ‘şîvenüñ soñı şîven olur’ atasözüyle şiirinde irsâl-i Mesel sanatına yer vermiştir.

Elbette şîvenüñ soñı şîven olur begim

Güş êt bu pendi darb-ı meşel söylerüm saña (bkz. Şiir 90/6)

2.2.MUHTEVA İNCELEMESİ

2.2.1. ZÎVER BEY DÎVÂNÎ'NDA ADI GEÇEN ŞAHSİYETLER

Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey'in şiirlerinde görebileceğimiz en önemli özellik, tarih düşürme sanatıdır. Zîver Bey, şiirlerinde bahsi geçen birçok şahsiyetlere farklı sebeplerle tarih düşmüştür. Dîvânında önemli ölçüde yer edinen bu tarih şiirleri, kaynak bakımından bilgi ve belge niteliğindedir. Dîvânın metin inceleme bölümüne başlamadan evvel bu şahsiyetlerin hayatlarına dair kısaca bilgiler aşağıda verilmiştir.

Abdurrahman Nesîb Efendi

Üsküp nâibi Halil Fevzi Efendi'nin oğlu, Tırhala Kadısı Ahmed Sâdık Efendi'nin torunudur. Üsküp'te doğdu; doğumundan kısa bir süre önce ölen babasının vasiyeti üzerine kendisine Aziz Mahmud Hüdâyî Dergâhı postnişini Abdurrahman Nesîb Dede'nin adı kondu.

Ailesinin Liphova'ya taşınması üzerine ilk tahsilini orada Yanyalı Şeyh Ömer Efendi'nin yanında yaptı. Daha sonra Yanyalı Abdüllatif Efendi'den ders aldı ve Ergiri'de medreseye devam etti. Ayrıca Liphovalı Süleyman Efendi'den de hat dersleri aldı; ardından İşkodra Rüşdiyesi'nden mezun oldu. 1863'te İstanbul'a giderek Fatih dersiâmlarından Mustafa Şevket Efendi'nin derslerini takip etmeye başladı. Bir süre Muallimhâne-i Nüvvâb'a devam etti ve üçüncü sınıftan diploma aldı. Daha sonra Rumeli Sadâreti Dairesi'nde zabıt kâtipliğinde bulundu, bu sırada Edirne ruûsunu elde etti.

1868'de Nevrekop nâibliğine, 1871'de Bosna vilâyeti merkez nâibliğine tayin edildi; bir süre sonra da Travnik nâibliğine nakledildi. 1876-1909 yılları arasında Rodos, Diyarbakir, Erzurum, Yanya, Selânik, Şam ve Halep nâiblikleriyle Rodos, Yanya, Edirne ve İstanbul vilâyetleri mahkeme reisliği, temyiz âzâlığı ve Mısır kadılığı görevlerinde bulundu. Bu görevleri sırasında hareket-i altmışlı, mûsile-i Süleymâniye, İzmir, Bursa, Haremeyn ve İstanbul pâyelerini elde etti. 31 Aralık 1911'de şeyhülislâmlığa getirildi. Bu görevde yedi ay kadar kaldıktan sonra, 20 Temmuz 1912'de kabinenin istifası ile görevinden ayrıldı. 11 Mart 1914'te vefat etti; kabri Bakırköy Mezarlığı'ndadır.¹

¹ Mehmed İpşirli, "Abdurrahman Nesîb Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVIII, (1988), s. 169.

Zîver Bey, Abdurrahman Nesîb Efendi'nin lihye (sakal-ı şerif) hediye etmesine dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 27)

Abdülhak Molla

Abdülhak Efendi, Mısır'da Tanta'da medfun Dîvân-ı Hümayûn'dan Mehmed Emin Şükûhî Efendi'nin oğlu ve hekimbaşı Hayrullah Efendi'nin kerimezâdesidir. 1 Rebiulevvel 1201'de (22 Aralık 1786) doğdu. 1216'da Tarıkı tadrise dahil ve muahharen saraya tabib oldu. 3 Rebiulâhir 1237'de büyük biraderi ser etibba Behcet Efendi ile beraber Keşan'a nefy olundu.

1243'de asakiri hassa hekimbaşılığına nasb ile Selânik, 1244'de Yenişehir mevleviyeti, 5 Safer 1245'de Mekke payesi tevcih kılındı.

Safer 1255'de Anadolu kadiaskeri, Rebiulevvel 1255'de ikinci defa- seretibba, 1 zilhicce 1257'de Rumeli kadiaskeri oldu. Şevval 1261'de ser etibbalıktan infisal etti. Safer 1264'de Meclisi Maarif Riyasetine, Zilkade 1264'de - üçüncü defa- seretıbbalığa, Safer 1265'de -ikinci defa- Rumeli Kadıaskerliğine nasb edildi.

Zilhicce 1265'de seretibbalıktan azl olundu. 1269'da reisül'ulema ünvanını ihraz eyledi.

21 şaban 1270'de vefat etti. Sultan Mahmud Türbesi haziresine defn edildi.²

Tırnakçızâde Zîver Bey Abdülhak Molla Efendi'nin tekrar hekimbaşı olmasına (1255) dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 32)

Abdülmecid

Babası II. Mahmud, annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan'dır. 25 Nisan 1823'te İstanbul'da doğdu. Tahsil ve terbiyesine itina edilerek zamanın icaplarına göre, tıpkı Avrupalı bir prens gibi yetiştirildi. Konuşacak ve okuduğunu anlayacak kadar iyi Fransızca öğrendi.

1 Temmuz 1839'da babasının ölümü üzerine, on yedi yaşında iken tahta geçti. Devlet idaresindeki tecrübesizliği, devletin o sırada içinde bulunduğu meseleleri halletmesini güçleştiriyordu. Zaaf ve aczini bilen genç padişah, devlet büyüklerine nasihatlerini dinleyeceğine ve kendilerine güveneceğine dair söz verdi.

² İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, s. 1.

Çeşitli iç ve dış olaylar, malî buhranlar içinde geçen Abdülmecid devrinde pek çok imar faaliyetlerinde de bulunuldu. Dışarıdan alınan borç paraların bir kısmı ile saray ve köşkler inşa ettirildi.

Abdülmecid de babası gibi tüberküloz hastalığına yakalanarak 25 Haziran 1861'de henüz 39 yaşında iken İhlamur Köşkü'nde vefat etti ve Yavuz Sultan Selim Türbesi yanına defnedildi. Çocuklarından Murad, Abdülhamid, Mehmed Reşad ve Vahdeddin daha sonra padişah oldular.³

Zîver Bey, Abdülmecid Han'ın tahta geçişine (1255), Halep'te karavulhâne yaptırmasına (1269) ve kızı Münire Sultan'ın doğumuna (1261) tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 30, 31, 35)

Abdünnâfi İffet Efendi

Ramazanoğulları hânedanına mensup olduğundan Ramazanzâde, alçak gönüllü, edep ve iffet sahibi bir kişi olduğu için de İffet lakabı ile tanınmıştır. Babası, eski Adana müftüsü Hacı İshak Efendi'nin oğlu Muhammed Saîd Efendi'dir.

Abdünnâfi İffet, Buharalı Abdürrahim Efendi'den ilim tahsil etti. Öğrenim hayatından sonra Bursa'ya müderris olarak tayin edildi. 1845 yılında İstanbul'a gelerek devletin çeşitli kademelerinde görevler yaptı. Dürüstlüğü ve çalışkanlığı sayesinde memuriyet hayatında kısa zamanda yükseldi. Adana mal müdürlüğü, Halep Meclis-i Kebîr reisliği, Adana, Halep ve Harput defterdarlığı, Trabzon, Cezâyir-i Bahr-i Sefîd tahkikat ve rûsûmat memurluğu, İntihâb-ı Me'mûrîn Komisyonu başkanlığı yaptı. 1869'da Saraybosna, daha sonra da Hersek mutasarrıflığına getirilen Abdünnâfi Efendi hacdan dönerken Tâif'te vefat etti ve oraya defnedildi.

Eserleri:

Bu hareketli memuriyet hayatı sırasında ilmî ve edebî çalışmaları da ihmal etmeyen Abdünnâfi Efendi'nin belâgat, hadis, tasavvuf, ahlâk, felsefe ve mantık ilimlerine dair çoğu basılmış birçok tercüme ve telif eseri vardır.

1. *En-Nef'u'l-muavvel fî tercemeti't-Telhîs ve'l-Mutavvel.*
2. *Terceme-i Nuhbetü'l-fiker.*
3. *Nâfiu'l-âsâr Nevbâve-i Simârü'l-esmâr.*
4. *Mahzen-i Esrâr-ı Şuarâ.*

³ Cevdet Küçük, "Abdülmecid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, (1998), s. 259.

5. *Müntehabât-ı Nâfia-i Risâle-i Kuşeyriyye.*
6. *Terceme-i Burhân-ı Gelenbevî.*
7. *Kâmilü'l-âsâr Hikâye-i Cihândâr*

Ayrıca kendi şiirlerini topladığı Divançe-i Şâir ve Ravzatü'l-fesâhat adlı eserlerinden de söz edilmektedir.⁴

Tırnakçızâde Zîver, Nafi' Efendi'nin Mutavvel tercümesine tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 72)

Ahmed Buhârî

Tekkeye adını veren Nakşibendî şeyhi Emîr Ahmed Buhârî (ö. 994/1586), Buhara'dan İstanbul'a gelerek Unkapanı'nda Üsküplü caddesiyle Yeşil Tulumbalı sokağının kavşağında bulunan bir evde ikamet etmiş, vefatından sonra III. Murad tarafından kabrinin üzerine bir türbe inşa ettirilmiş, ancak türbe zamanla ortadan kalkarak yerine evler yapılmıştır.⁵

Zîver Bey, Unkapanında bulunan Ahmed Buhârî Hazretleri'nin Sultan II. Mahmud'un emriyle yenilenmesine tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 9)

Hamdi Paşa

Zîver Bey Hamdi Paşa için tek beyitlik muamma kaleme almış fakat Hamdi Paşa'nın hangi Hamdi Paşa olduğuna dair kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. (bkz. Şiir 215)

Ahmed Lutfi Efendi

İstanbul'da doğdu. Babası nalıncı esnafına mensup Mehmed Ağa'dır. İlk tahsilinden sonra Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'a girdiyse de kısa sürede buradan ayrılarak Amcazâde Hüseyin Paşa Medresesi'ne devam etmeye başladı; böylece ilmiye mesleğine intisap etmiş oldu.

Ahmed Lutfi Efendi 1852-1865 yılları arasında Takvimhâne musahhihliği, Tıbbiye Meclisi âzâlığı, Tıbbiye Mektebi Türkçe hocalığı ve Matbuat nâzirliği görevlerinde bulundu.

⁴ İsmail Durmuş, "Abdünnâfi İffet Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, (1988), s. 288.

⁵ M. Baha. Tanman, "Emîr Buhârî Tekkesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XI, (1995), s.128.

Meclis-i Maârif âzası iken 1866'da vak'anüvisliğe getirildi. Bir süre sonra kendisine İstanbul kadılığı pâyesi, ardından Anadolu kazaskerliği pâyesi verildi. 15 Ocak 1888'de Rumeli kazaskeri oldu. Normal hizmet süresini (müddet-i örfiyye) tamamladıktan sonra Şûrâ-yı Devlet âzalığı ile birlikte vak'anüvislik hizmetini de sürdürdü.

18 Mart 1907'de vefat etti. Kabri Aksaray'da Sofular Camii hazîresindedir. Osmanlı vak'anüvisleri arasında bu görevde en çok kalan Ahmed Lutfî Efendi, Arap ve Fars edebiyatına da vâkıf olup Mevlevî tarikatına mensuptu.⁶

Tırnakçızâde Zîver, Ahmed Lutfî Efendi'yi teşvik etmek için şiir kaleme almıştır. (bkz. Şiir 98)

Arapzâde Hamdullah Efendi

Hamdullah Mehmed Efendi, Şeyhülislâm Ârif Efendi'nin oğludur. Müderris, 1222'de (1807) Galata mollası, 1232'de (1817) Bursa mollası, Mekke pâyesi, 1240'da (1824/25) İstanbul kadısı, 1242'de (1826/27) Anadolu pâyesi, Şa'bân 1245'de (Şubat 1830) Anadolu kazaskeri, 1250'de (Ocak 1835) birinci defa, 1260'da (Temmuz 1844) ikinci defa ve Ramazan 1266'da (Temmuz 1850) üçüncü defa Rumeli kazaskeri oldu. Zilhicce 1269'da vefat eylemiştir. Sedefçiler'de Sinan Paşa Medresesi önünde medfundur. Oğulları, Âmir Efendi ve Atâullah Efendidir.⁷

Zîver Bey, şiirinde Hamdullah Efendi'nin Rumeli kazaskeri olmasını (1251) tebrik etmiş ve tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 15)

Ârif Hikmet Bey

Ahmed. Sultan Selîm-i sâlis devrinde sudûrdan bulunan İbrâhîm İsmet Bey'in mahdumudur. 1201 (1787) Muharrem'inde doğmuştur. Âsâr-ı hâmesinden olan:

Şeyhülislâm eyledi Yezdân beni

mısraının gösterdiği 1262'de (1846) mesned-ârâ-yı meşihat oldu. 1275'te (1859) irtihal eyledi. Üsküdar'da Nuh kapısı civârında cadde üzerinde medfundur. Meşâyıh-ı İslâm içinde nâdirü'l-vücûd addolunan zevâtandır. Elsine-i selâsede eş'ârı vardır. Dîvân'ı tab' olunmuş ise de teessüf olunur ki sekizinci asrın ibtidasından itibaren terâcim-i ahvâl-i fuzalâyı hâvî

⁶ M. Münir Aktepe, "Ahmed Lutfi Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, II, (1989), s. 97.

⁷ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 595.

olarak vücuda getirdiği mecelle kimin elinde kaldığı bilinmemiştir. Türkçe eş'ârı derece-i vasatta bulunan Osmanlı şairleri arasında kendisine bir mevkî tayin etmemiştir. Târîh söylemekde dahi hayli maharet göstermiştir.⁸

Zîver Bey, Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'den dokuz sene boyunca edebiyat ilimleri konusunda ders almıştır. Bu süre zarfında Arif Hikmet Bey için çeşitli sebeplerle şiir yazmıştır. (bkz. Şiir 5, 33, 36, 37)

Âtîfzâde Hüsâmeddin Efendi

İstanbul'da doğdu. Kütüphanesiyle meşhur Defterdar Âtîf Efendi sülâlesine mensup olup, babası III. Selim devri âlimlerinden Cemal Efendi'dir. Tahsilini babasının ve devrin tanınmış âlimlerinin yanında tamamlayarak 1229'da (1814) ruûsunu aldı. Müderrislik silsilesini süratle katederek mahreç mevleviyetiyle Selânik kadısı oldu. Ardından Mekke pâyesini aldı ve evkaf müfettişliği vekâletine, arkasından da Edirne'de teşkil edilen Meclis-i Kebîr-i Eyâlet üyeliğine getirildi.

1276'da (1859-60) bilfiil Anadolu kazaskeri olduktan sonra Rumeli kazaskerliğine, bunun ardından Mehmed Sâdeddin Efendi'nin yerine 11 Cemâziyelâhir 1280'de (23 Kasım 1863) şeyhülislâmlığa getirildi.

1288'de (1871) vefat eden Hüsâmeddin Efendi Üsküdar'da aile mezarlığına defnedildi.⁹

Zîver Bey, Hüsâmeddin Efendi'nin şeyhülislâm oluşuna tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 83)

Bahâr-zâde Ferîde Hanım

Bahâr-zâde Ferîde Hanım 1837 yılında Kastamonu'da doğmuştur. Babası Bahâr-zâde Hamâmî Mehmed Râşid Efendi'dir. Son derece münevver bir ailede dünyaya gelen Ferîde, bu ortamın kıymetini bilir ve kendisini yetiştirir. Eğitiminin çoğunu babası vasıtasıyla alır.

Daha çocuk yaşlarda şiire ilgi duyan Ferîde'ye babası yardımcı olur. Midhat Paşa'nın sadrazamlığı dolayısıyla paşaya bir tebrik-nâme yazar. Paşa da memnuniyetini bildiren bir teşekkür-nâme yazarak Ferîde Hanım'ı taltif eder.

⁸ Muallim Naci, *Esâmî*, Mahmûd Bey Matbaası, İstanbul 1891, s. 395.

⁹ Mehmed İpşirli, "Hüsâmeddin Efendi, Âtîfzâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVIII, (1988), s. 513.

Ferîde Hanım'ın ömrü 1903 yılında şahm yani vücutta yağ birikmesi hastalığından dolayı 66 yaşında tamamlanır. Kastamonu'da Ağa İmareti adı ile bilinen Yakup Ağa Camii haziresinde baba ve annesinin yanına defnolunur.

Ferîde Hanım'ın Dîvân'ında münacat, gazel, kaside, şarkı, müstezad, mesnevi, kıta, terakib-i bend şekil ve türlerinde toplam 92 şiiri bulunmaktadır.

Şiirlerini devlet büyüklerinin göreve başlaması ve görevden ayrılmaları için de bir tebrik-nâme olarak kullanan Ferîde Hanım, asıl şöhretini Fatîn Tezkiresi'nde "bu gice" redifli bir şiirinin yer almasıyla sağlar.¹⁰

Feride Hanım dönemin nadir şairelerindî. Zîver Bey, Feride Hanım'ın bu yeteneğinden övgüyle bahsedip onun için bir kıt'a kaleme almıştır. (bkz. Şiir 134)

Çukadar-zâde Câzim Efendi

İstanbul'da doğdu. Bâb-ı Defterî'de metruk başmuhasebe kalemine devam ettikten sonra 1251/1835-36'da Divan-ı Hümayun kalemine ardından da Divan-ı Mühimme ve Maliye Mektûbî odalarına nakl edildikten sonra hâcegânlık rütbesini aldı. 1265/1848-49 yılında rütbe-i sâlise ile Ankara Mal Müdürlüğü'ne atandı. Ancak bir yıl sonra bu görevden azledildi. İstanbul'a döndükten sonra bir müddet daha Maliye Mektûbî Odası'na devam etti. 1268/1851-52 yılında Erzurum Defterdarlığına atandı. Trabzon defterdarlığı da yapan Câzim Efendi, daha sonra İzmir Duhan Gümrüğü nazırlığında bulundu. Sicill-i Osmânî'de 1286/1869-70'de öldüğü kayıtlıdır.

Çaylak Tefvik, Câzim'in emekli olduktan sonra zamanının çoğunu şiir yazmakla geçirdiğini ancak bir divan tertip edip etmediğinin bilinmediğini belirtir. Fatîn de şairin bir hayli şiirinin olduğunu söyler.¹¹

Bu divanda, Zîver Bey'in Câzim Efendi ile müşterek gazelinin bulunduğunu görmekteyiz. (bkz. Şiir 124)

¹⁰ Eyüp Akman, "Ferîde Hanım, Bahâr-zâde", <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/feride-hanim-baharzade> [Erişim Tarihi: 03.08.2023].

¹¹ Yunus Kaplan, "Câzim, Çukadar-zâde Câzim Efendi", <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cazim-cukadarzade-cazim-efendi> [Erişim Tarihi: 03.08.2023].

Hâlid el-Bağdâdî

1193'te (1779) Irak'ın Süleymaniye şehrine bağlı Karadağ kasabasında dünyaya geldi. "Şeşangost" (altıparmak) lakabıyla tanınan babası Pir Mîkâil muhtemelen Kâdiriyye tarikatına bağlı bir sûfî idi; annesi de bu bölgenin ünlü bir sûfî ailesine mensuptu. Hâlid, Nakşibendiyye mensupları arasında "Mevlânâ" unvanıyla tanınmaktadır.

Abdülkerim Berzencî'nin 1213'te (1798-99) vebadan ölmesi üzerine onun Süleymaniye'deki medresesinin sorumluluğunu üstlenerek burada yaklaşık yedi yıl müderrislik yaptı. Bu yıllarda siyasî otoriteye uzak durmasını sağlayan zühdü ve derin ilmiyle tanındı.

1805'te hac niyetiyle çıktığı yolculuk sırasında tasavvufa ilgi duymasını sağlayan olaylar yaşadı. Hâlid hacdan sonra medresedeki vazifesine döndü. 1809'da Süleymaniye'yi ziyaret eden Mirza Rahîmullah Azîmâbâdî adındaki Hindistanlı bir derviş kendisine Hindistan'a giderek Delhili Nakşibendî şeyhi Abdullah Dihlevî'den el almasını tavsiye etti. Delhi'de Abdullah Dihlevî ile görüşerek ona intisap etti. Nakşibendiyye'nin seyrüsülûk mertebelerini beş ayda (diğer bir rivayete göre ise on bir ayda) katetti ve şeyhi tarafından halife olarak Süleymaniye'ye geri gönderildi. Kendisine Nakşibendiyye'nin yanı sıra Kâdirî, Sühreverdi, Kübrevî ve Çiştî tarikatlarından da irşad için izin verildi.

1826'da Şam civarında yayılan veba salgınından öleceğini anlayınca İsmâil Enârânî, Muhammed en-Nâsîh ve Abdülfettâh el-Akrî'nin kendisinin yerine geçmelerini, Karadağ'daki emlâkinin yeğeni Mahmûd es-Sâhib'e verilmesini vasiyet etti. Gömüleceği yerin tesbiti ve defniyle ilgili hazırlıkların tamamlanmasından sonra 14 Zilkade 1242'de (9 Haziran 1827) vefat etti.

Hâlidîyye, Mevlânâ Hâlid'in yüzlerce halifesi aracılığı ile son derece geniş bir alana yayıldı, Balkanlar ve Kırım'dan Güneydoğu Asya'ya kadar ulaştı. Ancak tarikatın asıl etki alanı Osmanlı Devleti'ne bağlı Kuzey Irak, Güneydoğu Anadolu ile Kuzeybatı İran bölgeleriydi. Aralarında İbn Âbidîn, *Rûhu'l-me'ânî* adlı tefsirin müellifi Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî ve II. Mahmud'un şeyhülislâmı Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi gibi tanınmış isimlerin de bulunduğu pek çok Osmanlı ulemâsı Hâlidîyye'ye mensuptu.¹²

İbnülemin Mahmud Kemal, Zîver Bey'in "Nişîn der-hakk-ı Şeyh Hâlidü'n-Nakşibendî Kaddese sırruhû" başlıklı 8 beyitlik methiyyesini örnek göstererek Nakşibendî Hâlidî tarikatına bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Kanaatimizce, mezar taşına Mevlevî

¹² Hamid Algar, "Hâlid El-Bağdâdî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. XV, (1997), s. 283

sikkесinin hakkedilmiş olması, onun Mevlevîliğе daha yakın olduğunu göstermektedir.¹³
(bkz. Şiir 4)

İsmail Paşa

İsmail Hakkı Paşa Kars beylerinden ve hanedanından Şerif Bey'in oğludur. 1234'de (1818/19) Kars'ta doğdu. 1249'da (1833/34) Şüregel â'yânı ve müsellimi olup 1253'de (1837/38) redif binbaşısı olmuş ve 1257'de (1841) İran harbiyle 1261'de (1845) Çaldır ve 1262'den (1846) 1269'a (1853) kadar Muş, Van, Hakkâri, Dersim ve Siirt ıslahatlarında bulunmuş, 1269'da (1853) Kırım harbinde kaymakam olup 1270'de (1853/54) piyade 5. alayına miralay olmuştur.

Ramazan 1273'de (Mayıs 1857) Diyarbekir'e memur olup aşiretler ıslahında senelerce bulunmuş ve Rebiyülahir 1280'de (Eylül-Ekim 1863) liva olmuştur, 4. Ordu erkânından olduğu halde Kozan, Maraş, Haleb, tekrar Kozan ve Cebel-i Bereketе memur olarak yüz aklıklarında bulunmuştur.

Maraş'da iken Muharrem 1285'de (Mayıs 1868) vezirlikle Diyarbekir valisi oldu. 3 Muharrem 1293'de (30 Ocak 1876) Manastır vali kaymakamı olup, Zilkade 1293'de (Kasım-Aralık 1876) Erzurum valisi olup savaşta vali ve sonra kumandan olarak cesareti görülmüş ve Rebiyülahir 1296'da (Nisan 1879) Dar-ı Şûrâ azası olup Muharrem 1297'de (Ocak 1880) Teftiş-i Askerî Komisyonu'na memur olmuş ve o sene 4 Şaban'da (12 Temmuz 1880) hassa müşiri ve yâver-i ekrem olup Zilhicce 1297'de (Kasım 1880) adı geçen komisyonun ikinci reisliğine memur olmuştur. 1303'de (1885-86) Irak ıslahatına memur olup döndüğünde aynı komisyonun reis vekili ve ikinci reisi ve sonra İâne ve Teshilât-ı Askeri Komisyonu reisi olmuş ve 20 Ramazan 1314'de (22 Şubat 1897) vefat ederek Üsküdar'da Yeni Cami'ye defnedilmiştir. Gazi ve gayretli, doğru sâlih, dindar, tedbirli bir zat idi. Islahat işlerinde becerikliliğinden “Kurt” denmiştir. Oğlu Ahmed Zülküfl Paşa padişah damadıdır. Diğerleri, Mustafa Bey ve İbrâhim Beydir.¹⁴

Zîver Bey, İsmâil Paşa'nın Manastır beldesinde mesire alanı yaptırtmasına tarih düşürmüştür.(bkz. Şiir 58)

¹³ Mustafa Özkay, “Klasik Türk Edebiyatının Son Temsilcilerinden Üsküdarlı Tırnakçı-Zâde Zîver Bey'in Hayatı ve Eserleri”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu XI* (15 Ekim- 17 Ekim 2021), Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2021, III, s. 440.

¹⁴ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, III, s. 826.

Keçecizâde İzzet Molla

Keçecizâde. Sudûrdan Sâlih Efendi'nin mahdumudur. Nâdirü'l-vücûd bir şair idi. Galata Mevleviyyetine nail olduktan sonra Keşan'a nefyedildi. Avdetinde hayli makbil olmuş idi. 1245 (1829)'te meydana çıkan Rusya seferinin devamını isteyenlere karşı âştî-cûyâne idâre-i lisân eylediğinden bu defa Sivas'a iclâ kılındı. Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in:

'İzzet-i şâ'ire de kıydı cihân

mısrândan anlaşıldığı üzere o sene içinde Sivas'ta vefat etmiştir.

Bahâr-ı Efkâr ve Hazân-ı Âsâr nâmlarında iki mecmua-i eş'ârından başka Gülşen-i Aşk ve Mihnet-keşân isimlerinde iki manzum eseri vardır. Mihnet-keşân pek tuhaftır.¹⁵

Zîver Bey, 1254 yılının başlarında Keçecizâde İzzet Molla Efendi'nin divanının basımına başlanıldığını, fakat nedeninin ne olduğu bilinmeyen sebeplerle bu basımın ertelendiğini şiirinin başlığında not düşmüştür. (bkz. Şiir 28)

Keçecizâde Fuad Paşa

Asıl adı Mehmed Fuâd olup 5 Safer 1230/17 Ocak 1815'te İstanbul'da doğdu. Şair Keçeci-zâde İzzet Molla'nın oğludur. İlim yolunda ilerlemek gayesi ile Arapça ve Farsça öğrendi; babasının Sivas'a sürülmesi üzerine genç yaşta Mekteb-i Tıbbiyye'ye girmek zorunda kaldı.

Sadrazam Reşîd Paşa tarafından Nisan 1852'de Mısır'a gönderildi. Burada da başarı gösterince Hariciye Nazırlığına getirildi (9 Ağustos 1852).

Mayıs-Haziran 1860'da askerî sıfatla Şam Murahhası oldu. 14 Temmuz 1861'de Meclis-i Vâlâ riyaseti ile Tanzimat riyaseti birleştirilerek reisliği kendisine verildi.

6 Ağustos 1861'de dördüncü defa Hariciye Nazırı olup 22 Kasım 1861'de sadrazamlık görevine başladı.

Temmuz-Ağustos 1868'de hastalanıp Yakacık'a ardından hava değişimi için İtalya'nın Nice şehrine gitti. 29 Şevval 1285/12 Şubat 1869'da kalp rahatsızlığından vefat etti. Cenazesi 28 Şubat 1869'da İstanbul'a getirildi ve Sultanahmet semtinde Peykhane caddesinde yaptırdığı caminin yanına defnedildi.¹⁶

¹⁵ Muallim Naci, *Esâmî*, Mahmûd Bey Matbaası, İstanbul 1891, s. 216.

¹⁶ Orhan F. Köprülü, "Fuad Paşa, Keçecizâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. XIII, (1996), s. 202.

Tırnakcızâde Zîver Bey, kaleme aldığı bir şiirinde Fuad Paşa'nın 1279 (1862/1863) yılında sadrazam oluşuna tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 77)

Bir başka şiirinde ise Fuad Paşa'nın vefatına tarih düşürmüş ve üzüntüsünü dile getirmiştir. (bkz. Şiir 70)

Mehmed Emin Âlî Paşa

İstanbul'da Mercan'da doğdu. Babası Ali Rızâ Efendi, Mısır Çarşısı aktarlarından olup aynı zamanda çarşının kapıcılığını da yapmaktaydı. Mahalle mektebindeki ilk tahsilinden sonra Arapça dersleri almaya başladı. 1830'da bir aile dostunun aracılığıyla Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'ne girdi ve buradaki âdete uygun olarak kendisine, boyunun kısalığından veya güzel tavrı ve kabiliyetinden dolayı "Âlî" mahlası verildi. Daha sonra bu mahlas ile şöhret buldu.

Âlî Paşa 1852 yılında, henüz otuz sekiz yaşında iken Reşid Paşa'nın yerine sadrazam oldu.

Âlî Paşa, yakın mesai arkadaşı Fuad Paşa'nın ölümü üzerine (1869), Hariciye nezâretini de üzerine aldı ve bu tarihten itibaren tek söz sahibi olarak devlet idaresini ölünceye kadar sıkı bir şekilde elinde tuttu.

Âlî Paşa, 7 Eylül 1871'de öldü ve Süleymaniye Camii hazîresine defnedildi.¹⁷

Zîver Bey, şiirinde Âlî Paşa'nın 1274 (1857/1858) yılında sadrazam olduğuna dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 50)

Mehmed Refik Efendi

Bosna'da Rogatica'da (Çelebipazarı) doğdu. Hacıabdiç ailesine mensup olup babası Ali Efendi'dir.

1845'te meşihata bağlı yüksek fetva makamında kalem kâtipliğine, aynı yılın ramazan ayında Meşrebzâde Mehmed Ârif Efendi'nin ayrılmasıyla boşalan fetva emini makamına bizzat Şeyhülislâm Mekkîzâde Mehmed Âsım Efendi tarafından tayin edildi. 1847'de Bosna mollası unvanını, bir yıl sonra İzmir pâyesi, 1849'da Edirne pâyesi, bir yıl sonra Haremeyn-i muhteremeyn pâyesi ve 1854'te de İstanbul pâyesini aldı. İki yıl sonra fetva emini görevinden ayrılıp Evkâf-ı Hümâyûn müfettişliğine getirildi.

¹⁷ Kemal Beydilli, "Âlî Paşa, Mehmed Emin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, II, (1989), s. 425.

Mehmed Refik Efendi 27 Rebûlevvel 1283'te (9 Ağustos 1866) şeyhülislâm oldu. Bu makamda bir yıl dokuz ay dokuz gün kaldı ve 30 Nisan 1868'de azledildi. Bu arada Meclis-i Âli üyeliği yaptı.

19 Nisan 1871'de vefat etti. Sicill-i Osmânî'de ölüm tarihi yanlış olarak 4 Safer 1288 (24 Nisan 1871) olarak zikredilir. Kabri Fâtih Camii'nde Fâtih Sultan Mehmed'in türbesi civarındadır.¹⁸

Tırnakcızâde Zîver Bey, Refik Efendi'nin 1284 (1867/1868) yılında sadrazam oluşuna dair tarih düşmüş ve şiir yazmıştır. (bkz Şiir 80)

Mehmed Sâdeddin Efendi

İstanbul'da doğdu. XVI. yüzyılın tanınmış tarihçisi, padişah hocası ve şeyhülislâmı Hoca Sâdeddin Efendi'nin soyundan gelir. Müderris Abdülhamid Efendi'nin oğludur. Babasından ve dönemin diğer âlimlerinden tahsilini tamamladıktan sonra kadılık mesleğine girip Anadolu'da birçok kazada görev yaptı.

Sağlam karakteri, liyakat ve dirayetiyle Sultan Abdülmecid'in takdirini kazanan Sâdeddin Efendi, Meşrepzâde Ârif Efendi'nin vefatı üzerine 27 Aralık 1858'de şeyhülislâmlık makamına getirildi.

Şeyhülislâm olarak Abdülaziz'in cülûs törenine katılan Sâdeddin Efendi, Osmanlı eğitim sisteminde çok sıkıntılı bir uygulama olan bir ruûs imtihanı sonrasında 23 Kasım 1863'te görevden alındı ve yerine Âtîfzâde Hüsâmeddin Efendi getirildi. Azlinden sonraki iki buçuk yıllık ömrünü yalısında geçirdi ve 6 Ağustos 1866'da vefat etti. Kabri Karacaahmet Mezarlığı'ndadır.¹⁹

Zîver Bey, Mehmed Sâdeddin Efendi'nin 1275 (1858/1859) yılında şeyhülislam olduğuna dair tarih düşmüş ve onu tebrik eden bir şiir kaleme almıştır. (bkz. Şiir 54)

Meşreb-zâde Mehmed Sıddîk Efendi

1246/1830 yılında İstanbul'da doğdu. Meşreb-zâde hafidi olarak tanınan Şeyhülislam Mehmed Ârif Efendi'nin oğludur.

¹⁸ Muhammed Aruçi, "Mehmed Refik Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, (2003), s. 517.

¹⁹ Mehmed İpşirli, "Sâdeddin Efendi, Mehmed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XVIII, (2008), s. 388.

Babasının şeyhülislamlığı makamında bulunduğu sırada 1270/1854 yılında Galata kadısı oldu. Aynı yılın sonlarında Mekke, 1272/1855'te İstanbul kadılığı payesi verildi. Rebiülâhîr 1274/1857 yılında Anadolu kazaskerliği payesi verildi ve aynı yılın sonlarında Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye azası oldu. 1275/1858'de bu görevine son verildi. Cümâdelûlâ 1278/1861 yılında Rumeli kazaskerliği payesi tevcih olundu.

Son kazaskerliğinde felce uğradı ve 27 Receb 1295/27 Temmuz 1878 tarihinde miraç gecesi İstanbul'da vefat etti. Üsküdar'da Miskinler Tekkesi civarındaki kabristana defnolundu.

Bilinen tek eseri Dîvân'ıdır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 2863'te bulunmaktadır.²⁰

Tırnakçızâde Zîver Bey, şiirinde Mîr Sıddık Efendi'nin İstanbul (1272) ve Galata kadılığını (1271) almasına tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 41,42,43)

Muammer Mehmed Paşa

Erzurumlu kaymakam Rüşdî Mehmed Paşa'nın oğlu olup 1277'de (1812) doğdu. Küçük yaşında Enderun'a ve Nizâmiye Ordusu'nun kuruluş senelerinde askerliğe girdi. Muharrem 1276'da (Ağustos 1859) İzmir ve Zilhiccesinde (Haziran-Temmuz 1860) Şam valisi olup Rebiyülâhîr 1277'de (Ekim-Kasım 1860) azledildi. Receb 1278'de (Ocak 1862) Hicaz valisi ce Cemaziyelevvel 1287'de (Ağustos 1870) Ankara valisi olup Zilkade 1288 (Ocak 1872) sonlarında azledildi. Zilhicce 1289'da (Şubat 1873) Şûrâ-yı Devlet azası, 25 Sefer 1290'da (24 Nisan 1873) Muhacirîn Komisyonu reisi olup 29 Muharrem 1292'de (7 Mart 1875) vefat etmiştir. Nefis yemeklere düşkün, yumuşak huylu, ılımlı dindardı. Oğlu Rüşdî Mehmed Bey, amcasının oğlu İskender Bey'dir.²¹

Zîver Bey, şiirinde Muammer Paşa'nın 1277 yılında Şam Valisi oluşuna dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 64)

²⁰ Mehmet Arslan, "Sıddık, Meşreb-zâde Mehmed Sıddık Efendi", <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/siddik-mesrebzade-mehmed-siddik> [Erişim Tarihi: 03.08.2023].

²¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1095.

Münire Sultan

10 Aralık 1844'te İstanbul'da Topkapı Saray-ı Humayun'da doğdu. Babası Sultan I. Abdülmecid, annesi Verd-i Cinan III. Kadın Efendi'dir. İki defa evlilik yapmıştır. Münire Sultan Abdülmecid'in isteği üzerine Batı musikisi öğretilerek yetişmiş; piyano ve lavta çalmayı öğrenmiştir. Henüz 17,5 yaşında iken vefat etmiştir.²²

Zîver Bey, Sultan Abdülmecid kızı Münire Sultan'nın, 1261 yılında doğduğuna dair tarih düşürmüştür. (bk.z Şiir 35)

Nâbî

Urfalıdır. IV. Mehmed zamanında (1648-1687) İstanbul'a gelip Musâhib Mustafa Paşa'ya intisab ederek kethüda olmuştur. Onun vefatında hacca gidip dönüşte Haleb'de oturdu. Baltacı Mehmed Paşa, Haleb valisi olduğunda sohbetinden hoşlanıp 1122'de (1710) sadârete geldikte getirip hâcegân rütbesiyle Anadolu muhasebecisi tayin etti. Sonra süvari mukalebecisi olup 3 Rebiyülevvel 1124'de (10 Nisan 1712) vefat etmiştir. Üsküdar'da Miskinlerde medfunur.

Üç dilde mahir, latifeyi ve muhazaratı sever, külfeti terk etmiş ve sohbeti tatlıydı. Yaşı 90'a yakın, belki aşkıandı.

Eserleri: Siyer-i Veysî'ye Zeyl, Kamaniçe Gazânamesi, Tuhfetü'l-Haremeyn, Hayrîye, Hayr-âbâd, Münşeât, Divan.²³

Tırnakçızâde Zîver Bey, dîvânında Nâbî'nin giderek redifli gazelini tahmis etmiştir. (bkz. Şiir 105)

²² A. Emsal Çevik ve M. Yaşar Kaltakçı, "Türk Musiki Geleneğinde Kadın ve Kadın Bestekarlar". *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 29 (2011), 634.

²³ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1219.

Nasûhî-zâde Şeyh Şemseddîn Efendî

Üsküdarlı Mehmed Nasuhi'nin torunlarından. Şeyh Mehmed Nasûhî'nin ölümünden sonra tekkesinde oğlu Ali Alâeddin Efendi (ö. 1165/1752) postnişin olmuştur. Daha sonra babadan oğula intikal eden meşihat görevini Şeyh Mehmed Fazlullah Efendi (ö. 1218/1803), **Şeyh Abdurrahman Mehmed Şemseddin Efendi (ö. 1249/1833)**, Şeyh Muhyiddin Efendi (ö. 1315/1897) ve Şeyh Ahmed Kerâmeddin Efendi (ö. 1934) üstlenmiş, Nasûhîzâdeler olarak tanınan bu sülâle İstanbul'un en nüfuzlu şeyh ailelerinden biri olmuştur.²⁴

Zîver Bey, Halvetî şeylerinden Nasûhî-zâde Şeyh Şemseddîn Efendî'nin vefatına dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir: 6)

Pertev Mehmed Said Paşa

Hicaz asıllı olup Kırım'a yerleşmiş ve oradan İstanbul'a göç etmiş bir seyyid ailesinin oğludur. İstanbul'da dinî ilimleri öğrendikten sonra, annesinin akrabalarından olan ve ona "Pertev" mahlasını veren Beylikçi Kesedarı Hacı Ahmed Efendi'nin yardımıyla 1804'te Ruûs Kalemi'ne girdi. Oradan Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi'ne ve Sadâret Mektûbî Odası'na yükseldi. Bu arada Reîsülküttâb Galib Efendi'nin (Paşa) dikkatini çekti. Galib Efendi, 1811'de Ruslar'la barış antlaşması yapmak üzere başdelege olarak Bükreş'e gittiğinde Pertev Efendi'yi kâtip sıfatıyla beraberinde götürdü.

Pertev Efendi İstanbul'a dönünce Galib ve Hâlet efendilerin himayesinden istifade ederek âmedîliğe (1820), beylikçiliğe (Eylül 1824) ve nihayet reîsülküttaplık makamına (24 Mart 1827) yükseldi.²⁵

Zîver Bey, Pertev Paşa'nın Sultan II. Mahmud'un emriyle Selimiye'de yaptırdığı Nakşibendî dergahının inşasına tarih düşürmüştür.(bkz. Şiir 16)

Şairin bir başka tarih gazeli de Pertev Paşa'nın, bahsi geçen dergahın yanına kütüphane yaptırılmasıyla ilgilidir. (bkz. Şiir 19)

²⁴ Kerim Kara, "Mehmed Nasûhî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, (2003), s. 500.

²⁵ Carter Vaughn Findley, "Pertev Mehmed Said Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXIV, (2007),s. 233.

Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi

Muharrem 1254'te (Nisan 1838) İstanbul'da doğdu. Babası Kazasker İbrâhim İsmet Efendi'dir. Bir yandan Arapça ve dinî ilimlerde eğitimine devam ederken diğer yandan hat meşketi. 1853'te hattat Abdullah Zühdü Efendi'den ketebelik aldı. Mevlevî tarikatına intisap etti.

On dört yaşında babasının Anadolu kazaskerliği sırasında 24 Ocak 1852'de Anadolu kazaskerliği tezkireciliğine getirildi. 29 Aralık 1858'de Meşihat Dairesi mektupçuluğu muavinliğine tayin edildi. Temmuz 1861'de mektupçuluğa terfi ettirildi. Müderrislikte gerekli mertebeleri aşarak 14 Ekim 1863'te Eyüp kadısı oldu.

11 Mart 1867'de Mekke pâyesi aldı. 7 Eylül 1867'de Dîvân-ı Muhâkemât-ı Mâliyye ve 3 Mayıs 1868'de Şûrâ-yı Devlet üyesi oldu. 29 Ocak 1869'da Adranos (Atranos) kazası arpalığı verildi. 27 Mayıs'ta İstanbul pâyesi aldı. 6 Mayıs 1909'da Hüseyin Hilmi Paşa'nın ikinci kabinesinde Ziyâeddin Efendi'nin yerine şeyhülislâm oldu.

6 Temmuz 1910'da İstanbul'da vefat etti. Cenazesi Üsküdar Çiçekçi'de Selimiye Dergâhı karşısında bulunan, dedesi Şeyhülislâm Mehmed Sâhib Efendi'nin de medfun olduğu Karacaahmet Mezarlığı'nın sekizinci adasındaki aile kabristanına defnedildi.²⁶

Tırnakçızade Zîver Bey, Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi'nin 1276 yılında Meşihat Dairesi mektupçuluğu muavinliğine tayin edilmesine tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 73)

Râbia Hanım

Tırnakçızâde Zîver Bey'in Dîvânı'nda Kastamonu'da çeşme yaptırdığına dair tarih düşürdüğü Râbia Hanım'a ait herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. (bkz. Şiir 8)

Re'fet Paşa, İstanbullu

1222/1807 yılında İstanbul'da doğan Re'fet Paşa'nın asıl adı Süleyman Re'fet Paşa'dır. Re'fet şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. Sultan III. Selîm zamanında paşa olan rikâb-ı hümâyûn çuhadârlarından Arnavud Mustafa Ağa'nın oğludur. Küçüklüğünde enderûn-ı hümâyûna alınmış, orada yetişmiştir. 1826'da enderun çuhadarı oldu. Öğrenimini

²⁶ Tahsin Özcan, "Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXIV, s. 290.

tamamlayarak askeriyege geçti. 1849'da kapdan-ı deryâ, 1851'de meclis-i vâlâ azası, 1852'de Bursa valisi olup aynı yıl azledilmiş ve Halep valisi olmuştur. 1855'te İzmir, aynı yılın sonunda Şam ve 1856 yılında ikinci defa Bursa valisi oldu. 1859'da azledildi, aynı yıl tanzimat azası olduysa da yıl sonunda bu görevinden ayrıldı. 1861'de Edirne valisi, 1862'de Vidin valisi oldu, 1864'te ikinci defa Edirne valiliğine getirildi.

1281/1865 yılında Edirne'de vefat etti. Mezarı İstanbul yolunda Seyyid Celâlî Kabristanı'ndadır.²⁷

Zîver Bey, Re'fet Paşa'nın kıtasına taştir yazdıktan sonra bu kıt'aya mesnevi türünde bir manzum hikaye de kaleme almıştır. (bkz. Şiir 129, 220)

Sâdullah Efendi

Sâdullah Efendi'nin kim olduğuna dair kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Zîver Bey, divanında Sadullah Efendi'nin Selimiye dergâhı hücre-nişinlerinden olduğunu ve orada bir bina yaptırdığından bahsetmektedir. (bkz. Şiir 22)

Şehzade Nizameddin

Zîver Bey, Sultan II. Mahmud'un oğlu Şehzâde Nizameddin'in 1251/1835 yılında doğduğuna dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 24)

Şeyh Mehmed Rıfkî Efendi

Şeyh Mehmed Rıfkî Efendi, Bartın dahilinde Kurıca Şile kariyesinde Topal Ali oğlu Ali'nin oğludur. O karyede doğdu. 1813'de [1228 H.] İstanbul'a geldi. Sultan Ahmed medresesinde tahsili ilim etdi. Hoca Vahyi Efendi'den Farisi okudu. Üsküdar'da Selimiye dergâhı şeyhi -Nakşbendi tariki kibârı meşâyihinden- Ali Behcet Efendi merhuma 1817'de (1233 H.) intisab etdi. Bilahare hilafet aldı. O dergahda uzun müddet oturdu.

1832 [1248 H.] de Unkapanı civarında Ahmedülbuhari dergahı meşihatine nasbolundu. Müracaat edenlerce Farisi okuturdu.

²⁷ Mehmet Arslan, "Re'fet Paşa, Süleyman Re'fet, İstanbullu", <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/refet-pasa-suleyman-refet-istanbullu> [Erişim Tarihi: 03.08.2023]

Rıfkı Efendi 1854’de [1271 H.) vefat etdi. Dergahın haziresine defnolundu.

Tımakcızâde Zîver, Rıfkı Efendi’nin 1250’de doğan oğlu Mehmed Neş’et için yazdığı tarih manzumesinde Rıfkı Efendi hakkında diyor ki:

Hvâce-i medrese-i ‘ilm-i yakîn
Vâkıf-ı nükte-i insâniyyet
Rehrev-i semt-i rızâ-yı Bârî
Vâsıl-ı menzil-i haqqâniyyet
Dâhil-i halka-yı erbâb-ı şafâ
Zâ’ik-i neş’e-i rûhâniyyet
Sâkin-i dergeh-i fazl u ‘irfân
Hâzret-i Rıfkı-i nîkû haşlet²⁸

Zîver Bey, Şiirin devamında Rıfkı Efendi’nin oğlu Mehmed Neş’et’in 1250’de doğduğunu tarih düşürüyor. (bkz. Şiir 11)

Şeyhizâde Esad Efendi

18 Rebûlevvel 1204’te (6 Aralık 1789) İstanbul’da Ayasofya yakınlarında bir evde doğdu. Ailesi Malatya’nın Arapkir kazasına bağlı Nerdübanlı köyündendir. Aile 1738’de İstanbul’a göç etmiş, babası Ahmed Efendi bir yandan eğitimini sürdürürken bir yandan da kitap satışı ile uğraşmış ve sahaflar şeyhi olmuştur. Esad Efendi bu sebeple Sahaflar Şeyhizâde diye şöhret bulmuştur. Eserlerinde kendisinden sadece “Şeyhzâde” diye bahseder.

31 Mayıs 1833’te İstanbul kadılığı pâyesini alan Esad Efendi, ertesi yıl vak‘anüvislik ve Takvimhâne nâzirliği da uhdesinde kalmak üzere bilfiil İstanbul kadısı oldu.

6 Eylül 1835’te Anadolu kazaskerliği pâyesi ve büyükelçilik unvanıyla Feth Ali Şah’ın oğlu Mehmed Şah’ın tahta çıkışını tebrik için İran’a gönderildi. Bir yıldan fazla süren elçiliği sırasında üzerindeki görevleri yürütmek için vekiller tayin edildi. İran’dan gelince Takvimhâne ve Tabhâne-i Âmire nâzirliğine dönen Esad Efendi, uzun süredir hasta olduğundan sadece vak‘anüvislik bırakılarak öteki görevlerinden azledildi.

Rahatsızlığı giderek artan Esad Efendi 4 Safer 1264 (11 Ocak 1848) tarihinde vefat etti. Cenazesi ertesi gün devrin ileri gelenlerinin iştirakiyle Sultan Ahmed Camii’nde kılındı ve İstanbul’da Yerebatan’da yaptırdığı kütüphanenin bahçesine gömüldü.²⁹

²⁸ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 2124.

²⁹ Ziya Yılmaz, "Esad Efendi, Sahaflar Şeyhizâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XI, (1995), s. 341.

Zîver Bey, Esad Efendi'nin 1251'te Anadolu kazaskerliği pâyesi almasına, ardından İran'a sefir olarak gönderilmesine tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 20-21)

Şeyh Sâdık Efendîzade

Müderriş, 1238'de (1822/23) Galata mollası ve 1246'da (1830/31) bilâd-ı hamseden sonra Medine mollası oldu. Orada vefat eyledi.³⁰

Tırnakçızâde Zîver Bey, Şeyh Sâdık Efendîzade'nin vefatına tarih düşürmüş ve üzüntüsünü dile getirmiştir. (bkz. Şiir 26)

Şîrvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa

Amasya'da doğdu. Nakşibendiyye tarikatının Hâlidîyye kolu şeyhlerinden İsmâîl Sirâceddin Şîrvânî'nin oğludur. Büyük kardeşi Abdülhamid Efendi'den ve babasından İslâmî ilimler tahsil ettikten sonra 1851'de İstanbul'a gitti; Vidinli Mustafa Efendi'nin derslerine devam edip icâzet aldı.

Öğrenimini tamamlamakta iken Şeyhülislâm Meşrepzâde Ârif Efendi'nin oğlu Sıddık Efendi'ye ders vermeye başladı. Sıddık Efendi hocasına müderrişlik ruûsu verilmesinde etken oldu. Ahmed Cevdet Efendi'nin (paşa) araya girerek kararsız bir tutum sergileyen şeyhülislâmı ikna etmesi üzerine kendisine ruûs verilmesi sağlandı (1855) ve Mahkeme-i Teftîş-i Evkâf kassâmlığına tayin edildi (Cevdet, Ma'rûzât, s. 46). 21 Eylül 1853'te Amasya Evkaf müdürlüğüne tayin edildiyse de bu görevde fazla kalamadı ve 3 Ocak 1855'te istifa edip İstanbul'a döndü.

16 Nisan 1873 tarihinde sadâret makamından azledilen Sakızlı Ahmed Esad Paşa'nın yerine sadrazamlığa getirildi.

İbnülemin'e göre paşa Hicaz'a vardıktan bir müddet sonra karahummaya yakalanmış, Mekke Emîri Şerîf Abdullah Paşa'nın Taîf'te Şübrâ adlı bahçesinde vefat etmiştir (13 Eylül 1874).

Naaşı sahâbeden Abdullah b. Abbas'ın kabri civarına defnedildi. Şîrvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa'nın Mâverdi'nin *Düstûrü'l-vüzerâ'* (*Şîrvânî'nin 'l-vizâre ve siyâsetü'l-mülk*) adlı eserini Arapça'dan Türkçe'ye çevirdiği bilinmektedir.³¹

³⁰ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1417.

³¹ Mehmet Beyhan, "Şîrvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXIX, (2010), 209.

Zîver Bey, Mehmed Rüşdü Paşa'nın 1279 yılında sadrazam oluşuna dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 48)

Sultan II. Mahmud

13 Ramazan 1199'da (20 Temmuz 1785) doğdu. I. Abdülhamid'in oğludur. Adli mahlası doğumuyla birlikte verilmiştir. Amcası III. Selim'in tahttan indirilmesi (29 Mayıs 1807), ağabeyi IV. Mustafa'nın cülûsu ve bunun da Alemdar Mustafa Paşa tarafından hal'i üzerine 4 Cemâziyelâhir 1223'te (28 Temmuz 1808) padişah oldu. III. Selim'in katli sırasında ölümden dönmüş olarak darbeler ve karşı darbelerle başlayan saltanatı aynı yoğunlukta devam etti.

"Gâile-i saltanattan usandım" diyecek kadar yoğun bir mücadeleyle geçen ömrü ve bunun neticesi olarak son yıllarda aşırı derecede kullanmaya başladığı içki kendisini kısa zamanda ölümcül sağlık sorunlarıyla karşı karşıya bırakmıştır.

Durumunun ağırlaşması üzerine hava değişimi için Çamlıca'daki sayfiyeye nakledilmiş, 26 Haziran'da ise ağırlaşmış ve 28 Haziran'da vefat etmiştir. Ölümü 30 Haziran'a kadar gizlenmiştir. 1 Temmuz'da cenazesi Topkapı Sarayı'na getirilmiştir.

Vasiyeti üzerine bugün Türbe diye bilinen ve önünden geçen yola hâtırasını taciz edecek bir duyarsızlıkla Yeniçeriler caddesi adı verilmiş olan mahalde metfundur.³²

Zîver Bey, yaşadığı dönemin padişahlarından olan Sultan II. Mahmud'a farklı sebeplerle birçok şiir kaleme almış ve o dönemde vuku bulan havadislere tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 13, 16, 19, 25 vd.)

Turşucuzâde Ahmed Muhtar Efendi

İstanbul'da doğdu. Turşucular Kethüdâsı Ahmed Ağa'nın oğludur. Genç yaşta tahsilini tamamlayarak Filibeli Halil Fevzi Efendi'den icâzet aldı. Arap ve Fars edebiyatlarında kendisini yetiştirdi. Ruûs imtihanını kazanarak çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra İstanbul mahkemesi bâb nâibliği mahfil şer'ıyyatçılığı, Mekteb-i Mülkiyye fıkıh hocalığı, Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye üyeliği, iki defa da Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî müftülüğü görevlerinde bulundu. Ahlâkı, fazileti, zekâsı ve ifadesinin düzgünlüğü ile çevresinin dikkatini çeken Ahmed Muhtar Efendi'nin Ayasofya Camii'ndeki bir vaazını

³² Kemal Beydilli, "Mahmud II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVII, (2003), s. 352.

dinleyen Sultan Abdülaziz, konuşmasını beğenerek onu şehzade Yûsuf İzzeddin Efendi'ye özel hoca tayin etti.

Ahmed Muhtar Efendi daha sonra Haremeyn ve İstanbul kadılığı pâyelerini aldı. Bu görevlerde bulunduğu sırada Mütercim Rüşdü, Midhat ve Ahmed Esad paşalarla çeşitli temasları oldu ve onların takdirini kazandı. Henüz İstanbul kadılığı pâyesinde iken ve kazasker olmadan, 6 Kasım 1872'de şeyhülislâmlığa tayin edildi. Teâmüle aykırı olan bu tayin ulemâ arasında tenkitlere sebep oldu. Şeyhülislâmlığa geldiğinde nâibler için umumi bir imtihan sistemi koydu; şeyhülislâmlık makamının itibarını korumaya itina gösterdi.

15 Ekim 1875'te öldü ve Karacaahmet'te babasının yanına defnedildi.³³

Tırnakçızâde Zîver Bey, Turşucuzâde Ahmed Efendi'nin 1289 yılında şeyhülislam oluşuna tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 78)

Vâsıf-zâde Abdullah Lebîb Efendi

Asıl adı Abdullah Lebîb'dir. İstanbul'da doğdu. Reisülküttâb Vâsıf Efendi'nin oğlu olduğundan Vâsıf-zâde olarak tanındı. Medrese öğrenimi gördü. 1213/1798-99 yılında müderris oldu. 1243/1827-28'de Kudüs, Zilhice 1250/Mart-Nisan 1835'te Bursa ve 1252/1836-37'de Mekke kadısı oldu. 1253/1837-38 yılında Taif'te öldü. Mezarı Mekke'dedir.

Eserlerine dair bir bilgi yoktur. Fatîn Tezkiresi'nde, bir miktar şiiri olduğu ifade edilmektedir.³⁴

Zîver Bey, Vâsıf-zâde Lebîb Efendi'nin 1254 yılında Mekke kadısı oluşuna tarih düşmüştür. (bkz. Şiir 23)

³³ Mehmed İpşirli, "Ahmed Muhtar Efendi, Turşucuzâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, II, (1989), s. 106.

³⁴ Beyhan Kesik, "Lebîb, Vâsıf-zâde Abdullah Lebîb Efendi", <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lebib-vasifzade-abdullah-lebib> [Erişim Tarihi: 25.07.2023].

2.2.2. ZÎVER BEY DÎVÂNÎ'NDA ADI GEÇEN MEKANLAR

Tırnakcızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey'in şiirlerinde görebileceğimiz en önemli özelliğin tarih düşürme sanatı olduğundan bahsetmiştik. Bu tarih şiirlerinin bir diğer kısmı ise kendi yaşadığı döneminde inşa edilen veya onarılan, hâla ayakta olan veya olmayan yapılar ve mimarilere aittir. Bu bölümde ise bu yapılara ait ulaşabildiğimiz kısaca bilgiler verilmiştir.

Arif Hikmet Bey Çeşmesi ve Sebili

Üsküdar Nuh kuyusu Caddesi üzerinde, Kartal Baba Camii'nin sol tarafında yer alır. Sebil, 105. Osmanlı Şeyhülislamı Arif Hikmet Bey Tarafından h. 1275/m.1858'de yaptırılmıştır. Sebil ve ilerisindeki çeşmenin kitabesi yoktur. Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Sebili, cephe sebilleri grubuna giren ampir üslupta bir yapıdır. Sebilin hemen yanında, içinde Arif Hikmet Bey'in de bulunduğu bir hazire vardır.¹

Tırnakcızâde Zîver Bey, Ârif Hikmet Bey'in 1259 yılında çeşme inşa etmesine dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 33)

Asîr

(Suudi Arabistan'ın güneybatısında yer alan idarî bir bölge.)

Yüzölçümü 400.000 km² olup nüfusu 1984'te 1.100.000 civarında idi. Hicaz ile Yemen arasındaki Serât (Serevât) denilen dağlık kesimi içine alan Asîr, aslında coğrafi bir bölgenin adı değildir; XIX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlayan bu ad bölgedeki kabilelerden alınmış olmalıdır.

Necran ile Nimas arasındaki dağlık bölge Asîr adını alırken Yemen'den Kahme'ye kadar olan Kızıldeniz sahilindeki ovalık saha da Tihâme Asîri olarak adlandırılmıştır. Merkezi Ebhâ olan yüksek kesimde Benî Mugayd, Benî Mâlik, Alkam ve Rebîa ile Rufeyde kabileleri federasyonu bulunmaktadır. Tihâme Asîri kıyılarında da Kahme, Şükayk ve Cîzân limanları yer almaktadır.

Bugün Asîr'de şehir, kasaba ve köy olmak üzere 516 yerleşim merkezi vardır ve

¹ Gül Sarıdikmen, *İstanbul'un 100 Çeşmesi ve Sebili*, İBB Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2013, s. 189.

bölgenin en önemli şehirlerini Ebhâ ile Hamis Müşeyt teşkil etmektedir.²

Zîver Bey, Asîr Bölgesinin 1288 yılında fethedildiğine dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 82)

Ahmed Buhârî Tekkesi

Tekkeye adını veren Nakşibendî şeyhi Emîr Ahmed Buhârî (ö. 994/1586), Buhara'dan İstanbul'a gelerek Unkapanı'nda Üsküplü caddesiyle Yeşil Tulumbalı sokağının kavşağında bulunan bir evde ikamet etmiş, vefatından sonra III. Murad tarafından kabrinin üzerine bir türbe inşa ettirilmiş, ancak türbe zamanla ortadan kalkarak yerine evler yapılmıştır.

Tekkenin son şeyhi Ali Fakrî Efendi, Ahmed Buhârî'nin II. Mahmud'un rüyasına girerek kendisini bu durumdan kurtarmasını istediğini, padişahın da ulemâdan ve Nakşibendî şeyhlerinden Mustafa Mısrî Efendi'ye şeyhin mezarını bulmasını irade ettiğini, Mustafa Mısrî Efendi'nin mezarı keşfen bulunduğunu, padişahın emriyle evlerin yıkılarak yerine bir türbe ve tekke inşa edildiğini söyler.

1906'da onarım gören Ahmed Buhârî Tekkesi, tekkelerin kapatıldığı tarihte bakımlı bir durumdayken Cumhuriyet'ten sonra bakımsızlıktan harap olmuş ve yakın geçmişte tevhidhânesi yanarak ortadan kalkmıştır. Türbe ise nisbeten sağlam ve bakımlıdır. Ardiye ve mesken olarak kullanılan diğer bölümler son derece harap ve sonradan yapılan başka binalarla sarılmış durumdadır.³

Zîver Bey, Unkapanında bulunan Ahmed Buhârî Hazretleri'nin Sultan II. Mahmud'un emriyle yenilenmesine tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 9)

Esmâ Sultan Yalısı

Kuruçeşme'de Ekmekçi Deresi'nden sonra gelen K.Ç.13'te yer alan yalı, Boğaziçi'nin meşhur Tırnakçı Yalısı'dır. 17. yüzyıldan kalma olan bu yalı yeniden yaptırılıp Esmâ Sultan'a verilmiştir. Tırnakçı Hasan Paşa tarafından yaptırılan bu bina, 2. Meşrutiyet'in başlarına kadar çeşitli değişikliklere uğrayarak korunmuştur. 1. Abdülhamit'in kızlarından Esmâ Sultan'la evlenen Kaptan-ı Derya Hüseyin Paşa da, Tırnakçı Yalısı'nda

² Yusuf Halaçoğlu, "Asîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, III, (1991), s. 482.

³ M. Baha Tanman, "Emîr Buhârî Tekkesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XI, (1995), s.128.

oturmuştur (Şehsuvaroğlu, 1986, s.198) 1814–1815 yıllarına ait Bostancıbaşı Defteri’ndeki sıralamaya göre, K.Ç.13 parselle çakışan parselde, “İsmetlu Esmâ Sultan Hazretlerinin Tırnakçı Yalısı” bulunmaktadır. Eldem, kitabında Tırnakçı Yalısı’nın burada olduğuna işaret etmiş, ancak yalının hangi tarihte burada olduğuna dair bilgi vermemiştir. Ayrıca Tırnakçı Yalısı’nın plan restitüsyonlarını yayınlamıştır. 1840 yılı W.H. Bartlett’e ait gravürde, yalı arkadan resmedilmiştir. Yalı, Kargopoulo’nun 1850 yıllarına ait fotoğrafında uzaktan görülmektedir.⁴

Zîver Bey, Sultan II. Mahmud’un Cağaloğlu’nda bulunan sarayı kız kardeşi Esmâ Sultan’a hediye ettiğine dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 29)

Pertev Paşa Kütüphanesi

Umûr-ı Mülkiyye (Dahiliye) Nâzırı Pertev Mehmed Said Paşa, Üsküdar Çiçekçi’de şeyhi Ali Behcet Efendi’nin medfun bulunduğu Selimiye Nakşibendî Dergâhı’nda derviş hücreleri ve yemekhane yanında bir de kütüphane yaptırmıştır. Kurulduğu yere nisbetle Selimiye Dergâhı Kütüphanesi olarak da anılır. 1252 (1836) tarihli vakfiyesine göre zengin bir koleksiyona sahip olan kütüphanede oldukça yüksek bir maaşla iki hâfız-ı kütüb görevlendirilmiştir.

Kütüphanenin katalogu Defter-i Kütübhâne-i Selîmiye adıyla basılmıştır (İstanbul 1311). Pertev Paşa Kütüphanesi tekkelerin kapatılmasından sonra Millet Kütüphanesi’ne götürülmüş, 1963 yılında Süleymaniye Kütüphanesi’ne nakledilmiştir. Bugün Çiçekçi Camii’nin meşrutası olarak kullanılan bina yığma taştan dikdörtgen şeklinde yapılmış olup bir girişle okuma salonundan ibarettir.⁵

Tırnakçızade Zîver Bey, Pertev Paşa’nın padişahın emiyle Selimiye’de yaptırdığı kütüphaneye tarih düşürmüştür. (bkz. 16-18)

Râbia Hanım’ın Kastamonu’da yaptırdığı çeşme

Sicill-i Osmânî’de M. Süreyya, Râbiâ Şerîfe Hanımdan bahsederken çeşme sahibi

⁴ Özlem Atalan, “17. Ve 18 Yüzyılda, Görsel ve Yazılı Kaynaklara Göre Ortaköy-Kuruçeşme Arasında Yeralan Kıyı Yapıları”, *International Journal of Social Science*, 28, s. 243, <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2510> [Erişim Tarihi: 03.08.2023].

⁵ İsmail E. ERÜNSAL, "Pertev Paşa Kütüphanesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXIV, (2007), s. 238.

olan bir başka Râbia Hanım'dan da bahseder:

“Râbia Şerife Hatun, Maçka Cami minberini koymuş bir hayır sahibidir. Bir Râbia Hatun da çeşme sahibesidir.”⁶

Zîver Bey, divanında Rabiâ Hanım'ın Kastamonu'da yaptırdığı çeşmeye tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 8)

Rifâî Tekkesi

“Hasluck ve Mehmet Tevfik, Manastır'ın taşrasında Şeyh Nazmi Efendi'nin 1276/1859 yılında bir Rifâî tekkesi kurduğunu söylemektedirler.”⁷

Zîver Bey, bir hayırseverin Manastır beldesinde Rifâî Tekkesi yaptırdığına dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 60)

Salacak Fatih Camii

Fatih S. II. Mehmed tarafından yaptırılan bu mescidin, minberini Hekimoğlu Ali Paşa koydurmuştur. S. II Mahmud zaman ihya edilmiş ve muhtelif tarihlerde tamirler görmüştür. Fevkanî, duvarlar kârgir, çatısı ahşap, minaresi tuğladandır (H.2/227).⁸

Tırnakcızâde Zîver Bey, bu caminin kırk sene evvel yandığını, fakat daha sonra onarıldığına dair tarih düşürmüştür.

Şeyh Rûmî Efendi Tekkesi

Bu dergah hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Tırnakcızade Zîver Bey, bu dergahın Sultan Abdulmecid'in emriyle 1258 yılında yenilendiğine dair tarih düşürmüştür. (bkz. Şiir 34)

Yusuf Bey Efendi Kasrı

Bu yapıya ait bir bilgiye ulaşılamamıştır.

⁶ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1338.

⁷ Kadir Özköse, “Balkanlarda Tasavvuf ve Tarikatlar”, *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar/Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı 2014 (07-09 Mayıs 2014)*, Edirne/İstanbul 2014, s. 225.

⁸ Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. cilt . Ankara 1987, s. 23.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

TIRNAKÇIZADE MEHMED SA'İD ZÎVER BEY DÎVÂNİ: METİN

3.1 METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

1. Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Dîvânı'nın transkripsiyonlu metni oluşturulurken İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.1242 numarada bulunan nüshadan istifade edilmiştir.
2. Metinde var olan imla hatalarının haricinde eksik yahut fazla hece kullanımları bulunmaktadır. Bu kusurların birçoğu tamir edilmeye çalışılmıştır. Bu yapılan tamirlerden imla hataları dipnotta gösterilmiş olup hece çıkarma ve eklemeler ise muhtelif işaretler ile gösterilmiştir. Metinde kullanılan işaretler ise şunlardır:
 - a. (): Vezin gereği yahut anlam bütünlüğü için çıkarılan sembol. Örn.
 - 1) Gencîne-i ihsân güşâd étse kerîmân
İzhâr-ı niyâz eyleme(k) terk-i edebdür (202/1)
 - 2) Hâfâ-yı mahz i(t)miş hûbândan ümmîd-i vefâ etmek
O kavmüñ 'âdet-i dîrînesi cevır u cefâ etmek (103/2)
 - b. []: Vezin gereği yahut anlam bütünlüğü için eklenen sembol. Örn.
 - 1) Fikr-i zülfüñle muṭribâ[n] çokdur
Ya'ni işkeste bestedür gönlüm (109/3)
 - 2) Vêr[ır]di neşv ü nemâ gonca-yı süveydâya
Tekâṭur eylese gül-naḥl-i ḳalbe jāle-i 'ışḳ (102/3)
 - c. ...: Okunamayan kelimeler veya mısralar. Örn.

Felek devr eyledükce sāl u eyyām u şuhūrıyla
Şafā-yı ... olsun sin̄in-i ‘ömri memdūde* (13/11)

3. Metin meydana getirilirken yazma imlası esas alındığı için düzlük yuvarlaklık uyumu göz ardı edilmiştir. Mısra başları büyük harf ile başlanılmıştır ve özel isimler büyük harfle yazılmıştır.

* Kelime okunamadı.

3.2 NÜSHA TAVSİFİ

Baş:

N'ola étsem ümîd-i himmet-i Sulţân Dîvânî

Ki êtdüm ilticâ-yı devlet-i Sulţân Dîvânî

Son:

Miśl-i enf u ustdur meşhûr

Olmuş encâm-ı kışşada mezkûr

Cilt: Kahverengi deri cilt

Ön kapak: Altın yaldızlı ay yıldız. İki köşe salbek.

Arka kapak: Ortada çiçek desenli buket şemse

Kâğıt: Saman renginde, ince sarı kâğıt

Yazı: Ta'lik. Serlevha yoktur, eser Besmeleyle başlar. Manzumeler siyah mürekkeple, başlıklar ve tarihler ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Sütun: Çift sütun.

Varak: 33.

Satır: Her sayfada 21 satır.

Ebad: 169x241, 95x185 mm.

Eski kayıt numarası: 463

Tasnif numarası: 811.24

Konu başlığı: Divan şiiri

Fevaid Kaydı: Sahib Monla Kütüphanesi, tetkik edilmiştir. 2 Şubat 1928. Dîvân-ı Zîver: Tırnakçızâde. İstanbul Üniversitesi kütüphane mührü. Üniversite/1242

Divanın sonunda 6 adet boş sayfa mevcuttur.

3.3 TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a, e, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c, ç
چ	ç
ح	h
خ	ħ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ʃ
ص	ʂ
ض	ẓ, ɖ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʕ
غ	ġ
ف	f
ق	k

ك	k
ل	l
م	m
ن	n
و	v, ū
ه	h, e, a
ى	y, ī
v	vāv-ı ma'dūle
ع	,

3.4. TRANKRİPSİYONLU METİN

Bismi'llāhir-raḥmāni'r-raḥīm

1.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. N'ola étsem ümīd-i himmet-i Sultān Dīvānī
Ki étdüm ilticā-yı devlet-i Sultān Dīvānī
2. Yüzüm sürmüş idüm evvel der-i iḥsān-ı ḥünkāra
Bi-ḥamdillāh ki geldi nevbet-i Sultān Dīvānī
3. Futūḥāt-ı ilāhīyle cihāngīr-i kerāmetdür
Pür étmiş kevnı sıyt-ı şevket-i Sultān Dīvānī
4. Teselligāh-ı ḳalb-i nā-şekībim oldı ğurbetde
Der-i dergāh-ı gerdün rif'at-ı Sultān Dīvānī
5. Naşıl ārām éderdi bunda göñlüm olmayaydı ger
Mededkārī-i ruḥāniyyet-i Sultān Dīvānī
6. Dönerdi zulmet-ābāda fūrūzān olmasa bunda
Çırāğ-ı bezm-i nūrāniyyet-i Sultān Dīvānī
7. Maḳām-ārā-yı irşādı cenāb-ı rāşid-i erşed
Odur ser-ḥalka-i cem'iyyet-i Sultān Dīvānī
8. O mir'āt-ı tecelli-baḥş-ı 'irfāna nazar kıl kim
Olur anda nümāyān şüret-i Sultān Dīvānī
9. Éder deryūze **Zīver** zāhir u bātında iḥsānuñ
'İnāyet kıl meded yā Ḥazret-i Sultān Dīvānī
10. Odur bī-şübhe fer'-i pāk-ı aşl dūḥa ḥünkār
Ki olmuş rehnümā-yı sīret-i Sultān Dīvānī

¹. (1b)

2.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Cenāb-ı Hāzret-i Hālid ki nūr-ı çeşm-i Bağdād est
Ziyā'uddīn-i mā ān āfitāb-ı burc-ı irşād est
2. Kemer bestend der-hıdmet be-ān şāh-ı kerīm ahrār
Gulāmāneş zi-raqq-ı kevn-i bī-bünyād āzād est
3. Halāşī deh emān ey feyz-i hāzret bendeet **Zīver**
Zi-bes dermānde der-bend-i hevā-yı nefis-i bīdād est
4. Hāsūd ez-ezdiyād-ı feyzeşān maḥzūn u bergeşte
Muḥib ez-luṭf-ı gunāgun-ı Hakk memnūn u dilşād est
5. Medār ey feyz-i Hāzret **Zīver-i** dermānde ra mehcūr
Ki ān kemter miyān-ı bendegān der-silk-i a'dād est

Na't-ı Şerīf-i Cenāb-ı Seyyidü'l-Mürselīn

3.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Dūd-ı cürmümden olup rüy-ı ümīdim tīre-fām
Hātırım maḥzūn ederken fikr-i 'işyānım müdām
2. Nā-şüküfte kalmış iken dil gül-i serbeste-veş
Germī-yi temmūz-ı ğamdan olmuş iken huşk kām
3. Erişüp nāgāh bārān-ı tecellī-yi İlāh
Gülşen-i ṭab'ımda būy-ı feyz kıldım iştīmām
4. Oldı çünkim sāķī-yi dest-i muḥabbetden o dem
Sāğar-ı lebriz-i 'ışk u şevkle keyfim tamām

². (1b)

³. (2a)

5. Şahñ-ı dilde başlayup geşt u güzāre eyledüm
Semt-i bâğ-ı medh-i fahr-i 'āleme toğdı hırām
6. Gülşen-i mihrinde gülçin-i nihāl şevk olup
Eyledüm güldeste-i na'tıyla ta'tır-i meşām
7. Biñde bir na't-ı şerīfi gerçi kim olmaz edā
Kılsa dağ-i kilik-i nazm-ı şā'irān çok ihtimām
8. Bulamazlar belki ta'bır-i şāyān şānına*
Eylemekdür lāl olup izhār-ı 'acz āhir kelām
9. Zātıdır şāhenşeh-i peygamberān maḥbūb-ı Hāk
Enbiyāya zātıdır şaff-ı nübüvvetde imām
10. 'İllet-i gā'ibe-i halk-ı cihān ancak odur
'Ālemine zāt-ı pākı oldu bādī-yi nizām
11. Şehnişāh-ı tācdār-ı kişver-i levlākdur
Zātına mihmānsuz oldu bu çarḥ-ı sebz bām
12. Ol sipehsālār-ı ceyş-i enbiyādur kim anuñ
Emr-i vālā-yı nübüvvet buldı zātıyla hitām
13. Kūbbe-i Mīnā degildür maḥdem için eylemüş
Ordūgāh-ı 'āleme eflākiyān naşb-ı hıyām
14. Kāmetün ḥam-geşte edüp seyr-i gerdün etmede
Maḥdem-i şerīfine ta'zīm-ile şad ihtirām
15. Āḥaru'l-leyl zamānda tīre kalmışken cihān
Eyledi rüşen çirāğ-ı da'veti maḥv-ı zālām
16. Tā şabāḥ-ı ḥaşra dek olur fūrūzān şüphesiz
Şem'-i dīn-i şu'le-tāb-ı ḥazret-i fahr-ı enām
17. Şöyle muḥkemdür bināsı kim esās-ı şer'-ile
Tā kıyāmet kaşr-ı dīn olmaz qarīn-i inhidām

* Vezin aksamaktadır.

18. Heybet-i sıyt-ı kudūmıyla şeb-i mevlūddur
Oldı yekser ser-nigūn o şāru'l-küffār-ı li'ām
19. *Fahr-ı kevneynnā şehenşāhā melāz-ı ümmetā*
Ey dūr-i ihsān u luṭfı mültecā-yı ḥāşş u 'ām
20. Ey şeh-i fermān-revān-ı milket-i peygamberī
V'ey şehenşāh-ı du-gītī dāver-i Sidre maḳām
21. Sensin ol efḍalterīn-i enbiyā-yı mürselīn
Dergeh-i lüṭfuṇda olmuşdur Süleymānlar ḡulām
22. Pādişāhlar daḡı muhtāc-ı nevāl-i şefkatüñ
Bāb-ı lüṭfuṇda gedā-yı behre-cüyāndur kirām
23. Āsumānda mihr u meh ümīd-i ihsānuñ ile
Ḥāk-i pāy-ı devlete rū māl ederler şubḥ u şām
24. **Zīver**-i āşufte ḡāl u bī ser u sāmān daḡı
Dergeh-i ihsānuña gelmiş eder 'arz-ı merām
25. Eyler ümīd-i devā-yı merḡamet bī çāredür
Çünkü olmuş mübtelā-yı 'illet-i cürm ü işām
26. Merhem-i luṭf u keremle olmaz iseñ çare-sāz
Dāḡ-dār-ı ḡasretüñ etmez kabūl-i iltiyām
27. Dād-res olmaz iseñ ey dest-gīr-i ümmetān
Bende-i üftādenüñ vāy ḡāline rūz-ı kıyām
28. Luṭf edüp red etme maḡzūn u melūl ol bendeñi
Menba'-ı luṭf u keremsin kıl aña ikrām-ı tām
29. Cā'ize ihsān buyur naḡd-i şefā'atden aña
Eyledi 'arz-ı ḡaşıde çün o 'abd-ı nā-be-kām
30. Ravza-yı pākiñde zīb-i micmer-i ta'zīm ola
Şad taḡiyyāt-ı mu'anber u şudūr u müşk-fām
31. Āliñe zevcātıña evlād-ı 'ālī şānuña
'İtret u aşḡābına bī-ḡad taḡiyyāt u selām

Niṣn der Ḥaḫḫ-ı Şeyḫ Ḥālīd el-Naḫşībendī Ḳuddise Sırrıḥū

4.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Olaldan zerre-veş mihr āşinā-yı Ḥazret-i Ḥālīd
Gözümde tütüyādur ḥāk-i pāy-ı Ḥazret-i Ḥālīd
2. Olurlar zevḳ-yāb-ı lezzet-i ḥvān-ı vişāl elbet
Ėdenler cān seyrinde fedā-yı Ḥazret-i Ḥālīd
3. Tanīn-endāz olur nüh ḳubbe-i mīnā-yı eflāke
Şedā-yı sīne-kūbān-ı hevā-yı Ḥazret-i Ḥālīd
4. Nevā-yı āh-ı 'ālem-sūz ile dergāh-ı 'ışḳına
Geldi sīne-çākān oldı nāy-ı Ḥazret-i Ḥālīd*
5. Gürūh-ı Naḫşībendān-ı nigāristān-ı 'irfāna
Nice şūret vērür şubḥ u mesā-yı Ḥazret-i Ḥālīd
6. Felekdür kāse-i māhı édüp keşkül-i deryūze
Der-i luṭfında olmuşdur gedā-yı Ḥazret-i Ḥālīd
7. Demādem Zīver-i tīre-dilūñ evc-i derūnunda
Diraḥşān ola mihr-i pūr ziyā-yı Ḥazret-i Ḥālīd
8. Anı yā Rab şafā-yāb eyle cām-ı feyz-i ḥazretiden
Bi-iḥlāş-ı ḳulūb-ı aşdıḳā-yı Ḥazret-i Ḥālīd

⁴. (2b)

* Vezin aksamaktadır.

Ḳaṣīde be-Resm-i ‘Arz-ı Ḥāl der Sitāyiṣ-i Şeyḥü’l-İslām Ḥazret-i ‘Ārif Ḥikmet
Beg Efendi ez Ḳazā-yı Gebûze Firistāde Būḍ

5.

Mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Hizār minnet u şükr ola Ḥaḳḳa kim elān
Dil-i sitem-keş u ğamgīni eyledi ferḥān
2. Nesīm-i feyz ile kıldı şu faşl-ı sermāyı
Rebī’-i ḥātır serdī çeşīde-i aḥzān
3. Göñül fesurde-i ālām iken nice eyyām
Bu demde eyledi sergerm-i zevḳ-i bī-pāyān
4. Ümīd-i pānzde-sāle idi bu ...*
Derūn-ı sīne-i bī-kīnede tūrurdı hemān
5. Zuhūr-ı luṭf-ı Ḥudāya teraḳḳub üzre idük
Du‘āmızı hele maḳbūl eyledi mennān
6. Hezār faḥr u mübāhat eder göñül şimdi
Veliyy-i ni‘metimüz oldu müfti-i devrān
7. *Semī-yi Aḥmed-i Muḥtār u ‘ārif-i esrār*
Cenāb-ı ḥikmet-i şāḥib ‘ināyet u iḥsān
8. Melāz-ı ehl-i kemālāt u melce’-i ‘ulemā
Penāh-ı cümle-i dāniş-verān-ı ‘aşr u zamān
9. Kerīm-i bende-nevāz u mürebbi-i fuḫalā
‘Aṭā u cūd u süneḥāsı muḥber-i ezhān
10. Tufeyl-i mekteb-i ‘ilmi ekābir-i a’lām
Mu’īd-i medrese-i fazlıdur fuḫul-i cihān

⁵. (3a)

* Kelime okunamadı.

11. Lef-i 'ināyetidür bahr-ı zāhır-i en'ām
Kemīne kaçresi eyler ümīd-bağş-ı revān
12. Olur miyāne-i akrānda bir gedā meşhūr
İşāret-i keremiyle ederse ref'-i benān
13. Menākıb-ı keremidür zebān-güzār-ı enām
Mekān-ı şiyemi gün gibi cihānda 'ayān
14. Emīriñe süvār-ı kalemrev-i hikmet*
Yegāne dāver-i iklīm-i dāniş u 'irfān
15. Daķika-senc-i me'ānī rumuz-dān-ı hüner
Bedāyi'-i sūḫan-ı hırz-ı cān-ı nükte-verān
16. Resīde demdeme-i ka'bı gūş-i āfāka
Pür oldı sıyt-ı kemāliyle kubbe-i ekvān
17. Cihāna re'y-i sedīdi olur medār-ı nizām
Bu müdde'āy-ı ederler kabūl ḫired u kelān
18. Ḥulāşa mişlini görmiş degil o taḥrīrūñ
Sevād-ı a'zam-ı faẓl u hünerde çeşm-i cihān
19. Kerīm-i bende-nevāzā keşīru'l-iḥsānā
Ḳuluñ medāyih-ı zātuñ ne mümkin éde beyān
20. Mediḫe-gūy be-cemālūñ olursa da Nef'ī
Éderdi ol daḫı te'dād-ı vaşfiñı nokşān
21. Olaydı sāmī-i şīrīn-maḳāl meddāḫuñ
Olurdu ḫıdmeti mithat-gerīne ser-gerdān
22. Belīg-i nādire-pervāz olsa vassāfuñ
Éderdi nazm-ı sitāyişde 'acziñi i'lān
23. Kilīdi pīşgeh-i nazm-ı vaşfiña Bīdil
Ḳalurdu ḫüsn-i edāsında ebkem ü ḫayrān

* Vezin aksamaktadır.

24. Murād u maḵşad-ı dil ‘arz-ı ḥāldur ancak
Olurşa ruḥşat u fermān-ı devletüñ erzān
25. Kemīne bende-i dergāh-ı re‘fetüñ **Zīver**
Bu resme ‘arz-ı merāma olur ḳalem cünbān
26. Ḳadīmī ‘abd du‘ā-gū-yı bāb-ı luṭfuñdur
Revā mıdır ola üftāde-i ḳeh-i nisyān
27. Ḳazā-yı Gekboze teng oldu raḥş-ı ümīde
Ḳazā-yı sāye-i cūdında edeli cevlan
28. Nigāh-ı merḥametüñle édüp ḳarīrū‘l-‘ayn
Buyur miyānda akrānda bendeñi şādān
29. Ne ḥācet ey dil-i nālān maḳālī taṭvīle
Veliyy-i ni‘metüñ eyler seni daḥı ḥandān
30. Yeter bu vech-ile taşdı‘ bī-edeblikdür
Du‘ā-yı devletini eyle ḡayrı vird-i zebān
31. Hemīşe Ḥazret-i Ḥaḳ ‘ömrüñ eyleye efzūn
Budur du‘ā-yı şebān-rüz-ı bendegān her ān
32. Olup şaḥīfe-i fetvā-yı şer‘e imzā-keş
Bula o cāh-güzīn-zāt devlet[üñ]den şān

‘Abd-ı dā‘ī-yi veliyy-i ni‘met

Zīver āmāl-ı luṭf u şefḳat

**Meşâyih-ı Halvetiyeden Naşûhî-zâde Şeyh Şemseddîn Efendi Merhûmuñ
Vefâtına Târîh**

6.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + -

1. Şeyh Şemseddîn Efendi kutb iken
Eyledi semt-i bekāya irtihāl
2. Āh kim ol kāmīl-i rūşen-zamīr
Mürşid-i süllāk idi bir nice sāl
3. Ya'nī kim pīr-i tarīk-i Hālvētī
Ġavşidi ol mecma'-ı faẓl u kemāl
4. Hem dağı nesl-i Naşûhīden idi
Kān-ı 'irfān u himem nīkū hışāl
5. Teşnegān-ı feyz-i Hākka dem-be-dem
Nuṭṭ-ı cān-baḥşı idi āb-ı zülāl
6. Oldı āhır bu müsāfir-ḥānede
Behre-ḥvār-ı ni'met-ḥvān-ı vişāl
7. Mazḥar-ı sırr-ı fenā fi'llāh olup
İrca'ī emrine kıldı imtişāl
8. Da'vet-i Hākka icābet eyleyüp
Kıldı 'azm-ı kurb-ı Hayy-ı lā-yezāl
9. Mātem u girye ederler sālīkān
Oldılar fevtiyle pūr ḥüzn ü melāl
10. Kabrini pūr nūr edüp kılsun müdām
Sırrını taḳdīs-i Rabb-i zü'l-celāl
11. Düşdi bir tārīh Zīver fevtine
Eyledi Şemsī Efendi irtihāl

1249

Dîger

7.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. **Zîverā tārîḥ**-i fevti geldi *bā-āh u enîn*

Hû dèdi Şemsî Efendi 'āleme ètdi vedā' 1249

Tārîḥ-i Çeşme der-Ḳaşamonı

8.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Êdince Rābî'a Ḥānım zülāl-ı himmetin icrā

Bu vech ile ser-efrāz-kerde-i kânitāt oldu*

2. Yapup bu çeşme-sār-ı dil-nişîni fî-sebîli'llāh

Sezāvār-ı du'ā-yı mü'minîn u mü'mināt oldu

3. Hemān 'atşāna **Zîver** eyledüm tārîḥini işrāb

Bu dil-cû çeşme el-Ḥaḳ menba'-ı māu'l-hayāt oldu 1242

Ḳabān-ı Daḳîkde Kā'in Aḥmed Buḥārî Ḥazretlerinüñ Dergāh-ı Şerîfine Tārîḥdür

9.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Pādişāh-ı dād-ı fermān dāver-i dārā ḥidem

Şehriyār-ı bahr u ber şāhinşeh-i kişver-güşā

2. Menba'-ı luṭf u merāḥim Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān

'Arif-i remz-i ḥaḳîḳat kâşif-i sırr-ı Ḥudā

⁷. (4a)

⁸. (4a)

* Vezin aksamaktadır.

⁹. (4a)

3. Gelmemiş mişli cihāna işte tārīḥ-i selef
Var ise-ḥvān-ı keremde öyle mün'imu's-şalā
4. Medfen-i Aḥmed Buḥārī bu maḥalde oldığı
Keşf u ilhām oldu ol kṭb-ı cihāna bī-riyā
5. Zātına ta'zīm için yapmış idi bir ḥānḳāh
Zikr u tehlīl eyler idi şūfiyān şubḥ u mesā
6. Bir ḳazā-yı āsumanī eyleyüp nāgeh zuhūr
Muḥterik olmuşdı bu cāy-ı mu'allā ez-ḳazā
7. Soñra ḥākān-ı kerem-perverine iḥsān édüp
Şarf-ı himmet eyledi tecdīde ol kān-ı 'atā
8. Himmet-i vālā-yı şāh-ı merḥamet-güster ile
Şimdi el-Ḥaḳ oldu pek 'ālā bu tarḥ-ı dil-güşā
9. 'Ömr-i rūz-efzūn ile olsun hemīşe ber-ḳarār
Āfitāb-ı devleti āfākı etsün rūşenā
10. Ḥaḳ Te'ālā düşman-ı bed-ḥvāhını maḳhūr éde
Ola her dem 'arşā-yı 'ālemde manşūr'ul-livā
11. Söyledüm Zīver ḥulūs-i ḳalb ile tārīḥ-i tām
Ḥān-ı 'Adlī ḳıldı bu dergāh-ı zībāyı binā 1250

Tārīḥ-i Sene

10.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + -

1. Söyledi Zīver ḳulu tārīḥ-i tām
Ḥān-ı 'Adlī dā'imā manşūr ola 1250

¹⁰. (4b)

Tārīḥ-i Vilādet-i Maḥdūm-ı H̱vāce Rıfķı Efendī

11.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'iliin

+ + - - / + + - - / + + -

1. H̱vāce-i medrese-i 'ilm-i yaķın
Vāķıf-ı nükte-i insāniyyet
2. Rehrev-i semt-i rızā-yı Bārī
Vāşıl-ı menzil-i ḥaķķāniyyet
3. Dāhil-i ḥalka-yı erbāb-ı şafā
Zā'ik-i neş'e-i rūḥāniyyet
4. Sākin-i dergeh-i fażl u 'irfān
Ḥazret-i Rıfķı-yı nīkū ḥaşlet
5. Begüşāyed der-i de[r]gāh-ı 'ulūm
Ṭalibān rā ze-kemāl-i himmet
6. Ehl-i 'irfān be-ḥuzūr-i derseş
Heme bestend kemer der-ḥidmet
7. Ez-kerem dād ḥudā-yı mute'āl
Peserī sa'd-eşer zimmet-i ṭal'at*
8. Dāye-i luṭf-ı Ḥudā perverdeş
Neş'eī mīdehedeş ez-şefkat
9. Der-vey āsār-ı necābet zāhir
Çünki dāred be-'azīzān nisbet
10. Dārem ummīd ke bāşed çu peder
Mażhar-ı sırr-ı cenāb-ı Behcet
11. Geşṭ pūyān ze-pey-i tārīḥeş
Zīver-i dilşude u bī-ḳudret

¹¹. (4b)

* Vezin aksamaktadır.

12. Rāst āmed çu elif tārīheş
Neş'e-em dād Muḥammed Neş'et 1250

Tārīḥ-i Fevt

12.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + -

1. Kıdve-i ehl-i tarīḥ-i Celvetī
Vākıf-ı sırr-ı 'azīz-i 'ārifān
2. Hāzret-i Seyyid Efendi kim odır
Rāh-ı Hākka reh-nümā-yı sālīkān
3. Ğonca iken duḡter-i pākīzesi
Gül-nihāl-i 'ömrüne érdi ḡazān
4. 'Ākıbet mestüre-i ḡāk oldı āh
Olmadan bezm-i cihāna kāmūrān
5. Eylesün ol ġoncanuñ luṭf-ı ilāh
Cilve-ġāhın şāḡe-i bāġ-ı cinān*
6. Yazdı **Zīver** cevherin tārīḡini
Oldı Fıṭnat ḡānıma me'vā mekān 1250

Tārīḥ-i Sāl-i Cedīd

13.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Hıdıv-i bende-perver Hān Maḡmūd-ı felek-cāhuñ
Cihān zıll-i cenāh-ı re'fetinde olmuş āsūde
2. Yem-i luṭf u 'ināyet öyle bir şāḡib merāḡim kim
Olur cārī şenā-yı devlet u iclāli her sūda

¹². (4b)

* şāḡe: şāḡe D.

¹³. (5a)

3. Mulūk māzīyi görseydi fūrū-şevket u nişānun
Olurdi iddi'ā-yı salţanatdan haclet-ālūde
4. Ferīdūn Hüsrev u İskender u Dārā u Keykāvus
Cihāna eylemişler ser-te-ser da'vā-yı bī-hūde
5. Eger idrāk edeydi 'ahd-i mecd u devletin Cemşīd
Olurdi hāk-i pāy-ı Hāzret-i Hākāna ruḥ-sūde
6. Gelüp Hātem yem-i luṭfina sīrāb-ı kerem olsun
Ėdüp rū-māl o mecrā-yı 'ināyet menba'-ı cūda
7. Zebān-ı şā'iri lāl eyler evşāf-ı hümāyūnī
Ne mümkün vaşfına şāyān edā ṭab'-ı sūhangūda
8. Hemān ey hāme-i mu'ciz du'ā-yı devlete başla
Ki vaḳt-i isticābet oldı bu eyyām-ı mes'ūda
9. Dil u cān hıcre pīrā-yı zebān oldıkca rūz u şeb
Ola vaḳf-ı du'ā-yı devleti enfās-ı ma'dūde
10. Şehinşāh-ı cihānuñ bir günün Hāk şad hizār Ėtsün
Du'ā-yı bendegān ancaḳ budur Hāllāḳ-ı ma'būda
11. Felek devr eyledükce sāl u eyyām u şuhūrıyla
Şafā-yı ... olsun sinīn-i 'ömri memdūde*
12. Perīşān eyle yā Rab nuşḥa-yı aḡrāz-ı bed-ḥ^vāhuñ
Ola şīrāne-i aḥvāli dest-i ḡamla fersūde
13. Du'ā-yı ḡayrı oldı 'abd-ı dā'ī Zīverūñ tārīḥ
Hudā nev-sālī mes'ūd eyleye Sulţān Maḥmūda 1251

* Kelime okunamadı.

DİGER

14.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. *İlāhā Hān Maḥmūda mübarek ola bu nev-sāl* Sene 1250

Tārīḥ be-Şadāret-i Rūm 'Arap-zāde Ḥamdullāh Efendi

15.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Şāhib-i 'ilm u me'ārif menba'-ı faẓl u kemāl
Nāfiz-i ḥükm-i şerī'at mefḥar-ı ehl-i 'ulūm
2. Ya'ni Ḥamdullāh Efendi me'ālī-pīşe kim
Oldı zāt-ı ekremi zīver-fezā-yı şadr-ı Rūm
3. Çeşm-i gerdūn görmemiş zātı gibi mihr-i kemāl
Kalur a'lām-ı evvel yanunda mānend-i nücūm*
4. Gūş edince naşbını şad 'izzet u ikbālle
Bendegānı eylediler kesb-i şādī bi'l-'umūm
5. Lafzen u ma'nen bu beyt-i cevherin tārīḥ ile
Dā'i-yi dīrīne **Zīver** kıldı tebrik-i kudūm
6. Biñ iki yüz elli bir sāline feyz-i Ḥaḳ ile
Ḥamd-ı li'llāh oldı Ḥamdullāh Efendi şadr-ı Rūm 1251

**Selīmiyyede Kā'in Pertev Paşanuñ Yaptığı Naşşibendī Dergāhına Söylenen
Tārīḥdir.**

¹⁴. (5a)

¹⁵. (5b)

* Vezin aksamaktadır.

16.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Hâzret-i şâh-ı cihân kûtb-ı kerâmet-âşâr
Hân Maḥmûd-ı Keremkâr u mücedded 'ünvân
2. Dâver-i bahr-ı kerem pâdişeh-i bende-nüvâz
Şeh-i deryâ kef u ser-çeşmine cûd u ihsân
3. Zâtıdur bâ'ış-i ma'mûre-i mülk-i devlet
Zâtıdur menşe'-i eyvân-ı 'adâlet-bünyân
4. Zâtıdur maşdar-ı ḥayrât u berât-ı güzîn
Zâtıdur mazhar-ı te'yîd-i cenâb-ı yezdân
5. Kılup inşâsına bu ḥanḫahuñ bezl-i kerem
Yine ervâḥ-ı 'azîzânı buyurdu şādân
6. 'Ömr-i şāhānesini eylesün Allāh mezîd
Tâ ki tehlîl u du'â zıkr edeler dervîşân
7. Devlet u şaltanat u şevket u şad satvetle
Ser-be-ser mülk-i dünyâya ola fermân-rân*
8. Bendesi Pertev Efendîye irâde buyurup
Kıldı te'sîsini ol zât-ı kerîme fermân
9. KetḤudâ olmağıla devlet-i 'ulyâsında
Kıldı bu ḥidmet-i ḥayriyyeye anı şâyân
10. Dergeh-i luṭfı anuñ melce'-i erbâb-ı ḥulûş
Eylemiş zâtını Ḥaḫ mazhar-ı feyz-i pîrân
11. Mesned-i 'izz u a'lâda ola âsûde-nişîn
Sâye-i şevket-i ḥâḫân-ı cihânda her ân

¹⁶. (5b)

* Vezin aksamaktadır.

12. Haḳ bu kim ez-dil u cān eyledi şarf-ı himmet
Yapdı bir mūcib-i fermān şehinşāh-ı cihān
13. Behcet-efzā-yı kulūb oldu bu nev tarḥla kim
Çeşm-i Mānī ne ‘aceb resmine olsa hayrān
14. Söyledi **Zīver**-i dā‘ī daḥı tārīḥ-i tamām
Qıldı bu dergeh-i vālāyı binā Maḥmūd ḥān 1251

Tārīḥ-i Kaşr-ı Hümāyūn der-Dergāh-ı Mezḳūr

17.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Hażret-i dāver-i deryā kerem u kuṭb-ı enām
Şāh-ı gerdūn-‘azamet a‘zam-ı şāhān-ı cihān
2. ‘Ahd-ı luṭfında anuñ ḳalmadı bir cāy-ı ḥarāb
Oldı mi‘mārī-yi luṭfı da cihān-ābādan
3. Qıldı ez-cümle bu dergāh-ı bülendi iḥyā
Oldı ḥaḳḳā ki esās-efken-i kaşr-ı iḥsān
4. Zāt-ı şāhānesi içün yapılup iş bu maḥal
Ḳudsiyān maḳdem-i teşrīfine oldu nigerān
5. Gāh devletle buyurdıḳca bu cāyı teşrīf
Olur ervāḥ-ı ‘azīzān daḥı şād u ḥandān
6. Devlet u şevket ile ‘ömrini Haḳ ède füzūn
Kaşr-ı āsāyiş-i bed-h^vāhuñ olsun vīrān
7. Yazdı bir mışra‘-ı dil-cū ile **Zīver** tārīḥ
Oldı bu cā-yı biḥīn kaşr-ı şehinşāh-ı cihān 1251

Tārīḥ-i Dārü'l-kütüb der-Dergāh-ı Mezḳūr

18.

Meḥ'ülü fā'ilātün meḥ'ülü fā'ilātün

-- + / - + -- / -- + / - + --

1. Maḥmūd Ḥān-ı dāver sultān-ı heft kişver
Bir böyle bende-perver gelmiş midür cihāne
2. Bu ṭāḳ-ı köhne bünyād 'ahdinde oldı ābād
Kılsun hemîşe imdād Ḥaḳ ol şeh-i zamāne
3. Ez-cümle yapdı şimdi şarf-ı himem buyurdu
Bu dergeh-i bülendi bu ṭarḥla şahāne
4. ... ètdi inşā' Pertev Efendi a'lā*
Meşḳūr ède mevlā sa'y ètdi bī-bahāne
5. Ol zīb-i cāh-ı rif'at mihr-i sipehr u 'izzet
Kim ketḤudā-yı devlet ol fāzıl-ı yegāne
6. Kıldı o zāt-ı ekrem dārü'l-kütüb daḥı zam
Èrdi ḥitāme bu dem müjde hünerverāne
7. Ey Ziver-i fekende tārīḥi başla serde
Yapıldı bu maḥalde zībā kitābhāne 1251

Tārīḥ-i Diğer Kitābhāne-i Mezḳūra

19.

Fe'ilātün meḥā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. 'Ahd-ı luṭfında ḥāḳ-i Maḥmūduñ
Oldı dünyā kemāl ile memlū

¹⁸. (6a)

* Kelime okunamadı.

¹⁹. (6b)

2. Her biri bendegān-ı dergehinüñ
Şāhib-i ḥayr u faẓl u nām-ı nikū
3. Bā-ḥuşuş āfitāb-ı evc-i kemāl
Hazret-i Pertev-i mekārım ḥū
4. Kıldı vaḳf-ı kütüp bu dergāhā
Haḳ bu kim bir ‘aẓīm eṣerdir bu
5. Yazdı **Zīver** de tām tārīḥin
Bu kitābhāne oldı pek dılcū 1251

Tārīḥ-i Sefāret-i Şeyḫzāde Es‘ad Efendī be-Cānib-i Īrān

20.

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Hıdıv-i Cem-‘azamet pādişāh-ı bende-nüvāz
Ki bā-şükūh u celālet şeh-i cihāniyān şüd
2. Sefīr kerd be-Īrān yekī ke ḥātır-ı ū
Pür ez-cevāhir-i ‘ilm u kemāl u ‘irfān şüd
3. Çe bendeī ke be-fazleş ze-ṭālī‘-i Es‘ad
Be-īn sefāret-i ‘ulyā ḳarīn u şāyān şüd
4. Hem ez-şeniden-i īn müjde **Zīver**-i dā‘ī
Be-īn neşīde sūy-ı dergeheş şitābān şüd
5. Konend ehl-i hüner ser-fürü be-īn tārīḥ
Cenāb-ı Es‘ad Efendī sefīr-i Īrān şüd 1251

²⁰. (6b)

Tārīḥ-i Pāye-i Anaṭolı Müşārü'n-ileyh

21.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Hazret-i Es'ad Efendî kim odur
Nuḥbe-i 'asr u nikû nām u dehr
2. Cāh-ı vālāsı ile buldı ḥuṣūl
Rütbe-i sāmiyeden kām-ı dehr
3. Münşerih oldı şudūr-i iḳbāl
Ba'd ez-în ḳalmadı evhām-ı dehr
4. Teşne-i müjde-i iḳbāl ile
Oldı lebriz ḳadeḥ-i cām-ı dehr
5. Dā'imā mesned-i vālāda ola
Tā ki devr eyleye a'vām-ı dehr
6. Yazsa gerdūna sezādur Zīver
Beyt-i tārīḥimi aḳlām-ı dehr
7. Pāye-i şadr-ı Anaṭolıdur
Lāyık-ı Es'ad-ı a'lām-ı dehr 1251

Tārīḥ-i İnşāḥāne-i Sa'du'llāh Efendî ki ez-Ḥücre-nişīnān-ı Dergāh-ı Selīmiye

22.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bārek'allāh beyt-i dil-keş tarḥ u menzilgāh-ı ḥūb
Oldı ḡāyet dil-güşā dāru's-sürūr-ı in Ḥudā

²¹. (6b)

²². (7a)

2. **Ziver**-i sertākı tebrīk eyledüm tārīhimi
Kıldı Sa'dullāh Efendī ḥāne-i dil-cū binā 1252

Tārīḥ-i Kaḍı-yı Mekke-i Mükerrreme Şüden-i Vāsıfzāde Lebīb Efendī

23.

Mef'ülü fā'ilātün Mef'ülü fā'ilātün
-- + / - + -- / -- + / - + --

1. Tārīḥ-i dil-pesendī ehl-i hüner begendi
Oldı Lebīb Efendī kaḍı-yı ehl-i Mekke 1254

Tārīḥ-i Vilādet-i Şehzāde Sultān Nizāme'd-dīn

24.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Şehinşāh-ı cihān sultān Mahmūd-ı Kerīmu's-şān
Mu'allā rütbe gerdün pāye-dārā cāh u Cem temkīn
2. Hudāvend-i cihān kim kıldı dīn u devleti iḥyā
Ėdüp eczā-yı āşār-ı nizām-ı 'ālemi tedvīn
3. O şāh-ı mülk-ārānuñ o ḥākān-ı cihānbānuñ
Nizām-ı cünd u kânūnun Aristolar eder taḥsīn
4. Cihān 'ahd-ı hümayūnunda oldı şöyle ḥandān kim
Felek dāḥı eder mi baḳ cebīn-i cevriñi perçīn
5. Degil şühūdı mişlī dīde-i çarḥ-ı kühen-sālūñ
Cihāna gelmemişdür böyle bir sultān-ı lutf-āyīn
6. Toḡup şehzāde-i 'ālem-behāsı sa'd ezmānda
Cihān dil-şād oldı kalmadı 'ālemde ḥiç ġamgīn
7. Şalınsun gülbün-āsā sāye-i tūbā-yı luṭfında
Ėdüp gülşen-serā-yı şevket u izlālīn yerinde

²³. (7a)

²⁴. (7a)

8. Olup 'ömr-i şehinşāh-ı zamān günden güne efzūn
Ola maḵrūn ḵahr-ı ḥazret-i Ḥaḵ düşman-ı bī dīn
9. El açdıḵda du'ā-yı devlet içün dergeh-i Ḥaḵḵa
İşitdüm sū-yı bālādan gelür āvāze-i āmīn
10. Dü mıṣrā'ın olup ṣā'nisi mu'ciz evveli mühmel
İki Tārīḥ yazdum **Zīverā** bir beyt-ile rengīn
11. Ser-ā-ser 'ālemi mesrur u iḥyā eyledi bu gün 1251
Ḳudūmı zīb-gūn oldı gelüp Sulṭān Nizāme'ddīn 1251

Tārīḥ-i Ḥıtān-ı Şehzādegān

25.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ḥazret-i Sulṭān Maḥmūdu's-şiyem kim zātını
Māye-i 'ayş u meserret eylemiş dünyāya Ḥaḵ
2. Öyle bir şāh-ı mu'allā-rütbe kim dergāhınıñ
Kemterīn bendegānı olsa ger cemşīd-i Ḥaḵ
3. Noldığın fenn-i kerem fehmi etmemüş ḥātem daḥı
Şimdi etsün ḥāk-i pāyından gelüp aḥz-ı sebaḵ
4. Buldı cem'iyet gönüller sāyesinde ol şehūñ
Kalb-i a'dā-yı ede mevlā perīşān u dü-şak
5. Ya'ni sūr-ı sünnet-i şehzādegāndur bu zamān
Şiş cihetde şādımān olsun cihān ber-yek-nesaḵ
6. Zühre def-zen oldı bu sūr-ı sürür-efzā içün
Āsumān raḵş etmege ḵalmışdı ancaḵ ber-ramaḵ
7. Aḥterānıyla o mihr-i āsumān-ı şevketi
Şöyle baḥş-ı evc-i te'yīd eylesün Rabbu'l-felaḵ

8. Tār-ı taḥrīr ile ol sūruñ gürūh-ı şā'irān
Kıldılar tāriḥler ta'vīz ser-i saṭr-ı varak
9. Oldı Zīver de bu tāriḥ ile meşğūl-i du'ā
Sünnet-i şehzādegānı eyleye mes'ūd Ḥaḳ 1252

Tāriḥ-i Fevt-i Şeyḥ Şādık Efendīzāde

26.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ḥurūş etse demīdür eşk-i ḥūn-ālūd u mātem-ḥīz
Ki Şeyḥ Şādık Efendīzāde oldı 'āzım-ı 'uḳbā
2. Henüz bir gonca-yı nev-reste-i bāğ-ı cihān idi
Nihāl-i 'ömrini eyvāh eyledi bād-ı ecel ifnā
3. Şuyūḥ-ı Celvetīdür altı ecdād-ı kirāmı kim
Ḥabīb-i tāhiru'l-'ırk oldığında şüphe yok kat'ā
4. Ne çāre resm u āyīn-i cihān olmuşdur āmed şūd
Bu yolda nevbet olmaz bunda şeyḥ u şāb olur hem-pā
5. Ėdüp mevlā anı şahın-ı cinānda hem-dem-i ğılmān
Buyursun vālideynine daḥı şabr-ı cemīl i'tā
6. Du'ā-yı ehl-i mātemdür bu tāriḥ-i melāl-engīz
Kemāle'ddīn-i ma'sūma Ḥudā 'adnı ède me'vā 1254

Tāriḥ-i Liḥye

27.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Kātib-i çarḥ etse imlā tehniyet-nāme sezā
Liḥye irsāl ètdi zīrā şimdi bir zāt-ı edīb

²⁶. (7b) / MK. 2b

²⁷. (8a)

2. ‘Aynek-i tārīḥ-i tāmım ile Zīver mū-be-mū
Rūy-ı pākında okundı ḥaṭṭ-ı vālā-yı Nesīb

**Elli Dört Tārīḥi Evāilinde bā-İrāde-i Keçecizāde ‘İzzet Mollā Merhūmuñ
Dīvānınuñ Ṭab’ına Şürū’ Olunup Tārīḥ-i Mezḳūrda Ḥitāma Ḳarīb İken Ne
Sebebe Mebnī İse Yine bā-İrāde Te’ḥīr Olunmuşdur.**

28.

Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Şehinşāh-ı ḥaḳāyıkdan cenāb-ı Ḥān Maḥmūdun
Zamān-ı devletinde buldı kālā-yı hūner raġbet
2. Hünermendāna da teshīl-i taḥşīl-i fūnūn için
Nice maṭbū’ u pākīze-nesih başdırdı bī-minnet
3. Ez-ān cümle başup dīvānını ‘İzzet Efendīnün
Yine erbāb ṭab’-ı eyledi mustaġrak-ı nī’met
4. Dedi tārīḥ-i maṭbū’un du’ā-güyendesi Zīver
Bu dīvān-ı ma’ārif buldı el-Ḥaḳ ṭab’ ile ‘izzet 1254

**Dīvān-ı Mezḳūruñ Ṭab’ınıñ Terkiyle Bu Tārīḥ-i Nefise Heder Olmuş ve Ne
Fā’ide Mu’aḥḫaren Mışırda Ṭab’ Olunmuşdur.**

Caġaloġında Kā’in Esmā Şultān Sarayında Söylenen Tārīḥdür.

29.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Pādişāh-ı bende-perver Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān
Şāh-ı ‘ālem a’zam-ı şāhān-ı a’sār u dūhūr
2. Oldı bu ‘işmet-serā reşk-āver-i ḳaşr-ı behişt
Eyleyüp inşāsına emr-i hümāyūnī şudūr

²⁸. (8a)

²⁹. (8a)

3. Yapdırup bu tarḥ-ı dil-keş üzre iḥsân eyledi
Ḥvāherī şultān-ı vālā-şāna ol şāh-ı ğayūr
4. Olmağ-ıla menzil-i şultān-ı vālā-menzilet
Oldı ifrāt-ı şerefle şimdi güyā künc-i nūr
5. Resmi ğāyet-i dil-nişin tarz-ı dilārāsını biḥīn
Mevķi’i pek dil-güşā tarḥ-ı lafzı bī-ķuşūr
6. Mānī-yi cādū-fenn-i bārīk-endīş-i ḥıyāl
Resm-i mergūbun görüp olsa ‘aceb mi bī-şu’ūr
7. Bā’iṣ-i taşdı’ olur vaşfunda ıtrā eylesem
Muḥtaşarca eyledüm tārīḥimi zīb-i suṭūr
8. **Zīverüñ** vird-i zebānı oldı bir tārīḥ-i tām
Ḥaḳ bu nev dil-cū sarayı eyleye dārü’s-sürūr

1254

Tārīḥ-i Cülūs-ı Hümāyūn

30.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

– + – – / – + – – / – + –

1. Ḥazret-i zıll-i Ḥudā şāh-ı enām
Ya’ni Ḥān ‘Abdü’l-Mecīd Cem-sipāh
2. Eyleyüp taḥt-ı hümāyūna cülūs
Kıldı zātın Ḥaḳ şeh-i ‘ālem-penāh
3. Künc-i cennāt-ı na’īm oldıkça tā
Şāh-ı Firdevs āşiyāna cāy-gāh
4. Eylesün ‘ömr-i Hümāyūnın füzūn
Şevketün müzdād édüp dā’im ilāh*
5. **Zīver-i** dā’ī dedi tārīḥini
Oldı Ḥān ‘Abdü’l-Mecīd ekvāna şāh

1255

³⁰. (8b)

* müzdād: müzdāt D.

Tārīḥ-i Dīger

31.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Eyledi 'Abdü'l-Mecīd Ḥān yümn ü sa'd ile cülüs 1255

'Abdü'l-Ḥaḳ Efendī Mükerreren Ser-Eṭibbā Oldıgına Tārīḥdür.

32.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bulşa sıḥḥat ṭab'-ı erbāb-ı hüner şāyāndur
Kim bir Eflāṭün-ı dānā ser-eṭibbādur yine
2. İşte bu iksīr-i iḥsān-ı şeh-i devrān-ile
Ṭab'-ı 'ālem 'illet-i ğamdan mu'arrādur yine
3. Ya'ni bir Risto-yı devrānı buyurdu intiḥāb
Ehl-i ḥikmet üzre rüçḥānı hüveydādur yine
4. Dediler nabz āşināyān-ı süḥan tārīḥler
Cümlesinden **Zīverüñ** tārīḥi a'lādur yine
5. Ehl-i ḥikmet ser-fürü etse n'ola tārīḥime
Şimdi 'Abdü'l-Ḥaḳ Efendī ser-eṭibbādür yine 1255

'Ārif Ḥikmet Beg Efendī Ḥazretlerinüñ İnşā Buyurdukları Çeşmeye Tārīḥdür.

33.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Menba'-ı 'ilm u hüner ser-çeşme-i faẓl u kemāl
Baḥr-ı efzāl u me'ārif zāt-ı memdūḥu's-şifāt

³¹. (8b)

³². (8b) /MK. 7a

³³. (8b)

2. 'Ārif-i her fenn u dāniş vākıf-ı sırr-ı kelām
Hikmet āmūz-ı cihān 'uqde-güşā-yı müşkülāt
3. Ya'ni 'İşmet Beg Efendizāde-i 'ālī neseb
Şıyt-ı efzāl u 'ulūmıyla leb-ā-leb şeş cihāt
4. Öyle bir 'allāme-i devr u zamāndur kim sezā
Mişlini görmiş degildür dinse çeşm-i kâināt
5. Teşnegān-ı cūda irvā-yı zülāl-i feyz için
Dest-i luţfında kü's-i himmet etmişdür şebāt*
6. Êtmede icrā-yı ihsān u kerem her bî-kese
Çün dü dest-i cūdıdur mānende-i Nîl u Fırāt
7. Sū-be-sū 'ālemde cāridür zülāl-i midḥatı
Ter-zebāndur nazm-ı evşāfıyla erbāb-ı nükāt
8. Şimdi bu ḥayrı celili ile oldu şüphesüz
Maẓhar-ı zıkr-i cemîl-i mü'minîn ü mü'mināt
9. 'Ömr-i rûz-efzûn ile memdûḥ-ı ehl-i nazm ola
Şafḥa-pîrā-yı sūḥan oldıkça tā kilik u devāt
10. Bendesî Tırnaqcızāde Zîver-i kemter daḥı
'Arz-ı târiḥ eyleyüp oldu ḫarîn-i iltifāt
11. Zîver-i tâḫ-ı kitāba olsa târiḥi sezā
'Ārif-i bi'llāh icrā eyledi 'aynü'l-ḥayāt 1259

Üsküdārda Şeyḫ Rūmî Efendî Dergāhınuñ Tecdîdine Târiḥdür.

34.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şehriyār-ı pür kerem 'Abdü'lmeçid Ḥān kim odır
Kıtb-ı devrān-ı ḫilāfet 'ālemüñ şāhenşehi

* Vezin aksamaktadır.

³⁴. (9a)

2. Tekye-gāh-ı kevni ma'mūr eylemekde dem-be-dem
Mā'il-i bir degirmendür çünki kalb āgehi*
3. Eyledi ābād bu dergāhı olmuşken harāb
Mazhar-ı ihsān buyurdu cümle süllāk-ı rehi
4. Ola zātı şa'şā'a-baḥşā-yı burc-ı salṭanat
Āsumanuñ tā ki devr ētdikce mihr ile mehi
5. Yazdı Zīver dāhı tārīḥ eyleyüp bī-ḥad du'ā
Yapdı ḥākān-ı cihān lutf eyledi bu dergehi 1258

Tārīḥ-i Vilādet-i Münire Sulṭān

35.

Mef'ūlū fā'ilātūn mef'ūlū fā'ilātūn

-- + / - + -- / -- + / - + --

1. Şāhinşeh-i cihānbān ḥākān-ı 'aşr u devrān
2. Dārā-yı şāhib-i ihsān sulṭān-ı mülk ü devlet
3. Ol dāver-i cihāndur efser-deh-i şehāndur
4. 'Abdü'lmeccid Ḥāndur şāh-ı serīr-i şevket
5. Ol zıll-ı Rabb-i Ḥālik şāhāne oldu fā'ik
6. Devrinde hep ḥalāyık bulmuşdur emn u rāḥat
7. Bir duḡter-i feraḥzā şimdi ki nev-āsā*
8. Şulbünden oldu ḥālā gehvāre zīb-i 'işmet
9. Virsün Ḥudā-yı erḥam şehzādelar dem-ā-dem
10. Tā ol şeh-i mu'azzam olsun qarīn-i behcet

* Vezin aksamaktadır.

35. (9a)

* Vezin aksamaktadır.

11. Kılısun Hudā-yı bî-çün 'ömr-i şerîfin efzûn
12. 'Ays u tarabla olsun evreng-zîb-i şîhhat*
13. Zîver olup du'â-hvân târîhin êtdi i'lân
14. *Verdi Münîre Sulţân ekvāna zîb u zînet* 1261

Târîh-i Meşîhat-ı 'Ârif Hikmet Beg Efendî Hazretleri

36.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Yazdı târîhin mücevher beyt-ile Zîver kulu
Mesned-i fetvāya geldikde veliyyu'n-ni'meti
2. Hamd li'llāh 'ālem oldı nā'il-i birr-i ilāh
Cāh-ı fetvā-yı müzeyyen kıldı haqqun hikmeti 1262

Târîh-i Diğer

37.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Sāl-i sâbıkda tefe'ül eyledüm târîhini
Cāh-ı fetvā oldı 'Ârif Beg Efendîye makām 1262

Târîh der-Müddet-i Niyābet-i 'Âcizî Güfte Būd

38.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Haddini nehr-i Amasya mütecāviz olıcağ
Pāymāl eyledi seylāb-ı hasārat şehri

* Ervenk yazılmıştır. Tamir edilmiştir.

³⁶. (9b)/ MK. 7a

³⁷. (9b)

³⁸. (9b)

2. Geçdi târîhi kalem kahtarından Zîver
Êtdi yem gibi bu yıl cûş Amasya nehri 1266

**Târîh-i Mu'ammâ-güne-i Niyâbet-i Muvaqqate-i Mağnîsa der-Zımn-i
Mütekkabbiş Hazret-i Şeyhü'l-İslâm ve Medîha-güzârî-i Necl-i Efham-ı Ân
'Allâme-i Devrân ki Mütezammin-i 'Arz-ı Hâl-i Ma'nevî der-Ṭarz-ı Bedî'-i
Meşnevî Güfte Bûd.**

39.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Muktedâ-yı 'ulemâ-yı a'lâm
Şeyhü'l-İslâm velîyyü'l-en'âm
Mültecâ-yı fuzelâ-yı âgâh
Hazret-i müfti-yi dîn tâl-i beka
2. 'Arif-i cümle kemâlât u 'ulûm
Vâkıf-ı künh ü mezâyâ-yı rusûm
Kavl-i müftîye olan işte budır
Kim imâmu'l-'ulemâ şimdi odır
3. Yalınuz 'ilm-ile mümtâz degil
Sâ'ir a'lâm aña enbâz degil
4. Hep kemâlât-ı beşerde mâhir
'Akl u 'irfânı ise pek zâhir
5. Zâtıdur 'ilm-ile 'aklı câmi
Dîn u dünyâya cevâbı nâfi'
Hal eder şüphesini her ferdüñ
Kalemi çâresidür her derdüñ

³⁹. (10a)

6. Zeyd ile 'Ömere mi maḥşûşdur
Yâ müstefîd-i himemi her eşyâ
Zâtına ḥayr murâd etmiş
Ḥaḳ mazḥar-ı sırr-ı ḥadîsetmiş bak
7. Dinde kılmış Allâh tefkîh*
'İlm-i aḥkâmla etmiş tenvîh
8. Nisbet oluna o mihr-i enver
Kim olur şemsü'l-e'imme bî-fer
9. Olsa bu 'aşrı da farzâ ki şihâb
Nezd-i fazlında kalur çün şeb-tâb
10. Kevkeb-i dânişi etdi Ḥaḳkâ
Pertev-i ibn-i Necîmi imḥâ
11. Ol gül-i bâğ-ı kemâlûñ ancak
Şân-ı vâlâsına dineydi aḥaḳ
12. Bu şakâyıḳda tek ni'mâtı
Yâḥud 'aşrında imâmu's-sâni
13. Ḥaşılı fazlını ta'rîf-i muḥâl
Yok kemâlinde anuñ kıḻ u kâl
14. Zâtıdur şu'le-fezâ çün mişbâḥ
Degil evşâfı menûṭ-ı îzâḥ
15. Dâniş erbâbına hem raġbet eder
O gürûha hele çok ḥürmet eder
16. Bâb-ı vâlâsını Rabb-i müte'âl
Eylemiş ḥalka bütün bâb-ı su'âl
17. Dergeh-i devletün etmiş mevlâ
Ḥâcet aşḫâbına miḥrâb-ı recâ

* Vezin aksamaktadır.

18. Һamd ola dergeh-i vālāsına ben
İntisāb etmişidüm pek çokdan
19. O derüñ çāker-i nā-āz[ā]dı
Ya'nī kim bende-i māder-zādı
20. Bendelikdür baña mevrūs-i peder
Şonradan olma degül Zīver ser
21. Bendelikle o dere müştehiriz
Hāndānımla bile müftehiriz
22. Nisbeti hātırı pür şevk etdi
Semt-i taḥşīle beni sevḳ etdi
23. Himemidür baña sermāye-i feyz
Nazar-ı merḥameti māye-i feyz
24. Sāyesinde o kerīmü'ş-şa'nüñ
Ol yem-i 'āṭıfet u iḥsānuñ
25. Ėtmedüm bīhude vaḳtüm imrār
Ėtdi hep kesb-i ma'ārifde güzār
26. Sa'y edüp ḫayli 'ulūm-ı edebe
Baḳmadum meksebi-i sīm u zehebe
27. Şi'r u inşā baña Ḥaḳdan mevhüb
Ki degil öyle ta'abla meksüb
28. Һamd li'llāh ki ḫasebü'l-maḳdūr
Olmadum cehl-ile öyle meşhūr
29. Şonra taḳdīr-i Ḥudāvend-i Ḥekīm
Ḥidmet-i şer'le etdi tekrīm
30. Ėtmedüm anda da taẓyī'-i zamān
'İlm-i aḥkāmda etdüm itḳān
31. Naşb-ı 'ayn etdüm o 'ilm-i pākı
Bezī edüp mā-ḫaşal-i idrākı

32. Şi'r u inşā kapusun sed étdüm
Fıkhā ... o zamān cehd étdüm*
33. Hāşılı terbiyet-i hüsn-i nazar
Bu hazef-pāreyi étdi gevher
34. Bu maḳālāt-ı kalem-den maḳşūd
Ya'ni bu şīve-i faḥriye nemūd
35. Hep teşekkürdür o kân-ı kereme
Hep şenâdur o velīyyu'l-himeme
36. Yoksa ḥaddim mi benüm 'arz-ı hüner
İşte meydānda metā'-ı ahḳar
37. Olmadı ḳaşd-ı temeddüh aşlā
Belki taḥdīs-i ni'amdur ḳat'ā
38. Faḥr édersem de ne var bendesiyim
Luṭfinuñ emel u cüyendesiyim
39. Bendegāna keremidür mebzul
Eylerüm ben daḥı elbet me'mül
40. Bu cihetle édüp ümīd-i 'atā
Maṭlabım olmuş-idi Maḡnīsā
41. Bī-ḳarār étdi bu ümniyye beni
Necl-i zī-şānına 'arz étdüm beni*
42. Ya'ni maḥdüm-ı velīyyu'n-ni'amı
Nūr-ı çeşm-i peder-i muḥteremi
43. Ona maḥdüm mekārim-'unvān
Mefḥaret-baḥş-ı meḥādīm-i cihān

* Kelime okunamadı.

* Vezin aksamaktadır.

44. Peyrev-i eṣer-i bih̄n ābā
Ḥalef-i z̄i-ṣ̄eref-i ehl-i nehiy
45. Ṣ̄eref-i nisbeti vardur taḥk̄ik
K'oldı hem-nām-ı cevāb-ı Ṣ̄iddīk
46. Ola her dem o civān-ṭab'a refīk
Feyz-i rūḥānīyet-i şeyḥ-i 'atīk
47. 'İlm u 'irfānla maḥsūd-i cihān
Ṣ̄īme-i luṭfla memdūḥ-ı zamān
48. Anı Ḥaḳ ehl-i hūner étmişdür
Maẓhar-ı sırr-ı peder étmişdür
49. Sālik-i nehc-i güzīn-i üdebā
Nüktedānende-i ṣ̄i'r u inṣā
50. İltifātı ile étmiş yek-ser
Kendine ḥalk-ı cihānı çāker
51. Bā-ḥuṣuṣ **Zīver-i** efkendesini
Bī-riyā dā'i-yi ṣ̄ermendesini
52. Ètdi iḥsān u nüvāziṣle esīr
Ṣ̄öyle memnūnım olmaz ta'bīr
53. Bu tevāzū' bu nezāket bu nihād
Zātına mevhūbe-i Rabb-i 'ibād
54. Ḥaṣılı ḥüsn ü ḥiṣāli çokdır
'Aded-i iḥsānına imkān yokdır*
55. Bu tevāzu'la o necl-i efḥam
Kendine vālid-i z̄i-ṣ̄ānına hem
56. Cümleden almadadır ḥayr du'ā
İki 'ālemde 'azīz ède Ḥudā

* iḥsān:iḥṣān D./ Vezin aksamaktadır.

57. Gūş édüp mültemis çākerini
Eyledi dil-sîr-i ni'am kemterini*
58. Kaşd-ı talîf u 'ināyet êtdi
Maḥz-ı iḥsān u nezāket êtdi
59. Dêdi kim memleket-i Maḡnīsā
Sen gibi nā'ib-i dānāya sezā
60. Bende yok ma 'ni-i dāniş ammā
Böyle nuṭk êtdi velîk ol dānā
61. Êtdi fi'l-hāl o kerîmü'l-ensāb
Müşkil-i mes'elemi ḥalle şitāb
62. 'Arz édüp pîş-i velî'ün-ni'ama
O Hudāvend-i merāḥim-şiyeme
63. Ḥāk-i pāyuñdan édüp istirḥām
Neyl-i maṭlabla beni kıldı be-kām
64. Lîk tevakküt-ile êtdi iḥsān
Vaḳti āyā ne zamāndur ne zamān
65. Çünki êtmiş idi fikr-i tevķit
Rûz u şeb ḥvāb u ḥuzûrı teştît
66. Vaḳt-i merhûnı tefekkürde iken
Dem-i mev'ûdı tezekkürde iken
67. Bir gece ḥâtıra êtmişdi ḥuṭûr
Nuṭk-ı maḥdûm mekârim mevḫûr
68. Nuṭkıdur ḥayr u beşāret-baḥşā
Ki êder mürde-dilānı iḥyā
69. Noktasuz çünki tefe'ül êtdüm
Sırrını ḥayli te'emmül êtdüm

* Vezin aksamaktadır.

70. Raḳam-endāz olup dānāya
Zammédüp nā'ibi Maḡnīsāya 1271
71. Eyledüm cümlesini şöıra ḥisāb
Zāhir oldı o zamān sırr-ı şavāb
72. Sāl-i tārīḥle oldı yeksān
Sırrıdur nuṭḳ-ı şerīfün bu hemān
73. Bu mu'ammā gibi tārīḥ oldı
Dil-i ğam-dīde feraḥla ṭoldı
74. Var bu tārīḥde naşbe müjde
Ye's-ile olma şaḳın dil-mürde
75. İşte ta'yīn-i mü'yeddür bu
Emr u fermān-ı mü'ekkeddür bu
76. Ba'd ez-īn étme göñül hıç telāş
Vaḳt-i merhūnı gözet ḥāzır bāş
77. Vuşlat-ı şāhid-i maḳşūdı hemān
Éde Allāh ḳarīben iḥsān
78. Sen du'ā eyle veliyy'un-ni'ama
Daḥı maḥdüm-ı me'ālī-şiyeme
79. Kıla Vahhāb murādāt-ı beşer
'Ömr ü iḳbāllerin efzūn-ter
80. Sīnede sāyelerinde Allāh
Eyleye Zīver-i bezm-i dil-ḥvāh

Tetimme-i Īn Naẓm-ı Bihīn
Der Ma'zeret-i Ḳalem-i 'Acz-i Rehin

40.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Başladum ba'd-ı şalātu'l-mağrib
Fikr-i h'vāb oldu o sa'at-i ġā'ib
2. Altı sa'atda bu nazm oldu tamām
Ëtdi sür'at kalem-i tiz-ğırām
3. Gerçi oldu çalup alma bir eşer
Līk dürdāne degildür sözler
4. İşte oldu bu şiyāne eşerüm
Gönderin çünkü kapuya giderüm
5. Ya'ni bu nazm-ı şitābende zuhūr
Ger perīşānsa da olur ma'zūr
6. Bu sebebden kalem-i hoş-āsār
Ëtdi şeş beyt-ile 'özrin iş'ār

Tārīḡ Berāyi Pāye-i İstanbul

Maḡdūm-ı Me'ālīm-i Sevvum Ḥazret-i Meşīḡat-penāhı Ṭālī Beḡāhūma

41.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ma'den'ül-efzāl Şiddık Beg Efendī kim odır
Ḥazret-i Müfti'l-enāmuñ necl-i 'irfān-vāyesi
2. Zātınuñ ārāyiş-i fıtrīsidür 'ilm u edeb
Kim tarīḡ-i 'ilmüñoldır faẓl-la pīrāyesi
3. Luṭf-ı Ḥaḡla dem-be-dem ḡat'-ı rüteb étse sezā
Feyz-i isti'dād zātıdur anuñ sermāyesi

⁴⁰. (12a)

⁴¹. (12a)

4. Farḳ-ı ikbālinde dā'im tīb-ı ğamdan hıfz için
Vālid-i zī-şānınuñmemdūd olsun sāyesi
5. Şadr-ı Anaṭolı **Ziver** meyl édüp tārīḥeder
Pek münāsib Mīr Sıddīka Sitanbul payesi 1272

Tārīḥ

42.

Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- + + - / - + - / - + + - / - + -

1. Hazret-i Şıddīk Beg kim Ğalaṭa kaḍısı
Müddet-i cāhī bu dem oldı nihāyet nemūd
2. Faẓl ile şāyeste-i iḥrāz-i rüteb ile*
Manşıbuñ ḥatmidür mebde'-i feyẓ ü su'ūd
3. Müddet-i vālāsınuñ ḥatmine bi'l-irtihāl
Oldı bu tārīḥ-i tām *temme bi-ḥayr-ı vüçüd* 1271

Dīger Tārīḥ-i Pāye-i be-Mīr-i Müşārü'l-ileyh

43.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Velīyyü'n-ni'met-i bī-minnetüñ maḥdüm-ı zīşānı
Meḥādīm-i cihāna zātıdur ez-her cihet fā'ik
2. 'Ulüm u ma'rifetle eylemüş pīrāsına zātın
O maḥdüm-ı süḥandāna olıp tevḥik-i Ḥaḳ sā'ik
3. Şu'ā'-ı nūr baḥşıdur o mihr-i burc-ı faẓluñ kim
Cebininden olur nūr-ı necābet gün gibi şārik
4. Olup dā'im müselsel pāye-i mirkāt-ı ikbāli
Ède pīrāy-ı baḥşā-yı merātib zātını Ḥālīk

⁴². (12a)

* Vezin aksamaktadır.

⁴³. (12b)

5. Görüp tārīhini Zīver dedi aşhāb-ı dāniş hep
Sitanbul pāyesi her hālde Şiddik Bege lāyık 1272

Tārīh-i Ru'ūs-ı Şīrvānizāde Mehmed Efendī

44.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Yek-zebān oldı bu tārīhde Zīver-i 'ulemā
Rüşdī-yi ehl-i hüner oldı ru'ūsa lāyık 1271

Tārīh-i Tafr-eş

45.

Mütefā'ilün fe'ülün mütefā'ilün fe'ülün

+ + - + - / + - - / + + - + - / + - -

1. Bu seferki pāyelerde yine söylenür tevārīh
Hele hisşeme şükür kim benüm ol edīb düşdi
2. Aña hayr-ḥvāhı Zīver bulır idi gerçi tārīh
Yine kendi buldı dēdi hele tafra ētdi rüşdi 1274

**Ḥalebü'ş-Şehbāda Mevleviyyet-i Faḳīranem Hengāmında Söylenmişdür ki
Mezkū[r] Karavul-ḥānenün Kitābesine Naḳş Olınmışdur.**

46.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. İmāmü'l-müslimīn 'Abdü'l-Mecīd Ḥān-ı cihānbānuñ
Cihān tırdıkça şān u şevketin müzdād ēde Mevlā

⁴⁴. (12b)

⁴⁵. (12b)

⁴⁶. (12b)

2. Hudā manşūr u mevfūr eyleye cünd-i hümāyūnuñ
Ki dīn ü devleti te'yide eyler sa'y-i bī-hemtā
3. Yapup 'ālī qaravul-ḥāne bābu'n-naşr-ı şehbāda
Buyurdu hem 'asākir hem ahāli kulların ihyā
4. Sürür-ı tām ile tārīḥ yazdı Zīver-i dā'ī
Bu cāda oldı zīb-efken qaravul-ḥāne-i bālā 1269

Qaravul-ḥāne-i Mezḳūruñ Dīger Bābına Naqş-ı Kitāba Olan Maṭla'-ı Ğarrādur.

47.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Bu bālā-ter qaravul-ḥāne bābu'n-naşr-ı şehbāda
Nişān-ı fetḥ u nuşretdür cünūd-ı fevz-i mu'tāda

**Tārīḥ-i Vezāret-i Şīrvānī-zāde Meḥmed Rüşdi Molla Efendī ez-Müderrişin-i
İstānbül**

48.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Tīr-i burhān muvaffaq oldığına şāh-ı devrānuñ
Ki 'ahdinde degildür hem-'inān nā-ḳābil u ḳābil
2. Vezāret eyledi iḥsān bir ehl-i 'ilmle kim oldır
Hünerver 'aql-ı evvel kārdān-ı dānā-yı āgeh-dil
3. Müceddeddür şehinşāh-ı ḥaḳāyık āşinā zīrā
Bu tevciḥe fu'ād-ı pākı mülhim oldı ve'l-ḥāşıl
4. Güherle olsa sencide sezā tārīḥ-i Zīver kim
Vezīr-i ... Muḥammed Rüşdī-yi Fāzıl* 1279

⁴⁷. (13a)

⁴⁸. (13a)

* Kelime okunamadı.

**Kaşamonıda Niyābet-i ‘Ācizānem Eşnāda Encümen-i Dāniş Teşkil Olındukda
İnşād Olınan Tārīhdür.**

49.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Müjdeler ehl-i kemāle ki şeh-i devrānuñ
An-be-an luṭfıdur etmekde ‘ulūmı ihyā
2. O şehinşāh-ı kerem-menkıbe kim ‘aşrında
Dāniş u ma‘rifetüñ kādri bilindi haqqā
3. Bundan a‘lā mı olur vakt-i revācı hünerüñ
Ki ḥarīdārı ola şāh-ı me‘ārif-pīrā
4. Eyleyüp Encümen-i Dānişi ‘aḳd u teşkil
Kıldı bülbül gibi erbāb-ı fūnūnı gūyā
5. Baykara meclisinüñ revnākını etdi şikest
Şimdi bu bezm-i ma‘ārif ile şāh-ı dānā
6. Olsa mazbūt-ı mücellā ne var ol bezm-i laṭīf
K’ola a‘zā-yı be-nāmı vükelā u ‘ulemā
7. Bā-ḥuşuş şadr-ı cihān-kādr ile müftī-yi zamān
Olalar Encümen-i Dānişe zīnet-baḥşā
8. İşte fehm et şeref-i Encümen-i Dānişi kim
‘Arz-ı rağbet ile a‘zālīga öyle ‘uzmā
9. Müste‘iddān-ı zamāna ne büyük ni‘metdür
Bā’iş-i şevk olur bu eşer-i bī-hemtā
10. Ba’d ez-în gayret-i ehl-i hüneri seyr eyle
Olur ‘ālemde çok āşār-ı leṭāyıf peydā
11. Çire-destān-ı kemālüñ eşer-i ḥāmeleri
Olur ārāyiş-i ser-şafḥa-yı şī’r u inşā

12. Turmayup 'arz-ı hüner eylesün ehl-i dāniş
Kim olur naqd-i sürür-āver-i taḥsine sezā
13. Hāḡ hemān pādişehüñ 'ömrini kılsun müzdād
Tura tırdıkca cihān ṡāh-ı merāhim-fermā
14. 'Ahd-i luṡfında o ḡaḡān-ı kerīmüñ gör kim
Tolar āṡār-ı nev-ā-nevle cihān ser-tā-pā
15. Nā'ib-i Kaṡamoni **Zīver**-i bī-māye daḡı
Ma'zeret-ḡ^vāh olarak eyledi tāriḡ imlā
16. N'ola ṡāyān-ı kabül olsa bu tāriḡ tamām
Pādiṡāh Encümen-i Dāniṡi etti iḡyā 1262

Tāriḡ be-ṡadāret-i Ḥazret-i 'Ālī Paṡa der-Niyābet-i Kaṡamoni Güfte Būd.

50.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ḥamd li'llāh münṡeriḡ oldu ṡudūr-ı bendegān
ṡadri teṡrīf eyleyince dāver-i naṡfet-ṡi'ār
2. Ḥalk-ı 'ālem ṡād-kām oldu ḡuṡūṡen ben ḡulıñ
Cümleden bālāter oldım maṡhar-ı farṡ-ı mesār
3. Dā'ī-yi mehcūr isem de ben unutmam lıṡfıñı
İltifāt-ı devletüñ ḡātırda etmiṡdür ḡarār
4. **Zīverüñ** ṡadru't-tevārīḡ olsa tāriḡi sezā
Mihri aldı mecd-ile o āṡaf-ı 'ālī-tebār 1274

⁵⁰. (13b)/ MK. 7a

Şiddîk Beg Efendinün Anaṭolı Pāyesine Tārīḥdür.

51.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Zīver-i bī-māyenün necl-i veliyy'ün-ni'meti
Şān u iḳbāl ile iḥrāz-ı ruteb ətse sezā

2. Sāl-i sābıḳda tefe'ül eyledüm tārīḥini
Anaṭolı pāyesi Şiddîk Bege oldu revā 1274

Tārīḥ Berāye Rütbehā-yı Mülkiye

52.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Mişlī nā-mesbūḳ şüretde bu yıl şāh-ı cihān
Bendegānün eyledi bezl-i ruteble kām-yāb

2. Bende Zīver i[r]ticālen söyledüm tārīḥini
Bendegāna rütbelər iḥsān olındı bī-ḥesāb 1274

Tārīḥ-i Hezl-āmīz Berāye Fārisī-ḥ'ānī ki Şāgird-i Ma'sūḳeş Guriḥte Būd

53.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Rūz u şeb eyler iken ders-i vişāli taḳrīr
Şimdi ətmeḳdedür ibḥās-ı firāḳı tekrār

2. Ḥarf-i mu'cem ile tārīḥin oḳunsun varsun
Fārisī h'ācesinün kendi elinden dil-dār 1254

⁵¹. (13b)

⁵². (13b)

⁵³. (14a)

Tārīḥ-i Meşīḥat-ı Sa'deddīn Efendī Ḥazretleri

54.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Muvaffaḡdur şehinşāh-ı cihān bī-şek umūrunda
Ki ehliyyet ḥuşūşunda eder tevḡik-i bī-ḡāye
2. Eder her ḥidmeti erbābına tefvīz ez-cümle
Götürdi şimdi bir taḥrīr-i 'aşrī şadr-ı āftābe
3. Meşīḥat mesned-i vālāsı buldı ehlini el-Ḥaḡ
O cāha çok zamān zāt-ı şerīfi ola pīrāye
4. Ḳadir-dān u deḡāyık-āşinā-yı kār-ı 'ālemdür
Ḥulāşa faḥr-i a'lām-ı zamāndur ol şeref-māye
5. Budır me'mūlumuz Ḥaḡdan ki ol 'allāme-i 'aşruñ
Hüner erbābı kalmaz sāye-i lütfında bī-vāye
6. Edeb ey ḡāme taṭvīl-i kelām olmaz dem-i tebrīk
Du'āsın eyleyüp vird-i zebān şükr ile mevlāye
7. Sezādur Zīver-i ser satr-ı tebrīk olsa tārīḡim
Zamānuñ oldı Sa'deddīni revnaḡ cāh-ı fetvaya 1275

Tārīḥ-i Dīḡer be-Meşīḥat-ı Ū

55.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ḥazret-i müftī-yi dīnūñ cāhına tārīḡler
Söylediler gerḡi Zīver çok sūḡan-dān-ı be-nām
2. Şükr edüp biz-zāt yazmış naşbına tārīḡ-i tām
Ḳıldı Sa'deddīn Ḥaḡ i'zāzla müftī-yü'l-enām 1275

⁵⁴. (14a)

⁵⁵. (14a) / MK. 7b

Tārīḥ ... be-Meşīḥat-ı Ān*

56.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Mesned-i fetvāyı bir 'allāme teşrīf eyledi
Kim müsellemdür anuñ ehliyyeti bī-kāl u kıl
2. Kalb-i şāfum eyledi tārīḥe **Zīver** meyl-i tām
Dehre müftī oldı Sa'deddīn Efendimüz bu yıl 1275

Tārīḥ-i İrtihāl-i 'Ārif Efendī Şeyḥü'l-İslām-ı Sābık

57.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Şeyḥü'l-İslām-ı zamān iken cihānı terk édüp
Eyledi bir fāzıl-ı 'allāme 'uqbāya ḥıram
2. 'Ārif-i āgāh idi ol şāhib-i faẓl u vera'
K'etdi āḥir zıkr u istiğfār ile ḥatm-i kelām
3. Rehberī-yi raḥmet u gufrān ile kılsun Ḥudā
Evvelīn menzil-geh-i 'uqbāsını dāru's-selām
4. Cāh-ı dünyādan başiretmend olan 'ibret alur
Kim olur encāmı elbette rehin-i in'idām
5. Yazdı tārīḥ-i vefātun eyleyüp **Zīver** du'ā
Cennetü'l-Me'va ola 'Ārif Efendīye maḳām 1275

* Kelime okunamadı.

⁵⁶. (14a)

⁵⁷. (14a) /MK. 10b

**Rûm İli Ordû-yı Hümâyûnı Müşîri Devletlû İsmâ'îl Paşa Hazretlerinin
Medîne-i Manastır Hâricinde İnşâ Buyur[d]ıkları Nüzhet-gâh Târîhidür.**

58.

Mefâ'iliün mefâ'iliün mefâ'iliün mefâ'iliün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Müşîr-i ekrem İsmâ'îl Paşâ-yı müfahham kim
Şeref-bahş oldu zâtı Rûm ili ordûsına hâlâ
2. Şücâ'atle reviyetle ma'ârif-âşinâlıkla
Be-nâm oldu o memdûhu'l-ḥaşâ'il âşaf-ı dānâ
3. O destûr-ı deḳâyık-âşinānuñ ṭab'ına taḥsîn
Ki olmuştur Manastır beldesi ma'mûre-i yektâ
4. Ėdüp ṭab'-ı bülendi mevķi'-i dil-cûsına raġbet
Bu cāy-ı dil-güşāda eyledi devlet-serâ inşâ
5. Ne mevķi'dür bu mevķi' kim fezâ-yı cennet-āsâsı
Ėder vaşf-ı behiştî ḥâṭır-ı ġam-dīdeye ilkâ
6. Ne cāy-ı dil-güşādur kim hevâ-yı rûḥ-efzası
Ėder gerd-i ġumûmı ḥâṭır-ı aḥbâbdan imḥâ
7. Bahâr-ı şevķ-ile bûlbûller oldıkca neġam-pervâz
Ola şaḥn-i feraḥzâsında bānîsi şafâ-peymâ
8. Temâşâ eyledikde **Zîver**-i dâ'î dēdi târîḥ
Bu nüzhet-gâh-ı bâlâ-yı müşîri oldu pek 'alâ 1275

Tārīḥ-i Kāḍı-yı Şām Şüden-i Nāzım

59.

Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- + +-/- + -/- + +-/- + -

1. Hāme güher-senc-i şükr oldı bu tārīḥde
Zīveri İzed bu sāl kāḍ ı-yı Şām eyledi 1276

Tārīḥ

60.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Yapdı bir ḥayyir Manastırda Rūfā'ī dergāhı
Ola bu ḥayrātı envā'-ı fütūḥı ḥāviye
2. Himmet-i pīrānla bu tārīḥde oldı tamām
Naẓmī-i ehl-i himem yapdı ne dīlcū zāviye 1276

Tārīḥ-i Kāḍı-yı Şām Şüden-i Nāzım

61.

Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- + +-/- + -/- + +-/- + -

1. Mışrı éderdüm ümīd Şām naşīb etdi Hāk
Eyleye her ḥālde mazḥar-ı tevḥīḳ-i tām
2. Umarım Allāhdan kim bunı ta'ḳīb éde
Feyz-i dem-ā-dem ile kām-ı dil-i müstehām
3. Ya'ni éde ba'd-ez-īn bendesini kām-bīn
Pāye-i Mekke ile Ḥazret-i müfti'l-enām
4. Luṭf-ı firāv[ā]nıdur Zīveri mecbūr éden
Eylemege şimdiden böylece baş-ı merām

⁵⁹. (14b) /MK. 11b

⁶⁰. (14b)

⁶¹. (14b)

5. 'Ömrini efzūn edüp nice şühūr u sinīn
Kıla maḳāmunda Haḳ devlet-ile müstedām
6. 'Abd-ı du'ā-güsterī gibi süḥan-perverī
Sāye-i luṭfında hem eylesün Allāh be-kām
7. Hāme güher-senc-i şükr oldı bu tāriḥde
Eyledi İzed bu sāl Zīveri ḳāḍ ı-yı Şām 1276

Ez Medīne-i Manastır Feristāde Būd.

62.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Berīd müjde ber-āmed be-güş-ı hāme be-güft
Ki ehl-i 'ilm u hüner rā beşāretī benevīs
2. Yekī ke ez-fuḳalā-yı şudūr-ı āfāḳ-est
Be-şadr-ı meclis-i dāniş şud ān yegāne celīs
3. Şenīd Zīver-i dā'ī çunīn tāriḥeş
Şüde be-bezm-i ma'ārif Hüsām Efendī re'īs 1276

63.

...

1. Yā Hū diyecek pīr-i süḥan devrāna
Güyende-i mertebe gelüp meydāna
2. Encām-ı du'āda tarḥ edüp tāriḥ
Şafvet ola 'uḳbāda ḳarīn hüsāna

⁶². (15a) /MK. 8a

⁶³. (15a) /Vezni tespiti edilememiştir.

Tārīḥ-i Vālī-yi Şām Şüden-i Ḥazret-i Mu'ammer Paşa

64.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şāmı teşrîf êtdi bir vālī-yi 'ālî menkıbet
Maḳdemidür māhi-i ğam bādi-i emn ü emān
2. Maḳdem-i teşrîf-i nev-sāle teşādüf êtmesi
Fāl-ı ḥayr u müjde-i feyz oldığın eyler beyān
3. Ḥaḳ muvaffaḳ eylesün her ḥâlde ol āsafı
Sāyesinde şādi ola şām-ı [dil-i] ğam-keşān
4. Böyle mi eylerdi kilik-i ter edā-yı ḥudmeti
Dil-perişān olmayaydı āḥ kim ol nā-tevān
5. Düşdi bir tārīḥ **Zīver** cāhına tārīḥ-i sāl
Vālī-yi Şāmı Mu'ammer kılsun Allāḥ çok zamān sene 1277

Tārīḥ

65.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Aldı Mekke rütbesin iḳbālle **Zīver** bu yıl 1277

Dīger

66.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Pāye-i Mekke ile **Zīveri** Ḥaḳ kıldı be-kām 1277

⁶⁴. (15a) /MK. 8a

⁶⁵. (15b)

⁶⁶. (15b)

Tārīḥ-i Kādı-yı Şām Şüden-i Nāzım

67.

Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- + +-/- + -/- + +-/- + -

1. Hāme güher-senc-i şükr oldı bu tārīḥde
Zīver[i] İzed bu sāl kād ı-yı Şām eyledi 1276

Şalacak İskelesinde İnşā Kılınan Mescid-i Şerīf Tārīḥi

68.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Bu mescid kırk sene evvel yanup kalmışdı vīrāne
Be-ḥamdi'llāh şimdi oldı bir ma'mūr 'ibādetgāh
2. Görenler şarf ederlerse sezā tārīḥine şābāş
Yapıldı şarf-ı himmetle bu ma'bed fī-sebīli'llāh 1286

Tārīḥ Berā-yı Dīden-i Mekteb-i Harbiye

69.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bu maḥalli kıldı Ḥazret-i Maḥmūd Ḥān*
Ėtmege ceyşi te'allüm şan'at-ı hayriyyeyi
2. Bendesi Tırnaqcızāde geldi bu tārīḥde
Zīver-i kem-vāye gördi Mekteb-i Harbiyyeyi

⁶⁷. (15b)

⁶⁸. (15b)

⁶⁹. (15b)

* Vezin aksamaktadır.

Tārīḥ-i Vefāt-ı Fu'ād Paşa

70.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Bir Felāṭūn-ı zamāndan bizi dūr étđi felek
Ağlasak āh-ı teḥassürle be-cādur her-gāh
2. Mātem-engīz-i cihān olsa sezā tārīḥī
İrtihāl eyledi 'uqbāya Fu'ād Paşa āh 1285

Şadr-'aẓam Rüşdī Paşa Ḥazretlerinüñ Dāḥiliye Neẓāretlerine Tārīḥdür.

71.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. Fermūd şāh-ı kām-kār ū rā be-luṭf u i'tibār
2. *Tārīḥ şüğ nuṭkeş şümār ey nāzır-ı vālā himem* 1285

Sa'ādetlü Nāfi' Efendinüñ Muṭavvel Tercümesine Tārīḥdür.

72.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Cenāb-ı Nāfi'-i dāniş-ḡarīn u fāzıl kim
Hüner-verān-ı zamān içre fazlı şāyī'dür
2. Ferīd-i 'aşr u zamān dinse zātına şāyān
Ki naẓm u neşri de kilik-i bedī'i bārī'dür
3. Temessük eylediği meslek-i biḥīn-i kemāl
Ṭarīḡ-i feyẓ-i refīḡ-i ḡalemde şārī'dür
4. Muṭavveli ne güzel himmet étđi tercümeye
Kemāline bu eşer bir delīl-i sāṭī'dür

⁷⁰. (15b) /MK. 6b

⁷¹. (15b)

⁷². (15b)

5. Bu bir eṣer ki ‘umūma menāfi’i ṣāmil
Nice ma‘ānī-yi dil-keṣ edāyı cāmi’dür
6. Bu himmetinden olur müstefid her ṭālib
Ḥülāṣa fā’idesi ḥāṣṣ u ‘āmma rāci’dür
7. Ḥitāmına dēdi **Zīver** de muḥtaṣar tārīḥ
Bu tercümeyle muṭavvel müdām Nāfi’dür. 1277

73.

Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Cenāb-ı müfti-i devrān-ı zī-ṣānuñ liyāḳatle
Debīr-i ḥāṣṣ-ı ‘irfān iktināhı oldı Şāhib Beg
2. ‘Uṭārit yazsa ṣāyeste anuñ-çün tehniyet-nāme
Ki bu pākīze ḥidmetle mübāhī oldı Şāhib Beg
3. Olup ta’yinine **Zīver** gibi hep dā’iyān memnūn
Dēdiler mazḥar-ı feyẓ-i ilāhi oldı Şāhib Beg
4. Dil-i erbāb inṣā eyledi tārīḥine imdād
Sezā mektūbi-i fetva penāhī oldı Şāhib Beg 1276

Kerīmelerinūñ Vilādetine Tārīḥdür

74.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Sāl-i tārīḥinde ki şehir-i Receb çün bedr olup
On beşinci leyle-i āzīnede hem-vakt-i bām
2. Gülşen-i āmālde bir ğonce kerem édüp Ḥudā
Zīver-i kem-māye el-Ḥaḳ kıldı ta’ṭir meṣām

⁷³. (16a)

⁷⁴. (16a)

3. Çār-yār-i pāk oldı tārīhe imdād-res
Fāṭıma Zehrāyı ihsān ètdi o Rabbü'l-enām 1248

Dīger

75.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Hāzret-i Rabb-i ni'am baḥşānuñ
Hamd ola luṭfına her şubḥ u mesā
2. Āferīnende-i nisvān [u] zükūr
Cümleye oldı 'ināyet-fermā
3. 'Āleme etmede luṭf u ihsān
O Hudāvend-i Kerīm u Yektā
4. Kimine vèrüp oğul kimine kız
Oldı 'ālemde tenāsül peydā
5. Mīve-i dil diyerek evlāda
Ārzū ètmededür bāy u gedā
6. Ekseri ḥvāhiş olur ferzende
Līk duḡter daḡı bir gūne şafā
7. **Zīver**-i kemtere de Zehrāyı
Genc-i raḡmetden 'atā ètdi Hudā
8. Tūl-i 'ömr ile ola ḡayr-ı ḡalef
Şīr-i şıḡḡatle bula neşv ü nemā
9. Söyledüm şükr èderek tārīḡin
Bir kerīme kerem ètdi Mevlā 1248

⁷⁵. (16a)

Tārīḥ

76.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + -

1. Böyle bir vaż'-ı laṭīfin görmedük
Ėdeli evzā'-ı dehri ḥasb-i ḥāl
2. 'İyd-ı Nevruzıñ teşādūf ètmesi
Ėtdi ṭab'-ı nādire-senc-i maḳāl
3. Beyt-i tārīḥimle Zīver ben daḥı
Güne tebrīk eyledüm bi'l-irticāl
4. İki maḥbūb gibi hem-pā oldılar
'İyd-ı Nevruz geldi bir günde bu sāl 1279

Tārīḥ-i Şadāret-i Fu'ād Paşa

77.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şadr-ı vālā-yı velīyyü'n-ni' metūñ teşrīfini
Gūş edince 'arz-ı ḥāl ètdüm türāb-ı pāyine
2. Şūret-i şevḳ u sürūrum yok beyāna ḳudretüm
Ḳaldı ğurbetde göñül ḥayrān mişāl-i āyine
3. Baña elzemdür du'ā-yı devleti her ḥālde
Dür isem de silk-i raḳḳıyyetdeyüm ammā yine
4. Meyl eder ḳalb-i e'ālī Zīverüñ tārīḥine
Zīb-i şadr oldı Fu'ā[d]-ı ma'dalet pīrāyine 1279

⁷⁶. 16b)

⁷⁷. (16b) /MK. 4b

Tārīḥ-i Meşīḥat-ı Celīle-i İslāmiyye

78.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Be-ḥamdi'llāh yine ehl-i 'ulūmuñ bir ser-efrāzı
Be-ḥaḫḫ-ı mazḥar-ı luṭf-ı şehinşāh-ı be-nām oldu
2. Be-minallāh yine cāh-ı meşīḥat ehlini buldı
Ki ol 'allāme-i devrān şeref-baḫş-ı maḳām oldu
3. Odır muḥtār-ı erbāb-ı 'ulūm u ma'rifet el-Ḥaḫ
Anuñ-çün cümle 'indinde ḳarīn-i ihtirām oldu
4. Hele dā'isi **Zīver** gūş édince müjde-i naşbın
Sürūr u ibtiḥācından reyāsı şād-kām oldu
5. Ki zīrā az vāḳitde çarḫ-ı dūndan çok sitem gördi
Elinde zālimiñ ḫayli muḫān u müstehām oldu
6. Tīr-i sözde de imsāk ét ki māh-ı rūzedür şimdi
Bilindi kışsa-yı ma'lūm-kerde ḫāşş u 'ām oldu
7. Şiyām-ı ḫāl-(i)le sen şimdi du'āya gel kıyām eyle
Tükendi devr-i miḫnet ḫamd ola bitdi tamām oldu
8. İlāhī müfti-i dīni muvaffaḫ ḳıl umūrında
Muvaffaḫ olması zīrā ki aḫşā-yı merām oldu
9. Cihāna cāhını tebşīr eyler tām tārīḫi
Revā Aḫmed Efendi sa'd ile müfti'l-enām oldu 1289

Tārīḥ-i Dīger

79.

Mef'ulü fā'ilātün mef'ulü fā'ilātün

-- + / - + -- / -- + / - + --

1. Bir fāzıl-ı zamānı müfti'l-enām etti
Yezdān şeh-i cihānı tahtında ede ber-cā
2. 'Allāme-ı yegāne taḥrīr-i bi-bahāne
Bu Yūsuf-ı zamāne üstād-ı dāniş-ārā
3. Zātıyla buldı el-Ḥaḳ cāh-ı celili revnaḳ
Kılsun anı muvaffaḳ her dem cenāb-ı mevlā
4. İmdād kıldı **Zīver** tārīḥe kil-k-i imzā
Aḥmed Efendi vèrdi 'adliyle dehre fetvā 1289

80.

Mef'ulü fā'ilātün mef'ulü fā'ilātün

-- + / - + -- / -- + / - + --

1. Fetvāya vèrdi revnaḳ bir fāzıl-ı zamān kim
Zāt-ı cihān-pesendin şāh-ı cihān begendi
2. Şānında dinse şāyān o a'lem-i zamānuñ
Aşḥāb-ı 'ilm u faẓluñ sālār-ı ser-bülendi
3. Fazlından istifāde eylerdi bī-tereddüd
'Aşrında gelmiş olsa ger fāzıl-ı Ḥucendī
4. Ḥaḳ mesnedinde etsün şān u şerefle dā'im
Ehl-i ṭarīḳ olalar hemvāre sāye-mendi
5. 'Abd-i ḳadīmī **Zīver** tārīḥin etti i'lān
Ekvāna oldı müftī bugün Refīḳ Efendī 1284

⁷⁹. (17a)

⁸⁰. (17a) /MK. 6a

Tārīḫi Vezāret-i Ḥāzret-i Paşa

81.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ziver-efza-yı vezāret geşt eknün fāzılī
Müstahak būd ān me'ārif-perver-i 'irfān-zāmīr
2. Maẓhar-ı sırr-ı fu'ād-ı kuṭb-ı devrān būde şūd
K'āmede ez-behr-i vey elṭāf-ı şāhī ra cedīr
3. Cevherīn tārīḫ-i ū çün şubḥ-i ikbāleş demīd
Der sevād-ı şām Rüşdī-yi rüşen-dil vezīr 1277

Tārīḫ-i Feth-i 'Asīr

82.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

+ - - - / + - - - / + - -

1. 'Asīrūñ eyleyüp 'urbānı 'isyān
Nizām-ı mülki etmişlerdi ihlāl
2. Şehinşāh-ı cihān 'Abdu'lazīz Ḥān
Biraz cünd-i hümāyūn etdi irsāl
3. Varup şīrāne şavletle 'asākīr
Ṭāğıtdılar o kavm-i şūmı fi'l-ḥāl
4. Kılā'ın ƙal' edüp ehl-i şerāruñ
Beƙā'ın ƙıldılar bi'l-cümle pā-māl
5. Sühületle dēdi Zīver de tārīḫ
Yesīr oldı 'asīrūñ fethi bu sāl 1288

⁸¹. (17a) /MK. 6a

⁸². (17b) MK. 5b

83.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Mübāhāt eylesün hāme yine destînde ey **Zīver**
Ki eyler 'arz-ı kālā-yı şenā metbū'-ı zī-şāna
2. Meşīhat cāhına fer vèrdi ol 'allāme-i āfāk
Ki zātın mazhar ètmiş Hāk kemāl-i faẓl u 'irfāna
3. Olinca hātîf-i ğaybī semā'-ārā-yı istibşār *
Berīdān-ı bişāret başlamazdan evvel i'lāna
4. Şu tārīhimle müstefīt_lere kat'î cevāb vèrdüm
Bugün müftī Hüsameddīn Efendi oldu devrāna 1280

Tārīh Berā-yı Kaşr-ı Dil-güşā-yı Hāzret-i Yūsuf Beg Efendī

84.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Mīr Yūsuf kim şerīf-zāde-i 'ālī-neseb*
Şehr-i şehbāda aşāletle odır şühret-nümā
2. Zātını etvār-ı marziyye ile tezyīn èdüp
Mazhar-ı envā'-ı feyz u ma'rifet kılmuş Hudā
3. İşte ez-cümle vèrür āşārı tab'ından nişān
Böyle tarh-ı dil-nişīn üzre binā-yı dil-güşā
4. Hāk Ta'ālā dā'imā ma'mūr u ābād eylesün
Hem derūnında ède bānisi çok zevk u şafā
5. Bi-nihāye intihāb èdüp dèdüm tārīhini
Ètdi Yūsuf Beg Efendī bu güzel kaşrı binā [12]70

⁸³. (178b) /MK. 2b

*semā': şamāğ D

⁸⁴. (17b)

* Vezin aksamaktadır.

85.

Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- + + - / - + - / - + + - / - + -

1. Hāzret-i 'Abdül'azīz Hān-ı merāhim nişān
Dāver-i şāhib temeyyüz pādīşeh-i nükte-dān*
2. Niyyetini hayr édüp ol şeh-i d[ā]rā-tevān
Avrupayı seyr édüp geldi be-iclāl ü şān
3. Yolda idi dīdeler hasret-ile ān-be-ān
Oldı bugün ser-be-ser halk-ı cihān şādımān
4. 'Ömrini müzdād éde tā dem-i āhir zamān
Mülkini ābād éde hālik-i kevn u mekān
5. Oldı tārīh-i tām Zīver-i nuṭk-ı beyān*
'Avdet-i şāh-ı cihān cismimize vèrdi cān 1284

86.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Terk édince tācını kaydédiler tārīhini
Oldı 'adāya Fransa imparaṭorı esīr 1287

Tārīh-i Ser-'asker Şüden-i 'Abdī Paşa

87.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Muḳtedā-yı ceyş-i İslām oldı bir şehm-i celīl
Yād éderler nāmını ehl-i ğazā iclāl ile

⁸⁵. (18a)

* Vezin aksamaktadır.

* Vezin aksamaktadır.

⁸⁶. (18a)

⁸⁷. (18a)

2. Nağd-i im'ân şarf eder târîhine ehl-i nazar
'Abdî Paşa oldu ser-asker(i) bu yıl ikbâl ile 1288

88.

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Vezâret eyledi ihsân şehinşeh-i 'âlem
Bir ehl-i dânişe kim şimdi mühezzebdür*
2. Daķīka-dân-ı Ma'ârif Kemâl paşa kim
Vezîr-i pâk-zamîr u sûtûde-meşrebdür
3. Eden olur mı bu târîh-i Zîveri inkâr
Vezâret-i ehl-i kemâle hürri ...* 1287

Ġazel

89.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şafha-yı ruhsâr olup âyîne-i 'ibret baña
Gösterdi mâzî (vü) müstaķbelle çok şüret baña
2. 'Akl u fehmin târ u mâr etdi hevâ-yı kākuli
Ba'd ez-în mümkün mi bezm-i dilde cem'iyet baña
3. Bezm-i ğamda sāġar-ı pür bâde-i gül-fâm-veş
Çeşm-i hûn-âlûdedür peymâne-i 'işret baña
4. Şol siyeh-rûzum-ki seyr-i 'âlem-i mehtâbda
Tîregî-yi kevkeb-i bahtum vërür kasvet baña

⁸⁸. (18a)

* Vezin aksamaktadır.

* Kelime okunamadı.

⁸⁹. (18a)

5. Māye-i iksīr-i ṭab'-ı kemter oldı **Zīverā**
Ḥüsn-i feyz-i iltifāt-ı Ḥazret-i Ḥikmet baña
6. Peyrev olmaqlık ne mümkündi bu za[']f-ı ṭa'b-ıla
Geldi hemrāhī-yi emriyle velī kuvvet baña

Ġazel

90.

Mefū'lü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

-- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Evsāf-ı dil-sitānı güzel söylerüm saña
Bir şūḥ-ı bī-nezīr u bedel söylerüm saña
2. Ma'zūr tūt uzarsa daḥı tār-ı kıl u kāl
Luṭfında gerçi tül ehil söylerüm saña
3. Mūy-ı miyāne destres olmak 'abeş ḥayāl
Sa'bu'l-vuşül bir yüce yol söylerüm saña*
4. Kaşr-ı vişālün öyle hevā-dār mevkiī
Semt-i sürūra karşı maḥal söylerüm saña
5. Vardıkda ḥvāb-ı nāza sen ey tıfl-ı nāzenīn
Ben güft ü gū-yı 'ışkı maşal söylerüm saña
6. Elbette şīvenün soñı şīven olur begim
Güş ét bu pendı ḍarb-ı meşel söylerüm saña
7. Şimdi rumūz-ı 'ışkı baña şüret mū-be-mū*
Ḥaṭṭuñ gelürse yanıma gel söylerüm saña
8. Bilmez isem de ḥüsn-i edā gerçi **Zīverā**
Evsāf-ı dil-sitānı güzel söylerüm saña

⁹⁰. (18b)

* yol:yel D

* Vezin aksamaktadır.

Ġazel

91.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Fażl-ile taḥsīl olur mı şervet u sāmān 'aceb
Yohsa ancak cāh-ile mi devlet u 'unvān 'aceb
2. Vāşıl-ı ser-menzil-i kām olmadı gitdi göñül
Var mıdur bu deşt-i āmāle dahı pāyān 'aceb
3. Āh kim ol bedr-i 'ālem-tāb olur mı luḫf edüp
Külbe-i aḫzānımızda bir gece mihmān 'aceb
4. Var ḥamīr-i māyesinde ādemüñ bŷy-ı ğumŷm
Āb-ı ğamdan mı sirişte ṭīnet-i insān 'aceb
5. **Zīver**-i bīçāreden yā Rab olur mı dehrde
Nīl maḫşŷdıyla bir dem ḥurrem u ḥandān 'aceb

Ġazel

92.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Reng-i la'l-i müzāb ya'nī şarāb
Zīb-i ruḫsār-ı nāb ya'nī şarāb
2. Sāyebān-ı ḥarāret-i ekdār
Ḥayme-i zer-ṭnāb ya'nī şarāb
3. Zevrak-ı ḥāṭıra vērür cünbüş
Mevce-i bezm-i āb ya'nī şarāb
4. Şu'lesi rūy-ı yārda zāhir
Özge bir māhtāb ya'nī şarāb

⁹¹. (18b)

⁹². (18b)

5. Vādī-i ser-girānī ya'nī kadeh
Neş'e-baḥş-ı serāb ya'nī şarāb
6. Menba'-ı 'ayş u nūş ya'ni bezm
Āb-ı neş'e-i nişāb ya'nī şarāb
7. Bakma surḥī-yi rūyına Zīver
Dilber-i bī-hicāb ya'nī şarāb

Gazel-i Şābitāne

93.

Mefū'lü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Bir şūḥ-ı cihānuñ şarılup zeylini pek tut
Ol būsıña ehl-i niyāzı öperek tut*
2. Māhī-yi ḥayālin tutayım ben o civānuñ
Ey dil yem-i ḥayretde biraz sen de kürek tut
3. Ol şūḥı görünce bu gülün tondı rakībī
Vār gürbe-şifat sen daḥı zāhid kelebek tut
4. Şimdi ruḥ u müyün ile etrāfa nigāha*
Ey māh utanursañ yüzine kıl elek tut
5. Ḥübānda Zīver tutacak şimdi etek yok
Var barī gümüş ḥalkalıda sīm-bilek tut

⁹³. (19a)

* Vezin aksamaktadır.

* müyün: müyin D.

Ġazel-i Müstezād-ı Fuzūliyāne

94.

Mefū'li mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- + /+ -- + /+ -- + /+ --

1. Erjeng-i dilüm 'ışkını taşvîr édüpdür
ey şūh-ı perî-rū
Behzād-ı hayālüm daḥı tedbîr édüpdür
çün merd-i Aristū
2. Üftāde-i mehcūrıñı sen atdıñ omuzdan
mānende-i gīsū
Müy-ı siyehüñ baḡ nice tezvîr édüpdür
lāyık mı bu yā hū
3. Oldım reh-i 'ışkıñda begim košte--i ġamzeñ
yoḡ mı ḡaberüñ yā
Tîġ-i nıgehüñ cānıma te'sîr édüpdür
ey şāh-ı sitem-cū
4. Dīvāne dili çeşm-i fūsun-sāzuñ efendüm
zabt eylemiş ammā
Bilmem ki ne efsūnla teşhîr édüpdür
ol dīde-i cādū
5. **Zīver** bu ġazelle der-i dergāhuña gelmiş
cūyende-i iḡsān
Cānā özüñe ḡālını takrîr édüpdür
ol şā'ir-i ḡoş-gū

Ġazel

95.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

-- + / - + - - / - - + / - + - -

1. Bu bir nighde eşküñ gülgün şerāb göster
Naht-ı cigerle dāğın nuql u kebāb göster
2. Nüh kāse-i felekden ettikde nūş-ı zehrāb
Rindān-ı 'aşrda kendinsen neş'e-bāb göster
3. Rāh-ı hevāda etme rīzende āb-ı rüyın
Bezm-i şerābı ğayre 'ayn-ı serāb göster
4. İsterseñ 'izz u rāhat terk eyle meyl-i cāhı
Ne 'arz-ı ihtisām et ne pīç u tāb göster
5. Müzcāt-ı 'ömriñ içre gördüñ mü ribh u rāhat
İşte bugün ... gel bir hesāb göster*
6. Sen eyledikce girye ağyār hānde eyler
Ey dil felekde hālün bī-iztırāb göster
7. Ey ebr-i şā'ika-bār sen bārī eyle tekdīr
Berde'l-'acūz çarha rüy-ı 'itāb göster
8. Tab'-ı sühan-serāyı sır eyle bende Zīver
Bir şāh-ı hüsn yā bir 'ālī-cenāb göster

Ġazel

96.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. O naht-i işvede ancak dilün bir kāmı kalmışdur
Ki sīb-i ğabğabında ārzū-yı hāmı kalmışdur

95.

* Kelime okunamadı.

96. (19b) /MK. 10a

2. Bu dil-teşne olup ... güftarıyla şīrīn-kām*
Dimāğ-ı dilde hālā lezzet-i düşnāmı kalmışdur
3. Kerem bezm-i vücūda 'ahd-i hātimde gelüp gitmiş
Lisān-ı nāsda şimdi hemān bir nāmı kalmışdur
4. Nice zūr-āveri üftāde-i hāk eylemiş gerdün
Cihānuñ ne Nerīmānı ne Zāl u Sāmı kalmışdur
5. Tükenmiş köhne takvīm-i cihānuñ sa'd-eyyāmı
Bir iki hāne naḥs-āmīḥte aḥkāmı kalmışdur
6. Cenāb-ı Hikmete emriyle peyrev oldım ammā kim
Semend-i hāmemüñ ne tāb u ne ārāmı kalmışdur
7. Cihān olmuş iken ḥayrān-ı seyr-i ṭab'-ı çālākı
'aceb peyrevlige bu **Zīver**-i ednā mı kalmışdur

97.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Ğarīḳ-i cūy-ı sürūr etdi hūşı cūş-ı bahār
Tokındı 'aqlına cūyıñ zihī ḥurūş-ı bahār
2. Hızır yetişdi hele serd didegān-ı ğama
Sipāh kerem-ile sālār-ı sebz-pūş-ı bahār
3. Pür etdi kāse-i ṭanbūrı neş'e-i nağamāt
Hezāre hem-dem olinca piyāle-nūş-ı bahār
4. Şu kār-gāhda sevdāgerān-ı 'irfāndan
Biraz 'aql şatun alsun riyyā-fürūş-ı bahār
5. Olinca nā'il-i teşrifi şāh-ı nevrüzıñ
Kabā-yı sebz u sefīd oldı zīb-i dūş-ı bahār

* Kelime okunamadı.

97. (19b)

6. Riyāza peyk-i şabā ile ètdi neşr-i peyām
Èdince maḳdem-i Nevruz ḳar'-ı gūş-ı bahār
7. Cihāna eyledi 'arz-ı hediye-i ezhār
Hezāre bir gül-i ter mi yā dest-ḥoş-ı bahār
8. 'aceb mi Zīveri bīhūş èderse bu demler
Ġarīg-i cūy-ı sürūr ètdi hūşı ḥoş-ı bahār

Şu'arādan Luṭfī Efendiye Teşvīken Söylenmişdür.

98.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Nüşa-yı ḥüsni ḥaṭṭ-ı nev ile şīrānelenür
Sürḥi-yi şermle ser-i şafḥa-yı ruḥ ḡāzelenür
2. Mevsim-i üns ü muḥabbet olıcak germ-ā-germ
Kef-i efsūs-ı ḥasūdān daḥı yelpazelenür
3. Ḥādişāt-ı felekiñ mevrīdīdür şehrīden
Şerḥa-yı dāḡ-ı elem sīnede dervāzelenür
4. Olsa bir parça o meh zīb-i dükkān-āḡūş
Kāle-i vuşlatı günden güne endāzelenür
5. Yāver olursa dile ehl-i kemālūñ luṭfı
Zīverā böyle mezāmīn-i kühen tāzelenür

99.

Mefū'lü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Bir dil ki şadr-ı şıdḳ u şafāda ḳarār èder
Kendin o şadr içinde bülend i'tibār èder

⁹⁸. (20a)

⁹⁹. (20a) /MK. 9b-10a

2. İnsān na'īm-i vuşlat-ı cānānı kesb için
Sermāye-i hayātını şarf etse kār eder
3. Nuṭṭa mişāl dā'iresinden mekīn olan
Bir kār istikāmetini üstüvār eder
4. Hāḡda fenāya nefsinı tavṭīn eden kişi
Temkīn-i *men-'arefle* özīn pāyidār eder
5. A'yān olur mezāhir-i esmā ile pedīd
Setr-i ta'ayyünātı şuyūn āşikār eder
6. **Zīver** çalış rızāsını taḡşīle mürşidūñ
Himmet ederse saña o 'ālī-tebār eder
7. Semt-i makām-ı pīre teveccüh eden mürīd
Ḳuṭb-ı celāle merkez-i ḡalbin medār eder

Gazel

100.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Cihānda ṭālī'i mes'ūd olan terk-i diyār etmez
Sitānbūldan çıkup da cā-be-cā geşt ü güzār etmez
2. Maḡarrım şimdilik oldu Manastır beldesi ammā
Vaṭandan ḡayrı bir yerde ḡoñül ḡat'ā ḡarar etmez
3. Şikāyet eylesem sū'-ı naşībimden be-cādur kim
Faḡīri ni'met-i ḡvān-ı vaṭandan behre-ḡvār etmez
4. Dil-ārām-ı vaṭan bir kerre olsa zīb-i āḡūşım
Dil-i bīçāre artık bir daḡı meyl-i kenār etmez
5. Sebūk-maḡzānı eyler rāzdān rif'at u iḡbālī
Felek āyā neden erbāb-ı ṭab'-ı kām-kār etmez

6. Ne çāre eyler elbette kazā aḥkāmını imzā
Ḥükümet-gāh-ı takdīr içre hīç tedbīr kār ètmez
7. Medār olmaz nizām-ı hāle **Zīver** nazm-ı rengīnūñ
Nigāh ètmez kibār eşnāf u şarrāf i'tibār ètmez

101.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Göñlümi şayd ètdi bir şebbāz ister istemez
Şoñra oldı āsumān-pervāz ister istemez
2. Pīrlıkde ihtiyār èdüp göñül bir nev-civān
Kıldı ḥālin 'āleme ibrāz ister istemez
3. Derd-i 'ışkı qalmayup ketme mecālīm eyledüm
Ol ṭabīb-i nāze keşf-i rāz ister istemez
4. Yār ile ülfetde ādāb-ı müdārā böyledür
Ètmeli ağyārı da i'zāz ister istemez
5. Her ne dem oldıysa göñlüm nağme-senc-i 'ış u nüş
Tel ... kırdı ṭālī'-i nā-sāz ister istemez*
6. Olsa da ağyār-ı bed-ḥvāhuñ nifākı āşikār
Yārūñ 'indinde olur mümtāz ister istemez
7. Ḥayli dem ḥāmūş idi şimdi celāl-i nükte-dān
Zīveri ètdi süḥan-pervāz ister istemez
8. Mīr-i maḥmūdu'l-eşer kim nazm-ı rengīni anuñ
Nükte-sencānı èder i'cāz ister istemez

¹⁰¹. (20b)

* Kelime okunamadı.

Ġazel

102.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - - + / + + -

1. Fünün içre 'aceb var mı dur risāle-i 'ışk
Olur mı zīb-i sūtūr-ı beyān maḳāle-i 'ışk
2. Serāy-ı sīne ser-ā-ser döner çerāğāne
Olnca dāğ-nümā şahın-i dilde lāle-i 'ışk
3. Vēr[ir]di neşv ü nemā ğonca-yı süveydāya
Tekātur eylese gül-naḥl-i ḳalbe jāle-i 'ışk
4. Şü'ūr u hūşı eder mest neş'e-i ḥayret
Leb-ā-leb-i mey-i esrārdur piyāle-i 'ışk
5. Hemīşe nesc olur destgāh-ı sined[e] kim
Reg-i cebānladur tār u pūd-ı kāle-i 'ışk
6. Bu şayd-gehde nice şāhbāz-ı pür-zūrı
Zebün-ı ḳahr u melāmet eder ḥıbāle-i 'ışk*
7. Değā-yı leşker-i ğamda göğüs gerer 'āşık
Olursa Zīver-i şadı eger ḥamāle-i 'ışk

Ḥesābī Maḥlaşında Bir Maḥbūb-ı Dil-ārāma Söylenmiştir.

103.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ḥaṭā-yı maḥz i(t)miş ḥübāndan ümmīd-i vefā etmek
O ḳavmüñ 'ādet-i dīrīnesi cevır u cefā etmek

¹⁰². (20b)

* ḥıbāle: ḥıbāle D.

¹⁰³. (21a)

2. Revā mı rûz u şeb ‘uşşāka takṣīm etdiğiñ ğamdan
Raķībīn hışşesin tenzīl édüp de bī-nevā etmek
3. Yekün-i cümle-i ‘uşşākı cem‘en şad hezār olsa
Bir iş mi günde yüz biñ ‘āşıkı tārde u fedā etmek
4. Bu ... koluñda defter-i ihsāna kayd édüp*
Niyāzumdur kuşūrum varsa maḥsūb-ı cefā etmek
5. Beni parmak ḥesābıyla bıraktı böyle şıfriü‘l-yed
Ḥesābī şūḥla Zīver ne güç aḥz ü ‘atā etmek

Ġazel

104.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Sākiyā vakti degil mi şimdi nūş-ı bādenüñ
Bir iki peymāne vēr de göñlün al dil-dādenüñ
2. Ādemi izlāl eder çeşm-i ḥün-sāzı ile*
Farkı ne şeytānla bilmem o merdüm-zādenüñ
3. ‘Aşrda yok kāle-i zer-tār-ı mażmūnı elān
İ‘tibārı vār anuñcün şimdi nazm-ı sādenüñ
4. Zāde-i ṭab‘-ı olur pīrāne-i mehd-i kabūl
Bī-riyā Tırnaķcı-zāde Zīver-i āzādenüñ

* Kelime okunamamıştır.

¹⁰⁴. (21a) /Mk. 7b

* Vezin aksamaktadır.

Tahmīs-i Ğazel-i Nābī

105.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Dey-i ğumūm rabī'-i mesār olur giderek
Zemīn şūre-i dil sebze-zār olur giderek
Dıraht-ı bāğ-ı ehl-i mīve-dār olur giderek*
Zamān-ı hicr dem-i vaşl-ı yār olur giderek
Zamānedür bu zemistān bahār olur giderek
2. Düşüp şebīke-i sevdāya hātır-ı şeydā
Hayāl-i kūy-ı dilāramı eyleyüp me'vā
Ümīd-i vaşl-ile leyl ü nehār bī-pervā
Maħallesin tolaşur dil ol āfetüñ ammā
O şayd-ğāhda bir gün şikār olur giderek
3. Belā-yı 'ışkı gönül vēr de sen bir āfete gör
Görürsün ol elem-i cān-gehi hele cāna gör
Şu bārı şimdi biraz düş-ı nāzdan ata gör
Haṭ-āver olmadan evvel bu şiveyi şana gör
Saña da 'āşıkā da soñra bār olur giderek
4. Hukūk-ı sābıkā-yı ülfeti édüp nisyān
Nigāh-ı mesti olup āşinā-yı naḥvet u şān
Hemīşe kibr ederek bir uşul-i nev-cāhān
Zamān-ı cāhda bīgāne-i tevāzu' olan
Miyān-ı nāsda bī-i'tibār olur giderek
5. Zebānuñ eyledi Zīver yine sūhan-tābı
Sözüñ pür etdi leṭāfetle bezm-i aḥbābı
Sūhan-serālīgıla étmesekd[e] itnābı
Sütür-ı metne şığışmaz ğazellerüñ Nābī
Mişāl-i haṭṭ-ı bütān der-kenār olur giderek

¹⁰⁵. (21a)

* Vezin aksamaktadır.

Ġazel

106.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ey dil āġūş-ı merāma sīmten bir āfet al
'Arz edüp naqd-i niyāzı nev-ķumaş-ı vuşlat al
2. Fırşat el vërse daķīķa fevt u ihmāl eyleme
Şūķ-ı rakķāşı felekde ķoynıña bir şā'at al
3. Mekteb-i dehr içre ġamdan bir ġün āzād eylesün
Hıvāce-i eyyāmdan tıfl-ı dile var ruķşat al
4. Göre mi hātır-şiken bir vech-ile rūy-ı şafā
Ey ġöñül āyīne-i işkesteye baķ 'ibret al
5. Vërseler alma ele āyīne-i İskenderī
Ķalb-i pāk-i şāf-tīnet gibi cām-ı 'işret al
6. Bender-i şıdk u ħulūş içre edüp aķz u 'atā
Zīverā erbāb-ı 'irfāna ġazel vër himmet al

Ġazel

107.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Sepīde-dem ki vaşl-ı verd ile feryād eder bülbül
Velīken dem-be-dem şām-ı fırāķı yād eder bülbül
2. Dem-ā-dem sū'-ı tedbīrinden eyler sūzeşin izhār
Ki encāmı mizāc-ı ġoncayı ifsād eder bülbül
3. Dü rüze şevķ-ile eyler şafā-yı bī-şümār ammā
Nice demlerde eyyām-ı ġamı ta'dād eder bülbül

¹⁰⁶. (21b)

¹⁰⁷. (21b)

4. Nevā-yı âteşinde eyledükce nāle ü feryād
Fiğān-ı ‘āşık-ı bî-çāreyi müzdād eder bülbül
5. Bahāristān-ı hikmetden sebak-ı ẖvān oldı **Zīver**-veş
Anuñ-çün şad-hizārān dāsītān inşād eder bülbül
6. Ne dem ki gülsitān-ı midhātinde nağme-senc olsam
Şarīr-i ẖāme-i nazmımdan istimdād eder bülbül
7. O bir verd-i gülistān-ı ma‘ārifdür ki gönlünden
Anuñ zikri ile yād-ı güli ib‘ād eder bülbül

Ġazel

108.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Va‘de-i rüz-ı vişāli yāre ihtār eyledüm
Çok tecāhül etti ammā ben de ısrār eyledüm
2. Sözler açdum haylice sūz u güdāz sīneden
Hāşılı yandım yakıldım feth-i esrār eyledüm
3. Kāni‘im dīdārına kılmam hayāl-i mūmiyān
Ben o(l)* hülyālardan ey meh şarf-ı efkār eyledüm
4. Bezm ger ülfeti gördüm tonatmış ... ẖān*
İşte eyyām-ı şitāda seyr-i gülzār eyledüm
5. Yād edüp evvel bahārı dil olunca nağme-senc
Bende **Zīver** şafha-i nazmım çemenzār eyledüm

¹⁰⁸. (22a)

* o: ol D.

* Kelime okunamadı.

Ġazel

109.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Ġonce-i nā-şüküftedür gönlüm
Berg-i ġamla nühüftedür gönlüm
2. Evc-i sinemde lāne-sāz olmuş*
Bir hümā-yı hücestedür gönlüm
3. Fikr-i zülfüñle muṭribā[n] çokdur
Ya'ni işkeste bestedür gönlüm
4. Şerbet-i vaşl-ile devā-sāz ol
Derd-i hicrūñ_le ḥastedür gönlüm
5. Bāng-i luṭf-ı Hudā ēde īḳāz
Bester-i ġamla ḥüftedür gönlüm
6. Seng-i āzār-ı çarḥ-ı zālinden
Zīverā pek şikestedür gönlüm

Ġazel

110.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Zīver-i ṭarf-ı fes oldıḳca o ra'nā perçem
Ol 'uşşāḳa olur mevrus-ı sevdā perçem
2. Devr-i ḥüsnünde 'aceb zīb-i cebīn olmuşdur
Hāledür māh-ı ruḥ-ı dilbere güyā perçem

¹⁰⁹. (22a)

* lane-sāz : lāze-sāz D.

¹¹⁰. (22a)

3. Tıfl-ı bāzīçe qarīb-i dili başdan çıkarur
Eyleyüp mül'ab-ı sevdāsına a'zā perçem
4. Zabt'édüp mülk-i fesi başa çıkardı işini
Karavul bekledir etrāfda hālā perçem
5. Şekl-i ham-der-ham ile gūşe-i ġār-ı fesde
Mār-ı pīçide gibi oldu hüveydā perçem
6. 'Aqlıñı başıña al ipi çürükdür **Zīver**
Çāh-ı 'ışka düşürür ādemi zīrā perçem

111.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Vādī-i muḥabbetde ne rahmetle yaraşdum
Şaydına o āhū-beçenüñ hayli şavaşdum
2. Mihr-i ruḥı táb-efken-i nazāra olinca
Bī-táb kalup gūşe-i hayretde yamaşdum
3. Dün 'ālem-i āb içre édüp 'aqlıma yelken
Zevrakçe-i şahbā ile sākiye yanaşdum
4. Kör gibi başup kırdı ayağ-ı meyi şūfī
Ben de o ziyankāra 'aşasıyla şataşdum

112.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + -/+ + - -/+ + - -/+ + -

1. Hevā-yı kākülını rüzgāra söyleyelüm
Anuñ da naqş-ı ġarībin nigāra söyleyelüm
2. Nevā-yı neş'e-i ġoncayla eyleyüp lebrīz
Dehān-ı bülbüle vaşfın hezāra söyleyelüm

¹¹¹. (22b)

¹¹². (22b)

3. Şerāre-pāş tesāvī ola bilür mi ‘aceb
Şu dāğ-ı tāzeyi köhne çınāra söyleyelüm
4. Cebīr bend-i müvāsāt olur dile belki
Cerīh-i ğamze-i ğaddārı yāre söyleyelüm
5. Bu nīrūgehde ğüşād eylemezse bahtımızı
Telā’ib-i felegi kalb-i zāda söyleyelüm
6. Ne var hiç olmasa ma’kūs bir cevāb aluruz
Meṭālib-i dili gel kūhsāra söyleyelüm
7. Muḳadderāt-ı Hudāya menūṭ iken her kār
Huşūl-i kāmı ne ḥācet kibāra söyleyelüm
8. Bu nazmı **Zīver**-i mecmū’a-yı nazā’ir edüp
Cenāb-ı ‘āşım-ı dāniş-medāra söyleyelüm
9. Anuñla yek-dil olup mācerā-yı aḥvāli
Hużūr-ı ‘ārif-i ‘ālī-tebāra söyleyelüm
10. K’odır yegāne-i āfāk u ser-firāz-ı şudūr
Varup medāyiḥini her diyāra söyleyelüm

Ġazel

113.

Mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

+ - + - / + - - - / + - + - / + + -

1. Reh-i talebde ne sa’y ü ne ihtimām edelim
Sūy-ı tevekküle ‘atf-ı zimām-ı kām edelim
2. Bu tekve-gehde olup ğūşe-ġir-i istiġnā
Muḳadder ile ta’āṭı-yi iltizām edelim
3. Nedir bu hırş u şerre ḥvān-ı ārzūya göñül
Biraz da zād-ı kanā’atle iltikām edelim

4. Tarīk-i şıdk u hülûşa sülûk edüp ey dil
Du'â-yı hayrını pîrānuñ iğtinām edelim
5. Erişdi ise nehār-ı bahār-ı mısr-ı ümîd
Bu kış senüñle gel ey **Zîver** 'azm-i şām edelim

Gazel

114.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Şeref-i zāt-ile 'ālīyim ben
Encümen-zîb-i me'ālīyim ben
2. Oldı fermānber-i tab'ım maẓmūn
Milket-i ma'nāya vālīyim ben
3. Degilim öyle ...-senc-i sūḥan*
Nāẓım-ı 'ıkd-ı leālīyim ben
4. Baña ebnā-yı zamān ḥürmet eder
Vaḳtimüñ İbn-i Ḥelālīyim ben
5. Hicr-i endişede tıfl-ı sūḥanüñ
Bā'ış-i feyz u kemālīyim ben
6. Feleküñ raqsına olmam münkād
Zîver-i silk-i mevālīyim ben
7. Müfti-i dîn-penāhuñ ancaḳ
'Abd-i ihlāş-ḥişālīyim ben
8. Ol velīyyü'n-ni'am-ı zi-şānuñ
Şākir-i birr u nevālīyim ben
9. Dergeh-i devletinüñ bi'ttaḥşış
Şā 'ir-i tāze-maḳālīyim ben

¹¹⁴. (23a)

* Kelime okunamadı.

Ġazel

115.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Göñülde micmere dar oldı ârzû-yı vaṭan
Dimāğ-ı cānı mu'aṭṭar eḍeydi būy-ı vaṭan
2. Hevā-yı şevk-ile deryā ḥurūş olup gidiyor
Ḥayāl-ḥāne-i dilde hemîşe sūy-ı vaṭan
3. Olinca cāri-i mecrā-yı fikretüm gökşu
Olur sirişk-i terdīde 'ayn-ı cūy-ı vaṭan
4. Şomāḥ-ı gūş-ı dile tekye-gāh-ı ḥayretten
Olur resīde şeb u rūzhā(-yı) vuşûl-ı vaṭan
5. Kārîr-i 'ayn eḍe yā Rab bu Zîver-i zārı
Cemāl-i şāhid-i zibā-yı ḥande-rūy-ı vaṭan

Ġazel

116.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- - + / + - - + / + - - + / + - -

1. Biñ şevk-ile aldım bu şeb āğūş-ı ḥayāle
Ey mäh-ı münevver seni mānende-i hāle
2. Efsün okuyor ḥışm-ile çeşmān-ı siyāhuñ
Ġamzeñ yine mi başlayacak mekr-ile āle
3. Sākî-yi felek vèrmede mestān-ı hevāya
Şahbā-yı felāket ile lebrîz piyāle
4. Hep mihr-i sipihr dil-i 'uşşāka sebebdür
Bu tâbiş-ı ruḥsār-ile bu nūr-ı cemāle

¹¹⁵. (23a)

¹¹⁶. (23a)

5. Ümmîd eder **Zîver**-i âvâre vişâlûñ
Düşmüş yine 'ıŝkuñ ile bir fikr-i muhâle

Ġazel

117.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Merd-i 'âkil olur 'âlemde tevekkül-pîşe
Mevruŝı cennet imiş 'âkıbeti endîşe
2. Ki cebhesi her bâ-y-ı hasîsu'ı-tab' uñ
'Ukde-i hâtır-ı işkeste olur dervîşe
3. Pek harîş olma ki üftâde-i dil-teşneleri
Düşürür dâ'ıye-i bûs-ı zeķan teşvîşe
4. Bir müselmânı Hudâ deyr-i muhabbet içre
Mübtelâ eylesün ol büt-i kâfir-kîşe
5. **Zîverâ** ol meh olup hüsn-ile engüşt-nümâ
Başladı nâhun-ı emniyye dili taḥdîşe

Ġazel

118.

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Dil ŝu rütbe yanar ki hîç şorma
Ŗaçdı gûne ŝerer ki hîç şorma
2. Bıraķ ateş gibi ruḥ-ı cānān
'Âlemi bir yaķar ki hîç şorma
3. Kõkladum gülşen-i ḥayâlimde
Ŗöyle bir verd-i ter ki hîç şorma

¹¹⁷. (23b)

¹¹⁸. (23b) /MK. 10b

4. Zülf-i hoşbûsunuñ hevâsıyla
Serde yeller eser ki hîç şorma
5. Gözi çıksun raķīb-i kāv-endām
Dilbere bir bakar ki hîç şorma
6. Hayrına öldürüp raķībi o şūḥ
Kıldı bir def-i şer ki hîç şorma
7. Köhne pergār-veş bu günlerde
Bahtımız yan çizer ki hîç şorma
8. Çāk çāk etdi cīb-i ḥvāhişimi
Dildeki fikr-i zer ki hîç şorma
9. Zīverā kilk-i Hayri-i dānā
Hoş ğazel nazm eder ki hîç şorma

Ġazel

119.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Mübtelâdur her biri ḥalkuñ birer sevdā ile
Kimisi gül-ḥand-ı naḥvet kimi vāveylā ile
2. Ārzûlardan ferāġat eyledi ḥatır faķat
Tarḥ-ı bezm-i 'ayş eder bir şūḥ-ı müsteşnā ile
3. Gāḥ fikr-i gerden-i billûr geh sevdā-yı ḥāl
Geçmede leyl u nehārım bir nev'-i ḥülyā ile
4. Ġulġul-i şöhretle bezm-i 'ālemi lebrīz eder
Neş'e yāb-ı şoḥbet olan dem-be-dem mīnā ile
5. Şimdi Zīver etmede 'atf-ı 'inān-ı ārzū
Semt-i maķsûda pey-ā-pey eşheb-i şehbā ile

Ġazel

120.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Olıcaķ cilve-nümā tal'at-i yār āyīnede
Oldı āşüfte-i dīdār-ı nīgār āyīnede
2. Mişli meşhūr degil āyīne-i devrānda
Vardur ancaķ var ise yāre uyar āyīnede
3. Turreler mihr-i dil-i 'āşıkı tenvīr eyler
Her ne dem perçemin ol māh tarar āyīnede
4. Çeker āġüşına sīmīn-berānı her ān
Cümleden berter imiş meyl-i kenār āyīnede
5. Şakınup bakmasun ol āfet-i cān mir'āta
Hasenūñ şu'lesine kendi yanar āyīnede
6. Ėdemez bed-nefesān şafvet-i ķalbi taġyīr
Ėylemez jeng-i nefes hīç ķarār āyīnede
7. Kesr-i ķalb eyleme çok şūrete ķor insānı
Baķ bu pūr 'ibret olan sırra ki var āyīnede
8. Şafvet-i rūy-ı dilārāma sezā mı teşbīh
Zīver ol tāb u leķāfet ne arar āyīnede
9. Şubh-ı şādık gibi Şubhī Begūñ eş'ār-ı teri
Vechi var olsa da ġüftāra medār āyīnede

Tesdīs-i Maṭla'-ı Meşhūr

121.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

-- + / - +- - / + -- + / - + -

1. Saldım sefīne-i dili baḥr-ı kanā'ate
Vèrdüm güşād hem de şirā'-ı ferāḡate
Kaldı işim vezīden-i yār-i 'ināyete
Haḡ vāşıl ède emn-ile mersā-yı rāḡata
Çıksam şu varṭa-gāh-ı kazādan selāmete
Tevbe kenār maḡkemesinde niyābete
2. Yā Rab cihānda var mı niyābet gibi miḡen
Dāreyni fikr èdüp olur erbābı pür ḡazan
Lā-siyyemā esirgesün Allāh ṭaşradan
Muḡtar imiş benim gibi bu maṭla'ı diyen
Çıksam şu varṭa-gāh-ı kazādan selamete
Tevbe kenār maḡkemesinde niyābete
3. İcrā-yı ḡükm-i şer'-i şerīf olur eñ ehem
İnfāzı emr-i pādişāhī daḡı mültezem
Eyyām ise nuḡuş-ı ḡarībeyle mürtesem
ḡayretdeyim bu ḡalle bilmem ki neylesem
Çıksam şu varṭa-gāh-ı kazādan selamete
Tevbe kenār maḡkemesinde niyābete
4. Kaḡ ı ki 'aşra uymasa ḡvār u zelīl olur
ḡaḡkında ḡalk içinde nice ḡāl u ḡīl olur
Uysa eger baḡīz-i ḡudā-yı celīl olur
Bīḡare bu keş-ā-keş-i ḡamla 'alīl olur
Çıksam şu varṭa-gāh-ı kazādan selamete
Tevbe kenār maḡkemesinde niyābete
5. Yetmez mi oldı müddet-i sī sāleye ḡarīb
Geşt ü güzār ile göñül ḡaldı nā-şekīb
Kılsa bu bī-nevāya meded ḡālīḡ-i mücīb
Bir kerre olsa vuşlat-ı sūy-ı vaṭan naşīb
Çıksam şu varṭa-gāh-ı kazādan selamete
Tevbe kenār maḡkemesinde niyābete
6. Düstür-ı bende-perverüñ olup 'ināyeti
Ya'ni müsā'id olsa nesīm-i ḡimāyeti
Görsem vaṭanda ben daḡı sūy-ı iḡāmeti

¹²¹. (24a) /MK. 11a

Çeksem zemīn-i maṭlaba fülk-i seyāḥati
Çıksam şu varṭa-gāh-ı każādan selamete
Tevbe kenār maḥkemesinde niyābete

7. **Zīver** veliyy-i ni' metiñe eyle 'arz-i ḥāl
Ma'lūm-ı devleti ola aḥvāl-i pūr-melāl
Geldi kuvāya za'f u kesel ḥāṭıra kelāl
Bā 'avn ü şavn-i kâzi-yi ḥācāt-i zil-celāl
Çıksam şu varṭa-gāh-ı każādan selāmete
Tevbe kenār maḥkemesinde niyābete

Ġazel

122.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

1. Sevip ol Leylī-nigeh āfet-i devrān güzeli
Olayım Kays-sıfat ben daḥı bir özge deli
2. Nesh' edüp menkıbe-i Kūhken u Mecnūnı
Ser-güzeştım yazayım şafḥa-yı gerdüne celī
3. Mīve-çin olmağ için gülşen-i ḥüsnüñde senüñ
Şularım eşk-i teḥassür ile naḥl-i emeli
4. Nağme-i āh-ı ciğer-süz ile döndüm nāya
Şūḥ ḥvānendenüñ 'ışkı ile demsāz olalı
5. Bezm-i aḥbāb-ı kirāma anı 'arz etmekdür
Zīverā söylemeden maḥşad-ı aḳsā ġazeli

Ġazel

123.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- + / + -- + / + -- + / + --

1. Bilmem ādeme 'işve cihān-tāb olur mı
Bu ġurrelik ile o da mehtāb olur mı

¹²². (24b)

¹²³. (25a) /MK. 10b

2. Āyā gül-i ser-beste-i hâtır açılup da
Gülzâr-ı emel lutf-ile şādâb olur mı
3. Tefvîz-i umûr étme gibi Hâzret-i Hâkka
Taḥşîl-i merâm étmege esbâb olur mı
4. Mecnâsı anuñ menba'-ı ser-çeşme-i dildür
Hîç hâme-i nazmum gibi mîzâb olur mı
5. **Zîver** 'acabâ dilde olan şûret-i eşvâk
'Aks-efken-i âyîne-i aḥbâb olur mı

Gazel-i Müsterek

124.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. **C:** Sâkiyâ la'lüñ baña kâfî getürme bâdeyi
Z: Kayd-ı teşvîşe düşürme bu dil-i âzâdeyi
2. **Z:** Hüsrev-i mülk-i melâhat bir meh-i ḥat âverün
C: Zülfe-i tuğrâ-yı zülfi bağladı dildâreyi
3. **C:** Seyr edelden câmi'-i ḥüsnünde tāk-ı vechini
Z: Serdi mihrâb-ı dü ebrûya göñül seccâdeyi
4. **Z:** Rif'at âbâd-ı vişâle irtika ümmîd eder
C: Vâdi-i firkatde zâyi' eyleyenler caddeyi
5. **C:** Sâyemend-i vuşlatı étmez o serv-i bâğ-ı nâz
Z: Zîr-i pâyında teraḥḥum-cüy olan üftâdeyi
6. **Z:** Étme çarḥ-ı kecrevişden sen ümîd-i râstî
C: Toğrılıkla bak felek mahv étđi Uncuzâdeyi
7. **C:** Vaşf-ı ḥüsn ü ânına **Câzim** gibi hemrâz olup
Z: **Zîver**-i dîvân nazm étđüm bu şî'r-i sâdeyi

¹²⁴. (25a) /MK 8b-9a

125.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. İlāhî bî-kerândır baḥr-ı 'afv u luṭf u ğufrānuñ
Benim de ḥadden efzūndır eger-çi cürm ü 'iṣyānım
2. Necāta hîç vesīlem yok faḳat vardır niyāzımla
Bi-ḥamdillāh senüñ 'afv-ı cemīlün bir de imānım

Ḳıṭ'a-yı Dil-peḏîr Berāy-ı Şeyḥü'l İslām 'Ārif Efendi

126.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ziverā müfti-i devrān-ı kerem-ünvānuñ
Cāh-ı fetvāya aḥaḳḳıyyeti pek zāhirdür
2. Hikmet-i bālīğasıdır bu da ḥaḳḳuñ zīrā
'Aded-i 'Ārif Efendī ile fetvā birdür

496

496

Ḳıṭ'a der-Ḥaḳḳ-ı Mehmed Efendi Şīrvānizāde

127.

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Hüner-şi'ār-ı Muḥammed Efendi kim zātı
Ma'ārif ehline nev-tuḥfesidür eyyāmuñ
2. Sezādur olsa o maḥdūm pīr-i şīrvānī
Mu'īd-i medrese-i Fazlī Şeyḥü'l-İslāmuñ

¹²⁵. (25a) /MK. 2a

¹²⁶. (25a) /MK. 2b

¹²⁷. (25b)

Ḳıṭ‘a der-Niyāz ez-Ḥudā-yı Çāre-sāz

128.

Mef‘ūlü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ūlün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Yā Rab ḳulıñı eyle rehā-yāb ḳazādan
Bir başḳa sebeble baña ḳıl rızḳımı ihsān
2. Êtdükce güzer böyle ḥükümetle zamānım
Maḥkūm-ı melāl êtmede her dem beni devrān

Taṣṭir-i Ḳıṭ‘a-ı Süleymān Re’fet Paşa

129.

Mef‘ūlü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ūlün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Çok şürete girdim geleli bezm-i cihāna
Kim resm-i felek böyle imiş ādemiyāna
2. Şad naḳş-ı ğarīb ile êdüp cılve-nümalık
Biñ hey’ete ḳoydı beni evzā’-ı zamāne
3. Mersūm-ı çihil sāl olalı nüṣḥa-i ‘ömrüm
Eşḳāl-i meşīb oldu ‘ayān ṭab’-ı civāna
4. Taşvīr êderek mes’ele-i ‘ömr-i ‘azīzi
Üstād hünerrüm başladı tefsīr u beyāna
5. Ben resm-i ‘ubūdiyyete ḳarşu neler êtdüm
Her vech-ile peyrevlük êdüp nefsi-yamāna
6. Ḥāyīde-i efvāh olan ef‘ālimi ḳaṭ‘ā
Ḳādir degilim almağa bir laḫza lisāna
7. Bildim ki bütün işledigim cürm ü ḥaṭādur
Düşdüm o sebebdan der-i dergāh-ı amāna

¹²⁸. (25b)

¹²⁹. (25b)

8. Yok hāşılı hîç kimseden ümîd-i 'ināyet
Kaldı işimiz Allāha 'azîmu'ş-şāna
9. Bu kıt'ayı nazm eyledi bir āşaf-ı zî-şān
Kim menba'-ı 'irfāndur o destūr-ı yegāne
10. Emr eyledi taştîrini bu 'abd-i za'ife
Fermānın edüp Zîveri talîfe bahāne
11. Re'fetle cihān-gîr olup zāt-ı kerîmi
Āşafdur o destūr-ı Süleymān-ı zamāna

Kıt'a

130.

Mef'ûlû mefā'ilû mefā'ilû fe'ûlûn

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Yâ Rab kûlını kılma ġarîķ-i yem-i miħnet
Bîçāreye her hâlde vēr emn u selāmet
2. Girdāb-ı 'ilelde koma keştî-yi vücûdım
Kıl şurta-i lûtfuñ ile sâhil-res-i şıħhat

Temme

Hasebü't-ťarîķ teveccüh-i mevleviyet takarrüb etmekle altmış altı senesi Trabzon mevleviyetini Şeyhü'l-İslām 'Ārif Hikmet Beg Efendi va'd eylemiş olduğına mebnî berāyi ihtâr Amasyadan gönderilen kıt'adur. Liken ne çāre baħt-ı siyāhım ĩcābı ve müşarünileyh ġazretlerinüñ daħı müntesibâtı ġaķķında meşhūr olan buħl u imsākları muktezāsı üzere ne anlar ibħāz-ı va'de muvaffaķ ve ne biz böyle bir ġasebu't-ťarîķ teveccühi takarrub eden mevleviyeti iħsān buyurmaķ lûtuflarına müstaħaķ olabildik.

¹³⁰. (25b)

131.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Efendim hāk-i pāy-i devletüñ ta'ciz u taşdı'im
Ziyāde bī edeblük ise 'afvuñ andan efzūndur
2. Müderrislerden akrānım Mevālī oldı sāyeñde
Anuñçün Zīver-i āşüfte hālūñ kalbi maḥzūndur
3. Buyurduñ naqd-i va'düñle kuluñ şāhib-nişāb-ı 'ayş
O naqd-i bī-bahā hālā ki genc-i dilde maḥzūndur
4. Édelden vaz'-ı pā mirkāt-i ümmīd-i kazāya dil
... maṭlabım dārende-i cāh-ı Trabzondur*

Qıt'a li-Münşe'e

132.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. İlāhī 'ömrüni müftiü'l-enāmuñ eyle efzūnter
Kemīne bendesi Zīver de olsun luṭf [ile] maḥzar
2. Olup şayf u şitā gül-ğonca-yı iqbālī üşkūfte
Nihāl-i zātı olsun gülşen-i iclāle zīb-āver

¹³¹. (26a)

* Kelime okunamamıştır.

¹³². (26a)

Tercüme-i Kıt'a-ı Sâlifetü'z-zıkr

133.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

+ - - - / + - - - / + - -

1. Kerîme 'arz-ı hâcet eyledikde
İbâ eylerse dilgîr olma aşlâ
2. Kerîmüñ men'i buhl u şuh degildür
Anı sū'-i naşîbüñ eyler ilcâ

Kaştamonı 'Ulemâsından Bahârzâde Râşid Efendinüñ Duhteri Şâ'ire Ferîde

Hanım Hakkında Söylenmişdür.

Kıt'a

134.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ülün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Bahârzâde-i dânişverüñ kerîmesidür
Sühân-şinâs u hünerver Ferîdetü'l eyyâm
2. Nisâda ehl-i sühân nâdirâtdandur ...*
Hudâ o pîr-i sühândâna eylemiş en'âm

Temme

¹³³. (26a) /Kıt'a'nın Arapça aslı:

İzâ haṭabte ilâ kerîmin hâceten

Ve ebâ fe-lâ te'ḳud 'aleyhi bi-hâcibin

Felerubbemâ menâ'e'l-kêrîmu ve mâ bihî

Bi-hallin velâkin sū'-i ḥaṭṭi't-ṭālibin (ابو جعفر الكرخي)

¹³⁴. (26a)

* Kelime okunamadı.

Ḳıṭ‘a

135.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Üsküdār eski dār-ı vaḥdetdür
Ehl-i tevḥīde cāy-i ‘izzetdür
2. Hāşimīler maḳāmı olsa n’ola
Arz-ı Ḳa‘be maḥaṭṭ-ı raḥmetdür

Ḳıṭ‘a

136.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ‘Aşrda ehl-i taşavvuf geçinen bī-mağzān
Dem urup sırr-ı ḥakīkatden eder çok hezeyān
2. Eylemiş bir takım elfāz-ı perīşān ezber
Baḡş-i vaḥdetle eder keşret-i cehlin i‘lān

Ḳıṭ‘a der-İcmāl-i Ahvāl-i Şām ve Teşekkür-i İltifāt-ı

Ḥazret-i Fu‘ād Paşa Şāhibü’l-en‘ām

137.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Şāmiyān-ı şūmiyān bir fitne īḳā[‘] etdiler
Cedleri mel‘ün Yezīdüñ rūḥuna bi’l-istinād
2. Sell-i seyfi-ḡadr edüp biçāre ehl-i zimmete
Ḳıldılar nā-ḥaḡ yere sefk-i dimā’-ı bī-idād

¹³⁵. (26b)

¹³⁶. (26b) /MK. 5a

¹³⁷. (26b)

3. Bî-muḥābā māl u 'ırz u cānlarına ḳaşd êdüp
Nehb ü hetk ü ḳatl ile êtdiler envā'-i fesād
4. Êtdi fi'l-hāl intikām-ı ḳāhır-ı muṭlaḳ zuhūr
Buldı sür'atle cezāsın ḳavm-i pür-şūr u 'inād
5. Ol müşîr-i şîr-şavlet şāhib-i seyf u ḳalem
Ḳan ṭamlar tîḡ u kilkinden zehî şun' u nijād
6. Tîḡı eşrāra olur zehrābe-pāş-ı intikām
Kilki bir'u's-sāedür derd-i ḡama bi'l-iṭṭirād
7. Maḳdemi mürde-dilāna vèrdi el-ḥak tâze cān
Yani iḫyā ḳıldı ol 'İsî-dem-i luṭf-i'tiyād
8. Şāmda deycūrî-yi ḡamdan ḫalāş êtdi bizi
Şubḫ şādî-veş erişdi āşaf-ı saṭvet-nihād
9. Ğam-keşānuñ her birin bir gūne talṭîf eyledi
Zîver-i miḫnet-keşi de baḳ ne rütbe ḳıldı şād
10. Pāye-i Mekkeyle memnūn eyledi bu kemteri
Êde Ḥaḳ ol dāver-i zî-şānı mesrūrü'l-fu'ād

Der-Ḥaḳḳ-ı Müşārü'n-ileyh Ḥāzret-i Fu'ād Paşa

138.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Olur niyyāt-ı ḫayrı ile pek çok müşkilāt āsān
Fu'ād-ı salṭanat pāk u muṭahhardur bi-ḫamdi'llāh

Kıt'a

139.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Nesh-i merhamet u luṭufla lebriz eyle
Bu kitābhāne-i ḳalbi ki odır genc-i emel
2. Aç kitāb-ı keremi maṭlab-ı ihsānı bul
Luṭf edüp müşkil-i mes'ulimi eyle münḳal

Kıt'a

140.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Bu kitābhāne-i 'ālemde heme āfetden
Nüşa-i zātiñı maḥfūz ede Rabbü'l-erbāb
2. Hâce-i her dü serā ḥürmetine Ḥazret-i Ḥaḳ
'Ömrüñ eفزün ede dünyāya da oldıḳca kitāb

141.

...*

1. 'İşmetullāhi ḥırzuna
Ve'r-rızā minhu kenzunā
Lā yağurranneke 'aczunā
Nehnu billāhi 'izzunā
Lā be-cāhin ve manşibin
2. Ğayru zī'l-'arşı men linā
Yekşifu'z-zurri ve'l-'inā
Fehzer in testeḥlina
Kulli men rāme zullena
Ḥaşmuḥu Allāhu ve'l-benā

¹³⁹. (27a)

¹⁴⁰. (27a)

¹⁴¹. (27a)

* Vezin bulunamadı.

Kıt'a

142.

...*

1. El-ğalbu bi-meylihi turren nevā
Muzlāhe bi-efkahi necm'ül-hevā

Kıt'a

143.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Lehīb-süz-ı firāk-ı kulüb edüp te'sir
Dühān rejisini āh-ı 'ibād eder ber-bād
2. Tokındı keyfine keyf ehlinün bu keyfiyyet
Sebeb olanların da şanma kim ola dil-şād*

Kıt'a-yı Diğer

144.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Reji kumpanyasınun sönsün ocağı diyerek
Dem-be-dem artmada feryād u figānı halkun
2. Āteş-i hasretiyle tütünün leyl ü nehār
Cānları yandı göge çıkdı dumānı halkun

¹⁴². (27a) /MK. 6a

* Vezin bulunamadı.

¹⁴³. (27a)

* Vezin aksamaktadır.

¹⁴⁴. (27a) /MK. 5b

Kıt'a

145.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Ey şūḥ-ı cihān semt-i vefadan mı gelürsin
Yohsa yine bir bezm-i şafadan mı gelürsin
2. Gördüñ mi sen ol bezmde destür-ı kerîmi
Ey sākî-i dil-cû sen o cādan mı gelürsin

146.

...*

1. İzā lem yekün lil-mer'-i 'aqlun fe-innehu
Ve in kâne za beytin 'alen-nāsi yehunu
2. Ve men kâne za 'aqlin ucille li-'aqlihi
Ve efḍalü 'aqlin aqlu men yetedeyyenu

147.

...*

1. Cā'eş-şitā ve 'indī min ḥavā'ice
Seb'un izā el-ḳatru 'an ḥācātinā ḥasebā
2. Kunnun ve keysun ve kânūnun ve ke'sun ṭulā
Ba'del-kebābi ve kussun nā'imun ve kisā

Li-Nāmıḳahu'l-faḳīr Zīver Telmīmen li-Kıṭ'atı'l-Mezkūretun E'lāhu.

148.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

+ ---/+ ---/+ ---

¹⁴⁵. (27b)

¹⁴⁶. (27b)

* Vezni bulunamamıştır.

¹⁴⁷. (27b)

* Vezni bulunamamıştır.

¹⁴⁸. (27b) /MK. 5b

1. Geçen yaz ètdigi evzâ'-ı serde
Bu kış ètse felek bari mükâfat
2. Ne hâcet külfete faşl-ı şitâda
Olur kâfî kefâf ehline k'âfât

Ḳıṭ'a

149.

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Metâ mâ unẓire'l-vechi'l-cemîl e' neḳahu
O demde hem-ehil eyler göñül 'aceb ber-kâr
2. Ve in yüsâ'idni'd-dehru vuşleten yevmen
Efendi 'âşık-ı bîçâre ol zamân ne yapar

Tazmîn-i Beyt-i Nâbî

150.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Sensin ol gevher-i sencîde-i mîzân-ı hüner
Sensin ol dürre-i mirtâc-ı kemâlât-ı beşer
2. Varşa ey kâmil-i devrân sözümün nokşânı
İşte bâzâr-ı süḥan işte terâzû-yı nâzar
3. Genç iken sâğar-ı dil olmadı lebrîz-i neşât
Pîrlikde bizi muḥtâc-ı şarâb ètdi felek
4. Tevsen-i ṭab'-ı sebûk cevelânım
İhtiyârlıkda ḥarûn etdi felek*
5. Bizi müsteşkil-i dergâh-ı şebâb etdi felek
Böyle bir kâr-ı girân-vaz'a şitâb ètdi felek

¹⁴⁹. (27b)

¹⁵⁰. (27b)

* ḥarûn: ḥarûn D./Vezin: *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

6. Çeşmimiz yine felâketde olup ber-ḥîre
‘Âlem-i âbîde hem-reng-i serâb êtdi felek

Ḳıṭ‘a Der-Ḥaḳḳ-ı Şudûr-ı Zamâne

151.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Her biri altmışa yetmişdi şudûr-ı selefüñ
Üçünüñ şimdi yaşı altmışa vâşıl olamaz
2. ‘İlm u iḳbâl u mekânetleri vezn olsa eger
Fi‘l-ḥaḳîḳa birine üçü mu‘âdil olamaz

Rubā‘î

152.

Ahreb

1. Ey ḥikmet-i iḥsân u keremde kâmil
Ḳıl Zîver-i dil-ḥastaya luṭfıñ şâmil
2. Çün oldu ‘alîlân seḳâm-ı cürme
Dârû-yı şefâ‘atüñ şifâ-yı ‘âcil

Rubā‘î

153.

Ahreb

Mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilün fâ

- - + / + - - + / + - - - / -

1. Bu cā-yı mübârekde vedî‘ olmuştur
Na‘leyn-i şerîfeyn-i Rasûlü’s-şâkaleyn
2. Ta‘zîmle çeşmânıñı sür kim olasın
Dünyâda ve ‘uḳbâda ḳarîrû‘l-‘ayneyn

¹⁵¹. (28a) /MK. 3b

¹⁵². (28a)

¹⁵³. (28a)

Rubā'ī

154.

Mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fā

-- +/+ ---/+ ---/-

1. Ne baht-ı siyeh ne çarh-ı ğaddār etdi
N'etdiyse baña ğamze-i hūnh^vār etdi
2. Cellād-nigāhı zülfün edüp imā
Nüh tüy-i semāyı başıma dār etdi

Rubā'ī

155.

Ahreb

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilün fā

-- +/+ ---/+ ---/-

1. Gerdün eder üftāde mutayyen zille
Gerdūna süvār-ı emeli dünyāda
2. Aḥbāb gelür tesliyetē şüretde
Gelmiş gibi gūyā ki mübārek-bāda

Rubā'ī der-Ḥaqq-ı 'Ālī Paşa

156.

Ahreb

Mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fā

-- +/+ ---/+ ---/-

1. Ol āşaf eder bu dīni Zīver ihyā
Burhān-ı kavīdūr aña iş bu ma'na

¹⁵⁴. (28a)

¹⁵⁵. (28a)

¹⁵⁶. (28a) /MK. 5a

2. Bak oldu ħurūf nāsır-ı dīn-i mübīn

507

Yeksān ‘aded-i Mehmed ‘Ālī Paşa

507

Rubā’ī

157.

Ahreb

1. Tenhāca ta‘ām étmede ne lezzet var
Aĥbābladur lezzet-i ni‘met her bār
2. Bir lokma édüp şıĥhat-le şohbet eyle
Rezzāk-ı Kerīme eyle şükr-i bisyār

Rubā’ī

158.

Ahreb

1. Şādık dediğim ĥā’in ü sārık çıkdı
Şālīĥ dedigim tālīĥ ü fāsık çıkdı
2. Her ĥāl ü maķālī toĥrı zan eyledigim
Kezzāb-ı tebehkār u münāfık çıkdı

Rubā’ī

159.

Ahreb

1. Emvāc-zen-i şad ārzūdur yemm-i dil
Sāĥil-res-i maṭlab olma ġāyet müşkil
2. Êtmezseñ eger şāĥ-ı ye’s se raġbet
Girdāb-ı taĥayyürde olursuñ zā’il

¹⁵⁷. (28b)

¹⁵⁸. (28b)

¹⁵⁹. (28b)

Rubā'ī

160.

*Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

+ + - - / + + - - / + + -

1. Hū diyen nāmına yā hū işidir
Bang-i dilsüzünü her sū işidir
2. Ketm-i esrār-ı derūn êtdikde
Zıkr-i maṭlūbıñı her mū işidir

Dīger

161.

Ahreb

1. Farq eyleyemem cem'ini cem' etmeyecek
Cem'iyet-i vaḥdet içre farq u cem'i
2. Var ise eger-çi kâbiliyyet sende
Gör bezm-i fenāda şu'le ile şem'i

Rubā'ī

162.

Ahreb

1. Sen ben dediğın mükāleme eyler iken
Ma'nāda birer mertebedür vaḥdetden
2. Sen ben dēdi sen ben gibi māzīye kalan*
Ātīde gelen de diyecektir sen ben

¹⁶⁰. (28b) /MK. 9a

* Şiirin başına rubai yazılmakla birlikte vezni "fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün" kalıbına uymaktadır.

¹⁶¹. (28b) /MK. 11b

¹⁶². (28b) /MK. 3a

* kalan: kelan M.

Rubā'ī

163.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Güzel yazı güzel ālāt ile olur elbet
Olur mı zūr-ı enāmīl aña medār faḫaṭ
2. Efendi lāzım imiş ḥüsn-i ḫaṭṭa penc edevāt
Midād u ḫāme u kāğaz kalem-tirāş u mıḫaṭ

Rubā'ī

164.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Bezmgāh-ı ins u ülfetdür bu cāy-ı dil-nişīn
Sürsün ehl-i dil derūnında muḫabbet demleri
2. Eylemem ta'līḳ-i elvāḫ ile tezyīn-i cidār
Levḫa-i pāk-ı zamīr midür medār-ı Zīverī

Rubā'ī

165.

Ahreb

1. Ey ān ki ze-esrār-ı ḫaḳāyık-pürsān
Der teppe-i taḫayyür şüde pūyān-ı zīnān
2. Ān mevce-i nūr est ze-baḫr-i aḳdes
Ne mevce-i muḫīṭest kerān tā-be-kerān

¹⁶³. (28b)

¹⁶⁴. (29a)

¹⁶⁵. (29a) /MK. 4b

Rubā'ī

166.

Ahreb

1. Her zerrede zerrāt-ı 'adīde peydā
Her ḥabbede eşcār-ı kesīre rüyā
2. Gör sırrını mebdē'le mī'ādīñ bunda
Yekdīgere peyveste ta'ayyünle fenā

Rubā'ī

167.

Ahreb

1. Ey hestī-i mevhūme olan dil-beste
Gel kayd-ı 'ademden bile ol vāreste
2. Bu mebhāşı idrāk katı müşkildür
Ta' rīfī muḥāl hem-çü lafz-ı neste

Rubā'ī

168.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ḥamel u şevr ile cevzāda gelür faşl-ı bahār
Sereṭān u esed u sünbüledür şayfa medār
2. Oldı güz mevsimi mīzān ile 'aḳreb hem ḳavs
Cedī vü delv daḫi ḥūt içre şitā ètdi güzār

¹⁶⁶. (29a) /MK. 4a

¹⁶⁷. (29a)

¹⁶⁸. (29a) /MK. 4a

Beyt-i Dil-keş

169.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Sîm-i sāgarçe nigîndân gibi faşş-ı 'arağa
Yakışınca dèdiler vâfık-ı şinn-i tabaka

170.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Re'îs-i tã'ife olmağla mestân-ı hevâ içre
Çeker zevrağçe-i şahbâya bu (r) dü rind-i deryâ-keş

Beyit

171.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. Her zamân ber-düş eder dünyâ kadar bâr-ı gamı
Kuvvet-i gâv ile yeksân tākāt-i insân daħi

Beyit

172.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Êdemez cāy-ı sūkûn sāha-i bâğı bâğî
Hep kemîn-gāh eder zirve-i dāğı dāğî

¹⁶⁹. (29a)

¹⁷⁰. (29a)

¹⁷¹. (29a)

¹⁷². (29a)

Maṭla'

173.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Cihānı étse mālāmāl egerçi pertev-i iḳbāl
Zalām-ı şīve-i gerdün maḥv eyler anı fi'l-hāl

Maṭla'

174.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

+ - - - / + - - + / + - - + / + - -

1. Tā sāḥa-i dilden felege olmada şā'id
Her şām u seher na'ra-i yā Ḥazret-i Ḥālīd

Beyit

175.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Vābeste ḥall u 'aḳd-ı mezāmīn-i nādire
Engüşt-i ṭab'-ı Zīver-i Tırnaḳcızādeye

Be-cāy-ı İmzā Nevişte Būd

176.

Mefā'ilün Fe'ilätün Mefā'ilün Fe'ilün

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. Kemīne Zīver-i dā'ī ki nā'ib-i Bolı'dur
Cenāb-ı müftī-i 'asruñ ḳadīmī bir ḳulıdur

¹⁷³. (29a)

¹⁷⁴. (29b)

¹⁷⁵. (29b)

¹⁷⁶. (29b)

Beyit

177.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Sāhir-i leyl-i ümīd-i cāh olan rü'yā qarīb
Her kimi der-ḥvāb görse andan istibşār eder

Beyit

178.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Bir zamān yār ile gerdüne-i āmāle binüp
Biz daḥi ḥayli o yollarda yuvarlanmışduk

Beyit

179.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Her zamān çekmekdedür dünyā kadar bār-ı ḡamı
Kuvvet-i gāv ile birdür tākāt-i insān daḥı

Beyit

180.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ğaym şanmañ ki felekde beni yakdığı için
Dūd-ı āhım ile ben de dumana boḡdım anı

¹⁷⁷. (29b)

¹⁷⁸. (29b)

¹⁷⁹. (29b)

¹⁸⁰. (29b)

Beyit

181.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Rûy-ı 'âşık dağı kıvılcı-ı kuzayn 'aynıdur
Moşmor olur kızarır yemyeşil olur şararır

Beyit

182.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Giryeye vü zār-ile olur dehrde bahtı güşād
Her zamān nerd-i elem mi lu'bete insān 'aceb

Beyit

183.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Arayan gevher-i nāyābı şādefde bulamaz
Bir güher-dānuñ o da Zīver-i şāduķasıdur

Beyit

184.

Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

- + + - / - + + - / - + + - / - + -

1. Her çe be-dil āmede ez-dehenem şüd birün
Tā ki ifāde konēd hāl-i derünem tu rā

¹⁸¹. (29b)

¹⁸². (29b)

¹⁸³. (29b) /MK. 6b

¹⁸⁴. (29b) /MK. 6b

Beyit

185.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Édince zīb-i āgūş-ı nigāh ol merdüm-i çeşmi
Olup şaf-beste-i ārām müjgān süngi tavrandı*

186.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Ğurre-i rûze terāviḥe şalā-ḥ^vān olıcak
Kıldı meyhāre sebūy-ı meyi ibriḳ-i vuzū*

Beyit

187.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şimdi bir dürr-i yetīmim ḥaşıl-ı baḥr-ı cemāl
Ḥāne-i ḥāṭırda oldı Zīver-i genc-i ḥayāl

Beyit

188.

...*

1. Maḥal-be-maḥal gezüp bu cihānı āḥir
Razītu mine'l ġanīmeti bi'l-iyāb

¹⁸⁵. (29b)

* müjgān:mürgān D.

¹⁸⁶. (29b)

* meyh^vāre:meyh^vāle D.

¹⁸⁷. (29b)

¹⁸⁸. (30a) /MK. 5a

* Vezin bulunamadı.

Beyit

189.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şîme-i cûd u seḥâ-yı ḥâtemi yokdur bilen
Şöyle tursun şîmesi nâmın daḥi yañlış bilür

Beyit

190.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Sezâdur mefḥâretle hem-ser olsaḳ çarḥ-ı gerdâna
Şerefyâb-ı müşûl oldıḳ ḥuzûr-ı şâh-ı devrâna

Beyit

191.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Çeşm-i bādāmeş nehed der dām-ı fitne dāneha
Âhuvân-râ tâ koned bā-dām-ı bād āyîn-şikâr

Maṭla'

192.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Pāye-i Mekke ile Zîveri êtdi iḥyâ
Ḥazret-i müftî-yi devrân-ı merâtib-baḥşâ

¹⁸⁹. (30a) /MK. 6b

¹⁹⁰. (30a)

¹⁹¹. (30a)

¹⁹². (30a)

193.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Şarābın hürmetün lābüd eder her müslümān ikrār
Ke-zālik etmez 'ākīl nef'ī manşuş oldı.ğın inkār

Beyit

194.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Gird-i şem'ī-rā ki gerdān mī-şevēd gerdān müdām
Mī-şevēd ān şem' efsurde be-mānend der-zalām

Beyit

195.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Faḥr eder zıkr-i pederle çelebī
Ya'ni sermāyesidür kân-ı ebī

Manastır Niyābetinde Söylenmişdür

196.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Parasızlık paralandırmuş iken bunda bizi
Bir de taḥta kurısı kurudacaḳ kanımızı

¹⁹³. (30a)

¹⁹⁴. (30a)

¹⁹⁵. (30a)

¹⁹⁶. (30a)

Beyit

197.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Êdemez cāy-ı sükūn sāḥa-i bāḡı bāḡī
Hep kemīn-gāh êder kendine dāḡı dāḡī

Beyit

198.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Sīneden ḥāne-i ḳalbe açılup revzeneler
Hemdem-i çeşm-i dil olmuş seni gözler dīdem

Beyit

199.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Vāşıl-ı menzil-i maḳşūd olur elbet bir gün
Zīr-i rān eyleyen esb-i emeli 'ālemde

200.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. Ey esīr-i ūlfet-i aḥbāb olan dīvānesin
'Aklñ olsaydı êderdüñ iḥtiyār-ı inzivā

¹⁹⁷. (30a)

¹⁹⁸. (30a)

¹⁹⁹. (30a)

²⁰⁰. (30a) /MK. 4b

Beyit

201.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Gencine-i ihsân güşād etse kerīmān
İzhār-ı niyāz eyleme(k) terk-i edebdür

202.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + -- / + + -- / + + -- / + + --

1. Felegüñ mazhar-ı ihsānı olursak biz de
Oluruz nā'il-i būs-ı deheni sākīnün

Beyit

203.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

-- +/ - + - +/ + -- +/ - + -

1. Hussād-ı 'aşruñ etme nigh güft ü gūsna
Şir iltifāt eder mi kilābıñ gülūsna

Beyit

204.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Ezelden cām-ı Cemşidi sifāle şaymayan serler
Felek sākisi destinde döner peymānedür şimdi

²⁰¹. (30a) /MK. 4b

²⁰². (30b)

²⁰³. (30b) /MK. 9a

²⁰⁴. (30b) /MK. 11a

Beyit

205.

Mef'ulü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

-- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Hāl-i dil-i bīmārıñı 'arz eyle tabībe
Sen derdiñi gör yoḥsa devāsın ne bilürsüñ

Beyit

206.

...*

1. Kaşr-ı sürür künc-i kanā'at degil midür
Şahn-ı bihişt küy-ı ferāğat degil midür

Beyit

207.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. Olmasa āheng-i faysal eyler ĩrāş-ı melāl
Perde bīrūn-ı ıarabdur keşreti sāzuñ daḥi

Lī'l-mütenebbī ve bihi Yuḍribu'l-meşeli fī-Tezlīlī'l-Muhān

208.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

+ --- / + --- / + --- / + ---

1. Men yehun yeshuli'l-hevānu 'aleyhi
Mā bi-curḥin bi-meyyitin ĩlāmu

²⁰⁵. (30b) /MK. 11a

²⁰⁶. (30b) /MK. 3b

* Vezin bulunamadı.

²⁰⁷. (30b) /MK. 3a

²⁰⁸. (30b) /MK. 3a

Ve Tercemetuhu li'l-fakīri Cāmi'il Mecmū'a

209.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + -

1. Sehdür merd-i mihāna zillet
Cerhden mürde elemnāk olmaz

Beyit

210.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Sāhir-i leyl-i ümīd-i cāh olan rü'yā-ķarīb
Her kimi der-hvāb görse andan istibşār eder

Beyit

211.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Red olunup erzel-i 'ar-ı 'azīze ba'zılar
Mā teķaddüm bildiği eşyāyı hep bilmez olur

Luğaz

212.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Nedir ol peyker-i mürgāb-ı semender-sīret
Baħr ile berde gezer bāl u perī pūr 'ibret

²⁰⁹. (30b) /MK. 3a

²¹⁰. (30b) /Beyit mükerrer yazılmıştır. Bkz. Şiir 177

²¹¹. (30b)

²¹². (30b)

2. Heykel-i āb ile āteşden olinmuş terkīb
‘Unsurı nākış iken zinde olur emr-i ‘acīb
3. Çarha peyveste olur demdeme-i bāl ü perī
Her ne dem eylese bir cānibe seyr ü seferi
4. Hele beñzer ise mürgābe semender de dēnür
Şu gibi āteş içinde daḥi her dem görünür
5. Yelkovān gibi degil işi güci bād u hevā
Kuvvet-i bi’llaha pervāz eder bī-pervā
6. Nehr-i Nīl içre daḥi ḥayli görenler var imiş
Kimisi merkebe beñzer kimi timsāḥa dēmiş
7. Bir karar üzre degildür tayerānı her ān
Gāhī baḥr içre gehī berde olur bāl-efşān
8. Eylese ‘āşık-ı efkende gibi nāle vü āh
Dūd-ı āhı olur eflāke resīde her gāh
9. Bir iki nām-ile zıkr etmiş anı ehl-i lügāt
Yazmamış vaşfını bir vech-ile bakma ğalaṭāt
10. Bulamaz ehl-i hevā bu luğazı ey **Zīver**
Pīç ü tāb etmeli girdāb-ı taḥayyülde meger

Luğaz-ı li-Nāmeḳahu

213.

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ölmeden pervāne-i şem’-i şebistān-i ḥayāl
Āteş almaḳdur murādım ‘arız-i dildārdan

²¹³. (31a) /MK. 12a

Bu beyt-i şan'at-i kalb ü taşhîf ile ve 'Arabî ve Fârsî mürâdifâtı ile qarîn-i fehmi-erbâb-ı zekâ olur.

Luğaz-ı Mu'ammâ-güne

214.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- + - - / - + - - / - + -

1. Ol nedir kim hemser-i çarh-ı berîn
Pây-ı zülf-i yâr-âsâ 'anberîn
2. Sînesine yâr hem dil-dâdedür
Germ-meşrebdür o şûh-ı nâzenîn
3. Dilber-i şîrîn-edâdur gerçi kim
Her zamân göstermese çîn-i cebîn
4. Bir içim şu gibi bir maḥbûbdır
Kanı kaynar her kime olsa yakîn
5. Neş'e-baḥş-ı bezm-i Cemdür meclisi
Ehl-i dildâr aña ekşer hem-nişîn
6. Bîd-âsâ-cûy-ı gülşende olur
Zîverâ her kim bulursa âferîn

Mu'ammâ be-Nâm-ı Ḥamdî Paşa

215.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ḥam-i ebrûsına pādâş edince destini nâçâr
'Araḳrîz olsa yek ḳatre eder taḳlîb-i yed dildâr

²¹⁴. (31a)

²¹⁵. (31a)

Mu'ammā be-Nām-ı Emīn

216.

...*

1. Şemer-i serv-ḳaddi ḡonca-i femidür yārūñ
Bunı işbāt eder bīne-i nergis-i mest

Be-nām-ı Rızā

217.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Der-meh-i rūze kuned 'ayş u şafā-yı bī-ḡad
Bī-men-i dil-şüde ān 'işve-ger-i bālā ḳad

Be-nām-ı Āşaf

218.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Dem-be-dem gül cāmi'inde ḡidmetin eyler edā
Muḳtedādur şaff-ı 'uşşāḳa hezār-ı ḡoş-nevā

Be-nām-ı Zīver

219.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Pāy-ı yāre yüz sürüp her dem ḡulūş-ı ḳalb-ile
Derḡeh-i luṭfında taḡşīl eyle ey dil nīk-nām

²¹⁶. (31a) /MK. 11b

* Vezin bulunamıştır.

²¹⁷. (31a)

²¹⁸. (31a) /MK. 12a

²¹⁹. (31b)

Hikāye-i Mezkūrenüñ Kalem-i Faķīr ile Manzūmesi

220.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

+ - - - / + - - - / + - -

1. Selefde bir kerīmü'ş-şa'n-ı zī-cāh
Ki olmuşdı keremle zīb-i efvāh
2. Takarrüb eyleyüp sultān-ı 'aşra
Tevaffuķ eylemiş erkān-ı 'aşra
3. Cihānuñ melce'i olmuşdı ol zāt
Der-i luṭfı melāz-ı ehl-i ḥācāt
4. Keremle eylemiş dünyāyı imlā
Ki nām-ı ḥātemi ètdirmüş inşā
5. Recā-mendānı kılmış cümle memnūn
Hülāşa ètmemiş bir ferdi maḥzūn
6. Bu vech ile o kām-ı cūd u en'am
Cihāna eyler iken luṭf u ikrām
7. Der-i iḥsānına bir ehl-i ḥācet
Varup bir gün èder ümmīd-i re'fet
8. Ne ise ḥāceti eyler ifāde
O zāt-ı ekrem u iḥsān-nihāde
9. Nigāh-ı iltifāt ètmez o server
Döner bīçāre maḥzūn u muḳadder
10. Èderken ye's u hırmān ile 'avdet
Èder bir kıt'a-i dil-keş kırāat
11. Velī ismā'-i ḳaşd ile oḳur o
Me'al-i kıt'adur bi't-tercüme bu

12. Kerîme eyledikde ‘arz-ı hâcet
İbâ eylerse de çekme melâmet
13. Kerîmüñ şuḥ degildür men’i ḥāṣā
Anı sū-ı naṣībüñ eyler ilcā
14. İṣitdi kıt’ayı ol şāḥib-i iḥsān
Ḥitāb édüp dēdi gel ey sūḥandān
15. Merāmıñeyleyim is’āfa himmet
Ki maḥzūn u mükedder étme ‘avdet
16. Velākin yalıñız baḥta tārılma
Birāz da dāmene lāzım şarılma
17. Degildür tālībüñ baḥtından ancak
Hemān maṭlūbına olmaḥ muvaffaḥ
18. Biraz da tālībüñ kendi kusūrı
Olur rāḥ talebinde geh zārūrī
19. Teşebbüseyleseñ bir kâre bir kez
Dem-â-dem arḳasın terk eyleme kez
20. Eger bir def’ada olmazsa ḥāşıl
Anı terk eyleyüp de olma kāsıl
21. Yine eyle yoluyla ‘arz-ı hâcet
Kerem-kārān éder elbet ‘ināyet
22. Ki zīrā Ḥazret-i Ḥaḳdur müsebbeb
Ḳulūb-ı ḥalkı hem oldur muḳalleb
23. Yed-i ḳudretle taḳlīb eyler āḥ
Murādı üzre ḳalb-i ‘abdi her gāḥ
24. Ḥülāşa ol kerem-kār-ı mükerrerem
Kerem étdi naṣīḥat eyledi hem
25. Édüp hem nīl-i maṭlūb ile tefriḥ
Ṭarīḳ-i maṭlabı hem kıldı tevzīḥ

26. Anı cennetde mükrem eylesün Hâk
Kerîmân-ı zamânı da muvaffak

Mu'ammā be-Nām-ı Emîn

221.

Feilatün feilatün feilün

1. Nām-ı ān şūh ki bî-mihr buved
Beniyât-ı zühāl u mihr buved

Şerh

Hafî buyurulmaya ki zühāl lafzınuñ taqvîmi lamdur ve lâmuñ beynesi em lafzıdur ve mihr-i şemsdir ve şemsüñ taqvîmiyyesi sîndür ve sînüñ beynesi yin lafzıdur. Pes em lafzı yin lafzına muttaşıl olsa **Emîn** hâşıl olur.

Mu'ammā be-Nām-ı Emîn li-Muḥarrirehu'l-faḫîr

222.

...*

1. Şemer-i serv-ḳaddi ḡonca-i femidür yārüñ
Bunı işbât eder bîne-i nergis-i mest

Şerh

Serv ḳadden murād elifdür. Ḡonca femden murād mîmdür. Nergisden daḡı murād çeşmdür. 'Arabîsi 'ayndur. 'Aynun beynesi yin lafzıdur. Çünkü ıştırâḡât-ı mu'ammâyide beyne dèyü bir kelimenüñ ḡarf-ı evvelini iskât edüp mâ-baḡîsine itlâḡ ederler. Hâşılı yin lafzı elif ile mîmi işbât ile **Emîn** olur.

²²¹. (32a) /MK. 12b

²²². (32a)

* Vezin bulunamadı.

Be-nām-ı Cāzim

223.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. Meşreb-i ehl-i dile oldı muvāfıķ ol şūķ
Beyyine ister iseñ şāhid-i 'adlim vardur

Şerh

Meşrebüñ mürādifi mizācdur. 'Adlün beynesi dildür, mürādifi kalbdür. Da'vāya ityān-ı beyyineden murād lafz-ı mizācı kalbdür. Kalb olunsa maķlūb-ı müstevīsi Cāzim olur.

224.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Ser-ferāz-ı hünerverān-ı 'arab
Necm-i raķşān-ı āsumān-ı edeb
2. A'lem-i Mıķr u fāzıl u yektā
Kim Şehāb-ı Hāfāci-i dānā
3. Bir kitāb-ı nefīs u zībāsı
Ya'ni Reyhānetü'l-elibbāsı
4. Hāyli demler enīsim olmuşdı
Ya'ni hāyr-ı celīsim olmuşdı
5. O güzīde eşerde ol dānā
Eylemiş bir maķāma da imlā
6. Birinüñ vaşfını édüp tesvīd
Hem ... kadehinde eylemiş teşdīd

²²³. (32a) /MK. 13a

²²⁴. (32b)

7. 'Aşrımızda birisine beñzer
Şaḥşı vaşfı ile tecessüm eder
8. Fıkarāt-ı bedī'ası el-ḥaḳ
Anı bilmem bu kāhile evfaḳ
9. Ya'ni ḥaḳḳında söylemiş gūyā
Budır işte kehānet-i büleḡā
10. Tercüme etdüm anı bi'l-icmāl
Ba'zen elfāz u ba'zen me'al
11. Bir luğazdur bu tercüme gūyā
Bezm-i aḥbāba eylerim ihdā
12. Şadede böyle imiş āḡāz*
Gerçi ben eyledüm biraz ĩcāz

Nüşhatü'l-Ḳabāyiḥ Müsveddetü'l-fezāyiḥ

225.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Vechi müsveddetü'l-ḳabāyiḥdür
Kendisi nüşhatü'l fezāyiḥdür

Cerīretü'l-'uyūb Timsāli's-seyyi'āt ve'z-zünüb

226.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Şaḥşıdur defter-i ḳuşūr u 'uyūb
Belki timsāl-i seyyi'āt ü zünüb

* Vezin aksamaktadır.

²²⁵. (32b)

²²⁶. (32b)

Enfāsu'ş-şūm ya 'Aynu'ş-şūm ve Ḥalifetü'l-būm

227.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Nefsidür sümūm u maḳdemi şūm
Dense şāyān aña ḥalīfe-i būm

Enmūzeci'l-hūmūm Ḳa'id-i Ceyşü'd-deccāl

228.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Ğam-dehime mişal ü enmūzec
Ceyş-i Deccāle ḳā'id-i a'vec

Ücūr min Ḳāḍī-yi Sodom Ḳaḥṭu'r-ricāl

229.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Cevr de ḳāḍī-yi Sodoma mişāl
Sebeb-i i'tilāsı ḳaḥṭ-ı ricāl

El-cehlü Rivā'e ve'l-cüzāmu Ḥilyetehu ve Behā'ehu

230.

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Cehldür çün rivā-ı murdārı
Hep cüzām oldı zīb-i ruḥsārı

²²⁷. (32b)

²²⁸. (32b)

²²⁹. (32b)

²³⁰. (33a)

‘Aduvvü’l-edeb ve Esvedü’l-laḳab

231.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Oldığı-çün ‘adem-i ‘ilm u edeb
Çekmemişdür o yolda hiç te‘ab

Naḥvi Kem Neşab u Cerr u Dāvim ‘Alā Müzākire Müştakḳatü Mine’z-zıkr

232.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Naḥvden cerri eylemiş ezber
Şarfdan ancak iştikāk-ı zıkr

Ḳurbe Aḳbaḥ mine’l-ḥarmen ve ba‘dehu’z- ... * vaşli’l-ḥūru’l-ḥassān

233.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Ḳurbı aḳbaḥ hevān u ḥırmāndan
Ba’dı aḥsen vişāl-i ḥūbāndan

Enf-i bi’l-‘aceb fi’s-semā ve ... mine’l- ...* fi’l-mā’

234.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

+ + - - / + - + - / + + -

1. Mişl-i enf u ustdur meşhūr
Olmış encām-ı kışşada mezkūr

TEMM

²³¹. (33a)

²³². (33a)

* Kelime okunamamıştır.

²³³. (33a)

* Kelime okunamadı.

²³⁴. (33a)

SONUÇ

Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey, XIX. yüzyılın ilk yarısında Üsküdar'da doğmuştur. Babası yüksek rütbeli kadılardan Seyyid Mustafa Bey'dir. Babasının kadılık görevlerinden dolayı bir süre Kudüs'e gitti. İstanbul'a döndüğünde Üsküdar'da dokuz yıl boyunca Arif Hikmet Bey'den edebi ilimler tahsil etti. Babasının vefatından sonra ailesinin geçimini sağlamak için naiblik mesleğine başladı. Hayatı boyunca çeşitli beldelelerde kadılık görevinde bulundu. Zîver Bey 1868 (Muharrem 1285 H.) yılında İstanbul rütbesini aldı. 31 Mart 1873 (1 Safer 1290) tarihinde vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığına defnedildi.

Zîver Bey döneminde pek çok eser vermiştir. Bu eserler içerisinde üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan Tırnakçızâde Mehmed Sa'îd Zîver Bey Dîvânı tezimizin esas konusudur.

Zîver Bey'in eserleri arasında sadece tek nüshası olan divanından yola çıkarak hazırlanan bu çalışmadan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Tırnakçızâde Zîver Dîvânı'nda bulunan şiirlerde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Bazı şiirlerde vezin aksamış veyahut vezinde eksikler vardır.
2. Zîver Bey, şiirlerini üç farklı dilde kaleme almıştır. Büyük bir bölümü Türkçe olan şiirlerinin yanı sıra 8 adet Arapça ve 12 adet Farsça manzumeler görmektedir.
3. Divanda görüldüğü üzere, Zîver Bey'in etkilendiği şahsiyetler arasında, Arif Hikmet Bey önemli bir role sahiptir. Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'den dokuz yıl boyunca edebi ilimler dersleri gören Zîver Bey, onun ölümünden sonra şiirlerini bir araya toplamış ve *Dîvân-ı Hikmet* adıyla neşretmiştir.
4. Zîver Bey, döneminde yaşayan birçok şahsiyete ve yapılara tarih düşürmüştü ve böylelikle tarih düşürme sanatını icra etmiştir. Onun tarih düşürdüğü bu hadiseler ve yapıların bir kısmı günümüze kadar ulaşmış bir kısmı ise yok olmuştur. Bu nedenle bu divanın incelenmesi hem edebiyat alanında çalışma yapanlara hem de tarihçilere ışık tutacak nitelikte olan nadir eserlerdendir.
5. Tırnakçızâde Zîver Bey Dîvânı'nda pek çok lugaz ve muamma bulmak mümkün. Yapılan bu çalışma, muamma ve lugaz alanında çalışma yapan araştırmacılara da önemli ölçüde katkı sağlayacak niteliktedir.

6. Zîver Bey, kendi dönemine göre iyi bir şair olsa da kalemi çok güçlü bir şair olduğunu söyleyemeyiz. Mürettep bir divan özelliği taşımayan divanında, şiirlerin vezninde yer yer aksamalar vardır.
7. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY00410 numarada bulunan Dîvân-ı Zîver başlıklı eser, Tırnakçızade Zîver Bey'e ait olmayıp h. 1196/1782 tarihinde yaşayan bir başka şaire aittir.

KAYNAKÇA

AKMAN, Eyüp. “Ferîde Hanım, Bahâr-zâde”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim Tarihi: Ağustos 03, 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/feride-hanim-baharzade>.

AKTEPE, M. Münir. "Ahmed Lutfi Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2: 97-98. İstanbul: TDV Yayınları. 1989.

ALGAR, Hamid. "Hâlid El-Bağdâdî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15: 283-285. İstanbul: TDV Yayınları. 1997.

Ârif Hikmet Bey. *Tezkiretü 'ş-şu 'arâ*, haz. Mehmet Nuri Çınarcı, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 2019.

ARSLAN, Mehmet. “Re'fet Paşa, Süleyman Re'fet, İstanbullu”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim Tarihi: Ağustos 03, 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/refet-pasa-suleyman-refet-istanbullu>.

ARSLAN, Mehmet. “Sıddık, Meşreb-zâde Mehmed Sıddık Efendi”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim Tarihi: Temmuz 31, 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/siddik-mesrebzade-mehmed-siddik>.

ARUÇI, Muhammed. "Mehmed Refik Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28: 517-518. İstanbul: TDV Yayınları. 2003.

ATALAN, Özlem. “17. Ve 18 Yüzyılda, Görsel ve Yazılı Kaynaklara Göre Ortaköy-Kuruçeşme Arasında Yeralan Kıyı Yapıları”. *International Journal of Social Science*. 28: 225-251. Erişim Tarihi: Ağustos 03, 2023. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2510>.

BEYDİLLİ, Kemal. "Mahmud II". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 27: 352-357. İstanbul: TDV Yayınları. 2003.

BEYDİLLİ, Kemal. “Âlî Paşa, Mehmed Emin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2: 425-426. İstanbul: TDV Yayınları. 1989.

BEYHAN, Mehmet. "Şirvânîzâde Mehmed Rüşdü Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39: 209-210. İstanbul: TDV Yayınları. 2010.

Bursalı Mehmed Tahir Efendi. *Osmanlı Müellifleri*, haz. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen. 3 cilt. İstanbul: Meral Yayınevi. 1972.

ÇEVİK, A. Emsal ve M. Yaşar Kaltakçı. “Türk Musiki Geleneğinde Kadın ve Kadın Bestekarlar”. *Türkiye Araştırmaları Dergisi*. sy. 29 (2011): 634.

DİA. “Encümen-i Şuarâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11: 179-181. İstanbul: TDV Yayınları. 1995.

DURMUŞ, İsmail. “Abdünnâfi İffet Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. I: 288. İstanbul: TDV Yayınları. 1988.

ERÜNSAL, İsmail E. "Pertev Paşa Kütüphanesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 238. İstanbul: TDV Yayınları. 2007.

FINDLEY, Carter Vaughn. “Pertev Mehmed Said Paşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 233-235. İstanbul: TDV Yayınları. 2007.

HALAÇOĞLU, Yusuf. "Asîr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 3: 482-484. İstanbul: TDV Yayınları. 1991.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. 1969.

İPEKTEN, Haluk. *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*. İstanbul: MEB Yayınları. 1996.

İPŞİRLİ, Mehmed. "Ahmed Muhtar Efendi, Turşucuzâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 2: 106. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

İPŞİRLİ, Mehmed. "Hüsâmeddin Efendi, Âtîfzâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18: 513. İstanbul: TDV Yayınları. 1998.

İPŞİRLİ, Mehmed. "Sâdeddin Efendi, Mehmed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35: 388-389. İstanbul: TDV Yayınları. 2008.

İpşirli, Mehmed. “Abdurrahman Nesîb Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 169. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

KAPLAN, Yunus. “Câzim, Çukadar-zâde Câzim Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim Tarihi: Ağustos 03, 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cazim-cukadarzade-cazim-efendi>.

KARA, Kerim. “Mehmed Nasûhî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28: 500-502. İstanbul: TDV Yayınları. 2003.

KARABEY, Turgut. “Tarih Düşürme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40: 80-82. İstanbul: TDV Yayınları. 2011.

KESİK, Beyhan. “Lebîb, Vâsîf-zâde Abdullah Lebîb Efendi”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim Tarihi: Temmuz 25, 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lebib-vasifzade-abdullah-lebib>.

KÖPRÜLÜ, Orhan F. “Fuad Paşa, Keçecizâde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 13: 202-205. İstanbul: TDV Yayınları. 1996.

KÜÇÜK, Cevdet. “Abdülmecid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 259-263. İstanbul: TDV Yayınları. 1988.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*. haz. Nuri Akbayar. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 1996.

Muallim Naci, *Esâmî*. İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası. 1891.

ÖZ, Tahsin. *İstanbul Camileri*. 2. cilt . Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1987.

ÖZCAN, Tahsin. “Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 290-291. İstanbul: TDV Yayınları. 2007.

ÖZDİREK, Recep. “Gânim El-Bağdâdî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13: 350-351. İstanbul: TDV Yayınları. 1996.

ÖZKAT, Mustafa. “Klasik Türk Edebiyatının Son Temsilcilerinden Üsküdarlı Tırnakçı-Zâde Zîver Bey’in Hayatı ve Eserleri”. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu XI*. 3: 435-467. İstanbul: Üsküdar Belediyesi. 2021.

ÖZKÖSE, Kadir. “Balkanlarda Tasavvuf ve Tarikatlar”, *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar/Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı*. Edirne/İstanbul. 2014.

SARAÇ, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi/ Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: Gökkuşbe Yayınları. 2010.

SARIDİKMEN, Gül. *İstanbul’un 100 Çeşmesi ve Sebili*. İstanbul: İBB Kültür A.Ş. Yayınları. 2013.

SELÇUK, Bahir. “Mehmed Fuâd Paşa, Keçeci-zâde”. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim Tarihi: Ağustos 02, 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmed-fuad-pasa-kececizade>.

TANMAN, M. Baha. “Emîr Buhârî Tekkesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11:128-129. İstanbul: TDV Yayınları. 1995.

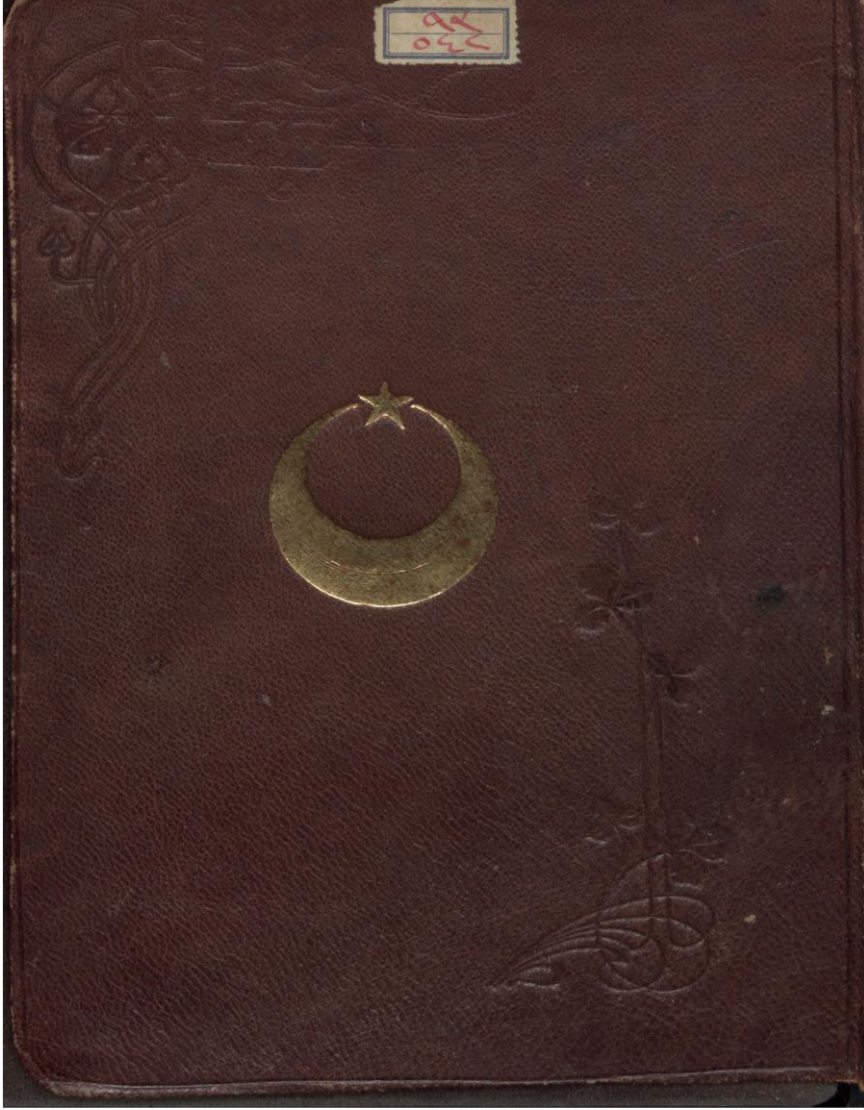
YEKBAŞ, Hakan. “Tırnakçı-zâde Mehmed Sa’îd Zîver Bey ve Mensur Şitâiyyesi”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. sy. 3 (2009): 147-184.

YILMAZER, Ziya. "Esad Efendi, Sahaflar Şeyhizâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11: 341-345. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

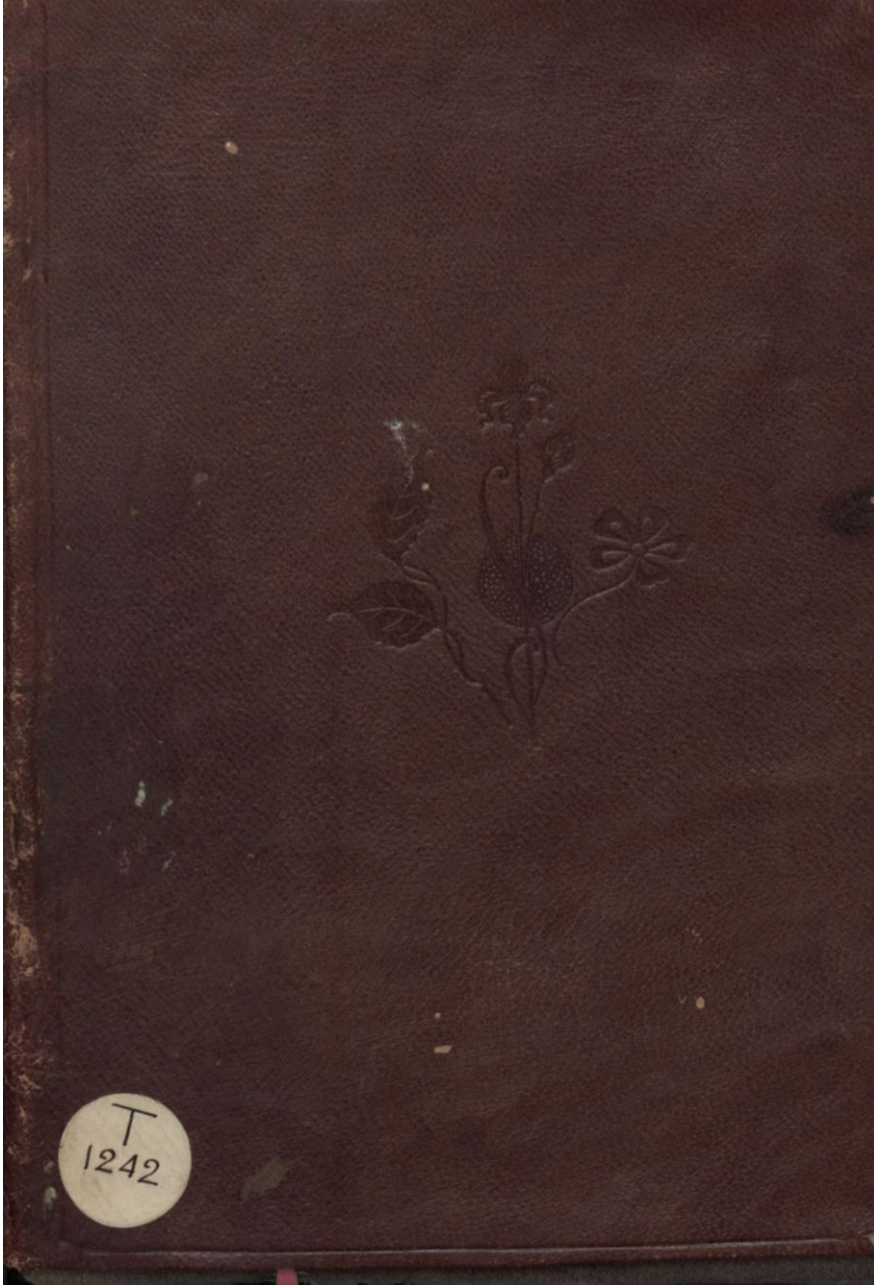

EK

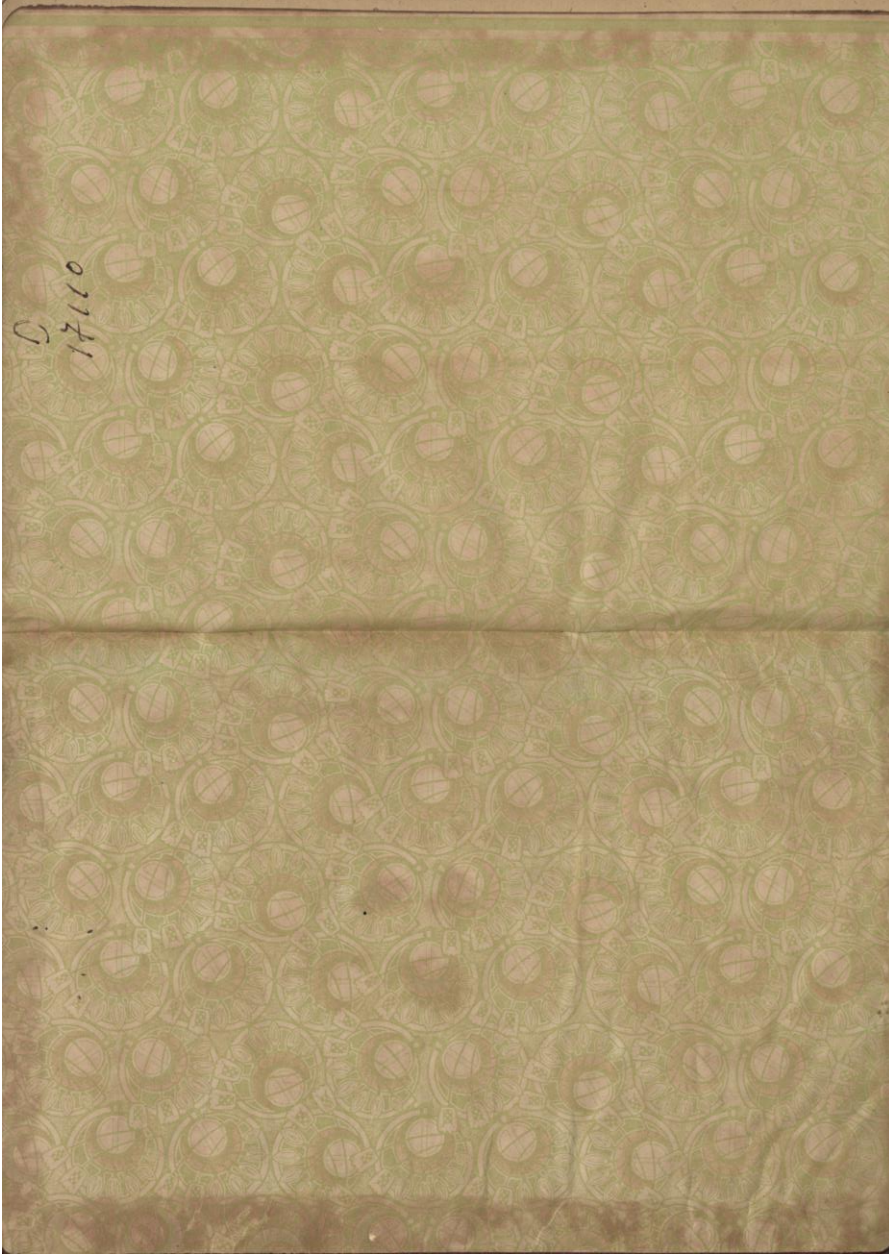
1. TIRNAKÇIZÂDE MEHMED SA'ÎD ZÎVER DÎVÂNÎ İSTANBUL
ÜNİVERSİTESİ NEKTY1242 NUMARALI NÜSHASI

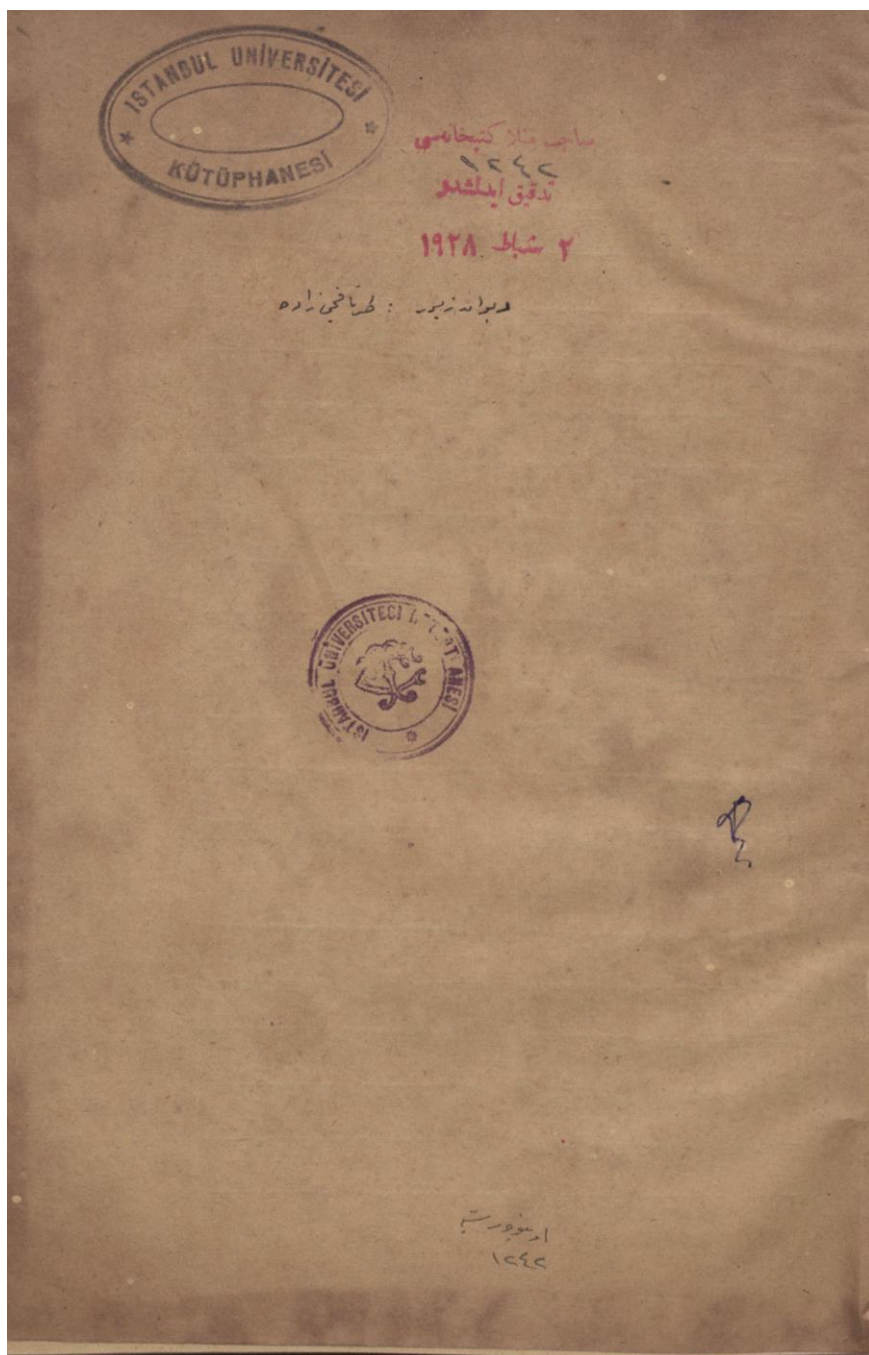
Dış Kapak (Ön)

Dış Kapak (Arka)

İç Kapak

1^a

بسم الله الرحمن الرحيم

نولا ایتسم امید همت سلطان دیوت
 بوزم سوزش ایدم اول در احسان خنک
 فتوحات الهیله جهانگیر کرامت در
 سلی کاه قلب ناشیکیم ولدی غنچه
 نصل آرام اید روی بونده کولم اولیبیدی کر
 خورشیدی ظلمت آباده فروزان اولم بونده
 مقام آرای ارشادی جناب اشده ارشد
 او مرآت تجلی بخش عفا نه نظر قبل کیم
 ایدر در یوزره زیور ظاهر و باطنده هر نش
 او در بی سببه فرع پاک اصل و فو ضحاک
 که ایتدم التجای دولت سلطان دیوت
 بجهانمه که کلدی نوبت سلطان دیوت
 بر ایتسم کوی صیت شوکت سلطان دیوت
 در درگاه کردون رفعت سلطان دیوت
 مددکاری روحانیت سلطان دیوت
 چراغ بزم نورانیت سلطان دیوت
 او در سر حلقه جمعیت سلطان دیوت
 اولو رانغ نمایان صورت سلطان دیوت
 عنایت قبل مدد با حضرت سلطان دیوت
 که اولم سیهای سیرت سلطان دیوت

جناب حضرت خالده که نور چشم بغداد است
 مکر بستند و خدمت بان شاه کرم احوار
 خلاصی ده امان ای فیض حضرت بنده زیور
 حسود از زباده فیض آن مخزون و بر کشته
 مدارای فیض حضرت زیور در مانده را بهیور
 ضیا الدین مان آفتاب برج ارشاد است
 غلامش رنق کون بی بنیاد از اوست
 ز بسیر و مانع و رنجهای نفس سید اوست
 محبت از لطف کونا کون حق ممنون و دست
 که ان کمر میان بنده کان در سلاک اوست

نعت شریف جناب سید المرسلین

جو در محمدن اولوب روی امیدم نیره قام
 ناشکفته فالمنس ایکن دل کل بسته و من
 ایر شوب ناکاه باران بجلی اله
 اولدی جو کیم ساقی دست محبتن او دم
 صحن دله با شوب کشت و کذاره ایدم
 کلشن مهرن کلچین نهال شوق اولوب
 بیکه بر نعت سربنی کریم اولمز ادا
 بولمزلر بلکه تغییر سانیان سنانه
 ذاتیدر شایسته یغیر آن محبوب حق
 علت غایبه خلق جهان انجی او در
 شهرنشاه تاجدار کسور لو لاکدر
 اول سبب لایحه انبیاء در کیم انکث
 قبه مینا و کله رقه می چون ایلش
 فامتن خلک ایدوب بیر کردون اینه ده
 اخر اللیل زمانه نیره فامتن جهان
 تا صبح حشره و ک اولور فوزان سببه نیر
 شوبله چکدر بناسی کیم اسس سرعله
 پیت صیت قدوسیه سبب مولود در
 فخر کونینا سمشایا ملاذ امتا
 ای س فرما نروان ملکیت بیغیری
 سمن اول فضلترین انبیاء و مرسلین

خاطر م محزون ایدر کن فکر عصیانم مام
 کر می نمودن اولمشکن جشک کام
 کلشن طبعده بوی فیض قیلدم استقام
 ساغر لبر عشق و شوقه کیفم تمام
 سمت بلخ مدح فخر عالمه طوغدی حرام
 ایدم کله سته نغضیه نغضیه مستام
 قبله دخی کلک نظم شاعران جوق اتمام
 ایلکدر لال اولوب اظهار عجز اخر کلام
 انبیایه ذاتیدر صف نبوت امام
 عالمینه ذات پاک اولدی باوی نظام
 دانه مهانشه اولدی بوجرخ سبز نام
 امر و الای نبوت بولدی ذاتیه ختام
 اردوگاه عالمه اهل کیمان نصب ختام
 مقدم شریفیه نغضیه صده احترام
 ایلدی روشن چراغ دعوتی محو ظلام
 سمع دین شعله تاب حضرت فخر امام
 تا قیامت قصر دین اولمز قرین انهدام
 اولدی یکسر نرنگون او نار کفار لثام
 ای در احسان و لطفی ملجای خاص و عام
 وی شهنشاه و و کیتی داور سدره مقام
 در که لطفکده اولمش رسلما ندر غلام

بادشاه را نمی محتاج نوال شفقت
 آسمانه مهر و موه امتداد احسانک
 زیور آشفته حال بے سرو سامان و خن
 ابرامبد و آبی رحمت بی جاره در
 مرهم لطف و کریمه اولمرا بسک جاره ساز
 داورس اولمرا بسک ای و سیکه امتنان
 لطف ابدوب روایت مخزون و ملول اولیده کی
 جائزه احسان بیور نفد شفاعتدن اکا
 روضه با گلده زیب جحر تعظیم اوله
 الکه زوجانکه اولاد عالیه بسک نکه

شهن در حق شیخ خالد القنفذی قدس سره

اولادن ذره و شش مهر آشنای حضرت خالد
 اولور لره و قیاب لذت خوان وصال بیت
 طنین انداز اولور نه قبشه مینای افلاک
 نوای آه عالمسوزایله درگاه عشقنه
 کرده نقشبندان نگارستان عرفانه
 فلک ده کاسه ماهی ابدوب کسکول در بوزنه
 دما دم زیور شیر دکت اوج در و تن
 آنے بارت صفایاب ایلجام بقی حضرتدن

قصیده بر رسم غرضال در ستایش شیخ الاسلام حضرت عارف حکیمیت افندی
 از قضا و کلبوزه فرستاده بود

مزار منّت و سکر اول حقه کیم الان
 نسیم فیض ایلده قیلدی شونصل سربابی
 کوکل فسرده الام ایکن نجسه انام
 امید بانزده ساله ابدی بوا مینه
 ظهور لطف خدایه نرقب اوزره ایدک
 هزار فخر و مباحات ایدر کوکل سمدی
 سیمی احمد مختار و عارف اسرار
 ملاز اهل کمالات و طحان عسکرا
 کریم بنده نواز و مرتبه فضلده
 طغییل مکتب علی اکابر اعلام
 لف عنایتیدر بجز اخر انعام
 اولور مینانه افران برکد مشهور
 منافق کریمه رزبانگذار انام
 امیریکه سوار ظفر و حکمت
 دقیقه سنج مغانی رموز دان هنر
 رسیده و مدته کیمی کوش آن فاقه
 جهان نرای سیدی اولور مدار نظام
 خلاصه شغلی کوروش کمال او تحریک
 کریم بنده نواز اکبر الاحسانا
 مدیکه کوی بجا کاک اولور سه و نفعی
 اولیدی سامی شیرین مقال اولک

دل ستمکش و غمگینی ایلدی فرحان
 ربیع خاطری سمدی چسبیده اخر آن
 بودون ایلدی سکر کم ذوق بی بابان
 درون سینه بی کیده طور روی همان
 دعاغری همد مقبول ایلدی مبتان
 دلی نعمت اولدی مفتی دور آن
 جناب حکمت صاحب غنایت همان
 بناه جمله والنسوران عصر وزمان
 عطاس وجود و سخاسی فخر از پان
 معبد مدرسه فضلیدر فحول همان
 مکینه قطره سی ابر ایلد بخش روان
 هشارت کریمه ایدر سه رفع بنان
 مکان شیمی کون کبی جهان عیان
 یکانه داور اقلیم دانش و عوفان
 بدایع سخنی حوز جان نیکه و ران
 پروا لای صیت کمالیله فیه کو آن
 بود عابی ایدر لر قبول خرد و کلان
 سواد اعظم فضل و هنر ده چشم جهان
 قولک مدایج ذالک نهکل ایده بیان
 ایدر وی اولدی خدایه و صفی نقصان
 اولور وی خدمتی مدحکریا سر کرد آن

بلیغ نادره پرواز اولسه مصافکت
 ایدردی نظم ستایشه عجز بنی اعلان
 کلیدی پیشکه نظم وصف کیهیل
 فالوروی حسن داسنده اکلم و حیران
 مراد و مقصد دل عرض حاله را بنجی
 اولورسه حضرت و فرمان و کلمات
 کمینه بنی درگاه راه فتاکت زیور
 بوسمه عرض مراده اولور قلم جنبان
 قدیمی عجب دعا کوی باب لطف کدر
 رو امید را اولافتاده چه نیسان
 قضای کلبوزه تنک اولدی خرامیم
 قضای سایه جو دکه ایده لی جو لان
 نگاه مرجمت کله ایدوب قری العین
 بیور میانه افراسن طایر کی شادان
 نه حاجت ای دل لان مقالی نظویل
 ولی نمینک ایلر سنی دخی خندان
 بنیر بود جهل تصدیع بی ادب کدر
 دعای دولتی ابله غیر ی ورد زبان
 همیشه حضرت حق عمر بن ابله فروان
 بود دعای سبانه روز بن کان پیران
 اولوب میخفته فتوی سمره امضا کش
 بولر اوجاه کزین ذات دولت نسان
 عبد داعی و فی النعمت زیور آمل لطف و شفقت

مشایخ خلونیه دن نصوحی زاده شیخ شمس الدین افندی مرحوم فائده تاریخ

شیخ شمس الدین افندی قطب
 ایددی سمت بقایه . ارتحال
 آه کیم . اول کامل روسن ضمیر
 مرشد سداک ایدی برنج سال
 بنی کیم بر طریقی خلوت
 غوث ایدی اولن جمع فضل و کمال
 همدخی نس نصوحی کون ایدی
 کان عرفان و بهم نیکو خصال
 ششکان فیض حق و مبسم
 نفی جان بخشی ایدی آب زلال
 اولدی آخر بوم ساخر خانه ده
 بهره خوار نعمت خوان و مصال
 مظهر سرفانی التمه اولوب
 ارجعی امرینه قیلدی امتثال

دعوت حقّه اجابت ایلویب فیلهی عزم قرب حق لایزال
 ماتم و کریم ایدر لر اولدیر فوئیلده بر حزن و ملال
 قبرنه بر نور ایدوب فیلسون مدام سرتنه تقدیر سرب ذوالکمال
 دوسدی بر تاریخ زیور فوئنه ایلدی شمسی افندی اریخال

۱۷۴۹

دیگر

زیور تاریخ فوئی کلدی باآه داین هودیدی شمسی افندی عالم ایلدی و دغ

۱۷۴۹

تاریخ جسم و قسطی

ایبجه رابعه خانم زلال یمن اجرا بودجه سرفراز کرده قانات اولدی
 یاپوب جوهر سار و نیشی فی سبیل الله سزاوار و عای مؤمنین و مؤمنات اولدی
 همان عطفانه زیور ایلدم تاریخی انشراح بودجه جسم احق شمع ما اکیما اولدی
 قبان و قیفه کائن احمد بخاری حضرت نیک درگاه سرفیضه تاریخچه
 بادشاه وادفرمان واوردار خد م شهر بار بجز و برشاهنشاه گشت
 منبع لطف و مراحم حضرت محمد جان عارف مرز حقیقت کاشف سر خدا
 کلیمش مشلی جهان استه تاریخ سلف و آرایه خوان کرده اولدی منم الصلا
 مدفن احمد بخاری بو محله اولدی کشف و الهام اولدی اول قطب جهان سیرا
 ذانتنه تعظیم ایچون یا بکس ایلدی بر فقا ذکر و تهلل ایلر ایلدی صوفیان صبح و س
 بر قضای آسمانی ایلویب ناکه ظهور تحرق اولدی بوجای معلّا از قضا
 صکره خاقان کرم پرورینه احسان ایدوب صرف همت ایلدی بنجدیده اولکان عطا
 همت و آلائی شاه رحمت کستر ایلد شمدی احق اولدی کشت اعلی بوطرح و کشت
 عمر روز افزون ایلد اولسون همیشه برقرار آفتاب دولتی آفاقی امینسون رو سنا
 حق نفسالی حوشتن بدخواهنی مقهور ایدد اوله مردم غرضه عالمده منصور اللوا

سویلم زیور خلوص قلبه تاریخ نام خان عدلی قلیدی بودرگاه زربایی بنا

تاریخ سنه ۱۰۵۰

سویلم زیور قوی تاریخ نام خان عدلی وائما منصور اوله

تاریخ ولادت مخدوم خواجه رفی افندی

خواجه مدرسه علم یقین واقف نکت انساب

رهبر و سمت رضای باری واصل منزل حقانیت

داخل خلعه ارباب معارف وائق نشئه روحانیت

ساکن در که فضل عرفان حضرت رفی نیکو خصلت

بکساید در وگاه علوم طالبانرا ز کمال همت

اهل عرفان بحضور درش هم بستند کمر خدمت

از کرم داد خدای متعال بر سر سعادت زده طلعت

دایه لطف خدا بر ورس نشئه مبدعین از شفقت

در وی آثار عجایب ظاهر چونکه دار و بعزیزان نسبت

دارم امید که باشد چو پدر مظهر سر جناب بهجت

گشت بویان ز پس تاریخین زیور دانشده و بقدرت

راست آمد چو الف تاریخین

شلم داد محمد زینت

تاریخ فوت

قدوده اهل طریق جلوت واقف سهر غریز عارفان

حضرت سید افندیکم او در راه حق رهپای سالکان

غنیج اکن و خضر با کیزه سی کلنهال غریبه ابروی حزان

عاقبت مستوره خاک اولدی آه اولمه بزم جهان کاه آن
ایسون اول غنچه نیک لطف آله جلوه کاهین سانه بلغ جهان
بازدی زیور جوهرین تاریخی
اولدی خطبت خانم مادی مکان

تاریخ سال جدید

خند یونیده پرورخان محمود فلکجا کاک جهان نطق ضاح را فتنه اولمش آسوده
یم لطف و عنایت اولد بر صاحب مر کیم اولور جاری شای دولت و اجلاهی هر سوده
ملوک باضیه کور سیدی خردنو کشتن اولور دی ادعای سلطنت نخلت آوده
خربدون خست و اسکندرو دارا و کیکاوس جهانن ایلمش سر و عوای بهبوده
اکر ادراک ایدیدی عهد مجد و دولتین چنبد اولور دی خطکای حضرت خاقانه رشوده
کلوب حاتمیم لطفه سیراب کرم اولسون ایدوب رونال او مجرای عنایت شیخ حوده
زبان شاعری لال طبر اوصاف پیاووش نه ممکن و هفت شایان اوا طبع سنگلو ده
پهای خامه معجز دعای دولت بهسله که دقت اسجابت اولدی بو ایام مسعوده
دل و جان بجز بهیری زبان اولد قهر و زور اولد وقت دعای دولتی انفس محدودده
سنت آه جهانک بر کون حق صد هزار شهوت دعای بن کانه بجی بودر خلقی معبوده
فلک جو را بلد کج سال ایام و سه مورید صفای با قله اولسون سنین عری محدودده
بر برک ایلد بارت شیخ اغراض بد خوا کاک اولد سیرانه احوالی دست غلظت فوده
دعای خیر اولدی عهد داعی زیور ک تاریخی خداتوسالی مسعود ایلیم سلطان محمودده

دیگر

الها خان محمود مبارک اولد بونو سال

۱۴۵۰

تاریخ بصد ارت روم عرب زاده حمد الله افندی

صاحب علم و معارف منبع فضل و کمال نافذ حکم سرایت مفسر اهل علوم
یعنی حمد الله افندی معالی سیه کیم اولدی ذلت اکر می زیور قرا صد روم
جسم کردون کورمیش فانی می کمال فالور اعلاهم اولی انش مانند بخسوم
لوسس ایدر پنجه نفسی صد عزت و اقباله بن کانی ایلدیر کسب شادی بالعموم

لفظاً و معنی بوسیت جوهرین تاریخ ایله

واعی و برینه زیور قیلدی تبریکت قدوم

بیک ایلدیر ذالی بر سالنه فیض حق ایله

حمد الله اولدی حمد الله افندی صدر روم

سلیمه ده کائن بر تو پاشانک یا بدینی نقش بندی در کانه سوبلیک یا پیکر

حضرت شناه جهان قطب کرامت آثار خان محم و کریم کار و مجد و عشوان
داور بحر کرم باد سیه بنش نواز سه دریا کف و سیر سیه جود و احسان
ذات سید رباعت سمور د ملک دوت ذات سید و شش ایوان عدالت بینان
ذات سید و مصدر خیرات و برات کزین ذات سید و مظهر تاج اید جناب یزدان
قیوب انسا سینه بو خا نطق نزل کرم بنار و اج و خیزان بیوروی سادان
عمرت پانه سنی ایسون الله مزید ناله تمیل و دعا ذکر ایدر درویشان
هولت و سلطنت و منوکت و صد سلطنت بسیر ملک و نیایه اول فرما نران
بنش سی بر تو افندی به ارواده بیور و قیلدی ناسیب سنی اول فوات کریم فرما
کنجه اول مفسد دولت علیا سده قیلدی بو خدمت خیریه به آتیه شان
در که نطقی انکط طهارت باب خلوص ایلمش و اتنی حق مظهر فیض بران
مسند غر و علاقه اوله آسوده نشین سایه سوکت خاقان جهانده پیران

حق بگویم از دل و جان ایلدی صرفی صحت با بدی بر موجب فرمان شه نشاه جهان
 بهجت افزای قلوب اولی بونو طر حله حکیم جسمانی بیخ رسیده اولی حیران
 سوبلدی زیور واقعی دخی تاریخ تمام
 قیلدی بودر که والایه بنا محو و خان
 تاریخ قصر مهابون در درگاه مذکور

حضرت داور بیکرم و قطب انام ساه کردن عظیمت اعظم سلطان جهان
 عهد لطفه انکس قالمدی بر جای خراب اولدی معاری لطفیه جهان آبادان
 قیلدی از عهد بودرگاه بلندی احیا اولدی حاکم اساس اکلن قصر احسان
 ذات ساهانی چون با بوب کتبو محل قدس بان مقدم تشریفه اولدی نکران
 گاه ولستله سبور فیه بوجایه تشریف اولور ارواح غریبان دخی ساه و خندان
 دولت و سونکند عربی حق ایده فزون قصر سایشی بدخوا پاک اولسون و بران
 یازدی بر مصرع و کجا ایلد زیور تاریخ
 اولدی بوجای بهین قصر شهنشاه جهان
 تاریخ دارالکتب در درگاه مذکور

محمد و خان داور سلطان هفت کشور بر بویه بنده هرور کلمه سید جهان
 بو طاقی کهنه نیباد عهد نزع اولدی آباد قیسون همیشه اهدا حق اول سده زمانه
 از عهد با بدی سندی صرف هم سبور دی بودر که بلندی بو طر حله شهنشاه
 نامو اتندی انت بر توف اندی اعلا مشکور ایده موله سنی اتدی بی بهمانه
 اولن سب جاه رفعت مهر سپهر عزت لیم کتدی دولت اول فاضل مکانه
 قیلدی او ذات اکرم دارالکتب دخی ضم ایردی ختاده بودم مژده فیروزانه
 ای زیور فکند تاریخ بیکسده سوره یابدی بو محله زیبا کتا بخانه

تاریخ دیگر کتابخانه مذکوره

عبدلطیفه خاک چمن و گل
اولدی و نیا کمال ایلده مملو
هر بری بزکان در کهنک
صاحب خیر و فضل و نام نگو
با خصوص آفتاب اوج کمال
حضرت بر تو مکار محو
قبیلدی و قنکب بودرگاه
حق بوکیم بر غلام نرودر بو
یازدی زیورده نام نارین
بوکنا بخانه اولدی بکشت بو

تاریخ سفارت سیخزاده اسعد افندی بجانب ایران

خدا بوجم عظمت پادشاه بنده نواز
که بسکوه و جلالت که جهان بان شد
سفیر کرد بایران یکی که خاطر او
بر از جواهر علم و کمال و عرفان شد
چه بنده که بفضل ز طالع اسعد
باین سفارت علیا قرین و شایان شد
هم از شنیدن این خروده زیور داعی
باین شجده سوی در کسرت پان شد

کنند اهل پیر سرفرو باین تاریخ

جناب اسعد افندی سفیر ایران شد

تاریخ بایه اناطولی متالیه

حضرت اسعد افندی بچشم او در
نخبه عصر و نگو نام دهر
جاه و الاهی ایلده بولدی حصول
رنب سامیه کام دهر
منشرح اولدی صد و اقبال
بعد زین قلمی او نام دهر
نشد خروده اقبالی ایلده
اولدی لهر نرفج جام دهر
دانما سند و الوده اوله
ناکه در ایلده اسوالم دهر
یازسه کرده سزاور زیور
بیت تاریخی افسلام دهر
پایه صدر اناطولی سرد
لایق اسعد اعلام دهر

تاریخ انشاء خانه مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم
در کاه سنجینه

بارک الله بیت و کشف طبع و منزه کلاه خوب اولای غایت و کشتادار السور این خدا
زبور سطر طاق تبریکات ابریم تاریخی قیسودی سطر الله افندی خانه و کجوبنا ۱۹۰۴

تاریخ قاضی امکه مکرمه سندن و اصفی ده لبیب افندی

تاریخ و لبیب افندی * ایلین تبریکندی * اولای لبیب افندی * قاضی ایل مکه ۱۹۰۴

تاریخ ولادت شهنزاده سلطان نظام الدین

شهنش آجهان سلطان محمد و کرم لسان معلا رتبه کرون پایه و اراجاه و جرم نمکین *
خداوند جهان کیم قیدی دین و جلالی احیا ایدوب اجزای آثار نظام علی ندوبن *
اوشاه ملک اراکات و طاقان جهان نمک نظام جند و قانون ارسطو لایدر تخمین *
جهان عهد هما بونش اولای سولیضند انکیم فلک و افی ایدرمی باقی جبین جویبری چین *
و کل سده وی منلی دین تاریخ کهن سالک جهان کلیم دیو لایدر سلطان لطف آیین *
طوغوب سده زاده عالمیه ساسی سحر ازمانده جهان دست اولای فالمدی عالمه و پنج نمکین *
صافسون کلین آسایه طوبای لطفنده ایدوب کلین سراسی سونکت و اضلایین بیز *
اولوب عمر شهنش زمان کوندن کوند افرون اولی مقرون قهر حضرت حق و منن به دین *
ال اجد فقه دعای و و تیسچون در که حضرت ایشندم سوسی بالاده کلور و انش آیین *
و مصر اعن اولوب تانیسی بخرا و آبی اصل ایلکی تاریخ بازوم زبور ابر بینه رنکین *

سر سمر عالمی سمر و اوجیا ایلدی بوکون *

قدومی زیب کون اولای کلوب سلطان نظام الدین

تاریخ خندان شهنزادگان

حضرت سلطان محمود الشیم کیم داستی مایه عیش و سرست ایلش و بنا به حق *

اولی بر سر ده معقله رفته گیم درگاه پادشاه
 درگاه اهلانی کور رسیدی بودارخانه
 نولدین فن کرم فهم ایتماس خاتم دخی
 بولدی چیت کولکلا سایه سده اولی کیم
 یعنی سوزست سوزاد کادکادر بوزمان
 زهره دفرن اولدی بوسور ورافرا کون
 اختر ایلدا و صحرای آسمان سوسکت
 نازخیر ایلدا اول سورک کرده عوان

اولدی زیورده بونارنج اولی سفول دعا
 سنت سوزاد کانی ایلیمه مسعود حق

ناسیج قوت سنج صادق
 اخذی زاده

خورشید انبیه و میدرا نیکش خون آلوده و ناخیز
 که سنج صادق افند زاده اولدی عازم عقی
 پیوز غنچه نوزسته باغ جهنم ابدی
 نهال غریب ابواه ایلدی با دجل افنا
 سنجیوخ جلوتیدر انقی جسمه اکرانی حکیم
 صیب طاهر العرق اولدینده بسویوق قطعا
 نه چاره رسم دایم جهان اولمکه رادکند
 بویولت نوبت اوکار بوندی سنج کباب کوریا
 ایدوب مولی آفی صحن جانانج همدم غلمان
 بوسورسون والدیننه دخی صبر جمیل اعط
 دعای اهل مائدر بونارنج طلال انکیز
 کمال الدین معصوم خدای ایدو نادی

تاریخ طبعه

کاتب جرح انبیه اظهارت نامه سزا
نجد ارسال ایندی زیر اسدی بر فداوب
عینک تاریخ نام ابله زیور موبو
روی پاکنده او فوندی خط والای نسب
الی درست تاریخی او اننده بار او کچه جی زاده غت ملا حو مک دیوانک طبعه
شروع اولوب تاریخ مذکورم ختامه قریب ایکن نه سیمینی ایسه
پنه بار او نه ناو خیر اولمندر

شبهت حقایق خان جناب خان محمود
زمان دولنده بولدی کالای مهر رغبت
پنرسنده شمس میل تحصیل فنون ایچسون
نجد مطبوع و باکیره نسخ با صدر دی بیمنت
از ایچناه با صوب دیوانی غت افندیک
یزار باب طبعی ایلدی مستغرق نمیت
دیو تاریخ مطبوع و عاکوبنده سی زیور

بودیوان معارف بولدی ایچی طبعه غت

دیوان مذکورک طبعک ترکلیله بو تاریخ لقیسه پدرا و لقس و نه فائده مؤخر مصرده طبع اولمندر

جنال و غنده کائن السلطان سرانده سولیمان مار بختدر

بارشده بنده برور حضرت محمود خان
سه عالم اعظم سلطان اعصار و دهور
اولد بو عصمت سزارک اور قهر پشت
ایلیوب انکسند امرها بونر صدر
با پدروب بو طرح و لکش اوزره جی ایلدی
خواهری سلطان والاشانه اولان غفور
اولمغله منزل سلطان والاشانه
اولدی افراط سمر فله سدی کو باکچ ندر
رسمی غایت و نشین طرز و لاشی بهین
موقعی بکث و لکش طرح لفظی بقصور
مانع جاهدن بار بکث اندیش جنال
رسم مرغوب کوروب اولسه عجم بختور
باعث مقصد یج اولور و صغنده اطرا ایم
مختصره ایلدم تاریخی زیب سطور

زیور کت و روز بایستی اولدی بر تاریخ نام
حق بود بگو سیر ایلیسه و اسرار سرور
۱۰۰۰

تاریخ جلوس پهلوان

حضرت طاهر شاه نام • یعنی خان غلام محمد چشم سباه • ایلینوب تحت پهلوان جلوس
قیدی دامن حق نمه عالمیاه • کج جنات ندیم اولد فخر نا • شاه فرخوس آسمان جالجاه •
ایلسون عمر پهلوان فزون • سولکین مزوات ایدوب دلم آله • زیور داعی دیدی تاریخچی •
اولدی خان غلام محمد اکوایر نا • تاریخ دیگر • ایلدی غلام محمد خان یمن و مسعد ایله جلوس
۱۰۰۰

غلام محمد افندی مکرر اسرار طهار اولد غنیه
تاریخ سر

بولسه صحت طبع ارباب هنر سنا ندر • کیم بر افلاطون و اناسرا طهار دینه
استه بواک بر حسن کلامه و رانله • طبع عالم علت غدن معراور دینه •
یعنی بر رستوی و رانے سبور دی انتخاب • اهل حکمت اوزره رجمانه هویدور دینه
ویدیلر بعضی استنابان سخن تاریخچدر • جمله سندن زیور کت تاریخچی اعلا و تر
ایان حکمت سر فروا بنه نوله تاریخچدر
سمدی غلام محمد افندی سر طهار دینه
۱۰۰۰

عارف حکمت بک افندی حضرت نیک انشا بود و فخری حکیم
تاریخ سر

منع علم و هنر سر سیمه فضل و کمال • بحر افضال و معارف ذات محمود و الصفا
عارف هر فن و دانشم اقف سر کلام • حکمت آمو زجهان عقد ک ای سر کلام
یعنی عصمت بک افندی زاده عالی نسب • صبت افضال و علوم یله لبال سر کلام

اوایل بر عسلانه دوروز ماند ز کیم سزا
 ششکان جوده اروای زلال فیض ایچون
 ابتداء اجرای احسان و کرم هر یک
 سوسو عالمه جاوید زلال مدحی
 سمدی بوخیری جلیلی ایلد اولدی سبد سزا
 عمر روز افزون ایلد مدوح اهل نظم اوله
 بنده سی طرغی زاده زیور کمتر دخی
 عرض نارنج ایلوب اولدی قرین النعاف

زیور طاقی کتابه اولسه تاریخ سزا

عارف بالله اجرا ایلدی عین ایچکات

۱۶۵۹

اسکدرده شیخ روحی اقدی و رکابک
 محمد بدینیه تاریخدر

شهریار بر کرم عبده الجید نا کیم اوور
 نیکه گاه کونسه معمر ایلکده و مبسم
 ایلدی آباد بود رکابسی اولمکن خراب
 اوله زانی شغشغه بخشی برج سلطنت
 قطب دوران خلوت عالمک شایسته
 مایل بر وکر مندر چونکه قلب آکس
 مظهر احسان بوددی جمله سناک رای
 آسمانک ناکه ورا نیکه مهر ایلده

بازدی زیور وانی نارنج ایلوب بجه دعا

یاددی خاقان جهان لطف ایلدی بودر گهی

تاریخ ولادت میره سلطان

شایسته جیب بنان
 واری صاحب احسان
 اول واور جیس اندر
 خاقان عصر و دور ان
 سلطان ملک و دولت
 افسر وده سنا ندر

عبدالمجید خاندر شاه سرپرستوکت
 اول نفل رب خالق سنانہ اولدی فائق
 دورش پ خدای بولمدرامن دراحت
 بردشتر فرستد سمدی که نو آسا
 صلبدن اولدی حاله کھواره زبیب عصمت
 و برسون خدای ارحم سمنزاده لر دامادم
 نا اول سہ معظم اولسون قرین بہجت
 قیاسون خدای بچون عمر سیرضن افزون
 عبس و طر بل اولسون اردولک زبیب محبت
 زیور اولوب و غاخوان نارنجی استدر اعلان
 و بروی فینہ سلطان اکوان زبیب وزینت
 ۱۶۶۱
 نارنج مسیحت عارف حکمت بک افندی
 حضرت نوری

بازدی نارنجی مجوہر بستلہ زیور نولہ مسند فتوایہ کلد کہہ ولے النعمۃ
 حمد لله عالم اولدی نائل بزرگہ جاہ فتوایہ مزین قیاسدی عارف حکمت
 ۱۶۶۲
 نارنج و بکر
 سال سابقہ تعال ابدم نارنجی
 جاہ فتو اولدی عارف بک افندی بمقام
 ۱۶۶۳
 نارنج در دست نبات عاجزی گفتہ بود

حدیثی نہر اماسیہ متجاوز اویجی با بال ایلدی سجداب خسارت سہری
 لجدی نارنجی فتم قفطرہ سندن زیور ابدی میم کی بی بوسیل جوہر اماسیہ نہری
 ۱۶۶۴

تاریخ معانی نبایست موقعت مغنی در ضمن متقی حضرت شیخ الاسلام
 و بدینچه گذاری بجل فخر آن علامه و آن که متقین عرف حال
 معنوی در طرز بدیع معنوی گفته بود

مقصدای علمای اسلام	شیخ الاسلام و ابوالانعام	ملجای فضیله آگاه	حضرت مفتی دین طالع
عارف جملة کمال است و علوم	واقف کینه و ذریای کمال	قول مفتی	اولا آئینه بود
بالکمال علم ممتاز	و کل	سرا اعلام اکا انبار	و کل
باب کمال است بشده طاهر		فعل و عرفان	اب یک ظاهر
ذاتیدر علمیه عقلی جامع	دین و دنیا به جوانی فاع	حل ایدر سبب سنی هر فرد	علم جاره سید هر فرد
زباید عزمی مخصوص در باب	مستفید همی هر شب	ذاتیدر خبر او انتمس حق	فعل هر حدیث انتمس حق
دینده قبلش الله تفتیه		علم احکام انتمس تنویر	
نسبت اولش او مهر انور		کیم اولش انتمس لایحه به فر	
اولش به عصر ده فضا که سحاب		نزد فضلنده فالور چون سحاب	
لو کتب دانشی اینده می حفا		بر تو این نجیبی امی	
اول کل باغ کمالش انجن		سان و آئینه دینیدی احق	
بوسه فایز کده ناک نغاس		یا خود عصر نزع امام الناس	
حاصل فضلی تعریف محال		یوق کمالش ناک قبل و قال	
ذاتیدر رسد فرا چون مهباج		و کل اوصافی منوط ابضاج	
دانش اربانه هم رغبت ایدر		او کرد به بد جوق حرم ایدر	
باب و آئینی رب متعال		ایلمس خلقه بنون باب سوار	
در کرد و دین انتمس موطن		حاجت اصحابه محراب رجا	
حمد اوله در کرد و آئینه بن		انساب انتمس بدیم یکل چون	

او در کج چاکر نا آزدی یعنی کیم بنج مادر زادی
 بنج لکدر با که موروش پدر مسکده دن اولمه دکل زبور سر
 بنج لکله اووره مستهز خاندا نسد بیلد مستهز
 نسبتی خاطری پر سونی اندی سمت تحصیل بی سوق اندی
 همبدر با که سمر مایه فیض نظر مرقعی مایه فیض
 ساینده او کرم الشانک اول نم عاطفت و چشمانک
 انجدم بهسوده و قسم احرار اندی باب کسب معارفه گذار
 سعی ایدوب خیالی علوم ادب با قدم نکسب سیم و ذهاب
 سحر و انشا با که خندان مویوب که دکل اولمه تعبیه مکسوب
 حمد نشد که حسب المقدور اولدم جهله اولمه مسهور
 مسکده نقد بر خفاوند حکیم خدمت سرعله اندی نکریم
 انجدم انت ده نصیب زمان علم احکامه ایدم اتقان
 نصب عین ایدم او علم باکی بدل ایدوب ماحصل اوراکی
 سحر و انشا قبول سن سدا بیم فقه و مسکده اور زمان جهدا بیم
 حاصلی تربیت حسن نظر بو خزانهاره می اندی کوهر
 بو مقالات قلندران مقصود یعنی بو شیوه فخریه نمود
 باب شکر در او کان کرمه باب نادر او و آله الله
 یوقه خدمی بنم عرض هنر اسنده مبد از متاع احقر
 اولدی قصه تدرج اصلا بلکه تدریج تدر قطعا
 فخر ایدر رسیده نوار بنج سیم لطفنک اطل و چون سیم
 بنج کانه کر میسر مبدول ایلرم بند فی البت مامول

بوجہ سدا بدوب امید عطا
 بقرار آمدی بوا منیت بنے
 یعنی محمد دم و آئینہ
 او نہ محمد دم مکار معنون
 پیرو اثر باین آبا
 شرف نسبتی دارد تحقیق
 اولہ ہر دم او جو انطباع رفیق
 علم و عرفانہ محو و جہان
 آئے حق اہل ہنر ایند ر
 سالک سنج کزین ادبا
 التفاسی ابد ایند یکسر
 با خصوص زبور افکندہ سنی
 ابتدای احسن و نواز شد اسیر
 بونواضع بوزاکت بونہاد
 حاصلی حسن و خصالی چو قدر
 بونواضع او بجلل الخ
 جملہ دن الہ در خیر دعا
 لوسل بدوب ملنس جاکری
 نصہ تلطف و عنایت ایند
 و بدیکم حکمت معنی
 بنوع بوق معنی و انسا اما
 معلوم اول آمدی معنی
 بجلی ذبت نہ عرض اندم بنے
 نور جسم بدر محسنی
 معجز بخت می و ہم جہان
 خلف ذب سرف اہل نہی
 کا ولدی ہمنام جناب صدیق
 فیض روحانیت سنج عینی
 سببہ لطفہ مدوح زمان
 مظهر سترہ بر ایند ر
 لکنتہ و انتعاس و انسا
 کندینہ خلقی جہانے جا کر
 بی ربا داعی ستر مندہ سنی
 مہولہ مہنوم اول از تعبیر
 دانستہ مویہ رب عباد
 عدو احسانہ امکان بودر
 کندینہ والد ذب سافہ ہم
 ایلی عاکلہ غریزہ ابن خدا
 ابدی و سیر نفم کمرہ بی
 محض حسن و نزاکت ابدی
 سن کبی نایب و انا پسرا
 بویہ نطق ابدی و لیک اولانا

ابتدائی فی الحال اوکرم الاستب
 عرض ایدوب بریں ولی النعم
 حنکچل بدن ایدوب احترام
 لبیک تو قبت ایدی حسن
 چونکہ انیمس ایدی فکر تو قبت
 وقت مرہونے فکر وہ ایکن
 برکچہ خاطرہ تبسہ ی خطور
 لطفیہ ر خبر و برت بخشا
 نظر جو کہ نقال ایندم
 رقم انداز اولوب دانایہ
 ایدم جملہ سنی صکرہ حب
 سال نارنجہ اولدی بیکان
 بو مقام کے نارنج اولدی
 وار بو نارنجہ نصیبہ مزودہ
 اسلئے نبیسی مو ایدر بو
 بعد ازین ایتہ کوکریچ غاش
 وصلت ساد مقصودی پیکان
 سن دعا ایلہ ولی التسمہ
 قبلہ و باب مرادات بسر
 سبندہ ساد لرندہ اللہ
 ایلیم زبور بزم و کخواہ
 تتمہ ابن نظم بہین در معذرت قلم بحر بہین

باشمدم بعد صلاه المغرب نگر خواب اولدی اوساعه غایت
 اتی ساعده به نظم اولدی تمام ابتدی سرعت فلم نیز خرام
 کرچه اولدی جالوب آله بر اثر ایک دزدانه دکدر سوز لر
 استه اولدی پوشیده انرم کوند زین چونکه قیویه کبیرم
 یعنی به نظم سنا بنده ظهور کر پرستاره اولور معذور
 بوسبدن فلم خوش انار
 ابتدی شش جند عذرین کمار

تاریخ برای بابیه استانبول
 مستخبرای طایفهها
 محمدم مجتبی موسوم حضرت

محدث الافصال صدیق بک افند کریم حضرت مفتی الانامک بنج عر فانوایی
 ذاتک ارایش قطریه علم و ادب کیم طریق علک اولدر فضلله پیرایی
 لطف حشده و مبدم قطع رتب ایشیه فیض استعدا و اندر انک سرماییه
 فرق اقبالنده دائم تاب عذر حفظا چون والد ذب انک محمد و اولسون پاییه
 صدر انا طولی زیور مبل ابوبوب تاینجه دیر
 بک مناسب جبر صدیقه استانبول پاییه
 تاریخ

حضرت صدیق بک کیم غلطه فانیسی دست جامی بودم اولدی نهایت نمود
 فضل الیه پایسته احراز رتب ایله منصبیک ختمیدر مبد افق و مسعود
 دست والاسک ختمه بالار خال
 اولدی بونارنج نام تم بجز وجود
 ۱۲۷۱

دیگر تاریخ بایه میراث رالیه

ولی نعمت بهمنشک مخدوم ذریع
مخا دیم جهان ذائیدراز بهر جنت فائق
علوم و موفقت لایس برکنه ذاتن
او مخدوم سخندانه اولوب توفیق حق سائق
سماح نور بخشید را و مهر برج فشک کیم
جستند اولور نور بجاست کون کیم شارق
اولوب دائم مسلسل بایه مرقات قضا
این بر برای بخشای مراتب ذاتنی خالق
کوروب تاریخی زیور بدی اصحاب انشعب
سنان بایه سی هر حاله صدیق کیم لایق

۱۷۷۷

تاریخ رؤس سیر وانی زاده
محمد افندی

یک زبان اولدی بونا بخشه زیور علم
رسدی ایلین اولدی رؤس لایق

۱۷۷۱

تاریخ طفره اش

بوسفرکی بایه لوده بنه سولینور تاریخ
پایه حصه سکر کیم بنم اول ادب دولدی
اکا خبر خواهی زیور بولور ایدی کرم تاریخ
بنه کندی بولدی دوی پد طفره اندی رسدی

۱۷۷۴

حلب السه باجم مولوبت فقیر نام پنجاه منده مویشی رکه
مکو قراوختانه نیک کتا به سینه نقش
اویشتند

اهل المسلمین عبد المجید خان جهانگیر
جهان طور و قشان و سونکن مراد ایدر مولی
خدا منصور و موفور ایلیم جسد هما بونک
کدین و جوانی تا رسید ایلر سعی بهیمت
یا بوب عا قراوختانه باب النصر سیهاده
بیوروی هم کرم امالی قوللرین اصیا

سور نام ایلد تاریخ بازوی زیور داعی

بوجاده اولدی زینب افکن قراوختانه بالا

۱۷۷۹

قراویجا نه کورک ویکر بانه نضض
کتاب اولان مطبعه غرور

بو بالتر قراویجا نه باب النصیر سیهاده

تاریخ وزارت سیه وانی زاده محمد رسدی
ملا احمدی زهر رسین بهتا بول

بیر بر جان موفق اولدیفنه شاه وراثت
وزارت بلدیه اهل بر اهل علیکم اولدر
مجدد رسنه حقایق آشنا زیره
کهر لاوله سیه نه تاریخ زیور کیم

فصل نهمه بنایت عاجزانه ام انا وده انجن وانشیکیل اولنده ان و
اولن ان تاریخ

مژده لرا اهل کماله که س وراثت
اوسنه کرم منقبه کیم عصر نه
بودن اعلای اولور وقت رواجی نیرک
ایلیوب انجن وانشیکیل
بیرا مجلس کف رونقی اندی سکست
اوله مضبوط مجلس نوار اولن نرم لطف
باخصه ص صدر جهانه قدر ایله مفتی زمان
آسته فهم ایت عرف انجن وانشیکیل
مستعدان زمانه زیورک نوقت
بعد ازین غیرت اهل نیری سیه ایله

آن بان لطیفه رانمکه عسلی اجبا
دانش و معرفت قدری بلندی حفا
که خردیاری اوله ساه معارف بر آ
قلدی بیل که ارباب فونی کویا
شندی بوزرم معارف ایله ساه وانا
کاوله اعشای بنامی وکلا وعلما
اوله لرا انجن وانشیکیل
عرض رغبت ایله اعضا نه اوله عظمه
باعث شوق اولور بواثر بهیمت
اولور عالمه جوق انار سلطانیه برید

چیره دستان کجاکت از خانداری اولو رارایس سر صفه سحر و است
 طور میوب عرض هنر ایسون پادشاهی کجیم اولور نندس ورا و نندس سر
 حق پیمان بارش کجیم عربی قلیون مرداد طوره طور و قججهان ساه مرام فر ما
 عهد لطفه او خاقان کریمت کور کیم طولار نار نوانوله جهان سرنا پا
 نائب قسطنطنیه زیور بے مایه دخی معذرت خداه اولور قی ایلدی تاریخ اعلا

نوله سالیان قبول اولسه بوناریج تمام

بادشاه انجن و انشی ایلدی اجبا

تاریخ بصدارت حضرت عالی پاشا
 در بنای قسطنطنیه گفته بود

حمد مد منشرح اولدی صدور بنرکان صدری شریف ایلینچ و او نصف بنرکان
 خلق عالم سادگام اولدی خصوصاً بنرکان جمله بالاتر اولدم مظهر فرط مسار
 داعی انجور ایلسمه ده بن اونتم لطفک التفات دولتک خاطر ده اتمت رقرار
 زیور کت صدر التواریخ اولسه تاریخ سزا مهری الدی محمد له او نصف عالی بنار

صدیق بکت قندریک اناتولی
 باید سنده تاریخ سدر

زیور بے مایه بکت بنجل ولی النعنه شان و اقبال ایلده احراز رب اینه سزا
 سال سابقه نغال ایلدم تاریخ اناتولی باید سی صدیق بکت اولدی روا

تاریخ برای رتبه پای ملک

منشی نام بوقی صورنده بوسیل شاه جهان بن کجاکت ایلدی بدل رتبه کامیاب
 بنر زیور انجلا لاسو ایلدم تاریخ بن کجاکت رتبه لرامحی اولدی بیجا

تاریخ نیرال آیمز برای فارسی خوان کت که خوشنویس کجیم بود

روز و شب ایوانک و رس و صالی تقریر
سعدی ایتکده در اجناس فراقی تکرار
صرف جمع ایل تاریخین او قوسون وارمون
فارسی خواجسته کندی الدن ولد

تاریخ مسیح محمد الدین اقدی حضرتی

موفق رشید شاه جهان بی شک امورنده
که ایل بیت خصوصیه ایدر توفیق بی غایه
ایدر پیر خد متنی اربانه تقویض از جمده
کتور دی سعدی بر تکر بر عصری صدر اقامه
مسیح مسند و الاهی بولدی ایللی ایللی
او جاپه چوق زمان ذات شریفی اوله برابر
قدردان و دقایق آشنای کار عالمدر
خلاصه فخر اعلام زماندر اول شرف مایه
بودر ماکول حضرت که اول علامه حضرت
پیر اربانه عالمه رسایه لطفده بی وایه
ادب ای خاده تطلوب کلام او کار دم تبریک
و عسکری ایوب در زبان سکولایه مولایه

سنادر زیور رسیده تبریک اوله تاریخ

زمانات اولدی سعد الدین رونق جاه فتوایه

تاریخ دیگر مسیح او

حضرت مفتی اونیات جاپه تاریخدر
سویطیل کرجه زیور چوق سخندان نیام
سکرایدوب بالذات بانس نصیر تاریخ
قندی سعد الدین حق اغراض مفتی الانام

تاریخ اخوین مسیح آن

مسند فتوایه بر علامه شریف ایلدی
کیم مسند انات ایللی بی قال و قبل
قلب ساقم ایلدی تاریخ زیور میل تمام
دهر و مفتی اولدی سعد الدین اقدی تبریک

تاریخ ارتحال عارف اقدی

سید السلام سابق

سید السلام زمان ایکن جمانه شکر ایلدی
ایلدی بر فاضل علامه عقبایه خرام
عارف الکا ایلدی اول صاحب فضل و ورع
کامندی آخر ذکر دستخوار ایدیه ختم کلام
رهبری رحمت و غفران ایلدی قبل و خدا
اولین منزه که عقبایه دار السلام

جاه دنیا و دن بصر نمند اولان حضرت آله کیم اولور انجانی البسه ریدین انوم
 یازوی تاریخ و فائن ابلیس زبور دعا جنه المادی اوله عارف اقدی به مقام
 روم ایللی اروی پها یونے مسیری دوله اسامییلان حضرت نیک مدینه
 مناسر خارجنده انسا بوز قری نزهتگاه ناریکدر

مسیر اکرم اسمعیل سانی مخم کیم سرنجش اولدی دانه روم ایللی ارجسته
 سنجی علیه رویتله معارف اسنا لغله بنام اولدی او مودوع انحصار آصف دانا
 او دستور و فانی اسنانک اضعه خنن که اولدر مناسر بلده سی معوره یکت
 ایدوب طبع بلندی موقع و بچو نه رغبت بوجای دلک ده ایلدی حوتسرا ان
 نه موقعه رومو تعلیم قضای جنت است ایدرو صدف بهشتی خاطر غده بدیه الفت
 نه جای دلک در کیم هوای روح افزاست ایدر کرد غموی خاطر احباب بدن احما
 بهار شوقه بسبب اولدجه نعم بردار اوله صحن فرضا اسنده بانسی مغایر ایا

تاس ابلد کده زبور داعی دیدی تاریخ
 بوز نزهتگاه عالی مسیری اولدی پک بالا
 بالای ۸۷۵ ۸۷۵ اعلا

تاریخ قاضی شام شدن
 ناظم

خام که سرسبز شکر اولدی بونا ریخته زبوری ایزد یوسال قاضی شام ایلدی
 تاریخ

یابدی بر خیز مناسر ده رفاهی درک اوله بوجرائی انواع فتوحی حاویه
 بهمت پیرانه بونا ریخته اولدی تمام نظمی اهل هم یابدی نه کجوا ویه
 تاریخ قاضی شام شدن ناظم

مصری ایدر دم امیده سام نغیب ابی حق ایلیم هر حالن مظهر توفیق نام

او مریم اللہ کن . کیم بونی تعقیب ایدہ
 یعنی ایدہ بعد ازین . بنده سخن کا مبین
 لطف فرا و نیدر . زیوری چوبورایدن
 غم زنی افزون ایدوب . بچہ شہور و سنین
 عند دعا کتری . لپی سخن پروری
 خادم کهرنج شکر . اولدی بونا بخندہ
 فیض و مادم ایلہ . کام دل ستیام
 بایکلمہ ایلہ . حضرت مفتی الانام
 ایلکلمہ سمدین . بویچہ بسط مرام
 قبلہ مقامندہ حق . دولتستہ ستام
 سبیطفندہ ہم . ایلکلمہ اللہ بکام
 ایلدی ایزد بوسال . زیوری قاضی شام
 ۱۷۶۶

از مریضہ مناسبت فرستاده بود

بریدہ فردہ برآمد بکوشن کلفت
 یکی که از فضلہ صدر آقا کشت
 سبند زیوری داعی چنین نارنج
 که ایل علم و پیرا بشارت بنویس
 بصدر مجد و انیس که آن یکا بکلیس
 سده بزم معارف حاتم اقدی شمس
 ۱۷۶۶

باہو و بیچک پیر سخن و و رانہ
 انجام دعاہ طر ح ایدوب نارنج
 کو سبندہ صرنبہ ککوب میدانہ
 صفوت اولہ عقباہ قرین خانہ

تاریخہ الی شام شدن حضرت
میر باست

شامی شریف ابدی بروالی عالی منتبت
 مقدم شریف نوسالہ تصادف انجمنی
 حق موثق ایلسون ہر حال اول آصف
 بوبلہ می ایلدی کلک ترا دای حد متہ
 مقدم میدر حاجی غم بادی امن و امان
 خال خیر و مزوہ فیض اولدین ایلربان
 سایسندہ سادی اولہ شام غمکن
 دل بربران اولیبیدی آہ کیم اولانوان

دوستی بر تاریخ زیور جاہانہ تاریخ سال

والی شامی موثر فیلسون اللہ جوق زمان

۱۷۶۶

تاریخ
الہدی مکہ رتبہ حسن اقبالہ زیور بویلیں
۱۷۷۷ء

بایہ مکہ ایلہ زیوری حق فیصدی بکام
۱۷۷۷ء

تاریخ قاضی سام سندن
ناظم

خامہ کبریا شیخ سیکر اولہی بنو تاریخہ زیور ایزد بوسان قاضی سام ایلہی
۱۷۷۶ء

صالحہ حق اسکے سفندہ انت قلنان

مسجد شریف تاریخی

بوسجد فرق سنہ اولیٰ تا نبی قاضی و برانہ سجدہ سمدی اولہی برستور عباد نگاہ
کور نظر صرف ایدر رسد سنانا ریکندہ ساپاس یاہدی صرف پتندہ بومعبد فی سبیل اللہ
۱۷۸۹ء

تاریخ برای دیدن مکتب حربہ

بوہلی فیصدی حضرت محو خان * انکھ جیسی قلم صنعت خیر بہ
سندہ سی طریقی زاوہ کھدی بو تاریخہ زیور کواہ کوروی مکتب حربہ بہ

تاریخ وفات خواہد

بر فاطون زماندن بزی حو رابتدی فلک اعلہ سق آہ تحسیر لہ بجاور ہر گاہ *
ماتم انکیز جهان اول سسر تاریخی ارتحال ایلہی قضاہ خواہد آہ *

صدر اعظم رستہی بکشا حضرت نیک و اخیدہ

ظفار تکرینہ تاریخہ

فرمود شاہ کا مکار اور ابلطف و اعتبار

تاریخ لطفن سمار ای ناظر والا ہمم *

سعاد تو نافع افندہ نیک مطلق ترجمہ سنہ تاریخہ

جناب نافع دانش قرین و فاضل یکم ہنروران زمان ایجرہ فضلی سام بعدر

فرید عمر و زمان وینہ دانستہ سالیان کہ نظم و نثر وہ کلاکٹ بدیع بارعدر
 تمک ایلدی کی مسکلت بہین کمال طریق فیض رفیق قلمہ سارعدر
 مطلقے نکوزان ہمت ایلدی ترجمہ یہ کھائے ہوا اثر بر دلیل سا طعدر
 ہوا اثر کہ عموہ منافی سائل بیچہ مائے دلکس ادایے جامعدر
 ہوا پتھن اولور مستفید ہر طالب خلاصہ فائدہ سی خاص و عام راجعدر

خداوندی ویدی زیور وہ مختصر تاریخ

ہو ترجمہ ایلہ مطول ام نامعدر

۱۷۶۷

جناب مفتی دوران ویسٹ لکھا قلمہ و ہر خاص عرفان اکٹا ہی اولدی صاحب
 عطارت باز سلسلہ کچن نہایت کہ ہو کیزہ خدمتک مہا ہی اولدی صاحب
 اولوب نیوینہ زیور کی باب واقعا قلمہ ویدیز مظهر فیض الہی اولدی صاحب

دل ارباب الٹ ایلدی تاریخہ اعدا

سراکتوبی فتوا بنای اولدی صاحب

۱۷۶۸

کریم لکھا قلمہ و لاوتہ تاریخہ

سال تاریخہ کی سہر جب چون ہوا قلمہ اولون سچی سلسلہ آدینہ وہ ہم وقت ہام
 کلاکٹ مالکہ بر خنچ کریم ایدوب خدا زیور کرم مایہ سختی قیلدی مظهر م
 چار بار پاک اولدی تاریخہ اعدا درس فاطمہ زہرا لے حسن ایلدی اورب الانام

۱۷۶۹

حضرت رب نم بخت لکھا قلمہ

افرنینغ نسوان و کور

عالمہ ایلدہ لفظ و احسن

کیمنے ویروب اوغل کیمنے قلمہ

اولدی عالمہ تاسل بیدا

میوه دل و دیرک اولاده آرزو انچه ده در پای وکدا
 الکتری خواست اولور فرزند لیک و خردخی بر کونده صفا
 زیور کتبه ده زهرایه لکج رحمتن عطا ایندی خدا
 طول عمر ابد اوله خیر خلف سیر صحنه بولشود نما
 سوبلدم شکر ایدرک نایخن
 بر کوبه کرم ایندی مولی
 ۱۴۶۹

نایخ

بو بده بروضع لطیفن کور دیرک ایدله اوضاع و پیری حسیال
 عیبه نوز و ترک تضاد فیتسی ایندی طبع ناوره سیخ مقال
 بیت نایخنله زیور بندخی کونده تبریک ایدلم بالار بختل
 ایکی محبوب یکی نامیسا اولدیلر
 عیبه نوز و ترک فیتسی بر کونده بول
 ۱۴۶۹

نایخ صدارت فواد باسا

صدر والای ولی النعمینک شریفی کوس ایندی غرضال بنوم تراب ناینه
 صورت سنون و سرورم بوق بیاقدرتم خالیدی غریب کوه کل جبران مثال آینه
 بلکه الزم دروغای دوستی هر حال حورایه ده سلک رفیده هم آینه
 میل ایدر قلب عالی زیورک نایخنه
 زبیب صدر اولدی فو امعدلت بر اینه
 ۱۴۶۹

نایخ مسیحت حبیبه اسلامیه

بسمه نیه اهل علمک بر سر افرازی بجی مظهر لطف شهنشاه بنام اولدی
 بمن الله نیه جاه مسیحت اهلنی بولدی که اول علاقه دوران سر نخت مقام اولدی

او در حقیقت از باب علوم و معرفت الحقی انچه در جمله غنایه قرین احترام اولدی
 پدید آید و عیسی زبور کوکب ای بدیع خورشید نصیب سرور و ایتها جند نریاسی کلام اولدی
 که زبیر از وقتش جرج خندان جوق هم گویدی الهیه طاکت ضلی همان دستها اولدی
 نیز سوزده هم اسماک است که ماه روز و در بلندی قصه معلوم کرده خاص عام اولدی
 صیام جالبه سحرهای دعا و کافیه ایله تو کندی و رحمت حمد اولدی تمام اولدی
 الهی مفتی بینی موفق قبل امور من موفق اولسی زیر که اقصای مرام اولدی
 بهمانه جانی تبت بر ابل نام تاریخی
 روا احمد افندی سحره ایله مفتی الانام اولدی

۱۷۸۹

تاریخ دیگر

بر فاضل زمانه مفتی الانام ابندی بزوان کجه مان شسته اید بر جا
 علامه یگانه تخریر بهمانه بو یوسف زمانه استاد دانش آرا
 ذائیل بولدی الحق جاه جلیلی رونق قیسون ائے موفق هر دم جناب مولی
 اید او قیلدی زبور تاریخ طاکت امضا احمد افندی و بروی عدلیله مهره فتوی
 ۱۷۸۹

فتوایه و بروی رونق بر فاضل مانیکیم دانت بهمان بن دین ساه همان بکندی
 شانه دین سیه یان او اعلم زمانک اصحاب علم و فضلک سالار سر بلندی
 فضلندن استفاده ایلر دی بے تردود عصر ناکمل اولسه لک فاضل خجندی
 حق مستنده انیسون ساه و شرفه دایم اهل طریق اوله لر پیواره سایدندی
 عبید قیدی زبور تاریخ ابندی علما الکوانه اولدی مفتی بوکون رفیق افندی
 ۱۷۸۹

تاریخ وزارت حضرت پنا

زبور اقرای وزارت کشت اکنون فاضل مستحق بود آن معارف بر و عرفان ضمیر

مظهر ستر نوا قطب هورن بوده کلمه از بهروی الطاف شاه را جبر
جوهر بن تاریخ او چون صبح آفتاب شد در سواد سام رسیدنی روشن دل و زبر

تاریخ فتح عبید

عبید بن ابیدوب عربانی عصبان نظام ملکی اتیمیلروی اشدال
سعدیست بهرمان عبید العزیزخان بر از جند همایون ابتدای ارسال
واروب سبیل نه مصلحتی اگر طاقت بدو قوم سومی فی الحال
فلاخن قلع ایدوب اهل سرارک بقاعن قید بدو باجمله با مال
سودمند دیدی زیورده تاریخ بیدر اولدی عبید بن فتحی بوسال

مهاجرات ایلسون خاند به دستکده ای زیور که ایل عرض کالای سنا مینوع و نیست
میکنند عیال به فرو بردی اول علامه افان که ذاتن مظهر نیست حق کمال فضل و عرفان
اولیجه مانع غیبی صماغ آرای استنار بریدان برت است به سلفه اول اعلمانه
سونا بیکه مستغنیله قلعی جواب بیدم بوکون معنی محاسن الدین افندی اولدی و را

تاریخ برای قصه دکان ای حضرت یوسف بک افندی

میر یوسف بکیم شریف زاده عالی نسب سهر سهر هاده اصالتکده او در سهر تنها
ذاتی اطوار مضیه ایدیز بن ایدوب مظهر انواع فیض و معرفت قبله خدای
استند از جمله ویرر انار طبعه ندن نشا بویله طبع و نسب بن اوزر بنای دکان
حق تعالی و انما معمور و آبا و اجداد ایلسون بهم در و ننگ ایده بانسی جوق و دوق صفا

به نهما به انتخاب ایدوب دیدم تاریخ
ایندی یوسف بک افندی بوکوزل قصه زینا

حضرت عبدالعزیز خان حاکم نشان داور صاحب تمیز باوئے مکنته دان
 بنی خیر ایدوب اولئے دراتوان هر و پای سیر ایدوب کلای باجلان نشان
 بولده ایدی ویدر حسرتک آن بان اولدی بوکون برسر خلق جهان شادان
 عربنی نروا و ایدوب نادم آخر زمان کلئی آباد ایدوب خلق کون و مکان
 اولدی تاریخ نام زیور نطق بیان خودت شاه جهان جسمه ویردی جان

ترک ایدوبه حاجی قید ایدوب تاریخ بنی اولدی اعدایه فرائد امیر اطوری اسیر

تاریخ سیرکشدن عیدی

مفتدای جلیل اسلام اولدی برسمم جلیل یاد ایدوب نامنی اهل غزا ارجلال ایل
 نقد امعان حرف ایدوب تاریخنه اهل نظر عیدی بک اولدی عسکری بویر اقبال

وزارت ایدوب احسانه عالم بر اهل دانسته کیم سیکدی مهند بدر
 دقیقه دان معارف کمال بکیم وزیر پاک ضمیر مستوده مسر بدر
 ایدوب اولور می بو تاریخ زیوری انکار وزارت اهل کماله حری دانسدر

غزل

صفحه رخسار اولوب ایدوبه غریبک کوستر دی ماضی و مستقبله چوق صورت بک
 عقل و فہم نار مار ایدوبی یوای کاکلی بعد زین کلئی بزم ولده جمیست بک
 بزم غمده ساغر پر پاوه کفام و سن جسم خون آلوده در بہانہ غرت بک
 سول سیر و زکام سیر عالم مہتابدہ نیرہ کی کوکب بخت ویر قسوت بک
 مایہ اکبر طبع کتر اولدی زیورا حسن فیض التفات حضرت حکمت بک

بر پروا و ملحق نه نکستی بوضف طبعه کلدی بهر پای و امر به درل قوت بجا

غزل

اوصاف و ستائنه کوزل سویدم سکا بر سونخ به نظیر و بدل سویدم سکا
مخدور طوت او زار سه دخی تار قیاق نال لطفند کرجه طول اهل سویدم سکا
موی میان و سترس اولق عبت جبال صعب الوصول بر بوجه یل سویدم سکا
قصود اکث اولدیه وادار موفقه سمت سبوره قوسو چل سویدم سکا
وارد قع خواب نازه سن ای طفا ناینا بن کفتلوی عشقی مصل سویدم سکا
البت سیه ناک سوکی سجون اولو یکیم کوسل بیت بویندی ضرب مثل سویدم سکا
سعدی یوز عشقی بکا صورت موبو حفظ کلو رسه با نعل سویدم سکا
بلزایب ده حسن او اگر چه زیور اوصاف و ستائنه کوزل سویدم سکا

غزل

فصله تحفیل اولور می شروت و سالیان واصل سر منزل کام اولدی کندی کوکل
پوشه یجنی جا بلدی دولت و عنان عجب وار میسر بو دست آماله دخی با لایعجب
آه کیم اول بدر عالم تاب اولور می لطف ابد کلبه احزانمزه بر کجه جهان عجب
وارضه مایه سنده آونک بوی غوم آب غدغی سر سته طیف انسان عجب
زیور بیچاره خیار برب اولور می دهر بن مقصود یله بر دم حرم و خندان عجب

غزل

رنگ لعل نذاب یعنی سُرّاب زب زینار ناب یعنی سُرّاب
سایبان حرارت اکلار خیمه زر طناب یعنی سُرّاب
زورق خاطر و بر جیبس موجه بزم آب یعنی سُرّاب
سعدی روی بارده ظاهر او ز که بر مایه ناب یعنی سُرّاب

وادی سرگزین یعنی خدیج نشسته بخس شراب یعنی شراب
 منبع عین و نوسن یعنی بزم آب نشسته نصاب یعنی شراب
 باقمه سرخی و روبه زیور دلبر بے حجاب یعنی شراب

غزل بنانه

بر سوخ جهانک صابر یوسف یعنی کمالیت اول بوسکه اهل نیازی او به رک طوت
 مایه جان طوته بم بن او جوانک ای دل بزم حیرت بر از سنده کو رک طوت
 اولسوخی کو رنج بولکک طوندی رقیبی وار کر به صفت سندی زاهد کک طوت
 سندی رخ موین ایل اطراف نگاهه ای ماه اوتا نور سک یوزینه بر قیل اک طوت
 خوبانک زیور طوته جق سندی آنک یون
 وار باری کس مقلقه لیده سیم بیک طوت

غزل مستر و مضو لیانه

ارز نک دلم ششکی تصویر اید و بدر ای سوخ بری هزاره جیلم دخی تدبیر اید و بدر چون مردار سطلو
 افتاده بهیو رکی سن آنک اومونه مانده کیسو موی سیه بک باقی بجز تو بر اید و بدر لایقی بویا هو
 اولدم ارغشاده بکیم کشته غمک یونجی جریک یا تیغ نکلیک جانده نا شیر اید و بدر ای شاه سنجو
 دیوانه ولی جسم فوسن زک اقدم ضبط ایلمن بکم نه افسونه سنجیر اید و بدر اول بده جادو
 زیور بوغزاله دور کاکله کلمسی جونده احس جانا اوزو که حالنی تفر اید و بدر اول ساجو سکو

غزل

بو برنگه ده اشکاک کلکون شراب کوستر حجت چکرله و غلک نقل و کباب کوستر
 نکاس فکلدن ایتکده نوسن زهراب رندان عسره کذب سن نشسته باب کوستر
 راه پیواج ایتمه ریزغ آب رو بیک بزم شراب غره عین سرب کوستر
 استرسک عز و راحت ترک ایلده بیل چاهی نهوض احسان ایت نریج و تاب کوستر

مزیجات عرک آبجو کور وکی ریح ایت استه بکون ارمان کل بر حساب کوستر
 سن ایلدکجه کریمه اختیار خنده ایلر ای دل فکله حالک بے اضطراب کوستر
 ای ابرصاعقه بار سن باری ایلدکجه بر بردا بجز جرحه روی عناب کوستر

طبع خنجره ایلدکجه سیر ایلدکجه
 بر سن احسن بار علی بنجباب کوستر

غزل

او تکل عشوه هم اینجی دکل بر کاجی فاکدر که سبب غنچه آرزوی خامی فاکدر
 بودنسته اولوب کنجی کفتار بد سیر نیلیم دماغ دلن حالالست دشنامی فاکدر
 لرم نرم وجوده غم فاکده کلوب کتشم سن ناسده سمدی جهان بر نامی فاکدر
 بجه زور آوری افتاده خاک ایلدکجه کون جهانک نتر جان نزالع سامی فاکدر
 تو کتشم کهنه قدیم جهانک سعد آبی برای فاکده خنجره آینه طحلی فاکدر
 جناب حکمه اعلیه سیر اولم انا کیم سمنده کت فاکده آرمی فاکدر
 جهان اولس اینجی جیلن سیر طبع یالاک
 عجب سیر دکل بوزیور ادنامی فاکدر

غزل

غریب جوی سهر را یتدی جوی جوسن کما طوقدی علقه جویک فنی خروشن کار
 حضرت یتدی صله سهر وید کان غمه سجاد کرمه سالار سیر جوسن بهار
 بر ایتدی کاسه ایلدکجه زنده نجات هزاره هدم اونجه سیر لک نوسن بهار
 سولک لکاپن سودا کران عر فاندن بر از عقل صانون آسون ریا فوسن بهار
 او بجه نامل شریفی ساه نوروز کت قیای سیر و سید اولی زین جوسن بهار
 ریا فیه پیک صبا ایلدکجه ایتدی شمر نیام ایدجه مقدم نوروز قریع کوسن بهار

جهانه ایلدی عوض بدیده از صغار ، هزاره بر کل ترقی یاد سخنش بهمار
عجبی ز بوری بهوش ایدر سه بودمل غریق جوی سرور ایلدی بوش خوشن بها

**ستوده لطف اقدسی بی شکوفای
سویلیک ایدر**

سخن صفتی خط نوا یله شیرانه لنور سرخی شرمه سر صفتی رخ غازه لنور
موسم انس و حجت او بجی کرما گرم کف افسوس سودان دخی بیلانه لنور
حادثات فلک مور و بدر شهریدن سرحد داغ الم سینه در دانه لنور
اولسه بر بارچه او نه زبیب و کاناغوش کال و صفتی کوندن کونه انداره لنور
یا در اولور سه دل ایل کالک لطفی زبور ابو یله مضاهین کهن تازه لنور

بر دلک صبر صدق و صفاده و ایدر کندین او صدر ابجیده بلند اعتبار ایدر
ان نغم و صلت جانانه کسب بچون سر پای جانی صرف اینسه کار ایدر
لطف منال دانه سندن کین اولان بر کار استقامتی استوار ایدر
صفت و فانی نفسی تو طین ایدن کسلی تخمین سن عطفه او زین بایدار ایدر
ایمان اولور مطهر کسمایله بدید ستر قیانه سنون آشکار ایدر
زبور چارلس رضائی تحصیل مرکب همت ایدر سه سکه او عالی بنار ایدر
سمت مقام بیره توجه ایدن مرید قطب جلال مرکز قلبین مدار ایدر

عزل

جهانده طالع مسعود اولان ترک و یار اینمز ستان بولون چوبون جابجاکست و کدرا اینمز
مقرم سمد بک اولدی مناسرتله سیانا و شندن غیری بربرده کوکل فقط قرار اینمز
سکایت ایلم سو فیضدن بجادر کیم فیزی نعمت خوان و شندن بجهه خوار اینمز
دلارم وطن برکزه اولسه زبیب اغوشم دن بچاره ارتق بر دخی میل کنار اینمز

سبکمنزانی ابرار از دامن رفعت و افکار
 نه چاره ایدر البته قضا اسکامنی امضا
 مدار او لازم نظام حاله زیور نظم رنگینک
 نگاه آینه کبار اصناف و صراف ابتکار آینه

غل

کوکلی صید آید بر سبهباز استر استر
 بر سر کده اختیار ایدوب کوکل بر نوجوان
 در دشتی قلمیوب کشته جالم ایدم
 یار ایلد الفیده اداب مدارا بویلدر
 بر نه دم اولد بیه کوکلم نغمه سخن خوش
 اولد ده اختیار بدخواهت ثغاف اسکالر
 خیلی دم خاموش ایدی سندی جلالت کتیدان
 زیوری آیدنی سخن پرواز استر استر

میر محمود الانر کلیم نظم رنگینی آنکات
 نکته سخننی ایدر اجمار استر استر

غل

فتون ایچره عجب وارمیدر رسالت عشق
 سزای سینه سیر او در چراغانه
 ویردی نشود نما غنجه سودا یه
 سحر و موسیقی ایدر سینه خیرت
 همی سینه اولور صحت کجایه سینه و حکیم
 بومید کهنده بنجه ساهار بر زوری
 دغای سکر غده کوکس کرر عاشق
 اولور که زیور صمدری اگر حاله عشق

حکایت محضه در محبوب و لارامه
سید بن شد

خطای محض نیستی تو باندن امید و فائزیت
او تو ملک عادت ویرانی چو در جفا آنک
روای روز و شب عیش و شکر اندک
رقبت حصن تبریل ابد و بد و دنیا آنک
لیون جفا عیانی جفا صدها از اوست
برایسمی کونده یوز بنیت عاشقی طرد و فدا
بو کجا به تو کده و فتر احسانه قید ابد و
بنار مذر تصورم دارم محسوب جفا آنک
بنی بر من حسابیله براقی بوی صغریه
حسابی شوخه زیور رنگی اخذ و عطا آنک

غزل

ساقی و قتی و کلمی سمدی نوشن ده نک
برایکی بهمانه و برده کو کلن آل دلا ده نک
ادمی اضلال ابد جسم خوشی ایلیم
فرقی نه سبیلانیم اومردم زاده نک
عصده یوق کاله زمار مضمونه آل آن
اعتباری دارانچون سمدی نظم ساده نک
زاده طبعی اولور بیرانه محبت قبول
بیریا طریقی زاده زیور آ زاده نک

تجربین لایب

وی غموم ریح مسار اولور کیدر کت
زمین شوره دل سینه زار اولور کیدر کت
درخت باغ اهل مویه دار اولور کیدر کت
زمان بچرم وصل با اولور کیدر کت
زمانه دور بو زمستان بهار اولور کیدر کت
چو سوب سبک سودایه خاطر سبک
خیال کوی دلا راجی ایلوب نادوی
امید وصله لیل و نهار بی پروا
محدسن طو لاسور دل اول آنک اما
اوسید کاهن بر کون سکار اولور کیدر کت
بلای عشقی کوکل ویرجسن برافند کور
کور رسون اول الم جا کوی هلا جان کور
سویاری سمدی برا زو حسن خافه آت کور

خط آوراد و دن اول بویجو به صایکو سکاوه عاقله صکره بار اولو کیدرک
حقوق ساقه الفی ایدوب سبحان لکاه مستی اولوب استنای سخت و شان
همیشه کبر ایدرک بر اصول نه جان

زمان جاهد بیکانه توانع اولان میان ناسده به اعتبار اولو کیدرک
زبانک ایلدی زیور نه سختی به سوزک بر ایدی لطافت نرم احباب
سخن سر افله اتمسکه اطناب سطور منه صفت غزل لکرت ناس
مثال خط بیان در کنار اولو کیدرک

غزل

ای دل آغوش مرا سیمین یافت آل عرض ایدوب نقد نیازی تو قمار و صلا آل
فرصت آل در بر سه دقیقه فوت واپال الم سوغ رقاصی ظله تو نیکه بر ساعت آل
مکتب دهر ایچره غم بر کون آزاد بسون خواجه آبادن طفل دله وار حضرت آل
کوره می خاطر شکن برو جسد روی صفا ای کوکل اینیه سنگنه به باقی عبرت آل
و بر سر لاله آینه اسکندر ی قلب پاک صاف طینت کیمی جام غم آل

بند صدق و خلوص ایچره ایدوب اخذ و عطا

زیور ارباب عرفانه غزل بر همت آل

غزل

سجده و مکروصل و در ایل فریاد ایدر بلبل ولیکن دمدم شام فراتی باد ایدر بلبل
و دادم سواد بر بدن ایل سوزش اظهار که انجلی مزاج غنچه به افساد ایدر بلبل
هر روزه سوغله ایل صفای بیسمار اما بنجه و طرده آیام غمی تعد او ایدر بلبل
نوی آتشنده ایلد کجه ناله و فریاد فغان عاقلی بیچاره به مراد ایدر بلبل
بهارستان حکمتدن سنجی آن دلی زیور انجیلون صدقیزان و استان آن ایدر بلبل

نه دکه کلستان و حمله نغمه سنج اولسم
 صریحانه نظیر استداد ایدر بلبل
 او بر در کلستان معارف در که کو کلستان
 آنک ذکر می اید با دکی ایدر بلبل

غزل

و غنای روز وصالی یاره اخطار ایدم
 جوق بخایل ایندی آما بن اصرار ایدم
 سوز را ایدم خلیج سوز که از سینه
 حاصلی باندم با قدم فتح اسرار ایدم
 قائم دیدار بیکه قلم خیال مومسان
 بن او خلیا ارض ای م صرف اکلار ایدم
 بزم کافتر کوروم طو نامش کل خان
 اسنه ایا م سناه سیر کزار ایدم
 یاد ایدوب اولن بهاری دل اولیچ نغمه سنج
 بند زبور صفی عظیم جزار ایدم

غزل

غبنه ناسکفته در کو کلم
 برکت غله نهفته در کو کلم
 اوج سینه ده لازه ساز اولسن
 بر بهای غنچه در کو کلم
 فکر زلفکله مطر با جو ندر
 یعنی اسکنه سینه در کو کلم
 سریت وصله واسا اول
 در و پیر کله خسته در کو کلم
 بانک لطف خدا ایده ایفاط
 بر سر غله خسته در کو کلم
 سنگ آزار جرح ظالم دن
 زبور بانک سکنه در کو کلم

غزل

زبور طرف نس اولد نغمه اور غنا پرجم
 اول عشا اولور مورث سودا پرجم
 دور حسته عجب زب جین اولمدر
 پالدر ماه رخ دلبره کویا پرجم
 ملخل باز بجه قریب ولی بکشدن صیفر
 ایلوب طبع سودا سینه اعزا پرجم
 ضبط ایدوب ملک فنی بانه جیزی اشخی
 قراول بکدر اطرافت حالا پرجم
 شکل خم در خم ایلو کوشه غار فده
 مار بچیده بکی اولدی بسویدا پرجم

عقلی با سکه آل ایچی جو رو کد زبور جاه عصفه جو سر را دمی زیر ابرم
 و ادنی مجتهد نه رحمتند بایرندم صید نه او آچو بچه نکستی صولندم
 مهر رخی ناب افکن نظاره او بجه بیتاب فالوب کوشه جبرنده یما سدم
 دون عالم آب ایچره اردوب عقله بکن زور تچه مهدبا ایلد ساقی بی بنا سدم
 کور کیچی با صوب قیروی ایاغ می صوفی بنده اوز یا سکاره عصا سبیلد سنا سدم

غل

پوی کاکانی روز کاره سولیه لم انگده نقش غریب کاره سولیه لم
 نوای نشنه عشق ایلد ایوب لیریز و پان بلبیلد وصفن هزاره سولیه لم
 سراره پائس نشادی اوله ملو زنجی شور اغ نازه یه کونه چناره سولیه لم
 جبر بند مواسات اولور وله بلکه جرج خنزه خدارسه باره سولیه لم
 بوز و کسده کشت و ایلر سه بختی نارعب عقلی قلب زاده سولیه لم
 نواریج اولمه مشکوسن بر جواب کوز مطالب ولی کل کوپساره سولیه لم
 مقدرات خدایه منوط ایکن هر کار حصول کامی نه حاجت کباره سولیه لم
 بو نظمی زبور مجموعنه نظایر ایدوب جناب عاتم دانشداره سولیه لم
 آنکله کیدل اولوب عاجزای احوال حضور عارف عالی بناره سولیه لم
 کاوور بکانه آفاق و سرفراز صدور واروب مدایجینی پیر دیاره سولیه لم

غل

ره طلبده نه سعی و نه اتمام ایده لیم سوی توکلده عطف زمام کام ایده لیم
 جزئی که کسده اولوب کونکر کینختنا مقدرا یله تعالی یسه اتمام ایده لیم
 نذر بو حرص و شتره خوان آرزویه کوکل برازوه زاوقنا عتله اتمام ایده لیم
 طریق صدق و خلو صدق کونکر ایدوب دل دعا خیرینی پیر انکنت اتمام ایده لیم

۴ ایرشد به بهار مصر امید بوفتش سحر کلای زیور غم نام ایدلم

غل

سرف دانه عالی بم بن انجن زیب معالی بم بن
اولدی فرمان بر طبق مضمون ملک معنی بر والے بم بن
دکلم اولمہ کج سخی ناظم عقد لالے بم بن
بکا انبای زمان حرم تابد وفتک ابن حلالے بم بن
چچ اندیشه و طفل سخاک باعث فیض و کمالے بم بن
فلک رفته اولم مفاد زیور سکت مولے بم بن
مضی دین بنا پکت انجی عبد اخلاص خصالے بم بن
اول و لے انم ذین لکت سار بر و نوالی بم بن
ور که دولتشک بالتحفیس ساع تازہ معالی بم بن

غل

کو کلدہ حجره دار اولدی آرزوی وطن دماغ جانے معطر ابدیدی بوی وطن
موازی سوقفه در با خروشن اولوب کیده ضیا خانه اولع پیوسته سوی وطن
اولنجه جاری مجرای فکر نم کو کصو اولور سکت ترویده عین جوی وطن
صباح کوش و لکب کاه حیرتدن اولور رسیده کب و روزنای و موال وطن
قرب عین ایدہ یارب بو زیور زاری جمال ساید زیبای خنده روی وطن

غل

بیگ سوقفه آلم بولکب آغوش خیاله ای ماه منور سخی ماسنده حاله
افسون او قبور مشعله چشمان بیباک غزلک نیچی باشلیقه جوق ملر له آله
ساقی خلک و پرده مستان موثر صهبای فلک ایلہ لبریز پساله

بمهر سپهر دل عشاقه سبدر یونابش رخسار لیه بو نور جمال
ایسدا بر زبور آواره وصالک دوشمنش بنه عشقک ایله بر فکر حاله

غل

مرد عاقل اولور خالده توکل بینه مورث جنت ایمش عاقبتی اندیشه
که چهره سی هر بای حبس الطبعک عشق خاطر اشکده اولور درویش
بک حریص اولمه که افتاده دشتنه لری حوسر و اعیه بوس ذقن نشویش
بر مسکن خدا در جنت ایچسره مبتلا بلسون اولن کافر کیش
زبور اول مه اولوب سخته انگشت نغا باشدی ناخن امنیه دله نخده بیشه

غل

دل شور نه بنار که هیچ صورده صاعیدی کونه سحر که هیچ صورده
برق اشش کبی رخ جانان عالمی بر بقا که هیچ صورده
توقلم کلشن خبسالده مشولیه بر درو تر که هیچ صورده
زلف خوشبو سناک مو سیله سرده یلر اسر که هیچ صورده
کوزی چفسون رقیب کلا و اندام دلبره بر بقا که هیچ صورده
خیرینه اولدروب رقیبی اوشوف قیلدی بر دغشتر که هیچ صورده
کهنه بر کاروشن بو کونلرده بختقریان جزر که هیچ صورده
چاک چاک ایندی حبیبه پاشتر دله کی فکر زر که هیچ صورده
زبور کلک خیر سینه دانا خوش غل نظم ایله که هیچ صورده

غل

مبتلا در هر بری خلقت بر سو دایله لیمسی کلخه نخوت کیمی داویلا ایله
آرزولرله فراغت ایلدی خاطر فقط طبع نرم عیش ایدر بر شوق مستی ایله

کاه فکر کرده بگور که سودای خال
بجده لیس و نهام بر نفع خلیا ایل
عقل شهرت به نغم عالمی لبریز ایدر
نشسته یاب محبت اولان و بهدم بیایله
شعری زیور ایتده عطف عنان آرزو
سمت مقصوده پیایه شهرت بیایله

غزل

او ییجی جلوه ماطلعت یار آینه ده
اولدی آشفته دیدار کنار آینه ده
مشغلی مشهور و کل آینه دورانده
وارور ایجی وارالیه باره او یار آینه ده
طره لر مهر دل عاشقی تنویر ایلر
هر نه دم بر چمن اولماه طرار آینه ده
چکر آغوشنه سیمین برانسه یاران
جمله ده برتر ایمش میل کنار آینه ده
صاف قلوب با قسول اول آفت جانم فزانه
حسنک سحره سینه کنه یی یار آینه ده
ایله نرنگ نقشین سرچ قرار آینه ده
ایده فرید نفسان صفوت قلبی تغیر
باقی بو پرچمت اولان ستره که وار آینه ده
کسر قلب ایلد چوق صورت قورانشی
صفوت روی دلاره سزای تشبیه
صبح صادق کبی صبحی بگلن کمارتری
و جبهی وار اولسه ده کفاره مدار آینه ده

نشدین مطلع مشهور

صالحم سینه دل بحر قناعت
و بروم کساد همده سراع فراغت
فالدی ای شمع وزیدن یار غنایسته
حق و اصل ایده امله مسرار حمت
جضم شودر طه کاه فقنا دن سلامت
نویه کنار محکم سنده نیابت

بارب جهانده وارمی نیابت کبی محن
دارینی فکر ایدوب اولور ارباب پرچمن
لا سجا اسکر که سون آله طشره دن
مضطر ایمش نیم که بو مطلق و بین

ایضاً

اجرای حکم سرخسره لب اولور انک اہم انفاذ امر بادشاہی واسطے مقرر
ایام ایسہ نقوش غریبہ ایدہ مرسم جرنندہ ہم بحالہ بلکہ کہ نیلسم

ایضاً

قاضی کہ عصر او یسہ خوار و ذلیل اولور حصنہ خلق ایچندہ بیخ فانی و قیل اولور
اویسہ اگر بنیض خدای جلیل اولور بیچارہ بوکت کش غمکہ علیل اولور

ایضاً

بیتزمی اولدی مدت سر سالہ بر قریب کشت و کزار ایدہ کوکل قالدی ناشکیب
قیلہ بو بے نوابہ مد و خالق عجیب بر کرہ اولم وصلت سوی وطن نصیب

ایضاً

دستور بندہ بر درکت اولوب عقیبتہ یعنی مساعدا و نسیم حمایتہ
کورسم وطنہ ہندی سوی افاسنہ چکسم زمین مطلبہ فلک سباحتہ

ایضاً

زیور ولی نمشکہ ایدہ غمخال معلوم دولے اولہ احوال بر طلال
لکدی توایہ صوف و کس خاطرہ کلال باغون و صون قاضی حاجات ذرا کلال

چشم شود و طلاہ قضائہ سلامتہ
تذیکدار الحکم سزہ نیابستہ

غزل

سوب اول لیلی نیکہ آفت دوران کوزل اولہ ہم قیبت صفت ہندی براور کوزل
نسخ ایدوب منتقبہ کوپکن و مجنوسے سرکہ نسیم بازہ ہم صنفہ کردہ نہ جلی
میوہ چین او غنچون گلشن جسکہ سبکت صولرم اشک تختہ ایدہ نخل لعل
نغمہ آہ جگر سوزلہ و دندم نایہ شوق خوانندہ نکشت عشقی ایدہ مسارا و کولہ
بزم احباب کرادہ آنے عرض انکدر زیور اسویدہ مقصد اقصی غزل

غزل

بلم آده عشوه جہا سناپ اوکوی
 بوغده لک ایلده اوهم سناپ اوکوی
 آباکل سر سینه خطرا جسدی
 کلزار اعلیٰ لطفه سناپ اوکوی
 نفوذیض امور ایندی کی حضرت
 تحصیل مرام اینکله سناپ اوکوی
 حیراسی آنک منج حسیه اولدر
 میسج خامه نظم کی میزاب اوکوی
 زیور عجا و لده اولان صورت
 عکس لکن اینیه احباب اوکوی

غزل مشترک

ج ساقیا لعلک بکافی کتورده باده بی
 ز قبله شوبشه دوشده بودل آراوه بی
 ز حشر و ملک ملاحت برده خطا آدرک
 زلفه طغرای زلفی باغدی دلداره بی
 ج سیر ایدلن جامع حسنه طاق و جھنم
 سردی محراب دوا برویکوکل سجاہ
 ز رفعت آبا و وصال ارتقا امید ایدر
 واوی فرقتہ ضایع الینیلر جاده بی
 ج سایه مند و صلتی ایتیمه و سر و باغ ناز
 زیر باینج ترجم جوی اولان افتاده بی
 ز ایتیمه چرخ کج و شدن سن امید راستی
 طوغریقله باق فلک محو ایدی اونی زاده بی
 ج وصف حسن و آنه جازم کی ہمارا اوکوی
 زیور دیوان نظم ایتیمه بوشتر سادہ بی

الہی بیکر اندر بجز عفو و لطف و غفرانک
 بنمده حدون افرو نذر اگر چه جرم و عصبانم
 بخانه میسج و سیدم یوق فقط وار و نیازم
 بکده اند سناپ عفو جمیلک برده اجمانم

قطعه دیندر برای شیخ الاسلام عارف افندی

زیور مفتی و دوران کر معنوا آنک
 جاہ فتوایہ حقیقی پاک طاهر در
 حکمت بالغہ سیدر بوده حقلک زبرا
 عدو عارف افندی ایلہ فتویٰ بر در

قطعه در حق محمد افندی سیروائے زاده

پیرسغار محمد اقدی کیم داسته معارف ابلنه نوخته سیدرباکت
سزاور اولسه او محمدوم پیرسزاورن معیددرسه فضل شیخ الاسلامت

قطعه در نیاز از خدای چاره ساز

یارب فوقی ایلد رباب قضاون بر بر بشفه سیدلکا قبل رزقی احسان
ایندجک کذر بویلده حکومستله زمانم محکوم علال ائیمه ده مردم بی دوران

مشطه قطعه سیدلکا رافت پنا

جوق صورت کیردم کلکله بزم جهشتا کیم رسم فلک بویلده ایتمس آدمیا نه
صد نفس غریب ایلد ایدوب جلوه فائق بیک هیئت قویده بی اوضاع زمانه
مرسوم چهل سال اولده لک نسخه عزم اشکال منیب اولدی عیان طبع جوانه
تصویر ایدرک مسئله عمر غریز استاد هر دم باشلدی تفسیر و بیان
بن رسم عبودیت فرشتو نظر ایندم هر دهم ایدرک ایدوب نفس بیان
خاییده افواه اولان افعالی قطعا قادر و کلم المعنه بر لحظه لسانه
بیلدکه بتون اسلیم کیم جرم و خطا در دوستدم اوسبیدن در درگاه آسمانه
یوق حاصله سیج کچه امید عنایت قاله ای ایشم الله عظیم المشان
بو قطعه یه نظم ایلدی بر آصف ذیشان کیم منیع وفاندر او دستور بیکانه
امر ایلدی شطرنجی بو عبب ضعیفه فرمان ایدوب زبوری قطعه بهمانه
رافتد جهانگیر اولوب ذات کریمی آصفدر او دستور سبیلک زمانه

قطعه

یارب فوقی قبله غریقیم محنت بچاره یه هر حال و بر امن و سلامت
کرداب علله قوم کستی وجودم قبل سطرط طغناک ایلد ساحل رحمت

نم

حسب الطريق توجه مولودت تقرب التمس التي سته سي طر بزوان مولودتني
 شيخ الاسلام عارف حكمت بك فدي وعدايلين اولد بنة ميني براي اخطار
 اما سجد كونه ر بلان قطعه در لکن نه جاره بخت سياه هم ايجايه وشار اليه
 حضرت نيك وحي مستجاب حقه مشهور اولان بخت و مساكلي
 مقتضاسي اوزره نه المراجزه وعده موفقي و نه بز بويله بر
 حسب الطريق توجهي تقرب ايدان مولودتني
 احسن بيور مق لطفه نيه مستحق اوله

بيلد كس

افندم خجكلي و لنگ تيجر و نصيبم زياده به اوليك اسب غفوك انه نافر و ندر
 مد رسكده افرغم موالي اولدي سايه كده انجون زيور آشفته حالك قلمي نخر و ندر
 بيور و كاشف و عدكده قولاك صاحب نصيب شير او فند به بها حال كنج دله محرو و ندر
 ايدلر دن وضع باعرفات اميد قضايدل دودت مطلبم دارن نه جاره طر بز و ندر

قطعه نهم

الهي عمر بني مفضي الامانك ايله افزونتر كيشه نيك سي زيور ده اولو لطف مظهر
 اولوب صيف و شاكله نيز اقبالي استكفته نهال است اولسون گلشن احواله زيبا و ر

ترجمه قطعه سالفه الذكر

كريمه عرض حاجت ايلد كده ابا ايلر كده و كير اولمه اصله
 كرميك منفي بخت كوشج و كلد ر اته سواد نصيبك ايلد ايجا
 قسطوني علم اسندان بهار زاده راشدا فقه نيك و خري ساعده
 فريده خانم حقه سوده سويلمدر

قطعه

بهار زاده دانشور كرمي سدر سخني شاس و نه در فريده الايام
 سوده ايل سخن نادر اندراني خدا او پير سخنده ايلت انعام

تم

قطعه
 اولد خجكلي و لنگ تيجر و نصيبم
 زياده به اوليك اسب غفوك انه نافر و ندر
 مد رسكده افرغم موالي اولدي سايه كده
 انجون زيور آشفته حالك قلمي نخر و ندر
 بيور و كاشف و عدكده قولاك صاحب نصيب شير
 او فند به بها حال كنج دله محرو و ندر
 ايدلر دن وضع باعرفات اميد قضايدل دودت مطلبم دارن نه جاره طر بز و ندر

نقطہ

اسکدارسکی واروحدت در اہل توحیدہ جای عزت در
پائیدار مقامی اولسہ نولہ ارض کعبہ محط رحمت در

نقطہ

عصرہ اہل تصوف کچن بھیزان دم اوروب نہ حقیقتدان ایدرجوئی پائیدار
اہلش بر طاق الفاظ پریشان ازبر بخت وحدت ایدر کثرت جہلن اعلان

نقطہ در اجمال حوالہ نام و نشکر التفات حضرت
فواد پاشا صاحب الانعام

شامیان مشو میان برفتنہ ابقا ایدیلر جد کری ملعون یزیدک روحہ بالاسناد
سل سبغ غدر ایدوب بیچارہ ایلر منہ قیلدیر ناحق برہ سنگ و ما بیعدا و
بہ محال مال و عرض و جان نرینہ فضا ایدوب نہب و نہک و قتل ایلد ایدیلر انواع فساد
ابتدی فی الحال انعام قاهر مطلق قتلور بولدی سر عتد جزاسن قوم بر شور و غنا
یعنی قہر و لطفی بر صورتور دارا ہمتک ظالم بردار ایدوب مظلومی ایدی برورد
اول مشیرت بر صورت صاحب سبغ و قلم قان ظالم شیخ و کلکندن نہی صنع و نژاد
یعنی استراہ اولور زہرا بہ پیش انعام کلکی بر اساع دور و رخ بالا حرا و
مقدم حردہ دلانہ ویردی اخی ناوہ جان یعنی احیا قیلدی اول عیسی دم لطف عیسی
شادہ و بجزوی غدن حلاصل ایدی بری صبح سادی و سن ایشدی احمد سلطنت
غلک نکت ہر برین برکونہ لطیف ایلر زبور مختلک چہ باقی نہ رتبہ قیلدی شاد
پایہ کلمہ ایلہ ممنون ایلرے بوکترے ایدہ حق اول و اور ذریعہ مسرور الفواد

در حق مسرار الیہ حضرت فواد پاشا

اولور نیات خیر ایلدیک جنون شکلا اسنا فواد سلطنت پاک و معجز در سجد الہ

قطعه

سخن محبت و لطفه لبریز ایله بوکنا بجانہ قلبی کہ او در کج امل
اچ کتاب کرمی مطلب ببول لطف ایدوب شکل مسؤلی ایلدغل

قطعه

بوکنا بجانہ د عالمده همه آفتدن نسخه ذاتکی محفوظ ایدره رب الانبا
خواجہ هر دوسر اصر مننه حضرت حق عمرک افزون ایدره دنیا بیده و لد نجبه

عصمة الله حرزنا والرضا منه کثرنا

لا یغرنک عجزنا سخن بالله عزنا

لا بجاه و منصب

غیر ذی العرش من لنا یکشف الضر والعنا

فاخذ ران سحنا کل من رام ذلنا

حصه الله والبنی

قطعه

القلب بملک طراوی مدلاج باقصه نجم الهوی

قطعه

لایب سوز فراق قلوب ایدوب تاثیر دخان رژیستی آه عبا و ایدر بر باد

طوفندی کیفته کیف ایلنک بو کیفیت سبب اولدن صافه کجیم اولون

قطعه دیگر

رژی قومها بیدسلک سوسون او جانی دیر و میدم آرمده فریاد و فغانه خلقت

آتش حسرت ایله تو تو نک ایلدنهار جانری باندی کو که جفندی و مانی خلقت

قطعه

ای شمع جهان سمت و فادنی کورسین
یوسف نیر بر بزم صفادنی کورسین
کور کبی سن اول نرس و ستور کرین
ای ساقی و جوسن او جادنی کورسین

قطعه

اذا لم يكن للمرء عقل فانه
وان كان ذابيت على الناس هتون
ومن كان ذا عقل اجل لعقله
وافضل عقل عقل من بندين

لابن السكنة

جا الشما وعندي من خواججه
سبح اذا القطر عن حاجتنا حجب
لكن وكس وكانون وكاس طلاء
بعد الكباب وكس ناغم ورك

لما مقة الغفير زور تليها القطعة المذكورة
اعلاه

لكن باز استدی او ضلع سرده
بوقش بن فلک باری مکافات
نه حاجت کلفنه فصل شتاده
اولور کافی کفاف ایلنه کافات

قطعه

منه ما انظر الوجبه انكميل غفقه
او دس م هم اهل ابلر کوکل عجب کار
وان بسعدی الدهر و صله يوما
افندی عا شق بجاره اول زمان نه بیار

تضمین بیت ناب

سن سن اول کوهر سجده میزان هنر
سن سن اول وره مر باج کما کات بشر
وارسه ای کامل دوران سوز کات نقصان
استه باز راسخی کسته ترا زوی نظر

کنج ایکن ساغول ولدی لبر نرسط
بر کله نری محتاج سراب ایتد فلکط
نوسن طبع سبک جو لاهم
اختیار لعه خرون ایتدی فلکط

بزمی مستنقل درگاه سحاب آید فلک بویله بر کارگران و صند سحاب آید فلک
 جسمی نه فلاکتده اولوب بر خیره عالم آید بهر نکات سحاب آید فلک
 قطعه در حق صد و زمانه

هر بری آتش نه بنفشه صد و سلفک او چنگل سحری پستی آتش و اصل اول
 علم و اجبال و مکاتیری وزن اوله اگر فی الحقیقه بریناوجی معادل اوله من

رباعی

ای حکمت احسان و کریمه کامل قبل زبیر و خسته به لطفک شامل
 چون اولدی علیا مقام جرمه داروی سفاکت شفای عاجل

رباعی

بو جای مبارکه و دبع اولمدر غلین شریفین رسول انقلبین
 نطقه جسمانی سوریم اولمدر دنیا ده و عقبا ده قرین

رباعی

نه بخت سیه نه چرخ غدار آید تدبیر بکاغذ نه خوشخوار آید
 جلا و کاهی زلفن ابد و لب ایما نه قوی سمار نه بکشد دار آید

رباعی

کر و دین ابد افتاده مطین ذله کر و دین سوار اعلی و نیاده
 احباب کلور نشسته صورنده کلیم کی کو با که مبارکبا ده

در حق غالی پت

اول آصف ایدر بودینی زبیر احبا برهان تویدر اکا اسبو معنی
 باقی اولدی حروف ناصر دین بین یک نه عدد محمد عالی پاشا

رباعی

تساج طعم ایتمده نه لذت وار احبابم در لذت نعمت هر بار
برافرا آیدوب صحت ایلمی رزاق کریمه ایلمی سکر بسیار

رباعی

صداوق دیدیم خائن و سارق چندی صانع دیدیم طالح و فاسق چندی
هر حال و محالی طوغری ظن ایلمیم کذاب تبیکار و منافق چندی

رباعی

امواج زن صد آرزو و ریم دل ساحل مست طلب اولمه غایت مشکل
ایتمسک اگر نشاء باد سه رغبت کرداب بخیره اولور سک زائل

رباعی

پو و بین نامه یا هو ایلمیر بانک و سوزینی هر سو ایلمیر
کنم اسیر ورون ایلمکده ذکر مطلوبی هر مو ایلمیر

دیگر

فرق ایلمیم هم جمعنی جمع ایتمیچک جمعیت وحدت ایچره فرق و جمعی
وارایب اگر چه قابلیت سنده کور بزم فداوه سعله ایلمیم

رباعی

سن بن دیدیچک مکالمه ایلمکن معینه بر رهنه در وحشیدن
سن بن دیدی سن بن کی ماضیه کلان آئنده کلنده و بیمه جلد رسن بن

رباعی

کوزان بازی کوزل آلات ایلم اولور الیت اولور می زور اناعل اکامدار فقط
افندی لازم ایلمسن خطیر بیج اروت مداد و خامه و کاغذ قلمزاش و مقط

رباعی

بزمگاه انس و الفندربو جای دلشین سورسون ابل دل رومنده مجدی طری
ایلم تعلیق الواح ابله نزمین جسد ار لوحه پاک ضمیر مدردار **زبور**

رباع

ای آنکه ز اسرار حقایق برسان در نیه نجر شده پویان زبان
آن موجه نور است ز بحر اقدس نه موجه محیط است کمران تا کمران

رباع

هر ذره ذرات عدیده پیدا هر حبه ده استجرا کثیره رویا
لور سر بنی مبداءه معادک بونده یکدیکره بوسته تفسله فنا

رباع

ای هستنی موهوم اولان دبسته کل فید عددن بیل اولارسته
بومجشی اوراک قنی مشکدر تعریفی محال بهیچ لفظ نسته

رباع

صحن نور ابله جو از ده کلور فصل بهار سر طان اسد و سنبله در صیفه مار
اولدی کوز موسمی میزان ابله غفر تبسم جدی دلدو فی حوت بکجه شنا اتدی کدرا

بیت و کلمه

سیم ساغر چه بکیندن کبه فص عرقه باقنج دیدیلر و افق سن طبقه
ریش طائفه اولمعله مستان هوا بکجه چکر زور قجه صهبایا بورور رند دریا کش

بیت

بیت

هر زمان بر دوش ایدر و نیا قدر بار غنی ایدر فرجای سکون ساحه باغی باغی
قوت کاوا ایلک طافت انسان دخی یب کینگاه ایدر ز روده طافه طافه
جهانن ایتسه مالا مال اگر چه بر تو اقبال ظلام شیوه کرون محو ایلر آنن حال

بیت

والبسته حل و عقد مضامین نادره
انگشت طبع زبور طریقی زاده به

مطلع

نما سحر دلن فلک اولمه ده صاعده
پیر سام و سحر نغره با حضرت خالد

بجای مضامین

بیت

سایه لیل امید جاہ اولان رو یا قریب
پیر کیمی در خواب کورسه نین استنایه

کینه زبور داعی که نائب بولیدر
جناب مفتی انصرت قدیمی برقلیدر

بیت

پیر زمان چنگله در دنیا قدر بار غی
قوت کا وایله بر در طاقت انسان دخی

بیت

پیر زمان بار ایله کرچه نه اعاله نبوب
پیر دخی خیل او بوللرده یوار لشمندقی

بیت

روی عاشق دخی قوس قزحک عبیدر
موصور اولور قزار ریشیل اولور هر ار

بیت

غیم صفتک که فلکده بنی یا قد بنی ابجون
ده آهم ایلد بنده مانه بو غدم آسنه

بیت

اربان کو پیر نایا بی صد فده بوله مز
بر کمر دانک اوده زیور صند و قد سبدر

بیت

کریم و زار یله اولور و پیرده بنی کساد
پیر زمان نزد المی لعنه انسان عجب

بیت

ایدر بنجه زیب آغوش نگاه اول مردم شمی
اولوب صفت بسته آرام مرکان سونک طورتا

بیت

پیر جدیل آده از دهم سده برون
نما که افاده کند حال درونم ترا

بیت

شمدی بر در نیم حاصل کمر جمال
خانه خاطرده اولدی زیور کچ خبال

بیت

غده روزه ترا و یج صلا خوان او بجنی
قیلده ییخوا له سبوی بی ابرق وضو

بیت
 محن محل کزوب بوجهاست آخر
 شبیه جود و سخای خاتمی بود درین
 رصبت من الغنیة بالایاب
 سبیل طو سون شبیه بی نامی با کسین

بیت
 سزا در مخزنه همسر اولسن چرخ کردانه
 جسم باد امش نهد در دام قنه دانه پا
 سرفیاب مشوال اولدق حضورت دورا
 آهوا سزا ناکند بادام باد آیین سکار

مطلع
 پایه مکله ایله زیوری ایست احبا
 سزاین حرمین لایه ایدر هر مسلم اقرار
 حضرت مفتی هوان مراتب بخش
 کدک انبر عاقل نفی مضمون اولد نینک

بیت
 کرونمعی را که کردان میشود کردام
 فخر ایدر ذکر سدر له حلیه
 میشود آن سمع افسرده همانند در ظلام
 یعنی سر مایه سیدر کان ای
 میسر نیابنده میباشند

پاره سراق پره لند در سکن ایکن بونده بزی
 برده تحت قوریسی قوروده حق فاعتری

بیت
 ایدر مزجای سکون ساحه باغی باغی
 سینه خانه قلبه آجیلوب روزنه لر
 تاب کنگاه ایدر کندینه طافی طافی
 بجوم جسم دل اولد سنی کوز لر و بدم

بیت
 و اصل منزلی مقصود اولور البت برکون
 ای سیر الفت احباب اولان دیوانه سن
 زیر ران ایلین اسب اعلی عالمک
 عفتک اولسیدی ایدر دک اختیار انروا
 کمینجه احسان کشاد استه کریمان
 اظهار نیاز ایلک ترک ایدر

بیت **بیت**
 فلک مظهر احسن اولور سق بزرده **بیت** **بیت**
 اولور زنا نل بوس وین ساقینک **بیت** **بیت**
 از لدن جام جمیدی سفاله صابینا سر **بیت** **بیت**
 فلک ساقینی و سنده دونرینجا و سق **بیت** **بیت**
 قصر سحر و رکنی قناعت و کلید **بیت** **بیت**
 صحن هشت کوی فراغت و کلید **بیت** **بیت**
 اولمه آتیک فیصل بدارا برات **بیت** **بیت**
 پرده بیرون طر بدر کنه ساز کنی **بیت** **بیت**

للمنشی و به بصر المنشی تذلایل الممان

من یمن یسمل الیهون علیه ما کجرج بمیت ایلان

و ترجمه لفظی جامع المجموعه

سهدر مرد و ممانه ذلت جردن مرده الماناک اولر

بیت **بیت**
 ساهیل ایل امید جا اولر رو یا فرب **بیت** **بیت**
 پر کیمی و خواب کور ساندن استنار اید **بیت** **بیت**
 رد اولنوب ارذل غریز جعفر **بیت** **بیت**
 ما تقدم بیلدیکی کینا یحباب بلر اولور **بیت** **بیت**

لغز

نذر اول بیکر مرغاب سمندر سرت **بیت** **بیت**
 بکل آب ایل آتشدن اولنمش کب **بیت** **بیت**
 جرحه پیوسته اولور و ممانه بال و پری **بیت** **بیت**
 بله بکر ایل مرغاب سمندر وینور **بیت** **بیت**
 یلشوان کبی دکل ایشی کوجی با و پولا **بیت** **بیت**
 نذر نیل بکره چنی خنک کور نذر و ایشی **بیت** **بیت**
 بکرا ایل برده کذر بال و پری بر عرت **بیت** **بیت**
 شخصی ناقص ایلن زنده اولور مرغیب **بیت** **بیت**
 هر ندم ایل بر جانه سیر و سغری **بیت** **بیت**
 صو کبی آتش بجنده وخی هر دم کورینور **بیت** **بیت**
 قوت بانه پرواز ایدر سبه پروا **بیت** **بیت**
 لکسی مرکبه بکر کیمی خنک حد دیکس **بیت** **بیت**

برقرار اوزر و کله رطیرانی مه آه
 کاهی بچرا بچره کبی برده اولور بال افشا
 ابله عاشق افکنده سکه ناله و آه
 دو داهی اولور افلاکه رسیده مه کاه
 بر ایکی نامله ذکر اینتس آئی اهل لغات
 یازمانس وصفی برده جمله باقه غلط
 بولمیز اهل یهوا بولمیزی ای زیور
 بیج و ناب ایندی کرداب تجله مکر

لغزنامه

اولمه دن پروانه نسیم سبستان ضیال
 آتش المقدر ادم عارض دلدارون
 بودیت صفت قوت تحیف اید و عربی وفار
 مراد فاته ایلد قرین فهم ارباب دغا اولور

لغز معکونه

اول ندر کیم همسره جرج برین
 پای زلف بار آس غبرین
 سینه سینه یار هم دل داده در
 کرم مسکدر او شوخ نازنین
 دیر سیرین ادا در کرچه کیم
 هر زمان کوسته مسجین جین
 برایم صوبگی بر محبوبه در
 فانه قاینار هر کیمه اولسه یقین
 شسته بخش نزم جده مجلسی
 اهل دلدار که اکثر نامنشین
 سید آساجی کشته اولور
 زیور اهر کیم بولور آفرین

معانام ابدین

معانام حمدی پنا

خم ابرو کسند پا و اس اید بنده دستنی ناچار
 نمر سر و قدی غنچه فیه در بارک
 عرف بر اولسه یک قطره ایدر تقبیل دلدار
 بو نه انبات ایدر بنیه نرگس مست

بنام آصف

بنام رضا

در میه روز کند غیش و صفای بجمد
 و مبدم کل جامه خنده خدمت ایلر ادا
 بے من و لسته ان عشوه کربلا فقه
 مقتدر و رصف عشاقه هزار خوشنوا

نام زیور
 باری یارده یوز سوروب پر دم خلوتین قلیله و رکه لطیفه تحصیل ایله ای دل نیک نام
 حکایت مذکورہ نیک قلم فیض الیہ منظوم سی

سلسلہ برگزین انسان ذی جاہ	کہ اولیٰ کی کریم زبیب اخواہ
تقرب الیہ یوب سلطان عصر	تفوق الیہ سن ارکان عصرہ
جہانکٹ بلجائے اولیٰ اولیٰ آ	در لطفی ملاذ اہل حاجات
کریم الیہ سن دنیا بے اعلیٰ	کہ نام حاتمئیں ایتد رس انسان
رجا مندائے قیثیں جملہ نمون	خلاصہ تہمتیں ہر فردی مخزون
بود جہیلہ اوکان جود و انعام	جہانہ الیہ یکن لطف اکرام
در احسانہ ہر اہل حاجت	واروب برکون ایدر امید رفت
نہ ایسہ حاجتی ایدر افادہ	او ذات اکرم و احسانہ
لکھانہ الفات ایتد اور سرور	جو ہر بچارہ مخزون و مکرر
ایدر کن یاس و حرمان الیہ عود	ایدر ہر قطعہ و لکٹ قرائت
ولی اسماع قصیدہ او قوراد	مادل قطعہ در بالترجمہ بود
کریم الیہ کن عرض حاجت	ابا الیہ سہ وہ حکم ملامت
کریمک سچ دگر منعی حاشا	آنسو نصیبک ایدر ایجا
ایستدی قطعہ یو اول صاحب	خطاب ایدوب ویدی کلائی
مرامات الیہ اسماعہ بہمت	کہ مخزون و مکرر ایتد عودت
و لکن یا لکھ بخت طار لمہ	ہرازوہ دامنه لازم صار لمہ
دگر طالبک بختدن انجی	ہمان مطلوبہ اولفق موفقی
ہرازوہ طالبک کنہی قصوری	اولور راہ طلبندہ کہ ضروری

تشیب ایلک برکاز و مادم آرقوسن ترک ایلک کر
 اگر بر دفعه ده اولسه حاصل آن ترک ایلویه اوله کاسن
 ین ایل یولسد عرض حاجت کرکاران ایدر البت غنایت
 که زیر حضرت حقد مسبب قلوب خلقی هم اولد مقلب
 بد قدر تله تعلیب ایلراه مرادی اوزن قلب عبدی یوکا
 خلاصه اول کرکار مکرم کرم ابدی نصیحت ایلدی هم
 ایدوب هم نل مطلوب ایلنیز طریق مطلبی هم قیلدی توضیح
 آن جسته مکرم ایلسون حق کرکاران زما نیده موفق ما

مقام بنام امین معانیام امین محمد الفیض

نام ان شوق که بجهر بود عرس و قدی غنچه نمیدر بارک
 نبیات زحل و مهر بود بون اثبات ایدر مینه ترکسست

شرح

خفی بویلمیکه زحل لفظنک تقوی لادرو
 لامک مینه سی ام لفظیدر و مهر نمیدر
 و سبک تقوی مینه سی سیدر
 و سبک مینه سی بن لفظیدر
 پس ام لفظی بن لفظه
 متصل اولر امین
 حاصل اولو

سرو قدن مراد الفدر غنچه قدن مراد مهر
 ترکسست دخی مراد جسد و جیبی عیندر
 غنچه مینه سی بن لفظیدر و بونکه اصطلاح
 معانی مینه و بونکر لک حرف
 اوننی اسقاط ایدوب ماینه
 اطلاتی ایدر لک حلقه بن لفظی
 الفیاضی اثبات
 ابراهیم اولو

بنام جازم

مشرّب اهل وله اولدی موافق اولشوخ
 مینه استرایک ساید علم وار در

شرح

مشرّب مراد دخی مزاجدر عدلک مینه سی
 دلدر مراد دخی قلیدر دعویه انیالی مینه هم مراد
 لفظ مزاجی قلیدر قلب اولسه
 مقلوب ستموایی
 جازم اولور

سرفراز پنهان و ران عرب بزم رخشان آسمان ادب
 اعلم مصر و فاضل و بیکت کیم سحاب حقایق و ادب
 بر کتاب نفیس و زیبا سی یعنی رجحانه الالباسی
 ضلی دلمراشم اولمیدی یعنی خیر جلیسم اولمشیدی
 اوگزیزد انزده اول دانا ایلمش بر مقام ج اطلال
 بر نیلک و صفی ایدوب نشود بهج و قد صندره ایلمش نشود
 عصر فزده بر بسنه بکزر شخصی و صفی ایلمش بکزر
 فقرات بدیده سی ایمنی آنه بلم بوکایله اوقی
 یعنی حقیقه سویلمش کویا بودر استه کلمات بلغا
 ترجمه ایندم آنه بالاجمال بعضا الفاظ و بعضا مادل
 بر لغزدر بو ترجمه کویا بزم احبابه ایلمش اهدا
 مسوده بویله ایلمش آغاز کرجه بن ایلمش بران ایجاز
 وجهی مسوده القبا بکدر **نسخه القبا بکدر** مسوده الفضل
 کنه بسی نسخه القبا بکدر **نسخه القبا بکدر** مسوده الفضل
 شخصیدر دفتر قصور و عیوب **جریح العیوب** تمثال السبکات و الذنوب
 بلکه تمثال سبکات و ذنوب
 نقبدر رسموم و مقدی رسوم **انفا السوم**
 دینه سبابان اکا خلیفه بوم **باعین السوم** و خلیفه البوم
 غم دهمه مثال و انموذج جورده قاضی سدومه مثال
 جیش دجاله قانده اعوج **سبب اعوج** قاضی سدومه مثال
 انموذج البوم قاضی سدومه **سبب اعوج** قاضی سدومه مثال

جهلدر چون ردا و مرداری
 هب جذام اولدی زیب خزاری
 اولدنی چون عدم علم و ادب
 حکم شدرا و بولده یارچ تعب
 کون جری ایش ازهر
 صرذن ایچنی استغافی ذکر
 قریب افیج هوان و حرماندن
 بعدی حسن وصال خوباندن
 مثل انفس و سندر مشهور
 اولمکس انجام قصه ده مذکور
 و است من الایته فی الای
 انفس بالعبی فی السماء
 و بعد الذین وصال کور احسان
 قریب افیج من احکمان
 انفس حلیته و بهانه
 انفس حلیته و بهانه
 انفس حلیته و بهانه

نم

تدقیق ایلمشود

در تذکره اربعه و شصت
 ص ۱۰۰